

I. AGÂRBICEANU

OPERE 8

TEXTUL DIN ACEST VOLUM, PREGĂTIT PENTRU
TIPAR DUPĂ INDICAȚIILE AUTORULUI, APARE SUB
ÎNGRIJIREA LUI G. PIENESCU

Coperta și supracoperta: *Cristea Müller*

ION AGÂRBICEANU

OPERE 8

ROMANE

LEGEA TRUPULUI

(POVESTEA UNEI VIEȚI)

Am scris acest roman în toamna anului 1911; a fost publicat mai întâi în revista *Luceafărul* din Sibiu, în anul 1912, sub titlul *Povestea unei vieți*. Nu l-am dat până acum în volum, voind să apară deodată cu al doilea roman: *Povestea altei vieți*. Celui ce apare acum i-am dat titlul *Legea trupului*, rămânând întâia numire ca subtitlu, după cum al doilea va purta titlul principal *Legea minții*. 1926

Autorul

«Nu înțeleg ceea ce fac, pentru că nu îndeplinesc binele pe care-l voiesc, ci răul pe care îl urăsc.

Văd altă lege în mădularele mele, protivnică legii minții mele, care mă robește legii păcatului, lege scrisă în mădularele mele. Nenorocitul de mine om / Cine mă va scăpa de trupul acesta plin de moarte?».

Sf. Pavel, Către romani, VII, 15; B₃, 24.

I

În dimineța de întâi septembrie 189... căruța sta gata de drum în curtea largă a bădicului Petru Florea. Doi călușei cu capetele plecate, cu coama aspră, lungă, erau înhămați, și un fecioraș, sluguliță la bădicul, se învârtea în jurul lor. În căruță era înainte o lădiță de lemn de brad, lucie, îngălbenită, de pe care de zeci de mi își poartă cărucioara pe drumuri bădicul Petru Horea, pe zi și pe noapte, cum se nimerește norocul. Dumnealui are moșie

bunicică, dar a băgat de seamă i\i un om harnic poate să-și vadă și de avere, și se mai poate repezi din când în când cu vreun domn până la oraș, sau să aducă de acolo marfă. «Pentru cal și pentru muiere nu-i bună prea multă hodină» zicea bădicul zâmbind, când îl întreba vreun om: «Iar la drum, cumetre?»

Dar acum dumnealui nu pleca în vreo cărăușie. În cărucioară se vedea o lădiță nouă, vopsită cu flori roșii și albastre, două părechi de desagi plini, îndesați, și mai înapoi un sac cu paie. Iar otava cu miros dulce, parfumat, care umplea coșul căruței, ținea moale sub lădiță și desagi.

Soarele se ivise de după Pădurea Frumoasă. Umbra care cădea din dealul viilor, acoperind jumătate din sat, se furișase repede până la poalele dealului cu coaste prăpăstioase. Văzduhul se umplu de lumină, cerul se înălță mai sus, lărgindu-și cupola albastră, nesfârșită.

În pridvor se zări chipul înalt, uscățiv al bădicului, și deodată i se auzi și cuvântul aspru:

— Destul, muiere, lasă-l să vie.

În casa de zid, văruiată proaspăt de Sinta Marie, se auzea tânguital înădușit al femeii: «Puiul meu și dragul meu, că tare te-nstrăinezi și pe noi nu ne mai vezi. Puiul meu!» Cântecul semăna cu bocetele de la morți.

Bărbatul intră în casă și se întoarse numaidecât, aducând de mină un băiețaș de vreo opt-nouă ani, bulgăre la obraji, cu doi ochi vioi, negri. Pantalonașii albi, pălăriuța – tot era nou pe el; părea că obrajii aceia plini, arși de soare, nici nu se potrivesc la hainele scoase acum din ladă. Când îl văzu feciorașul de la cai îi zâmbi, și zâmbetul îi rămase multă vreme pe față.

— Te duci, Ioane, îi zise el, când stăpânul cel tinerel fu mai aproape.

Ion, care la toate tânguiriile măsii nu vărsă o lacrămă, acum simți că buzele încep să-i tremure. Dar dădu o mată căruței și nu plânse, numai ochii și-i simți umezi! I avusese

încă mai în vară un schimb de vorbe cu «lugulița, îndată ce se hotărâse că-l vor da la școală la oraș.

— Ai să plângi, Ioane, îi zise sluga.

— N-am să plâng, răspunse mânios Ion.

— O să vedem!

— O să vezi!

Măsa se mai boci până ce bădicul Petru îi făcu lui Ion vânt în căruță și-l cuibări pe lădița cea nouă. Atunci femeia își șterse, din două, lacrămile, înghiți sughițurile ce i se urcau în gât, și începu să-i fie de ajutor bărbatului. Adună otavă mai multă la picioarele băiatului, îi îndesă mai bine batista cu rândunici în buzunar și trase mai aproape de lădiță o păreche de desagi.

— Puteam fi pe la podu' mare, dacă nu ne opăceai tu, muiere, zise bădicul așezându-se pe lădița cea lucie și luând hățurile.

— Doamne, Petre, cum... - «cum ești și tu», vru să spună, dar nu putu c-o năpădi din nou plânsul.

Bădicul, dând bice cailor, zise:

— Eu nu-s nicicum. Dar domnii aceia de la școli sunt oameni pe punct, nevastă. Acolo nu poți întârzia.

Căruța durai pe podețul de la poartă, apoi îndată, ieșită în drum, se luă după ea un nor gros de praf, care se făcea tot mai lung. Căluții alergau în trap mărunț, părând că li se cutremură toate fibrele din trup, că se zdrobesc, ca orice cai cu trupul mic și scurt clacă fug în trap. Până trecură prin sat se auzea când de la o portiță când de la alta:

— Da-l duci, cumetre?

— Mergem, cu ajutorul Celui de Sus.

— Atunci, s-ajute Dumnezeu.

Apoi, ieșind pe hotar, drumul se întindea alb, șerpuind printre lanurile cu porumb. În răstimpuri bădicul își întorcea capul peste umăr și-l întreba câte ceva. Ion răspundea și își adâncea privirea în zarea nemărginită.

Departe în văi sclipea o apă ca o uriașă tablă de argint. În jur se învâртеau lanurile, dealurile îmbrăcate cu păduri bătrâne. Sus în albastru se învâртеau, cu aripile întinse, nemișcate, pasări mari. Băiatul, de pe lădița lui, le vedea toate, și i se părea că doarme și visează.

Orașul nu era departe. În trei ceasuri, dacă atingea din când în când caii, bădicul Florea ajungea totdeauna. Acum nu-i trebui nici atâta. La nouă și jumătate se opri înaintea unei case bătrâne, cu două ferești somnoroase spre uliță, într-o mahala.

La sunetul clopoțelilor portița se deschise, și în prag se ivi o jupâneasă încovoiată puțin de spate, slăbuță, cu fața veștedă și încrețită. De sub năframa cafenie îi scăpa o suviță de păr sur. Ea învăluia dintr-o privire a ochilor verzi, cai, căruță, pe băiatul cocoțat pe lădiță și pe bădicul Florea.

— Bine c-ați sosit în pace, bine c-ați venit. Vino la mătușa, micuțule... Cum îl cheamă? Ion?... Vino la mătușa, Ionică, torăi jupâneasa apropiindu-se de căruță și întinzând două brațe uscate.

Dar copilul nu se mișcă de pe lădița lui, și jupâneasa se retrase repede, ușoară, și, deschizând poarta, spunea mereu: «Nu face nimic. Se învață el cu mine. Drăguț băiat, sănătos băiat. Nu face nimic, are să se obișnuiască pe la noi și are să-i placă.»

Ion rămase în căruță, care intra hurducând pe pietrele din curte.

— Oare n-am întârziat, jupâneasa Mino? zise îngrijorat bădicul Petru, deshămând caii.

— Nu, da' de unde! mai este vreme. Nu, n-ați întârziat. Băiatul are să fie primit. Știe ceti? Așa? Atunci merge ușor. Vai de mine, cum să nu-l primească, așa un băiat drăguț și cuminte.

Dar Ion numai drăguț nu era. Pândea când nu-l privea jupâneasa și atunci o cerceta cu ură și cu groază.

— Mai aveți cortelași? întrebă bădicul luând un brățîșor de otavă și scuturându-l înaintea cailor.

— Mai avem, culm ide nu! Unul ide pe-a opta, doi de pe-a șaptea și patru mai de sama lui Ionică. Ba vor fi chiar de-o vîrstă cu el, zise jupâneasa repede. Are cu cine se juca, nu-i va fi urât. Și la noi e bine. Nu-s copii mici, nu-i plînsset, nu-i aer stricat. Dar pe la alții?

— Și ea se luă cu mâinile de cap, clătinându-și-l a pagubă.

— La mine și rămâne pe care-l primesc o dată, până ce termină gimnaziul. Iată, cel dintr-a opta» când a venit, era numai atâtica. Și ea arătă cu palma foarte aproape de pămînt.

Bădicul Florea își luă băiatul în brațe și-l săltă de pe lădița lui, unde înțepenise. Băiatul rămase ca un pociumbaș, răziiimat de căruță.

— Nu le va lua cineva de-aici? M-aș grăbi să nu întîrziem. Pe urmă le voi așăza în casă.

— Vai de mine, cum să le fure?! De la noi?! Așa ceva nu s-a pomenit. Iacă-s trecută de cincizeci și cinci. Dar nu! Însă n-ai avea pentru ce să te grăbești, zise jupâneasa în vreme ce se legăna ca și când ar bate-o vîntul, și ochii-i fugeau în toate părțile.

— Dar văd că nu-i nime pe-aici, dintre băieții de sama lui Ion. Se vede că vor fi cu părinții la școală! zise bădicul.

— Ăștia-s scriși de ieri, dragă bădicule. Părinții i-au adus de trei zile. Știi dumneata cumu-s oamenii care nu pricep. Au venit cu trei zile înainte, și directorului i s-a făcut milă de ei, ca să se poată întoarce acasă. De, nu-s toți oamenii de pe sate ca dumneata, umblați în lume.

Bădicul, c-o presimțire rea, își luă copilul de mână.

— Să mergem, Ioane.

— Dumneata să faci bine să te mai uiți pe la căruță, zise apoi jupânesei.

— Vai de mine, dar cum să nu avem de grijă?! Poți fi

liniștit dumneata, bădicule.

Și dumneaei îi petrecu până la portiță, cercând aci să-l ciupească de obrazul plin și roșu pe Ion. Acesta, însă, zvâcni și se ascunse după bădicul.

— Nu face nimic, are să-i treacă, mai zise jupâneasa, închizând portița.

De cvartir nu purtase nicio grijă bădicul Florea. Cu trei săptămâni înainte, când a fost în cărăușie la oraș, se înțeleșese cu jupâneasa Mina. Era îngrijorat, însă, pentru școală. Voia să-și treacă băiatul în clasa a treia, dacă nu în a patra, căci trei ani. umblase la școala de la ei din sat. 1

Pe trotuare prin piață, mai ales înaintea clădirilor școlare, roia o lume pestriță. Tineri cu cărți subsuoară, îmbrăcați în haine nouă, băiețași care rămâneau cu ochii duși cine știe unde și pe care părinții trebuiau să-i tragă de mână ca să meargă mai repede, preoți de la sate cu bărbile pieptănate de sărbătoare, țărani, se învăluiau neconținut, arătând porturi din diferite ținuturi.

Și un murmur surd, ca o fierbere înăbușită, plutea mereu deasupra capetelor. În răstimpuri, prin murmurul acesta străbătea limpede câte o voce de băiat care-și striga numele cărții folosite, ce-o avea de vândut, sau glasuri răgușite de tineri cu vocea în schimbare, îmbiind același negoț de cărți.

Bădicul Florea, tot întrebând, ajunsese la cancelaria directorului, și, răzbătând prin mulțime, se apropie de masa lungă, verde.

— Ce dorești dumneata? întrebă directorul, accentuând tare și ascutit silaba *ta*.

— Am vrea să ne aducem copilul acesta la școală, domnule director, zise Florea arătând pe Ion, apoi privind în ochelarii directorului.

Directorul era trecut de vârsta jumătate. Se răzimă c-o mina de masă, și, aplecându-se puțin, mângâie capul băiatului, care, în liniștea din cancelarie, părea că și-a mai

venit în ori din amețeala ce-l cuprinsese răzbătând până aici.

— Băiat sănătos, și se pare deștept. A mai umblat la școală? Întrebă directorul ridicându-se și îndreptându-și ochelarii.

— Cum te cheamă, dragă? îl întrebă el pe băiat.

— Ion Florea, răspuse băiatul, privind bucuros la omul acesta care-i părea grozav de ciudat. Ș-am mai umblat la școală, adaoase repede copilul.

— Unde ai mai umblat, drăguțule? întrebă directorul zâmbind cu bunătate.

— La noi, la dăscăluțu'.

— Hm? făcu directorul tresărind din cap și privind întrebător la bădicul Florea.

— În sat la noi, domnule director. Avem învățător bun, dar știți dumneavoastră cumu-s oamenii. Îi zic dăscăluțu, da-l cheamă Munteanu. Însă copiii îi zic așa cum aud că-i zice satul. A umblat trei ani la școală. Și am vrea să fie primit pe-a treia.

Domnului director i se ivi o dungă de nemulțumire între sprâncene.

— În clasa treia nu mai este loc. Avem șaptezeci și cinci, așa-i domnule Câmpeanu? Și directorul se întoarse spre un domn cu barba roșcată.

— Clasa a treia nu mai poate primi, răspuse acesta liniștit, răsfoind un protocol.

— Dar să vedem ce știe pruncul, zise directorul dându-i o gazetă.

Ion luă cu hotărâre gazeta - îi venea și lui tată-său una - și începu să citească unde arată directorul cu degetul.

— «Programul nostru e vechi și sfânt, și să nu creadă dușmanii că vom lăsa vreodată ceva din el. Părinții noștri și-au vărsat sângele de nenumărate ori pentru apărarea acestei patrii.»

Ion citi fără să silabisească un singur cuvânt. Numai accentuarea o greșea pe alocuri.

Dunga de nemulțumire se șterse numaidecât dintre sprâncenele directorului.

— Bine, dragă! zise el aplecându-se și netezindu-i părul moale. Apoi repede: De cinci ori cinci?

— Douăzeci și cinci, răspunse băiatul privindu-l țință.

— De șase ori șase?

— Treizeci și șase, spuse Ion fără să clipească.

— De șapte ori nouă?

— Șa și trei.

— Foarte bine, foarte bine, dragă, zise vesel directorul. Se vedea că-i deștept, adaose privind la bădicul Florea. Apoi, întorcându-se spre domnul cu barba roșcata: Domnule Câmpeanu, Ion Florea din...

— Broșteni, răspunse bădicul Petru.

— Ion Florea din Broșteni trece în clasa a patra. Așa, foarte bine, zise directorul cercetând cum a scris numele. Acum, dragule, adaose, întorcându-se spre băiat, vei veni la noi la școală. Apoi ridică vocea și un deget: Ascultare i, al doilea deget: Diligență! al treilea deget: Purtare bună! Așa, foarte bine. Plătești trei zloți și gata! zise întorcându-se spre bădicul.

Acela puse banii pe masă, mulțumi domnului director, și, când să iasă, directorul îi strigă:

— Nu cumpăra cărți. Le cumpărăm noi, să fie la toți la fel, și pe urmă plăți - A? a Foarte bine!

Directorul accentua repede pe *așa*. Îl apăsa pe *a* dinții, *șa nu* se auzea aproape *deloc*. Bădicul Florea ieși foarte mulțumit, cumpără un corn de la cel dintâi covrigar și i-l dădu copilului. Apoi grăbi să-i așeze lucrurile lui Ion. Ajunși acasă, jupâneasa Mina nu mai era singură. Cei patru băieți de care spusese că-s de-o vârstă cu Ionică, priviră cu curiozitate cun fel de dispreț la băiatul care intră după bădicul în casă.

— Ai și isprăvit? Da? Vezi, ți-am spus eu, zise jupâneasa începând iar să torăie. Iacă, aceștia-s cei patru de care ți-am povestit. Ștregari, bat ulițele până se-ncepe școala. De-atunci, zar la poartă, neiculiță. Și ea zmânci din mina arătând cum încuie poarta.]

Bădicul Florea îi privi cercetător pe cei patru. Doi erau bruneți, aveau priviri încruntate și semănau foarte mult.

— Sunt frați? întrebă el.

— Da, frați, răspunse Mina, însă cel mai mic, și arătă cu degetul pe unul, stă să-l întreacă pe cel mai mare. Sunt într-o clasă.

— Se par a fi mărișori. În ce clasă sunteți, băieți? întrebă bădicul.

— Într-a doua gimnazială, răspunseră într-un glas cei doi.

— Și voi? se îndreptă el spre ceilalți.

— Noi pe-a întâia gimnazială, răspunseră aceștia.

— Sunt mai mari ca al meu, jupâneasa Mina. Pe Ion l-au primit într-a patra, zise bădicul Florea.

Cei patru se priviră triumfători, mulțumiți. Aveau cu toții același cuvânt pe buze, pe care ar fi dorit mult să și-l spună. «Poțoaală», ar fi voit să zică - cuvântul de batjocură care se da de gimnaziști celor din clasele școlii primare.

La dorința lui Petru Florea să așeze lucrurile băiatului, jupâneasa Mina răsturnă numaidecât întreagă casa. Luă învelitoarele de pe cele trei paturi, arăta lărgimea, îl poftea să-și aleagă, ferea scaune, trăgea de la loc lădițe, bătea cu palma polițele din cămară, făcea loc în dulapul pentru cărți, grămădind hârtiile, manualele de școală ale celorlalți. Și-n vremea asta vorbea întruna, descoperind noi și noi însușiri fiecărui ungher din casă. Bădicul Petru Florea umbla amețit de colo până colo, lăsa lucrurile despachetate unde-i arăta jupâneasa și răsufă ușurat când isprăvi.

Din bucătăria de vară, lădița cea nouă râdea cu florile ei albastre și roșii. Ion, băiatul, sta în mijlocul curții și o privea, părând că vede un prieten, un binevoitor. Cu mâna în buzunar își învârtea mereu cheia de la lădița și-ar fi dorit să meargă s-o deschidă. A descuiat-o și acasă de câteva ori, și se înălța din ea un miros așa de plăcut de scândură nouă!

După-amiază Petru Florea își înhămă căluții și-l lăsa pe Ion suspinând. Dar când căruța nu se mai văzu, când băiatul intră în curte dus de mână de jupâneasa Mina, și cei patru îi dădură târcoale, cercând să se apropie de el, Ion se zmânci, o rupse la fugă și, pitulându-se după grămada de lemne, începu să **plângă** cu amar.

Sara trebui să se culce, în pat, la picioarele celor doi frați, cu toate asigurările jupânesei despre comoditatea ce o face ea băieților. Studentul dintr-a opta îl îmbună, îi vorbi cu dragoste și-i spuse o mulțime de anecdote, până ce Ion adormi zâmbind.

Cele trei zile câte mai erau până se începeau cursurile, îi părură lui Ion nespuse de lungi. Cei patru îl chemau cu ei prin oraș să-i arate lucruri minunate. Însă băiatul nu se ducea. Câteodată cei patru rămâneau acasă, făceau c-un gătej un cerc larg lângă zid, unul intră în cerc, iar ceilalți se sileau să-l nimerească de la periferie c-o minge. Îi ziceau jocului «de-a ogoiu».

Chiar în ziua următoare se jucară. Ion sta deoparte și-i privea.

— Vino, Floreo, și tu, îi zise unul din cei doi frați.

— Nu știu, răspunse băiatul în silă.

Nu-i plăcea că-i zic Florea.

— Te înveți, zise al doilea frate.

— Nu mă joc, făcu Ion hotărât.

Ei își continuară jocul, se înfierbântară, ajunseră chiar să se certe. Unul din frați, care rămăsese multă vreme în cerc și primise multe lovituri, cât ce scăpă alergă

la Ion și-l târî în cerc.

— Să vezi că-i ușor, zise acela.

Și până când să-și vină Ion în fire, îl nimeriră de câteva ori.

Atunci băiețașul se aruncă repede, prinse mingea și-l izbi pe cel mai mare dintre frați în frunte.

— Duceți-vă dracului, proștilor, le zise băiatul cu mânie, și fugi, printre ei, în casă.

— Poțolă! strigară patru glasuri în urma lui. Dar el nu știa ce înseamnă cuvântul acela.

De-atunci cei patru nu-l mai siliră să se joace cu ei «de-a ogoiu». Însă mai târziu, Ion Florea intră în joc de bună voia lui. Deși mai mic de ani, era aproape tot atât de înalt ca și cel din întâia clasă de liceu. Și, în puțină vreme, ajunsese ca în cursul unui joc, care ținea câte un ceas, abia o dată sau de două ori să intre în cerc.

La școală, în clasa a patra erau mulți elevi veniți de pe sate. Ion Florea nu cunoștea pe nimeni, și se așeză în banca întâia, unde-l trase un băiat mai mare, din oraș, cu hainele soioase.

Profesorul intră târziu, mirosi praful, purtându-și ochii miopi prin clasă.

— Măgarilor, v-ați și apucat să faceți prav, zise el urcând la catedră.

Avea un glas pițigăiat, ca de capră, și Ion Florea se bucură auzind glasul acela: îi părea cunoscut demult.

Profesorul cerca să repete unele cunoștințe cu elevii care studiaseră cu el și în anul trecut. Dar mergea foarte greu. Băieții îl priveau cu teamă, de parcă-i întreba lucruri îngrozitoare, nemaipomenite. La o socoată în cap, dascălul se strădui zadarnic un sfert de oră ca să obțină răspunsul corect. Niciunul din elevii lui nu-l putu da.

— Nu știe nime? întreba profesorul, cu fața deznădăjduită.

Ion Florea, aducându-și aminte că la «dăscăluțu'», la

ei în sat, ridica un deget dacă știa, făcu acest semn.

— Ei, să te auzim, zise profesorul, nemulțumit.

— Dacă într-un sac sunt cinci litre de grâu, ș-un om duce de vândut opt saci, el a dus patruzeci de litre. Și dacă litra o vinde cu doi zloți, el a căpătat optzeci de zloți pe griul lui, răspunse într-un răsuflet Ion Florea ridicându-se. El făcuse demult socoata.

— Să știi că-i bine, zise profesorul cu năcaz. Vine unul străin să vă învețe, măgarilor. Cum te cheamă, băiete? întrebă apropiindu-se de banca întâia.

— Ion Florea, răspunse băiatul, vesel.

— Și de unde ești?

— Din Broșteni.

— Ai cap, asta-i bine. Numa să vezi să te porți cumsecade. Aici la noi nu se sufăr purtări necuviincioase. Să fii atent și să nu faci prav.

— Bine, domnule, zise Ion Florea șezând.

Din ziua aceea profesorul mântuia cinstea clasei totdeauna cu Ion Florea.

În curând li se împărțiră cărțile, care i se părură băiatului foarte frumoase. Pentru plata lor bădicul Petru Florea trebui să vină în oraș.

Jupâneasa Mina se văicărea:

— Ce de bani, ce scumpete! Nu-i putea lăsa pe băieți să-și cumpere cărți vechi? Le cumpărai pe nimica.

În ziua aceea Ion Florea fu foarte vesel.

— Îți place la școală, Ioane? îl întrebă tatăl său.

— Place, răspunse băiatul alegându-și niște piersici aurii din traistă.

— Și poți învăța?

— Pot. Eu știu mai bine, zise băiatul mestecând cu poftă miezul fraged.

— Dar de jupâneasa Mina place-ți?

Băiatul clătină din cap că nu.

— Și pentru ce nu-ți place? întrebă bădicul Petru.

— Hm! făcu băiatul luând altă piersică.
— Ei, nu spui?
— Îmi taie din slănină, răspunse Ion robît cu totul de mustul piersicilor.
— Mai aveți? îl întrebă pe tatăl său.
— Ce să avem?
— Piersici.
— Mai sunt, cum să nu. Acum se coc.
— Să-mi mai aduci cînd vii. Să-mi aduci multe.
— Am să-ți aduc. Dar să nu mai spui prostii de jupâneasa. Ea are slănină, nu-i trăbă a ta.
— Și totuși eu am văzut-o tăind, zise hotărât copilul.
— Dar de cine-ți place ție aici, băiete?
— De baciul Negrea.
— Cine-i acela? Vreun profesor?
— Nu. Profesorului îi zicem domnule. Baciul Negrea e cel de pe-a opta, zise băiatul. El îmi spune istorii cu țigani.

Cînd se duse bădicul Florea, Ion nu mai plânse. În două săptămîni s-a obișnuit cu viața cea nouă - vorba jupânesei Mina.

Zilele treceau repede. Începu să învețe din toate cărțile cîte le avea, și după ce venîră sările lungi de toamnă și de iarnă, lui Ion Florea îi plăcea să rămîna sara la masă cu studenții cei mari și să frunzărească prin cărți cu chipuri, pînă ce baciul Negrea îl trimitea la culcare.

Avea o carte, îi zicea *Inimioara*, o colecție de poezii apărută la Brașov, din care dascălul le da mereu poezii de rost. Și erau unele poezii cu versuri lungi și grele, însă Ion Florea le știa totdeauna fără greș. Simțea o mare plăcere să se ridice în bancă, să se încline cum le arăta profesorul, și, imitînd glasul magistrului, să spună cu o voce plîngătoare, disperată: «Glasul unui român

„Toți oamenii au o patrie numai eu nu am”. La cer, părinte bune, te caut cu umilire, în dam îmi este ruga,

deșert al meu suspin.»

Și așa mai departe, până unde avuseseră poezia pe ziua aceea.

În răstimpuri depărtate, așa încât elevii aproape își uitau de el, venea să cerceteze clasa domnul director. Atunci elevii răsufiau ușurați, dascălul le puneă cele mai ușoare întrebări, și, după fiecare răspuns, domnul director zicea: «Așa! Bine, dragă, foarte bine! Tot așa să înveți.»

Câteodată puneă și dumnealui întrebări, la care de cele mai multe ori știa răspunde numai Florea Ion și încă doi-trei. Înainte de-a ieși le spunea totdeauna să fie ascultători, să învețe, să nu murdărească cărțile, caietele.

— Haina curată, cartea curată, lecția știută - atunci e școlarul vrednic de laudă. Punct! făcea apoi, luându-și pălăria și pornind spre ușă. Acest «punct!» era spus c-o voce înaltă și țiuia prelung, ca atunci când izbești de masă un ban subțire de argint.

Cât ținu toamna, bădicul Florea venea destul de des pe la oraș, și din poamele ce i le aducea lui Ion, se înfruptau toți cei din casă. După ce se puse înghețul și se sfârși ou munca de pe hotar, nu era săptămâna să nu aibă vreo căraușie, și se abătea totdeauna pe la băiat. Dar, iarna, de multe ori nu-l afla acasă. Atunci jupâneasa Mina îl lua totdeauna pe dinainte cu vorba:

— Ionică-i la săniat. Ce să-i faci? îl poți ținea acasă? Las, c-așa-i bine. Doctorii spun că tinerimea are lipsă de multă mișcare. Departe? Aș, la câțiva pași. Da' bun băiat, cuminte și ascultător. Să știi că scoți om mare din el. Hei, citi domni n-au trecut în tinerețele lor prin casa asta! Să am atâția galbini!

Omul se depărta liniștit și-și vedea de drum.

Băiatul era, într-adevăr, cu sania, ori la gheață, pe râu. De multe ori chiar jupâneasa-i trimitea, «să mai aerizeze în casă».

Dar oricât ar fi alergat Ion Florea după jocuri iarna,

primăvara, la sfârșitul anului ieși premiatul întâi.

— Pe anul viitor, la gimnaz cu el, bădicule, îi zise profesorul.

— Dacă ne va ajuta Dumnezeu, răspunse Petru Florea.

El îl adusese, într-adevăr, numai de probă pe un an.

«Dacă nu va învăța, atâta pagubă, mi-am luat un ghimpe de la inimă», își zisese dumnealui. Însă acum era hotărât să se facă luntre și punte ca să-și poată purta băiatul mai departe la școală. Încă în sara aceea, acasă, făcură planuri, până noaptea târziu, cu nevasta, își socotiră, așa, pe asupra, cheltuielile ce le vor avea cu băiatul, socotiră venitele, și, cu puțină strădanie, li se părea că vor învinge.

II

Oamenii se plâng de multe ori că anii trec prea în silă sau prea grabnic. Și mulți blastămă viața că prea repede curge sau prea încet, pe când nici anii, nici viața n-au nicio vină, ci starea noastră sufletească din cutare răstimp. Dacă suntem veseli și fericiți, plini de noi înșine, viața zboară. Dacă suntem triști și nefericiți, zilele trec ca și când ar pluti pe aripi de plumb, încet și greu.

Bădicului Petru Florea, de când avea băiat la școală, anii-i treceau foarte repede. Zilele de odihnă i se împrăștau cu cât băiatul se ridica în clase. Mergea tot mai des în căraușii, căruța lui din fiecare drum se întorcea c-un glas nou mai mult, căluții și-i schimbaseră. Banului, pe care din moșioara lui nu-l prea putea scoate, căci n-aveau bucate de prisos, i se simțea lipsa pe măsură ce Ion creștea. Însă bădicul alerga cu drag, vedea, simțea că are pentru cine.

Când ajunsese în clasa a doua de liceu, Ion Florea se mută de la jupâneasa Mina.

— Voia dumitale, poți să-l duci, că mare folos nu i-am luat, începu jupâneasa Mina, făcându-și gura cât o pungă.

Dar, vai de mine, adaoase îndată, cu ce-am greşit? Ce nu vi se-mpare **domniilor voastre**? Că l-am îngrijit ca pe copilul meu. Casa nu-i bună, nu-i luminoasă, nu-i sănătoasă? Şi-şi puse mâinile uscate în şold.

— Ei, făcu bădicul Florea.

— Ori nu l-am încălzit? Nu i-am dat o luminare? Nu l-am ferit de pretini răi? Sau poate i s-a furat, ca la altele, din bucate?

— Ei, ei, făcu bădicul neştiind ce să răspundă.

— Merge unul, vin zece, zise ascuţit jupâneasa. Pagubă ca asta să-mi tot deie Dumnezeu.

— Eu n-am avut gând să-l mut, jupâneasa Mino, dar băiatul ş-a aflat un cortel unde mai sunt doi într-o clasă cu el. Zice că poate învăţa mai bine, spuse în silă Petru Florea.

— Aşa crezi dumneata? Tâlharul! Băieţii, dacă se ridică numai un strop de la pământ, se fac tâlhari. Iacă şi-al dumitale! Poate face ştrengării mai multe, nu că poate învăţa mai bine. Şi la cine-l duci, mă rog?

Aici jupâneasa îşi supse buzele: pufuşorul de mustaţă i se îmbârzoie.

— La Voiculeasa, zise cu greu, nemulţumit, bădicul.

— La Voiculeasa?! ţipă îngrozită Mina, şi bătu în palmi. Chiar la Voiculeasa?! D-apoi ştii dumneata ce-i la Voiculeasa? Acolo-i iad! Acolo are un ginere păpucar, care ziua-noaptea stă pe scăunel şi iacă, tot aşa bate din ciocan – şi dumneaei arăta cum bate cuiele în talpă – şi tot aşa pâcăie din lulea – şi, desfigurându-şi obrajii palizi, arăta cu buzele cum pâcăie acela. E un miros de tutun tare şi de clei şi de cizme rupte, de te îneacă. Chiar la Voiculeasa!! mai zise încă o dată, plesnindu-şi palmele uscate.

Bădicul Florea era cât pe-acı să o creadă, să-şi aducă băiatul înapoi. Dar aducându-şi aminte că Ion nici nu mai voia să **audă** de jupâneasa Mina, zise:

— Ei, ce să-i fac! Va vedea el pe dracu', dacă n-a voit

să m-asculte.

— Ba și pe muma dracului, rânji jupâneasa, gândindu-se la Voiculeasa, pe care demult n-o putea suferi.

După ce bădicul mai strânse într-o desagă unele lucruri de-ale băiatului, dădu binețe și ieși.

— Dar să nu vii a doua oară cu păsăroiul dumitale la mine, căruțașule! îi strigă din ușă, fierbând de ciudă, jupâneasa Mina.

La Voiculeasa, drept că era un păpuțar într-o odaie. Dar ea mai avea două odăi, o curte largă și-o grădină cu straturi de flori, cu cinci tufe de trandafiri, cu vițe de strugurași de-a lungul cărărilor. Erau și trei meri bătrâni, văratici, care rodeau tot la al doilea an mere mari, a căror miez era foarte fraged și mustos.

Ion Florea, când venise mai întâi la un prieten aici, își puse ochii pe grădina asta. Părăsise pe jupâneasa Mina și baciul Negrea, care, isprăvind liceul, trecuse la școli mai înalte. Deci, nimic nu-l mai lega pe Ion Florea de casa jupânesei.

E drept că în multe sări se auzea din odaia unde învățau, în liniște, băieții, ciocănitul păpuțarului. Dar așa, ca o cadență domoală, care nu-i tulbura de la studiu. Însă baciul Pătruț, păpuțarul, nu lucra în toate sările. Uneori își lua armonica - avea o armonică nouă - ieșea în curte sau în grădină, în sările frumoase, și cânta romane pline de lacrimi și de suspine. Atunci elevii se adunau în jurul lui și ascultau cu sfîntenie, ca-n biserică. Adierile cântecului le treceau prin suflet, îi mângâiau ca o alintare. Cerul își deschidea în înălțimi florile de lumină, râuri de întuneric se târau pe alocurea prin grădiniță și se strecurau adieri de vânt purtând parfumul trandafirilor. Și armonica suspina mereu, se tânguia, ofta.

Multe romane îi rămaseră lui Ion Florea săpate adânc în suflet, din sările acelea.

În dup-amiezile frumoase de vară, Ion Florea cu alți

băieți se corleau în valurile apei de la moară, deprindeau deosebite feluri de înotat, «cu stânjenul», «ca broasca», «pe spate», călcau apa, aruncau stropi de diamante în lumina soarelui, până ce învinețeau de frig și de oboseală, iar pe bărbii li se puneă noroi fin din apa niciodată limpede. Zilele, lunile, treceau repede, nebăgate în seamă de Ion Florea. Teama de școală, de profesori, că-l vor chema la tablă să răspundă, de notele rele, teama care în cei mai mulți elevi produce o surescitare bolnăvicioasă, continuă, făcându-i să urască școala – Ion Florea nu o simțea niciodată. Lecția o învăța cu ușurință, mai mult din explicări, și astfel avea totdeauna vreme de ajuns pentru jocuri și alergări. Iar aceste distracții erau sănătoase, libere, pentru că nu erau tulburate mereu de teama zilei de mine. El se bucura de ele din toată inima, și deși crescuse binișor, trupul lui nu era deșirat ca al altora, ci plin și îndesat. Obrajii lui erau și acum bulgări, ca și în dimineața când plecase mai întâi la școală.

Din când în când se rătăcea prin oraș vreun circ ca vai de el. Pe la patru după-amiază, când ieșeau studenții de la ore, comedianții cu haine ciudate, roșii, verzi, galbene, treceau prin piață, unii călări, alții pe jos, suflând din trâmbițe, bubuind într-o tobă, izbind discurile de metal. Cocoțat în șa, un barbăcot se strâmbă, scotea limba, își da ochii peste cap și-și purta brațele de parcă n-ar fi avut oase.

Tinerimea se lua după ceata aceea exotică. Lui Ion Florea i se părea că-s eroi din poveștile cu «pieile roșii». Recunoștea în fața cea cu chivără pe cap pe «Tahita, mireasa căpitanului», în străinul care-și ținea mantia verde subț brațul stâng pe «Ben-Said – spaima lacului Nianza», și în tânărul acela vânjos, cu capul și brațele goale, pe «Bob-Lee, omorătorul de lei».

Comedianții se opreau din când în când. Fanfara amuțea, și cel care-i părea lui Florea «Ben-Said»,

umflându-și pieptul, striga câteva cuvinte aspre într-o limbă neînțeleasă. Apoi porneau din nou, în sunetul fanfarei, cu elevii în urma lor, dintre care cei mai mărunți chicoteau, se îmbulzeau, imitau toba.

Când convoiul ajungea prin mahalale, se auzea lătrat de cini, sau urlete a pustiu, amestecându-se cu strigătul fanfarei.

Ion Florea abia în clasa a patra de liceu putu să intre în lumea aceea minunată a cercului înconjurat cu pânza. Profesorii nu le dădeau voie celor din clasele inferioare să meargă la circ. Se minună de Hercule, care ridica, în dinți, butoaie; admiră pe doi tineri, îmbrăcați foarte subțire, care se produceau într-un număr de echilibristică, râse cu lacrimi de Barbăcot. Dar, după ghidușii acestuia, se auzi îndată un dulce picurat de clopoței. Și numaidecât intrară săltând două fetițe ca de zece ani, cu rochițele vinete-n vânt, cu mânuțele albe goale, cu părul auriu fluturând, acoperite de funde. «Ben-Said» spusese că dansează dansuri naționale. Fetițele săltau ușor, se învârtteau, cereau să zâmbească, dar lui Ion Florea îi păru că ochii lor sunt triști, plini de durere. Îi veni, așa, din senin, în minte mamă-sa, casa lor, și simți o caldă compătimire pentru cele două mititele. Își simți ochii umeziți de lacrimi, și, cu toată silința, când apăru iarăși Barbăcot, nu mai putu râde.

Așa, câte unul, mai văzuse el comedianți și până în sara aceea. O dată, de două ori pe iarnă, le spunea profesorul: «La patru, cine are cinci bani să vină în sala de gimnastică. Este un domn care arată lucruri interesante.»

Și dând de fiecare dată câte cinci bani, Ion Florea văzuse comedii destule. Pe-un podiu înalt străinul își vâra sabia pe gât, scotea din pălărie, din nas, suluri întregi de hârtie, izbea un ou în ceafă și-l scotea pe gură, trăgea din nasul servitorului de la gimnaziu ardei, ardea o bancnotă de zece zloți în flacăra lumânării ș-o afla întreagă în stearină, sau în barba cutărui profesor. Aici Ion Florea

râdea din toată inima, și niciodată producțiile acelea nu i-au lăsat o amintire tristă, ca ale două fete.

Larna se opreau uneori în oraș îmblânzitori de fiare. Căruțele grele se înțepeneau în piață, și răcnetul leului da de știre celor dornici să cunoască sălbătăciuni dintr-alte țări. Aici erau liberi să meargă toți studenții, mici și mari. Se adunau la gimnaziu și-i conducea profesorul de zoologie.

Ciudatele, frumoasele fiare ale altor zone, lăsau o puternică impresie în sufletul tinerilor. Lui Ion Flore; -, îi părea că știe de-o sută de ori mai mult decât ce învățase din cărți. Avea senzația că lumea întreagă se lărgeste, că e mai mare, îndată ce încerca să-și închipuie țările pe unde trăiesc fiarele acestea, energice unele, somnoroase, tăcute și grele – altele.

Afară de vacanța cea mare, mergea acasă în fiecare an la Paști și la Crăciun. Dar atunci numai pe câteva zile, care treceau prea repede. Mamă-sa îl aștepta cu lacrimile în ochi și cu plăcintele pe masă. Însă cu cât creștea băiatul, îl aștepta și c-un fel „de sfială, care începea să-i crească în suflet. Mai ales de când! a un Moș Crăciun, Ion citi în biserică *Apostolul* și cânta *Nașterea ta, Hristoase*. Nu spuse la nime nimic, ci își zise cu bucurie în care tremura și regretul: «Nu-i glumă, tu muiere. Feciorul tău se face domn.»

Simți și bădieul Florea o adâncă mulțumire, când Ion veni atunci de la biserică și puse pe masă o prescură albă și moale.

— Nu-i rău să fii popă, voinice, îi zise bădieul, rupând cu grijă un corn din prescură.

— Numa cât eu nu mă fac popă, zise repede Ion.

— Și pentru ce nu te-ai face? întrebă tatăl său.

— Nu mă fac! răspunse băiatul.

Părinții lui nu erau de aceeași părere. Muierea credea că popia-i o slujbă prea mare pentru băiatul ei.

Dimpotrivă, bărbatul, care se învărtise mai mult în lume, ştia că poate cineva trăi mai uşor şi mai bine decât un popă. Îi plăcu deci răspunsul băiatului şi-i zise:

— Numa să înveţi şi să te porţi bine, Ioane. Cu învăţătura nu moare nime de foame în ziua de azi.

În cele două dintii vacanţe de vară Ion Florea umblă cu vitele la păşune. Părinţii îl luau pe sluguliţă să le ajute la lucru. Şi Ion Florea păştea vitele în rând cu ceilalţi copii din sat, se juca împreună cu ei, uitându-şi că e şcolar la oraş. Dar între băieţii de sat erau câţiva ştrengari care îl luau în răs, în bătaie de joc. Alergându-se, în jocuri, se pomenea câte unul strigând:

— Iute, mă, că te prinde diacul!

Apoi altul îi spunea un vers întreg, fugind:

— Măi diece, diecele, Fără dinţi, fără măsele, Nu cânta aşa de jele.

De multe ori Ion Florea nu se supăra. Dar, câteodată, mâniindu-se, îl fugărea până departe pe cel cu cântecul, şi, fără de câţiva pumni, nu-l lăsa. Dar, cât ce se depărta Ion, fugăritul îi arunca alte vorbe.

Începând din clasa a treia însă, Ion nu mai merse cu vitele. Lua şi el o furcă, o greblă, şi ajuta părinţilor la lucru.

Sluguliţă era tot după el.

— Aşa-i că-i bine la fân, Ioane, mai bine ca la şcoală?

— Bine, da.

— Aşa-i că-ţi pare rău că te-ai dus?

— Ba, nu-mi pare.

— Ştiu eu că-ţi pare, numa nu vrei să spui. Pe-acolo învăţaţi să ziceţi din fluieră?

— Ba, nu-nvăţăm.

— Ei, vezi! Da' pene de cocoş slobodu-i să purtaţi la pălărie?

— Nu-i slobod.

— No, vezi! Noi purtăm, numa ni-i cam frică de

jandarmi. Pe Ionu Mitului l-au prins într-o sară pe uliță și i-au smuls penele din pălărie. Mă miram eu de unde au jandarmii pene așa de mândre. Ei le iau de la ficiori.

Slugulița era cu numai vreo trei ani mai mare ca Ion. El nu se putea împăca deloc cu gândul că pe Ion l-au dat la școală. Fiind orfanul unei rudenii mai depărtate de-a bădicului, crescuseră împreună. În copilărie împreună umblaseră după cuiburi, după pui de pasări, se însăniaseră iarna, grijiseră, primăvara, oile bădicului, se dăduseră iarna pe gheață sau sfărâmaseră porumb în tindă.

Ion era silitor ș-aici, la fân. Părinții îl priveau cu drag, iar când tatăl său croia căpița, îl puneă pe Ion sus, unde rămânea până ce trebuia să-i facă vârful.

Acasă, în zilele de sărbătoare, duminicile, bădicul Florea îl puneă să-i cânte ceva de pe la școală. Sorbea, la masă, din păhărelul cu vin, și sufletul îi creștea de bucurie gustând glasul dulce și plin al băiatului, care nu se lăsa prea mult rugat.

III

De când Ion Florea trecu în clasele superioare, începură să crească și cheltuielile bădicului Pătruț. Și mai întâi veniră hainele nemțești. Până în clasa a cincea Ion se purtase în costumul din Broșteni, țesut și cusut de mamă-sa. Acum însă, intrând în clasă, simțea un fel de sfială, care-i creștea tot mai mult, văzând că numai el mai purta pantaloni albi și cămașă cu poalele frumos împăturate. Și s-a luptat mult cu sineși până s-a hotărât să-l înștiințeze pe tată-său.

— Nu că mi-ar fi rușine, zise Ion, simțindu-se fără nicio putere, că n-are de ce să-mi fie. Aș vrea numa să nu se uite ceilalți chiorăș la mine, îi zise el bădicului Pătruț, când acesta veni cu banii.

— Nu-i nimic, Ioane, le-om cumpăra. Vorbă să fie! Trăbă să fii și tu în rând cu ceilalți, zise bădicul voind să-l încurajeze.

Și intrară într-o prăvălie, amândoi cu mare sfială. Negustorul, mirosind numaidecât nepriceperea lor, începu să le înșire pe masa lungă și lată haine gata, negre, vineții, pestrițe, cămăși, gulere, manșete, cravate, nasturi, într-o repezeală uimitoare. Iar gura-i torăia mereu. Cuvintele lunecau îndulcite, ușoare, de pe buzele lui ascunse în barbă și mustață. Lăuda fiecare bucată, luându-le pe rând, ținându-le în zarea ferestrei, cântărindu-le, pipăindu-le mereu. Toate erau «prima calitate», «extra-fin».

În capul celor doi se făcu o învălmășeală îngrozitoare, nu mai știau pentru ce intraseră în prăvălie. Privirile începură să le joace de atâtea culori. Bădicul pipăia din când în când vreo ștofă, apoi își retrăgea pendelete mina, fără să spună decât același cuvânt: «O fi bună».

— Da, foarte bună, zicea repede negustorul. Și, mă rog, mai avem. Puteți s-alegeți dumnelevoastră. Și aducea alte și alte rânduri.

Pe Ion Florea îl chinuia un singur gând: Ce-i trebuie, de toate? Își făcuse de multe ori în gând socoteala, numărase: cămăși, cravate, gulere. Însă acum nu le mai putea ține sama.

Negustorul zicea mereu:

— Poftim, mă rog, alegeți. Asta că-i bun, asta că-i bun, asta că-i bun, și arăta cu degetele-i lungi deosebitele rânduri de veșminte.

În urmă, Ion Florea se hotărî. Arătă cu mâna un rând suriu.

— Da, ăsta-i cel mai bun, extra-fin, zise negustorul, luând repede hainele să le pacheteze. Dar când le împătură, Ion băgă de seamă că doi nasturi se descoasă la vestă.

— Nu acela, te rog, zise repede Florea și simți că începe să fie stăpân pe sine.

Alese alt rând de veșminte.

Negustorul era foarte bucuros.

— Și ăsta bun. ăsta și mai bun. La mine tot atât.

Dar Ion nu-l lăsa să pacheteze.

— Cât face? îl întrebă.

De-aici încolo bădicul Florea privi încântat la copilul său, care începu să se târguiască cu jupânul pentru fiecare bucată, și știi s-o scoată pe fiecare cu prețul jumătate.

— Ei, n-a fost om prost cine-a scornit vorba: ai carte, ai parte, zise bădicul, vesel, după ce ieșiră din prăvălie.

În două-trei zile Ion Florea se obișnuie cu hainele cele nemțești.

Când avu bădicul Petru cea mai apropiată cărăușie la oraș, veni și nevasta să vadă ce domnișor s-a ales din copilul ei. A bătut din palme când l-a văzut: - Doamne, Ioane, arăți cu mult mai mare, zise ea mirată. Apoi, pipăind hainele de tari și părând mulțumită: Numa de-ar fi a bună, că prea arăți înalt în ele.

Ion Florea rămase cortelaș la Voiculeasa până la terminarea liceului. Cu cât treceau anii, îndrăgea tot mai mult grădina Voiculeșii. De când se desprimăvara el era cel dintâi care lua hârlețul și se apuca de săpat. Voiculeșii nu-i trebuiau niciodată oameni cu plată care să-i curețe, să-i sape grădina, să croiască straturile, să niveleze cărările. Alături de Ion Florea veneau și ceilalți studenți, și, în lumina dulce a soarelui de primăvară, săpau cu nădejde, întărâțați de mirosul reavăn al pământului răscolit, greblau, întindeau sforile, în două zile grădinița Voiculeșii era ca un pahar, și Ion Florea aștepta de-acum să răsară semințele. În grădinița se cobora pe o scară scurtă. De-aici se vedea departe, șesul întins al râului, în zare, îmbinându-se cu cerul fumuriu. Diminețile pluteau neguri lăptoase pe râu. Cu cât se ridica soarele, negurile se rupeau, se ridicau între nouri, albindu-se tot mai mult. Alteori, diminețile, cerul era limpede ca lacrima.

Cu câtă plăcere se plimba Ion Florea pe cărarea

tivită cu tufe de strugurași înmuguriți! îi părea, sub bolta clară, în aerul curat, că mintea i se limpezește neobișnuit, și cele mai grele probleme le dezlega ușor.

Dar după ce înverzea grădina deplin, după ce se netezeau frunzele, pe Ion îl cuprindea câteodată o dorință vagă de-a hoinări, de-a fi acasă, pe câmp, în pădure, și când se apropia ceasul cursurilor, se trezea ea dintr-un vis.

Sările, în grădină, baciul Pătruț, păpucarul, cânta înd și când din armonică. Și, la suspinul romanțelor, în sufletele studenților se trezeau simțăminte nouă, nebănuite, ce semănau foarte mult cu aroma dulce a trandafirilor.

Dar din clasa a șasea începând, în sările frumoase de primăvară, de toamnă, Ion Florea asculta înfiorat alte cântece.

Grădina Voiculeșii era despărțită numai prin șase îngrădituri de grădina largă, plină cu salcâmi bătrâni, a internatului de fete. Până ce nu se îndesea frunza, și toamna, când începea să se scuture, pe cărările ce serpuiau în toate părțile, se vedeau, în grădina internatului, fete cu capetele goale, alergând, fluturându-și rochiile ușoare, jucându-se ciripitoare. Altele, mai mari, se plimbau câte două, câte trei, pe cărările largi, ținându-se de braț. Umbletul lor era lin, plutitor. Ion Florea le vedea fețele tinere, și-i părea că în grădina aceasta trebuie să fie un aer nespus de dulce și de curat. Se vedeau sezând, altele, pe pajiștea verde, părând că povestesc în taină, și pe Florea îl îmbăta gândul să fie undeva aproape de ele.

Apoi, după ce frunza se îndesea, fetele se plimbau nevăzute, ascunse de bolta de frunze, ca-ntr-un templu. Dar din când în când se auzea câte un chicotit, câte un râs plin, **argintiu**, până în grădina Voiculeșii. Și din ascunzișul acela de frunze părea că se mai strecoară ceva, ca un aer fermecat, și dulce și parfumat și plin de înfiorări, pe care studenții mai mari îl inspirau cu deliciu, care-i atrăgea pe

mulți în toată sara, ca o

El nu se gândea numai la Ion Florea, el generalizase cazul. Pentru el, orice elev dintr-a opta ar fi putut fi un Ion Florea.

Colegii veniră să-l întrebe.

— E adevărat?

— Așa se vede, răspundea în silă Ion Florea.

— Când?

— Ieri.

— Și cum ai trecut?

— Peste grădini.

— Cine era?

Ardeau de nerăbdare să cunoască cele mai mici amănunte. Mulți simțeau o adevărată plăcere să audă «cum a fost», alții îl invidiau pentru îndrăzneala lui.

Însă Ion Florea n-avea chef de vorbă. După-amiază trebuia să se țină ședința în care urma să se hotărască eliminarea lui.

Pedelul, când îl întreba vreun coleg de-al lui Florea ce păreri au profesorii, îl privea pe acela peste umeri și zicea:

— Dup-amiazi ținem ședință. Vom vedea. Poate-l scăpăm, c-a fost student bun. Dar poate că-l și eliminăm.

Ședința a fost foarte animată și zgomotoasă.

Directorul ținu un lung discurs de deschidere, insistând asupra educației morale în școală. Necesitatea acestei educații o arătă cu pilde vii, dintre care cea mai de frunte era chiar cazul lui Florea, a cărui pălărie, «martorul rușinii și al decăderii», stătea pe masă, la dreapta directorului.

— Dumneavoastră, domnilor, sfârși el, dându-ne numai elevi care vă știu pe de rost manualele, nu v-ați făcut deplin datoria. Dumneavoastră trăbă să faceți oameni cinstiți din ei, caractere de bronz.

Și ceru în termeni hotărâți eliminarea lui Ion Florea.

Discursul directorului fu foarte bun, și profesorii erau de acord cu el, însă se indignară de disprețul ce li se părea că se desprinde, față de ei, mai ales din tonul discursului. Și această indignare a fost izvorul mântuirii lui Ion Florea.

Numaidecât începură pledoariile în favoarea nefericitului tânăr. De «consilium abeundi» nici nu voiră să audă.

— Nu se poate, domnilor”, pe-un elev atât de bun, pe-o inteligență atât de frumoasă, care ne-a făcut cinste nouă și gimnaziului nostru, să-l pedepsim atât de aspru, atât de inuman, la întâia călcare a regulamentului. Pentru că trăbă să ne aducem aminte: Ion Florea a avut întotdeauna până acum o purtare morală exemplară. Chiar cazul de-acum este el oare atât de grav? Dar să judecăm numai puțin. Zburdălniciile tinerețelor...

Și profesorul care vorbea, un bărbat blond, cu mustața înroșită de tutun, ca pe patruzeci de ani, începu să desfășoare pe larg aceste zburdălnicii, pomenind de flori, de fluturi, de zilele schimbăcioase din april. Dumnealui era profesorul științelor naturale.

Mai vorbiră, în același înțeles patru profesori, care accentuară că eliminarea în sine e pedeapsa cea mai mare la un gimnaziu, dar că, luând în seamă împrejurările, apropierea examenului de maturitate, ar fi o pedeapsă de-a dreptul barbară.

Domnul director asculta cu sufletul frământat. El se gândea la argumentul cel mai puternic, pe care-l știa de la catihetul școlii de fete.

— Domnilor, să-mi dați voie, zise el, aici nu e vorba numai de numele bun al gimnaziului nostru, ci și de al școlii de fete. Credeți dumneavoastră că dacă vom lăsa nepedepsită o astfel de faptă, părinții vor mai avea încredere în internatul de fete? Oricare părinte își va putea zice cu tot dreptul: «în internatul acela poate să intre nepedepsit oricare dintre studenți. Aici fetele mele nu-s în

siguranță.» Și trăbă să știți că, intrând convingerea aceasta în clasele mai înalte ale societății noastre, internatul va rămânea gol. Multe eleve sunt din familii fruntașe. Să-mi dați voie, domnișoara amestecată în afacerea Ion Florea e chiar fiica unui foarte-foarte distins fruntaș al nostru, și fiica unei mume foarte apreciată în lumea feminină. Vă rog să luați sama că Mărioara Grecu e fiica avocatului fruntaș Vasile Grecu.

Argumentul acesta nu trase mult în cumpănă. Dimpotrivă, se auziră păreri că ei, profesorii de liceu, n-au nicio datorie să grijească de internatul de fete, cum e închis și cum e păzit.

Ba, un domn profesor, cu fața foarte inteligentă, păru chiar că se revoltă.

— Mă rog, domnilor, eu cred că nu se primejduiește moralitatea dacă se întâlnesc doi tânări. Mă rog, să-mi dați voie, adaoase el, văzând mai multe gesturi de opunere. Eu aflu chiar un defect în separarea cu totul a tânărilor de fete. La noi nu se dă voie unui student dintr-a șaptea, a opta, să stea de vorbă pe drum c-o domnișoară. Mă rog numai – gesturile de opunere erau tot mai multe – vreau și eu să-mi spun convingerea. Un tânăr nu cade moralicește niciodată dacă se apropie, conversează și petrece c-o fată tânără, nevinovată. Dimpotrivă, fiind numai un strop de simpatie între ei, curăția lor crește. Cu totul altele sunt împrejurările în care se îneacă moralul unui tânăr. Deci eu aș spune că-n fapta lui Ion Florea nu-i nimic imoral, ci o necugetare tinerească. Pentru că, domnilor, durere, trăbă să facem deosebire între gândurile cu care se apropie un tânăr de optsprezece ani de o fetiță de paisprezece ani, și între gândurile unui bărbat care se apropie de o femeie.

Cuvintele din urmă abia se auziră prin larma de proteste ce-o ridică întreg corpul profesoral.

— Mă rog, în felul acesta nu se argumentează, se auzi, după ce se mai potoli zgomotul, glasul puternic al

profesorului de religie.

De aici încolo zgomotul crescuse iar, și directorul, neliniștit, puse la vot două propuneri: eliminarea, sau purtare morală rea. Se votă repede. Pentru eliminare erau directorul, profesorul de religie și un profesor bătrân, domnul Vintilă, care, de groaza pensionării, nu cuteza să zică nici mic împotriva directorului. Toți ceilalți votară pentru o notă rea la purtarea morală.

— L-am scăpat, dar ca prin urechile acului, spuse pedelul colegilor lui Florea, care, cât a ținut ședința, așteptaseră în curtea gimnaziului.

— Te-au scăpat, dar ca prin urechile acului, strigară colegii, tăbărând asupra lui Ion Florea, care în ziua aceea nu ieșise din casă.

— A scăpat, dar ca prin urechile acului, își spuneau studenții din celelalte clase, elevele de la școala de fete, chiar și unii din pașnicii orășeni.

Astfel fraza pedelului răspândi bucurie pretutindeni.

Încă în după-amiaza aceea Ion Florea trecu așa, ca din întâmplare, pe dinaintea internatului de fete, și, zărind în același geam surâsul ochilor albaștri pentru care era să fie eliminat tocmai acum, în preajma examenului de maturitate, își zise, aducându-și aminte că așa o numiseră colegii lui, după informațiile date de pedel, «Adică o cheamă Mărioara Grecu». Și zâmbi. Ba, gândindu-se cu de-amăruntul la toate câte le-a îndurat, răsese cu poftă, aci pe trotuar, singur, în însărarea dulce de mai, care cobora ca o mângâiere.

Elevii din clasele a șaptea și a opta aveau o societate numită «de lectură», pusă sub conducerea unui profesor. Președintele, vicepreședintele, secretarul, comisia literară, se alegeau dintre studenți. În cele dintâi săptămâni ale fieștecărui an școlar, stăpânea o vie agitație printre elevii celor două clase. Se legau, se desfăceau prietenii, se trezeau ambiții, se începea, în miniatură, jocul de-a viața,

cu goana ei nesfârșita după onoruri și distincții.

În clasa a șaptea, lui Ion Florea, printre alții, îi veni un nou coleg, feciorul unui profesor de la gimnaziul la care studia. Alexe Bora studiasse până atunci la gimnaziul străine. Era aproape tot atât de înalt ca Florea, dar în veșminte era de o eleganță cu mult mai mare. Era băiat deștept și silitor. Însă, din întâile răspunsuri, Ion Florea simți că acela nu-l va ajunge niciodată.

Pentru funcția de prezident, studenții, în clasa a opta, îl designaseră demult pe Ion Florea. Nici nu se mai interesau decât de umplerea celorlalte funcții onorifice. Ion Florea fusese anul trecut viceprezident – și, după datină, acesta urma ca prezident în anul viitor. Dar cu câteva zile înainte de alegere, printre studenți începu să se șoptească numele lui Alexe Bora, începură înțelegeri secrete. Trei colegi, care își aveau cvartirul la profesorul Bora, păreau să poarte noul curent ce se porni în tinereime. Se șoptea de examenul de maturitate care-i aștepta la sfârșitul anului, de profesori, de teze și de câte nimicuri. Destul însă că în ziua alegerii Ion Florea căzu și se declară prezident Alexe Bora.

Pe Ion Florea îl candidară la secretariat. Cei mai mulți credeau că el, ofensat, nu va primi. Însă, spre uimirea lor, Florea primi și nu se arăta deloc supărat. Dimpotrivă, îl felicită pe Alexe Bora din toată inima.

Purtarea aceasta a lui plăcu colegilor, îl încântă pe domnul profesor conducător al societății. Însă nimeni nu-i vorbi pe față un singur cuvânt. Simțeau că i s-a făcut o nedreptate, și stăpânirea lui îi jena parcă.

Și poate că Ion Florea era mai potrivit de secretar, care era totodată prezidentul comisiei literare.

În ședințele acestei societăți de lectură își citeau elevii claselor superioare încercările lor literare în proză și versuri, ori scurte comunicări asupra cărților citite. Se deprindeau în declamări, în oratorie.

Și cum la vârsta de șaptesprezece - optsprezece ani în fiecare student trăiește un poet sau un nuvelist, Ion Florea cu întreaga lui comisie nu se putea plânge că n-au de lucru. Chiar de la el și de la membrii comisiei curgeau bucățile literare cu nemiluita. Se înțelege că și puneau pe alții să le scrie «operatele», să nu pată rușine în cursul ședințelor, refuzându-li-se vreo lucrare. Numai Ion Florea își scria însuși pătrarele albe de hârtie. Vezi bine, el era dintre acei puțini care nu prezentau nici nuvele, nici poezii, ci numai scurte dări de seamă asupra cărților citite, sau chiar vreo critică asupra vreunei lucrări citite în ședința trecută.

Operatele intrau cu numele autorului închis în plic. Membrii comisiei se adunau într-o sală, la patru după prânz, după ce se terminau cursurile, și unul începea să citească.

Erau nenumărate bucățile în proză care începeau după același tipic: «Era o noapte întunecoasă de nu-ți vedeai mina, și vântul vâjâia prin stradele pustii. Nu era suflet de om pe-afară, numai tânărul (cutare) nu avea hodină, ci se plimba în sus și în jos pe sub ferestrele iubitei sale (cutare).»

Și, iarăși, nenumărate bucățile în versuri, din care nu lipsea niciodată strofa, spusă aproape cu aceleași cuvinte:

«Luna trece somnoroasă, Cânta pasări amoroase, Frunzele toate șoptesc: Ah! copilă te iubesc.»

Ion Florea întrerupea des pe cel ce citea, un băiat cu ochii vineți, care avea o voce foarte plăcută, și știa reliefa minunait deosebitele întorsături sau epitete.

— Stați, băieți, asta mi se pare c-am mai cetit-o, zicea Ion Florea.

Se începea o scurtă discuție, răsfoiau puțin arhiva, pe care o purtau cu ei pentru ședințe. Judecata era foarte scurtă. Hârtia se împătura, se trecea notarului, care scria, cu satisfacție, pe operat, cu creion roșu, cu litere mari:

«Plagiat». Dar oricâte lucrări se înfierau cu acest cuvânt de rușine, totuși rămâneau totdeauna prea multe, dintre cele permise, pentru o ședință.

Însă, dacă imensa majoritate a operatelor intrate erau fără nicio valoare decât aceea a exercitării, câteodată se întâlneau și lucrări care atrăgeau atenția profesorului conducător.

Lui Ion Florea ședințele acestea-i mai plăceau decât orice oră de cursuri. Și mai ales se bucura când, de trei ori pe an, aranjau ședințe publice, la care venea și lume din oraș. Atunci conferința lui era nelipsită. Stabilea subiectul cu profesorul de literatură română, și îl lucra temeinic, spre deplina mulțumire a profesorilor și a publicului.

— E deștept.

— E băiat cetit.

— Și știe face nește concluzii strașnice, se auzea în publicul din sală.

Îl căutau, după ce termina, cu ochii printre elevi, îl arătau cu degetul oaspeților veniți mai târziu. Ședințele acestea se începeau totdeauna cu dizertația lui.

La cea din urmă ședință publică, aranjată sub prezența lui Alexe Bora, Ion Florea nu luă parte. Profesorul stăruia foarte mult ca Florea să prepare tema: *Dimitrie Bolintineanu și balada națională*. Florea știa cât ține profesorul lui la Dimitrie Bolintineanu, ridicându-l în fruntea tuturor poezilor români, și știa că trebuie să-și prepare lucrarea în înțelesul acesta. Însă lui Florea îi plăcea neasemănat mai mult Eminescu. Nu primi deci să pregătească conferința.

— Atunci scrie ce vrei, zise profesorul, mânios.

— Nu voi scrie nimic.

— Cum?

— Nu pot să scriu nimic, zise Florea.

— Nici dacă te voi face eu atent că-i în interesul dumitale să scrii?

— Nici.

— O să vedem!

Și profesorul ieși izbindu-i ușa în nas. Însă nu avu ce să vadă. Ion Florea lipsi și de la ședință. Dar pentru asta profesorul și-a răzbunat cu vârf și îndesat asupra lui Florea. La examenul de maturitate Ion răspunse despre legendele și baladele lui Bolintineanu, și i suferi un chin cumplit, căci profesorul aștepta pilde foarte multe din poetul lui favorit, pe care-l știa întreg pe dinafară. Și bietul Ion știa de rost numai *Manta lui Ștefan* și fragmente din *Mihnea și Baba*.

Bădicul Petru Florea, în cărăușiile lui mai dese, îi aducea mereu de-ale mâncării de-acasă. Însă pentru prânz, în cei trei ani din urmă, se înțelegea cu Voiculeasa să aibă băiatul o fiertură la zi. Îl vedea că slăbește. La Voiculeasa mai prânzeau un fecior de preot și unul de notar, și cu toate prorocirile de rău ale jupânesei Mina, erau cu toții foarte mulțumiți.

Ion Florea nu era dintre tinerii care «dau cu săptămâna» mâncând aceleași două feluri de mâncare anul întreg. Aceștia se asociau câte patru și mai mulți, și într-o săptămână unul se îngrijea de cartofi, de fasole, de făină, unsoare, iar câte-o jupâneasă Mina, ținând pentru ea tot ce era mai bun, le pregătea fiertura pentru toți.

Apropierea lui de casă, cărăușiile bădicului, îi ajutară să treacă prin gimnaziu fără să cunoască ce-i lipsa.

Astfel, gânduri pesimiste ittiici nu încolțiră în sufletul său. El rămase mereu vesel, comunicativ, deși, înaintând cu vârsta, se făcea mai tăcut.

Era și cruțător. Din banii pe care îi dădea de cheltuială bădicul Florea doară cărți de-și cumpăra. Nu simți aplicare nici spre tutun, nici spre băutură, și se mira când îl auzea uneori pe pedelul spunând: «Azi ținem ședință pentru cutare. L-am prins în birt.» Întâia oară în viață s-a amețit de vin la banchetul tradițional, dat după

luarea bacalaureatului.

Banchetul acesta era sara de adio, pentru elevii care crescuseră pe aceleași bănci opt an-i de zile, și pentru profesorii care-i instruiseră, unii cu multă dragoste.

În sala cea mare a restaurantului «Continental» (numit așa ca în batjocoră, fiindcă n-avea nicio trăsătură care să aducă aminte continentul), era pregătită o masă pentru patruzeci de persoane. În frunte, domnul director și șase profesori, apoi urmau foștii lor elevi. Dintre profesori lipsea cel de religie, care spunea că el nu poate intra «într-un local public». Se serviră fripturi, prăjituri, iar sticlele cu vin stau înșirate mai perfect decât cum putea domnul Sachs, profesorul de gimnastică, să-și alinieze elevii.

Deși era sara de adio, tinerii erau foarte veseli. Nu era unul care să nu vorbească cu vecinul, să nu discute, să nu râdă mulțumit. Se înțelege, cei ce căzuseră la examen nu mai erau prin oraș. Ca niște umbre dispăruseră, fără să-și lase urma.

Animația creștea, ou cât deșertau mai mult paharele. Și nime nu se întristă nici chiar când domnul director se ridică să-și spună toastul. Și, dacă e să spunem adevărul, ar fi putut cel puțin să devie mai serioși, mai gânditori, dacă nu chiar să se întristeze. Căci domnul director vorbea foarte cu minte despre legăturile dintre profesori și elevi, despre datorințele ce nu trebuie uitate față de școala care i-a crescut și despre spiritul colegial, de prietenie, care trebuie să-i unească pe foștii elevi și de-acum încolo.

— Prietenul adevărat e totdeauna un mare razim în viață, sfârși dumnealui. În viață veți ajunge de multe ori în situații grele, și un prețin atunci, cu sfatul, cu ajutorul lui, rămâne neprețuit.

Când deșertă paharul, taraful de lăutari, care aștepta într-un ungher al sălii, intonă de trei ori: «La mulți ani!». Și tinerii se ridicară, ciocniră fericiți cu domnul director și, așezându-se pe scaune, conversația ușoară, spontană, fără

de griji, se continuă iarăși până ce se ridică profesorul conducător al clasei.

El le vorbi tinerilor de viitor, de alegerea carierelor. Le da să înțeleagă că nu-i tot aur ce străluce și să bage bine de seamă că lupta vieții abia de aici încolo va începe. Că în această luptă se vor oțeli formându-și deplin caracterele, ori vor îngenunchea învinși dacă nu vor fi cu destulă băgare de seamă. Le vorbi de primejdiile orașelor mari, și-i sfătui să nu-și piardă niciodată nădejdea.

«Eh! ce primejdii, ce descurajare! Știm noi ce vom face!» Gândul acesta păru că trece prin capul tuturor foștilor elevi, căci ei rămaseră tot veseli, și când taraful începu iar: «Mulți ani!», li se păru că acesta singur e glasul adevărului în lume. Ciocniră și cu profesorul tot așa de fericiți ca și cu directorul.

Pe alocuri se punea vin proaspăt. Tinerii începură să se agite preocupați de ceva. Unul, care apucase puțin în cap, se purta pe rând pe la câțiva vecini șoptindu-le ceva la ureche. Apoi se apropie de Ion Florea.

— Ar trebui să răspunzi ceva, Ioane!

— Eu?!

— D-apoi cine altul?

Florea se gândise de-acasă că se va cădea să mulțumească cineva profesorilor. Și i-ar fi plăcut să fie el acela. Însă acum se ametise și el puțin de vin și vru să facă o glumă. Răspunse deci:

— Președintele se cade să răspundă.

— Alexe Bora? Întrebă colegul.

— Se-**nțelege**.

— El nu ni-e mai mult preșident. Noi vrem să te-auzim pe tine!

— Și eu îți spun că nu mă veți auzi.

— Vrei să te răzbuni în chipul acesta?

— De ce să mă răzbun?

— Pentru că nu te-am ales pe tine preșident!

— Să fii sănătos, răspunse Florea râzând.

Cela se duse, mai șopotit cu unul, mai cu altul, vecinul dădu vorba mai departe, și numaidecât ochii tuturor se întoarseră spre Ion Florea.

Colegul turmentat veni iar la Florea.

— Toți te vreau pe tine. Înțelegi? Alexe Bora! Cu Alexe Bora s-a isprăvit.

— Du-te la loc, zise Ion Florea ridicându-se.

Acasă, gândindu-se la toastul acesta, avu încercări de adevărată părere de rău, de însuflețire pe alocuri, de duioșie. Dar acum îi păru că-i foarte sac, și că cuvintele lui sunt uscate.

Mulțumi, de altfel, în termeni frumoși profesorilor pentru conducerea de atâția ani, arătă sentimentele de dragoste pentru institutul acesta de creștere românească, și-i asigură că nu-i vor uita niciodată.

— Să trăiască! izbucni din piepturile tuturor colegilor, dar acest «să trăiască» era acum semnul unei și mai vădite bucurii.

Taraful de lăutari se apropie și începu să cânte.

Domnul director, domnii profesori se simțeau și ei veseli. Stătură vreo două ceasuri, apoi, băgând de sama că domnul Sachs, profesorul de gimnastică, s-a amețit, întâi se ridică directorul, apoi se duseră și ceilalți.

— Io nu merge, io stai la voi. Și așa nu vă mai vede, zise Sachs, pe care-l înconjură vreo câțiva elevi.

Cheful se întetea mereu. Câțiva tineri începură să cânte, alătura cu lăutarii, și după miezul-noptii ajunseră la cântarea în cor, care se începea cu:

«Frate, mândra ta se cheamă...»

După versul acesta fiecare trebuia să-și spună pe rând, cum ședea la masă, numele iubitei (închipuie, se-nțelege). Și asistența întreagă repeta în cor numele. Unii se codeau, dar excepție nu putea face nimeni.

Când ajunseră la Ion Florea, acesta zise cu ușurință:

— Mărioara...

Toată asistența repetă cu putere: «Mări-oa-ra». Însă Florea, îndată ce spuse numele acesta, simți o căldură deosebită în tot trupul și-i păru rău că n-a spus alt

Când ajunseră, târziu, la domnul Sachs, acesta râse cu poftă.

— No, le, che io nu mai am mundră, zise el ridicând paharul să bea.

Însă tinerii nu-l iertară, și profesorul spuse, prăpădindu-se de râs:

— Trenchen...

Și corul de tineri intonă cu putere: «Trenchen!».

Se făcuse târziu. Afară mizea de ziuă. Mulți se depărtaseră până acum, palizi, nu de durerea despărțirii, ci de durere de cap, căci băuseră prea mult. Nici nu se lua sama celor ce plecau, și pe care, poate niciodată în viață, nu erau să-i mai vadă. Între cei care rămaseră până în ziuă era și Ion Florea.

— Mergem să dăm serenăzi la domnișoare, zise deodată unul, aducându-și aminte că și cei din anul trecut au făcut așa.

— Mergem, repetară ceilalți.

— Vii și tu, Floreo?

— De ce să nu!

Și ieșiră cu taraful după ei. S-au oprit poate și înaintea alor zece ferești. Lăutarii adiau o romanță, la fereastră se zărea o mișcare, în cele mai multe nu se da niciun semn de viață. Dar ce le păsa lor! Pentru cine se plimbau ei în dimineța asta pe stradele pustii? Pentru domnișoarele care dormeau și pe care nu le vor mai întâlni poate niciodată, ori, la toată întâmplarea, aveau să le uite în mai puțin de o săptămână? Nici ei nu știau. Poate ca să-și mărească fericirea care era în ei.

Când trecură pe dinaintea internatului, un coleg se întoarse spre Florea.

— Să ne oprim?

— Nu, zise Florea.

— Pentru ce?

— E dimineață și ne râd oamenii, zise Ion Florea, apoi se rupse din ceată cu un «servus» și, ca și alții, se duse să se culce.

Nu peste mult cu taraful de lăutari mai rămase singur profesorul de gimnastică. Domnul Sachs, dacă trecea odată de miezul-noptii, nu mai putea dormi.

— Ei, copilele! zise dumnealui văzându-se singur, și, făcând semn lăutarilor, că pot să meargă, se strecură încet până la o crâșmulița, care se deschidea foarte de dimineață.

IV

Ioij Florea studia Dreptul. În timpul cât umblase la gimnaziu nicicând nu s-a gândit mai amănunțit la greutățile ce i le va face odată limba străină în care avea să învețe la universitate. Până ajunse la o pronunțare corectă trecură doi ani de opintiri neîntrerupte, de chinuri cumplite. Unii colegi, care, ca și el, nu cercetaseră până acum o școală străină, după o lună două părăsiră universitatea și-și aleseră alte cariere. Alții au rămas, nereușind să stăpânească niciodată deplin această limbă.

Ion Florea izbi de multe ori cărțile în care întâlnea cuvinte neobișnuit de lungi, împletite aproape din aceleași vocale. Privirile lui erau atunci deznădăjduite, și părerea de rău îi crispa buzele, îi aduna liniile feței palide.

— Dracu' m-a pus să mă încurc în limba asta potrivnică firii? zicea de multe ori în râsul celor doi colegi cu care ținea o cameră din catul al patrulea. Ar fi trebuit ca Dumnezeu să ne așeze pe noi românii într-o țară cu un popor a cărui limbă are asemănare cu a noastră. Așa, mie mi se întărește tot mai mult convingerea că noi, voind a studia la universitate, știuim natura.

Și el, după un răstimp de tăcere, ridica de pe podele

cartea, o pune pe masă, deschidea la locul unde citise, și, aflând cuvântul, cu o răutate delicioasă îl desfăcea în silabe. Număra cinci, șase, peste șapte chiar, și zâmbea dureros.

— Mă rog, poftim! zicea apoi fierbând de ciudă.

Cei doi colegi se aplecau:

— Unde-i? Care-i?

Și, după ce li-l arăta, priveau toți trei c-un fel de groază dușmanul.

Cei doi erau satisfăcuți dacă-l vedeau pe Florea revoltat de greutatea limbii străine. «Dacă un student așa de bun încă se plânge de greutate, ce ne mirăm de noi? Vom trece și noi cumva», își ziceau ei. Și se trudeau mai departe.

Dintre aceștia Nicolae Mărculeț îi fusese coleg de gimnaziu lui Florea.

Ion Florea rămânea multă vreme cu ochii în gol, apoi, trecând peste «dușman», simțea cum dinții i se strâng și citea necurmat până în ceasurile târzii din noapte, pe când ceilalți doi dormeau demult. Și oricât îi era de mare chinul studiatului, când se întindea în pat subț plapoma rece, simțea o adâncă satisfacție. «Ei, am să trec eu peste greutatea acestora» își zicea, și adormea, frânt de osteneală. Sila, descurajarea de la începutul citirii și satisfacția de la sfârșit urmară însă să se perândeze până către sfârșitul anului al doilea.

Mai greu îi era când trebuia să răspundă. Înainte de provocarea profesorului, lui Ion Florea îi părea că i se înșiră cuvintele ușor, clar în minte, și era sigur că va vorbi cu ușurință. Dar în cei doi ani dinții se încurca mereu, cutare expresie îi fugea din minte, deși o ținuse multă vreme acolo, avea răstimpuri penibile de tăcere, și profesorul se impacienta.

— Așadar nu știi?

— Ba știu, mă rog, știu foarte bine. Dar...

— Nu posedă încă limba cumsecade, spuneau binevoitori unii colegi străini de nație.

— Ei, d-apoi se vede că se luptă încă. Însă totuși... Nu ți-a venit în minte?

Ion Florea știa într-adevăr. Se rușina, se răzvrătea împotriva lui însuși. Și, aflând expresia, vorbea mai departe, până când alt cuvânt îi zbura ca și când ar fi avut aripi, și se pierdea cine știe unde.

După astfel de răspunsuri cerca să se umilească el însuși, mai tare, să se rănească mai adânc: «N-am simț pentru limbi, își zicea. Zadarnic mă revolt. Poate că așa aș păți cu oricare limbă străină. Ei, s-a isprăvit f Acum e gata cu tine, Ioane! Niciodată nu vei putea s-o vorbești fluent. Cine te-a pus să mânci banii tată-to pe-aici?»

Însă oricât cerca să se umilească, era în el ceva nespus de tare, care nu voia să se încovoie. El se gândea numaidecât ce splendid răspuns ar fi dat, dac-ar fi vorbit românește. Întreaga materie despre care avea să răspundă i se înșiruia, cu teoriile, cu argumentele logice, cu pildele, cu concluziile, cu paragrafele de legi – i se înșiruia în minte nespus de limpede. Simțea puterea, însuflețirea cu care ar fi vorbit. Da, el nu purta nici

O vină. Cine dar? Și, în astfel de ore, rămânea mereu pe gânduri. Și la vârsta aceasta fragedă i se cristaliza în conștiință, cu multă durere, nedreptatea ce i se face unui tânăr care nu-i lăsat să pătrundă în templul științelor cu limba lui maternă. Și, pornind de la această nedreptate, el se gândea mai departe. În suferință și umilire, puterea lui de judecată, contemplativă, creștea, căpăta aripi nouă, și din înălțimi mari ochiul lui de vultur vedea durerile cumplite sub care gemea el, bădicul Florea, popa lui din sat, colegii lui români, întregul popor din care s-a născut.

Și sufletul lui chinuit, în care durerea tăia cu nenumărate cuțite, se revolta în astfel de clipe împotriva lumii întregi, și la sfârșitul orei se simțea foarte obosit.

Notele ce i s-au însemnat în carnet, în cei doi ani dintii, au fost slăbuțe. Și notele acelea au făcut să nu

I se ierte, în cei doi ani, taxele școlare, destul de mari, și să cadă când a cerut, în amândoi anii, o bursă. În anul cel dintâi nota rea la «purtarea morală» îl respinse, fără discuție, de la acordarea ajutorului.

— Noi nu putem împărți bani precocilor, îi zise scurt un domn cu trecere mare la împărțirea burselor. Știa și el de nenorocita aventură din grădina internatului de fete.

Și astfel bădicul Petru Florea mergea destul de des la părintele c-un mandat poștal în mina. Trebuia să-i scrie adresa ungurește, ulița, cercul, numărul casei și al ușii. Și bădicul nu putea scrie decât cu litere foarte mari, și de aceea, pe liniile de pe petecul de hârtie roșie, nu-i încăpeau toate acele titluri. A cercat o dată, și a stricat mandatul.

— Mai trimitem, bădicule, mai trimitem? îl întâmpină părintele.

— Ce să facem, părinte! răspundea Florea.

— Bine că poți. Bine că ai de unde, zicea popa luându-și călămarul și condeiul.

— De, când te arde lumina la deget, scuturi din mină, părinte. Nu prea putem nici noi. Dar trăbă. Dacă început odată, nu-l putem lăsa, zicea Florea, lăsându-se pe-un scaun.

— La așa ceva nici să nu te gândești dumneata. Tânărul e deștept, ș-ar fi păcat. Apoi alți copii nu mai aveți.

Și părintele muia condeiul și scria adresa, căutând mereu c-un ochi la bucățica albă de hârtie pe care își trimisese Ion Florea adresa. Părintele încă nu știa ungurește, și-i era grozav de teamă nu cumva să greșescă vreun accent, vreo silabă, și să se facă de râs în ochii domnului jurist, sau poate chiar a factorului poștal, care va duce mandatul! Dumnealui era popă de pe vremea nemților, de subt absolutism, știa ceva nemțește, dar

ungurește numai câteva cuvinte.

Însă după trecere de doi ani, Ion Florea învinse greutățile limbii, și astfel, mai întâi bădicul nu mai trebuia să-i trimită bani pentru taxele școlare. Notele i se schimbau spre bine, din semestru în semestru, și profesorii văzură că Florea era într-adevăr unul dintre studenții cei mai deștepți, și recunoscură greutățile de limbă cu care se luptase până acum.

— Așadar am apucat deasupra, domnule Florea, îi zise vesel, la începutul anului al treilea, profesorul de Drept Public. Cu muncă necurmată orice greutate se înving în lumea asta.

Ion Florea, când văzu că nici în anul al treilea nu i se votase o bursă pe care o ceru, intră cu patru ceasuri pe zi într-o cancelarie de avocat. Stăpân asupra limbii, studiile nu-i mai făceau nicio greutate. În vacanțele de vară el văzuse că tatăl său era tot mai plin de griji și simțea că are pentru ce. În curtea bădicului nu mai intrau sara, când veneau vitele de la pășune, patru boi și două vaci. Ci boi numai doi, și o vacă, apoi căluții, care, din an în an, erau mai slabi.

Când bădicul Florea băgă de seamă că în anul al treilea cheltuisese numai pe jumătate ca până acum, îi zise muierii:

— De-acum mi se pare c-am apucat deasupra nevoilor, nevastă. Ficiorul nostru începe să câștige. Și îi veni iarăși în minte înțelepciunea celui ce-a scornit zicătoarea: «Ai carte ai parte». Și simți o adâncă mângâiere în suflet.

Însă Ion Florea nu câștiga cu atâta ușurință banul cum credea tatăl său. Ceasurile acelea de birou, pe care trebuia să le facă, îi păreau plictisitoare și grele. Toate lucrurile acelea mărunte pe care trebuia să le scrie, îi părură foarte săci. Își zicea de multe ori, în ceasurile ce-i păreau că nu se mai sfârșesc: «Dacă asta-i slujba de avocat

- proastă slujbă mi-am ales».

Dar orele și le ținea foarte regulat. Niciodată n-a întârziat un sfert de ceas. Și bădicului îi trimitea veștile cele mai bune.

Acasă, în camera din catul al patrulea, petrecea mai mult sara. Și, dintre cei doi colegi, unul se arăta tot mai rar pe-acasă. Scăpând cel dintâi examen, care trebuia dat la sfârșitul anului al doilea, Niculae Mărculeț îndrăgise cafeneaua. Și dup-amiezile, sările, nopțile, îl lega parcă o moliciune plăcută de scaunele, de mescioarele de marmoră ale cafenelii. Aici, în fumul gros de tutun, în aerul acru, înăbușitor, în urmărirea jocului de cărți sau biliard, îi părea lui că se concentrează tot farmecul vieții. Universitatea îi devenea tot mai nesuferită, străzile capitalei îi păreau nespuse de viforoase, camera din catul al patrulea - un sicriu. Aici însă, în năduful prin care fulgera lumina electrică, în aerul acesta veșnic același, unde gândirea cădea obosită, unde sentimentele se înecau, Niculae Mărculeț se simțea liniștit. Niciun glas nu-l întreba, dinlăuntrul său, ce vrea, ce face, ce gânduri are, ci-i părea că tot ce-l înconjură e nespuse de binevoitor pentru el. Geamurile mari, mesele rotunde, scaunele așteptau oaspeții care își sorbeau cafeaua sau jucau biliard, chelnării, toate, în sfârșit, îl priveau c-o nespusă bunăvoință. Chiar și soba de cahle, înaltă, masivă, părea că-i zice: «Aici e bine». Nicăiri nu văzuse Niculae Mărculeț o sobă mai simpatcă decât aceasta.

Ion Florea, când venea acasă, îl întreba totdeauna pe colegul Vasile Roșu:

— Unde-i Mărculeț?

— Știu eu? făcea acesta plictisit. Va fi la cafenea.

— Iar la cafenea? Ce dracu' poate să-l ție acolo cu ziua de cap?! zicea mânios Ion Florea, izbindu-și pălăria pe un pat. Mă tem că omul acesta nu va sfârși bine.

— Nu va fi nici cel dintâi, nici cel de pe urmă,

răspundea Vasile Roșu. La urma urmelor, are și cafeneaua un avantaj. Acolo trece timpul ușor.

— În cafenea?

— Se-nțelege. Cred că în aerul cafenelelor plutește un fel de morfiu. Și, în sfârșit, omul are lipsă și de-o mângâiere, zicea Roșu.

— Să-mi dai voie, dragă Roșule, mie-mi vine să cred că numai vreo femeie îl țintuiește acolo pe Mărculeț. Vreo casierită, zise într-un rând Ion Florea. Și ar fi păcat, rămâne de studii, rămâne în urmă cu examenele.

Roșu râse cu poftă.

— Ah! femeile! Da' tu nu-l cunoști pe Mărculeț. Țsta mai bine se împușcă decât să îndrăznească a se uita la o femeie. E foarte timid.

Ion Florea de câteva ori cercă să-l îndemne la studii pe Mărculeț. Îi spunea cum trec anii, cum se îngreuiază mereu examenele, cum se schimbă profesorii. Îi vorbea cu dragoste și convingere.

Niculae Mărculeț se însuflețea, îi făgăduia că n-are să mai intre în spelunca aceea, însă în ziua următoare, cumpărându-și țigarete mai ieftine din vreo trafica ce-i venea în drum, la două după-prânz se pomenea iarăși în cafenea. De multe ori Mărculeț se minuna când se uita la ceas, însă nu-i părea rău de scurgerea grăbită a vremii. Își zicea: «E bine așa. E foarte bine. Las, să fie târziu.»

Vasile Roșu, deși nu era mai talentat ca Mărculeț, își dădu examenele la timp. Puterea lui de voință era mai mare. Câteodată îl invidia pe acesta când îl vedea pornind la cafenea, dar, după fiecare examen ce-l dădea, își simțea superioritatea și-i cădea bine.

În vavilonia capitalei studențimea română se pierdea ca niște fire de nisip împrăștiate de vânt. Cei care aveau o locuință comună, cei care se întâlneau la vreo cafenea, cei care frecventau localul societății de lectură, mai știau unii de alții și de nevoile ce-i apăsau. Dar cei mai mulți trăiau

risipiți, ascunși, pierduți, unii muncind cu râvnă, alții, puțini, căzând, ruinați, în adâncuri, în viitori, de unde nu mai este întoarcere.

Nu trecea săptămână fără ca Ion Florea să nu viziteze localul societății de lectură. Mai mult decât prietenii, decât colegii, îl atrăgeau aici gazetele, revistele românești. Și de câte ori citea aci, totdeauna se alegea c-o impresie dureroasă. Totdeauna simțea situația falsă a studentului român, care-i silit să-și facă studiile între străini, rupt de neamul lui ce trăiește foarte departe – i se părea – și cu totul deosebit de felul de trai pe care-l vedea zilnic în jurul său. Însă, pentru asta, citea regulat gazetele, cu pasiune tot mai mare.

De la ședințele literare pe care le aranja societatea, Ion Florea era nelipsit. Oricât de mult se împrietenise cu limba ungurească, simțea un adevărat deliciu când putea, înconjurat numai de ai lui, să citească, ceva românește. Când își pregătea lucrările simțea enorma deosebire între a simți și-a scrie ceva în limba ta maternă și în una străină.

Studentii îl ascultau cu plăcere. Îi izbea limpezimea frazei, puterea argumentării și mai ales căldura, deosebita însuflețire, care se apropia de inspirație, ce se desprindea din fiecare cuvânt al lui Florea. Era, apoi, iarăși, sinceritatea care-l făcea simpatic. Mulți tineri când se urcă la o tribună sunt atât de plini de ei, încât, fără să-și dea sama, devin nesuferiți de la întâiul cuvânt.

Fața lui Ion Florea se mai împlinise, dar tot palidă rămăsese. Mustața ș-o putea acum răsuci, iar ochii-i scânteiau neconținut sub fruntea gânditoare, care se mai mărise. Însă din fața aceasta nime nu putea citi închipuire, nici chiar prea mare încredere în sine. Deși-i plăceau foarte mult aceste ședințe și simțea o adâncă plăcere să citească ceva în fiecare, totuși nimănui nu-i făcea impresia că se îmbulzește. El se purta, gesticula, citea nemeșesugit, sincer, ca și când nu l-ar auzi nimeni. Și

astfel Ion Florea le era tuturor simpatic, simțeau pentru el un fel de respect. Numai un băănățean brunet ca un țigan, cu gura largă, cu ochii neastâmpărați, cerca să-l zeflemisească, simțind că-i va fi piedecă în ajungerea la cinstea de-a fi prezidentul acestei societăți. Și Ion Florea i-a și stat în cale, și lui și altora. Aici nu mai era la spatele cutărui tânăr tatăl-profesor, nici alte considerații, ca la liceu, și Ion Florea ajunsese, cu mare majoritate, prezident. Și conducerea lui a fost una din cele mai fericite, mai rodnice. Niciodată mai înainte nu s-au ținut atâtea ședințe; la îndemnul lui s-a înființat și cel dintâi cor bisericesc din sânul tinerimii, și tot sub prezidenția lui s-a aranjat și cea dintâi petrecere românească.

În camera din catul al patrulea venea din când în când să-i cerceteze, pe Florea și pe Roșu, un student de la Facultatea de Litere, Petru Botezan. Acesta făcuse liceul undeva la Stat, știa ungurește mai bine decât românește. În anul întâi nu-i vizita o dată să nu le ceară bani împrumut. Era un băiat înalt, bine zidit, și Ion Florea se tulbura de câte ori îl vedea întrând. Avea ceva nesimpatic în voce, în privire, și numai gândul că-i într-adevăr lipsit de mijloace îl făcea pe Florea să nu iasă când intră acela. Botezan era foarte rău îmbrăcat și, spunea el, și spuneau și alții, că sunt zile în care mânca numai o dată. Răzima și el, cu Mărculeț, păreții cafenelelor, fără să se gândească să mai deschidă vreo carte. Însă mulți din cei ce zăceau prin cafenele nu-i semănau lui Mărculeț. El rămânea turtit de viață, dar într-alte ticăloșii nu cădea. Petru Botezan căzuse în patima jocului de cărți, și banii pe care îi cerea de la Florea și de la alții nu-i ducea pentru un prânz, pentru o cină. Zbura cu ei la masa verde, îmbătat de nădejdi, înfrigurat de fericire.

Spunea că urmează cursurile la Facultatea de Filosofie, și câteodată vorbea cu însuflețire de Horațiu și de Virgil, de Homer, de Herodot. Florea nu-l putea

controla, deși-i părea că omul acesta minte cu nerușinare.

La început Botezan venea des și le cerea bani. Dar după un an conțeni deodată cu vizitele, nu-i mai auziră de nume, și abia prin mai, către sfârșitul anului al doilea, se treziră într-o sară cei doi chiriași cu vechea lor cunoștință.

La început nu l-au cunoscut, și Florea, prevenitor, îl întreabă cu ce-l poate servi.

— Ei, la dracu', făcu acela, nu mă mai cunoașteți? într-adevăr să mă fi schimbat așa de mult?

După glas îl cunoscuseră, deși era aspru, răgușit.

— Te-ai schimbat, într-adevăr, Petre, zise Roșu. De unde ai luat hainele astea atât de frumoase?

Botezan se lăsă pe un scaun. După îmbrăcăminte, nu l-ar mai fi putut cunoaște. Era o ștofă scumpă, un croi elegant, și părea că s-a dat cu parfumuri scumpe, însă nici după trup nu l-ar mai fi putut cunoaște. Era un schelet galben ce se înholba din doi ochi care ardeau de boală. Veșmintele jucau pe el.

— Unde te-ai ascuns? îl întreabă cutremurat Florea. Te-am căutat la cu.ar. tir și mi s-a spus că te-ai - mutat fără să-ți lași adresa.

— M-ai căutat la cvartirul cel vechi. Când?

— Pe la începutul lui noiembrie mi se pare.

— Ehei, pe-atunci eram departe de strada aceea mizerabilă. Eram în cartierul al cincilea, zise Botezan.

În jurul lui se simțea tot mai tare mirosul de băătură. Când îl simți, Ion Florea fu cuprins de un dezgust amar în suflet. Întreabă deci, cu atât mai mirat:

— În cartierul al cincilea?!

— Da, într-un palat cu patru balcoane. Ei, ce te miri? Pentru că nu suntem milionari, nu putem trăi ca milionarii? Și el rânji, și mirosul de băătură pătrunse și mai tare; ca și când ar fi - ieșit dintr-un butoi desfundat.

— Ai putea să ne explici, dacă vrei să te pricepem, zise în silă Florea.

— Să-ți explic! făcu Botezan c-un gest de dispreț. Cum să-ți explic? Cine poate înțelege viața? Iacă, eu stau și acum în cartierul al cincilea, într-un palat! Ș-am fost, trei luni de iarnă, în Italia! Da, frate, în Italia, în viligiatură. Ei, poți tu pricepe viața?

Se cunoștea acum bine de pe sclipirile ochilor că-i băut binișor – credeau cei doi. Și compătimirea li se cobora în suflet.

— Să-ți fie de bine, zise Roșu, glumind. Numai nu prea se vede să-ți fi folosit sănătății plimbarea prin Italia. Ce-ai pățit? Ai fost bolnav?

— Bolnav eu?! Pentru ce?

— Ai slăbit îngrozitor! Era să nu te recunoaștem, zise Rpsu.

— Se poate c-am slăbit, zise c-un zâmbet urât Botezan. Eu, măi, am trăit, nu ca voi. Eu știu ce-i viața. Eu cunosc fericirea, și aceasta își cere vama.

— O aventură de dragoste? Frumoasă fată? întrebă Roșu.

— Ce, fată? Cu fetele nu poți merge prin Italia, iubite! O văduvioară. Să vedeți ce femeie! Am să v-o arăt odată! Și bogată, măi, și setoasă de fericire. A fost nenorocită în viață.

Și Botezan începu să spună o poveste, închipuită sau adevărată. Cei doi nu-și puteau da sama. Era însă o poveste în care nimic nu era curat și frumos, în care numai senzualitatea triumfa. Cei doi îl ascultau jenați, cu silă, și mai ales Florea începu să simțească o scârbă adâncă. Cum putea acest tânăr să trăiască în felul unui parazit grețos? Cum putea primi bani de la femeia aceea? El ar fi voit să creadă că Botezan vorbea așa numai fiindcă era beat. Dar însăși patima beției, la vârsta lui, nu era ceva îngrozitor?

Petru Botezan vorbi multă vreme, dar însuflețirea cu care își începu istorisirea scădea treptat, treptat, văzând că cei doi îl priveau c-un fel de groază și dezgust. Deodată

se opri la fraza jumătate, privi greu în pământ și zise:

— Ei, de altfel o poate lua dracu' pe văduvă! Eu am venit să văd ce mai faceți. Mi-a fost dor de voi.

După ce mai povestiră o vreme, Botezan se ridică foarte trist, foarte rău dispus, își luă sara-bună și ieși rara să se mai uite la cei doi.

În sara aceea Ion Florea n-a putut studia nimic. Botezan, cu povestea lui, îi venea mereu în minte.

— Ei, Roșule, ce zici? întrebă întru târziu Ion Florea.

— Cred c-a fost beat.

— Prin cafenea nu l-ai mai văzut?

— Nu, și-a pierdut urma cu totul.

— Mare ticăloșie!

— Mare.

— Așa ceva nu mi-am putut închipui, zise Florea.

— De, prin capitala asta se poate întâmpla orice. Noi ce știm? Ne vedem de carte. Dar unii colegi știu spune istorii ciudate.

— Urâtă viață! zise Florea.

Apoi urmă un lung răstimp de tăcere. Se gândeau amândoi.

— Știi ce-mi vine în minte? începu Ion Florea. Că-i o nebunie orice instruire. Dacă civilizația ne poate da astfel de tipuri, atunci nu plătește nimic.

Ion Florea ducea o viață liniștită. Veșnic cuprins cu studiul, cu orele de birou, mai târziu și cu grijile societății de lectură, ieșea rar la un pahar de bere, la teatru.

În răstimpuri anumite din an studenți mai bătrâni își luau doctoratul, aranjau un banchet, la care îl chemau totdeauna și pe Florea. În cei trei ani din urmă el ținea toastul festiv la astfel de banchete.

Din când în când, pe scările universității, pe coridoare, simțea o înfiorare tainică întâlnindu-se cu domnișoare palide și elegante care urmau la Facultatea de

Filosofie. Când vreuna îi era simpatică, simțea o mângâiere dulce, ca o alinare, și cerca s-o întâlnească mereu.

Îi plăcea mai cu seamă o fată blondă care frecventa foarte regulat cursurile și cu care se întâlnea des. Privind-o cu admirare, în clipele când starea lui sufletească era liniștită, își făcea o mulțime de planuri. Se gândea: «O să-mi iau doctoratul, voi cunoaște-o mai de aproape, ne vom împrieteni, și am s-o iau de nevastă». Dar gândurile acestea zburau, se împrăstiau ca pasările între care se învârte uliul, îndată ce se apuca de studiat. Și nu-i reveneau decât dacă întâlnea iarăși fata.

De altfel, de simpatia lui se învrednicea și o fetiță brunetă, cu ochii mari, negri, cu pielița fină, cu nasul semit. Fetița era vânzătoare într-o tutungerie, și Ion Florea, de când venise la universitate, se obișnuise cu țigarele. Îl țineau, noapțile, deștept și putea studia mai mult. N-ar fi cumpărat țigarete pentru toată lumea decât de la bruneta lui. Îi părea că-l salută cu deosebită bucurie și simțea un mare deliciu să-i vadă degetele albe, lungurețe, cum îi alegeau țigarele și le puneau în cutie. Când se depărta, fată-l privea totdeauna cu ochii ei mari, negri, plini de regrete. Ieșind, Ion Florea își zicea de multe ori: «Las, fetițo, am să-mi iau doctoratul și am să te iau de nevastă». Dar și gândurile acestea i se risipeau îndată.

El își luă doctoratul, făcu banchet ca atâția alții înaintea lui. Dar uitând și de blondină și de brunetă, se duse la gară și porni cu cel dintâi tren.

V

Tinerii care, la noi, se pot. lăuda cu mai multă experiență, cu mai întinsă cunoștință de oameni și de lucruri, de împrejurări și prefaceri sociale, sunt, de bună seamă, candidații de avocat. Seminaristii, viitori preoți, după un an doi de la terminarea studiilor, alții și mai în grabă, se căsătoresc, se stabilesc în cutare sat, din care cei mai mulți nu mai ies, chiar și dacă ar dori. Cei ce și-au ales

cariera de doctor - cu mult mai puțini - își fac praxa medicală la cutare spital prin centre străine, ori trec la miliție, mulți fiind bursieri ai armatei. Apoi, într-un anumit răstimp, și unii și alții se stabilesc în cutare oraș, din care rar se mai strămută, însă candidații de avocat, doi-trei, chiar mai mulți ani, sunt liberi ca pasărele cerului, trec dintr-un oraș în altul, dintr-o cancelarie avocațială într-alta. Azi sunt în cutare orășel din Ardeal, unde e numai judecătorie, peste trei luni într-altul, unde funcționează și un tribunal, peste-o jumătate de an sunt în Banat sau în cutare colț al Bihorului. Tineri din părțile Năsăudului, ale Bistriței, chiar din Maramureș, ajung astfel în Brașov, Făgăraș sau în Sibii, iar candidații din părțile mărginașe cu Țara Românească îi poți întâlni pe la Hațeg, Deva, Arad, Timișoara.

E neînsemnat numărul acelor care își fac anii de praxă într-un singur oraș, ori în centrul cel mai apropiat de locuința părintească. Cei mai mulți colindă mereu. La vârsta aceasta n-are nicio însemnătate zicătoarea: «Cine se mută de două ori, ca și când l-ar arde o dată focul».

Un geamantan, poate o ladă de cărți, și, însoțiți de regretele unor prieteni sau a cutărei domnișoare, trenul îi duce, nepăsători, într-alt oraș. Astfel ei pot să cunoască societatea noastră pretutindenea. Ori în ce orășel s-ar stabili, ei se simțesc numaidecât acasă, intră în frământările sociale, culturale, care stăpânesc în cutare loc, pun umărul, se agită pentru reușita cutărui concert, a unor alegeri municipale sau chiar de deputați. S-ar putea spune că chiar ei constituie un puternic element de fermentație în actualele noastre prefaceri sociale. Deosebite curente care încep să se ridice, să stăpânească în cutare centru răsăritean, prin mijlocirea lor ajung să fie cunoscute în Bihor, Banat sau chiar și mai departe.

Dacă puterea de observație ar fi calitatea principală a tinerelor generații, ele ar putea supraveghea mai bine

aparițiile sănătoase sau dezastruoase care necesar se ridică într-o societate în prefacere, ca a noastră. Dar tinerimea oricărui popor e condusă mai mult de sentimente decât de principiile rigide ale rațiunii. Și astfel, în prefacerile noastre sociale, prin mijlocirea tinereții nu se aduce, ca note nouă, numai ce-ar fi într-adevăr bun și folositor, ci de multe ori și preocupări, îndeletniciri ce ne sunt de-a dreptul primejdioase. Apoi, pe lângă tinerii într-adevăr însuflețiți, care văd aur în tot ce lucește, între candidații care se mută dintr-un loc într-altul, se află și suflete închise, grele, apatice, ce se obișnuiesc de la începutul carierii cu o comoditate bolnăvicioasă, care își țin orele de birou, apoi cele de cafenea, biliard, halba de bere, și nu se mai interesează de nimic altceva. La toată întâmplarea astfel de oameni sunt mai mult vrednici de compătimire decât de dispreț. La bazele apatiei lor, de regulă zace vreun defect sufletească, moștenit sau câștigat în lungi ani de lipsă și de suferințe. Spre fericirea noastră, foarte rar se află între aceștia tineri unii care, din dispreț sau grandomanie, să nu se intereseze deloc de preocupările noastre sociale, culturale, politice.

E adevărat că-n generația care se ridică, aflăm mulți tineri crescuți în școli străine, care, la începutul carierii lor de candidați, simt o mare nedumerire, chiar un fel de sfială, și se țin departe de agitațiile ce răscolesc societatea noastră. Însă cei sănătoși sufletește se dumiresc curând, îndată ce mediul românesc în care se învârt reușește să-i despoaie de unele învelișuri ciudate pe care școala, educația străină li le-a pus pe suflete. Cei care, în anii lor de tinerețe, nu reușesc să se pătrundă de idealurile ce agită societatea noastră, rămân pentru totdeauna pierduți.

Ion Florea rătăci și el, ca și alții, dintr-un oraș într-altul. Vreme de un an și jumătate abia rămase mai mult de patru luni într-unul. Oriunde își afla foarte repede prieteni, care apoi urmau să-l petreacă la gară sau să plece odată

cu el. Ajutorul lui era nelipsit de câte ori era vorba de o petrecere, de un concert, de niște alegeri.

Domnișoarele îl urmăreau cu simpatie și cu interes. Dansa ușor, cu eleganță, citea frumos, conversa plăcut, știa să distragă. Fața lui se mai împlini, se coloră puțin, și din an în an liniile de **energie** apăreau mai bine definite. Ceea ce atrăgea însă mai mult și acum erau ochii lui negri, mari, foarte vii, în care lumina inteligența, și fruntea lui tăcută, care făcea pe domnișoare să se apropie de el cu mare încredere.

De câte ori părăsea vreun oraș, lăsa în urma lui multe regrete.

— Și asta se duce!

— Și-i păcat. Era un tânăr foarte plăcut în societate, ziceau doamnele tinere, domnișoarele.

Dar veneau alții în loc, și era uitat, ca și alții, în scurtă vreme.

De câte ori se muta, îi scria bădicului câteva șire: «Adresa mea de-aici încolo, va fi cutare. Ce mai faceți, cum o mai duceți, dragii mei părinți?»

Bădicul și mai ales nevastă-sa rămânea foarte îngrijată de câte ori le soseau astfel de scrisori.

— Vai de mine, Doamne, oare de ce nu stă într-un loc? Pesemne nu-i lucru mare a fi domn și avocat, zicea nevasta.

— Încă nu-i avocat, muiere, zicea bădicul. Cine știe! Va fi aflat un loc mai bun.

Însă amândoi se linișteau în grabă. Ion nu le mai cerea bani, ei vedeau că feciorul lor poate trăi oriunde.

Într-o sară de noiembrie, umedă și rece, trenul se opri șuierând prelung, pufăind înăbușit, în gașa orașului X. în lumina felinarelor electrice vagoanele începură **să deșerte** pe ușile deschise lumea grăbită, îngrijorată să nu-și fi uitat ceva, să nu scape tramvaiele electrice ori trăsurile. Din vagoanele din urmă curgeau muncitori, toți

îmbrăcați la fel, cu aceeași desagi în spate. Ei formară îndată o masă compactă pe peronul gării, între șine chiar. Părea că un sat întreg de bărbați, feciori și băiețandri a plecat să se mute undeva. Între ei se ridica mâna vreunui îngrijitor de la gară, care le striga ceva, și cu priviri încruntate îi ținea locului pe cei ce voiau să se rupă din mulțime.

Ion Florea, când se coborî dintr-un vagon de clasa a doua, rămase câteva clipe cu ochii pierduți la ceata aceea de oameni și de desagi. Când se coborî, hamalul, aducându-i geamantanul, îl întrebă:

— Unde-l ducem, mă rog, la trăsură, ori îl lăsăm la gară?

Ion Florea îi zise repede:

— Ba nu, stai puțin! și începu să cerceteze printre lumea pestriță care tixea peronul. Aștept pe cineva, și văd că nu-l aflu, zise el iarăși hamalului, după ce în zadar își plimbă ochii în toate părțile. Mai cercă o dată să-l afle, însă în zadar. O trăsură, zise el hamalului.

— Numaidecât, răspunse acesta, pornind repede, deșelat de spate, printre oameni. Plecă și Florea în urma lui.

Însă abia se amestecă între oameni, și cineva îl prinse de braț.

— Servus, Floreo!

— Servus, Roșule! Ei, comedie ca asta! Unde te-ai ascuns?

— Am întârziat puțin, zise acesta repede. Dar nu face nimic, mai sunt trăsuri. Unde ți-e bagajul?

Se pierdură îndată printre oameni. Peste câteva minute trăsura care-i ducea durăia pe pavaj, vizitiul striga din când în când: «Hop! Hop!» și se lăsa pe spate, trăgând mai tare de hățuri.

— Așadar mergem deocamdată la tine? întrebă Florea.

— Se-nțelege. Am un pat și o canapea. Poți rămânea cât de mult la mine. Ai făcut bine c-ai venit aici, adaose Roșu. Știu cu siguranță că are să-ți placă. Eu de-o jumătate de an nu mai doresc să merg într-alt loc.

— De-o jumătate de an ești aici?! Întrebă mirat Ion Florea.

— Da, și tu o să rămâi cu siguranță și mai mult. E un mediu social așa cum îți place ție. Aici este viață, agitație, sunt nervi, pretine. Apoi tu n-ai decât cenzura să ți-o mai iei. Pe când la mine e mai greu.

— N-ai luat încă doctoratul?

— Durere, nu. Mă pregătesc acum pentru examenul din urmă. Tu ai fost fericit că ai isprăvit cu ele încă până ai fost la universitate. Dacă întri odată în lume, înveți în silă.

— E adevărat, zise Florea, însă nu-i de disperat. Alții au rămas cu mult în urma ta. Cum te împaci cu șeful?

— Nu mă pot plânge. E puțin cam nervos, mai ales în unele zile. Dar încolo e om corect și are maniere alese, răspunse Roșu.

— Doctor Niculae Păscut, dacă nu mă înșăl, zise Florea.

— El, da. Șeful tău însă, dragă Floreo, nu-i chiar de lăudat. Ai făcut rău că nu mi te-ai adresat mie. Însă n-are a face! La o lună îl poți părăsi. Aici, cu ușurință afli altul.

— Eu am fost informat altfel despre doctorul Chirca, pretine. Mi s-a spus că-i un om foarte cumsecade, zise Florea.

— Acuma, informațiile-s de multe feluri. Îți spun eu că-i foarte răutăcios. Face impresia că în fiecare candidat vede un uzurpator. Dar asta n-are să te neliniștească. Tu poate vei trece ușor peste asperitățile caracterului său. Și, îți spun, oricând poți trece într-altă cancelarie.

Ion Florea tăcu. Strada prin care treceau era largă, luminoasă. Zidiri mari, înalte, fugeau în urma trăsirii, vitrinele străluceau, pe trotuare lumea curgea neîntrerupt.

Vizitiul hopăia, trăsurile treceau repede pe lângă ei, cară de povară scârțâiau, trosneau, pe când boii mari și grei le târau opintindu-și pieptul puternic în juguri frumos chindisite. Aerul era rece, pluteau în el firicele de ceață, care izvorau neconținut de sus, din întuneric.

În răstimpuri, arătând la dreapta, la stânga, edificii impunătoare, severe, Roșu zicea: «Teatrul», «Tribunalul», «Muzeul orașului».

Din piața largă în care veghea, pierzându-se în întuneric, o biserică bătrână, trăsura coti la stânga printr-o stradă mai strâmtă, dar dreaptă și luminată bine, apoi vizitiul începu să-i poarte prin diferite străzi scurte, tot mai slab luminate, până ce, scoțând un «ha-ho» pâlung, opri înaintea unei case vechi, cu pereții suri.

Până așezară **geamantanul**, până ce Roșu, din trei gesturi, îi arătă cuprinsul întregii camere de la catul al doilea, până ce ajunseră la restaurantul unde aveau să cineze, se făcură opt ceasuri. Când Roșu deschise ușa, se feri repede, plin de respect, lăsând să iasă o doamnă tânără, înaltă, îmbrăcată ou eleganță, care abia înclină din cap la închinăciunea adâncă a lui Roșu. Mătasea foșni la coborârea celor două trepte, apoi doamna se opri, își puse o mănușă în mână albă și delicată, mișcându-și c-o eleganță domoală, aristocrată, degetele lungurețe. Aruncă o privire repede și limpede lui Ion Florea, pe care abia acum îl zări, și porni însoțită de un domn de statură mijlocie. Fața acestuia se luminează de-un zâmbet de bunătate, când Roșu-i făcu și lui o închinăciune la ieșirea din restaurant. Se purta ras, dar părul îi era aproape alb. Ion Florea privi mirat în urma femeii. Se vedea mlădierea trupului plin sub mantaua scumpă. «Doamna știe fixa», își zise el.

Cei doi intrară în restaurant. Lume multă chiar atunci se ridica de pe la mese, chelnării aduceau paltoane, pălării din cuiere, șaluri pentru doamne, sau jachetuțe moi

și calde. Se auzeau vorbe de adio, glume ușoare, cuvinte amabile, de spirit, care plac doamnelor tinere. Apoi foșnetul rochiilor se auzea când într-o parte, când într-alta a sălii, și prin aer rămâneau dăre de parfum.

— Gândeam eu că vom ajunge la spartul societății, zise Roșu așezându-se la o masă și arătându-i, cu un gest de protector, lui Ion Florea, un scaun. Când ne-am întâlnit în ușă cu doamna aceea - elegantă, hm? - am știut c-am întârziat.

— A fost vreo întrunire? Ce-ați avut aici? întrebă Ion Florea, în vreme ce ochii-i alergau la părechile care plecau, la aranjamentul plăcut al restaurantului.

— C-am avut o întrunire, ai găcit, dar nu aici. La cazină. Cazina e deasupra, în etaj. Și la noi e obiceiul că, de câte ori se pune ceva frumos la cale, ne întrunim pe-un ceas la un pă har cu bere. Am fost și eu la început, puțin, de aceea am întârziat.

— N-am auzit până acum niciun cuvânt străin, zise mulțumit Ion Fierea. Asta într-adevăr e mai rar.

— Ce vrei, frate, noi ne avem sala aceasta rezervată. Aici suntem numai români. Și e bine așa. Te simți mai liber, mai acasă. Nu-i așa?

— Firește că ai dreptate, zise Florea, urmărind cu plăcere râsul curat și plin al unei domnișoare, căreia un domn bătrân îi ajuta să-și ia paltonul. Bătrânul părea o rudenie, căci și mama fetei râdea cu lacrimi. El îi făcea complimente, i se închina adânc, ducându-și mâna la inimă. Fetița râdea să moară.

Până le sosi cina, ei sorbiră câte două halbe.

Ion Florea ceru a treia.

— Îți place? întrebă cu bucurie Roșu.

— Da, e o bere foarte bună. Proaspătă.

— Ce vrei, aici e învărtire mare. Afară de sala asta mai sunt două pentru restaurant și una pentru cafenea, zise repede Roșu, arătând cu mâna direcțiile încotro sunt

celelalte săli.

Dintr-un ungher izvorî un taraf de lăutari, și după ce picurară un răstimp strunele, dibilele se așezară dintr-o mișcare subț bărbiile negre, și suspinul unei romanțe umplu sala.

Ion Florea asculta surprins romanța lui cea mai dragă.

— Îți place? întrebă din nou Vasile Roșu.

— Bun taraf. Vine des pe aici?

— În toată sara. Și de-aici trece la cafenea câteodată. Ți-am spus eu că are să-ți placă aici.

— Îmi dați voie? zise un tânăr bălan, cu ochelari, ras ca un actor, apropiindu-se pe nesimțite de masa lor.

— Cu plăcere, pretine Muntean. Să-mi dai voie să-ți prezint pe amicul doctor Ion Florea. A sosit în sara asta și rămâne la noi, zise repede Roșu, ridicându-se și prezentându-i pe cei doi.

— Îmi pare bine. Îmi pare foarte bine, răspunse Muntean, și bătu cu degetul inelat într-un pahar. O bere, zise el băiețașului care se apropie cu pași elastici, cu gâtul întins. Așadar cu o putere de muncă mai mult, adaose îndată. Și n-am putea spune că n-am avea lipsă. Chiar în sara asta.

— Ce s-a hotărât? îi tăie repede vorba Roșu.

— Hotărâri s-au luat ele multe, zise acesta după ce sorbi din bere, însă nu știm cum se vor executa toate. Mai ales unele puncte.

— Care anume? întrebă Roșu.

— Conferințele. S-a hotărât ca în toate duminicile din toamnă și iarnă să se țină șazători literare. Se vor declama poezii, se va cânta la pian, cu vocea chiar, însă din fiecare șazătoare, trăbă să nu lipsească o conferință, literară, istorică, științifică - cu orice subiect. S-a și stabilit programul, s-au ales persoanele care să aibă rol până la Crăciun. Însă conferințele nu știm încă nici ce vor trata,

nici cine le va ținea. Abia vreo trei-patru oameni au promis până acum. Din partea unora s-a stăruit la început să ne mulțămim cu două-trei conferințe. Însă domnul Vasilache nu s-a învoit odată cu capul.

— Asta o puteați ști înainte, zise Vasile Roșu.

— De, unii am știut. Alții au văzut mai pe urmă. Dumnezeu ne-a spus așa: «Societatea noastră trăbă să meargă în fruntea altor societăți românești, dintr-alte centre. Trăbă să introducem aceste conferințe, ca să se obișnuiască și alții cu ele, fiind nu numai plăcute, ci și instructive. Apoi, câte-o mică producție de canto se dă azi și în cel mai neînsămnat orașel de provincie.

— A spus numai adevărul, zise Roșu.

— Bine, însă acum să se afle conferențiarii, spuse Muntean și sorbi din bere.

— Asta s-o lăsăm în grija soției sale, a doamnei Olimpia, amicul meu. Cu siguranță are să afle mai mulți decât sunt de lipsă.

— Cine-i doamna aceea? întrebă Ion Florea după ce ascultă cu mult interes convorbirea celor doi. Îl surprinse plăcut faptul că aici întâlnea societatea în agitație, în activitate, pe când în unele orașe numai el știa cât a trebuit să alerge, alături de alții, până se putea pune ceva la cale.

— Doamna cu care ne-am întâlnit, când a fost să intrăm în restaurant.

— Așa? făcu Florea, care-o clipă zărise privirea limpede a străineii ațintită asupra sa.

— Da, noi îi spunem pe scurt doamna Olimpia, zise Roșu. Numele întreg e Olimpia Grecu, soția domnului avocat Vasile Grecu.

«Grecu?! își zise Ion Florea mirat. Unde-am mai auzit eu numele acesta?» însă oricât încercă să-și amintească, nu reuși.

— Da, domnule Florea, începu Muntean,

îndreptându-și ochelarii pe nas. Vei auzi și dumneata în curând de familia Grecu. E factotum aici la noi. Și nu ne pare rău. În sfârșit, e bine dacă se află cineva cu mare autoritate, de-o cinste desăvârșită, care să dea directive. Eu cred chiar că nenorocul nostru zace în faptul că familii de-acestea sunt puține prin orașele noastre. Altfel viața noastră socială ar fi cu mult mai bogată.

— E adevărat, zise Roșu, că sunt familii în oraș, care, pe ascuns, îi vorbesc de rău. Dar pe față nime n-are cutezanța să se atingă de cinstea lor. Dimpotrivă, oricine se simte foarte onorat dacă poate fi în compania domnului Vasilache, mai ales a doamnei Olimpia. Dar, în sfârșit, invidiile-s între oameni.

— Și dacă se pune ceva la cale, dacă se hotărăște, de pildă, aranjarea unei petreceri, a unui concert, se ține cu siguranță? întrebă Ion Florea, gândindu-se că-n multe locuri se rămânea numai la pregătiri. Din pizmă, din neînțelegeri mărunte, se întâmpla chiar să nu se poată ține cutare concert, după ce participaseră la o serie nesfârșită de repetiții.

— Aranjarea lor e sigură din ziua în care s-a hotărât. Numai într-un singur caz s-ar amina: dacă ar fi aceasta dorința doamnei Olimpia! zise Roșu.

Ion Florea îl privi cu mirare.

— E bine și asta, adăose repede Muntean. Dacă, de pildă, doamna Olimpia e indispusă și nu poate participa, atunci se retrag pe rând toate familiile mai de frunte din oraș și, din diferite cauze, nu participă. Atunci e mai bine să se amâne programul. Altfel ne rămâne sala goală. Așadar n-ai pentru ce să te miri, domnule Florea, sfârși el aprinzându-și o țigaretă.

Mirarea dispăru de pe fața lui Ion Florea, însă în jurul buzelor lui se ivi un zâmbet dureros.

— Mă mir cu atât mai mult, domnule Muntean, zise el. Eu, o astfel de autoritate o aflu din capul locului

ridicolă. Să devie cineva în chipul acesta stăpân pe-o întreagă societate, nu poate să aibă decât un efect demoralizator. După părerea mea asta înseamnă a tiraniza, nu a conduce o societate. Și el sorbi din pahar, cerând altul.

Cei doi bătură mirați în palme.

— Ești în deplină rătăcire, domnule Florea, îi zise Muntean. Doamna Olimpia și tirania! Dar dumneata n-o cunoști mai de aproape! Închipuieți că n-are mai mult de treizeci și doi de ani. O femeie la vârsta asta poate ținea pe cineva într-o robie urâtă? Dimpotrivă, domnule dragă, are – un zâmbet, are-o guriță, are-o voce! Hei, o s-o cunoști dacă rămâi pe la noi. Dar te-asigur că ea robește plăcut și conduce prin farmecul ființei sale. E încântătoare, domnule, adaose cu hotărâre Muntean, și fața lui se făcu roșie cumu-i coaja racului.

Lumea începu să se ridice pentru a trece în cafenea. Se ridicară și cei trei tineri. Impresia neplăcută, amară, pe care o simți Ion Florea la veștile din urmă, dispăru îndată ce ieși în aerul răcoros al nopții. Se gândea: «De unde mi-e cunoscut numele Grecu?»

— La cafenea? întrebă Roșu.

— Se-**nțelege**, răspunse Muntean.

— Eu aș vrea să mă odihnesc. Am făcut o călătorie lungă astăzi.

— Ei aș, un ceas mai puțin sau mai mult de somn nu trage în cumpăna sănătății unui tânăr, zise Muntean.

Insistă și Roșu, însă Ion Florea se împotrivi cu hotărâre.

— Dacă nu se va afla vreun conferențiar, vă stau și eu la dispoziție, zise Ion Florea, când strânse mâna lui Muntean.

— Foarte bine! făcu acesta. Vom fi deci patru cu siguranță. Am să te anunț încă mâine.

— Nu, te rog. Numai în cazul că se va simți trebuința.

— Să-mi dai voie. Dumneata ești al nostru, zise Muntean, depărtându-se încet, cu Roșu, pe ulița pustie, în sara posomorâtă de toamnă.

Ion Florea, ostenit, se culcă îndată. Apropierea somnului moleșitor îi mângâia simțurile. Părea că nu în mintea lui, ci undeva departe se învăluiau frânturi din conversația de la restaurant, și într-un rând își ridică domol pleoapele grele: văzu privirea limpede a Olimpiei Grecu. De unde cunoștea el numele Grecu?

În cele dintâi zile, în orele libere, Ion Florea cunoscuse orașul întreg. Și deși vânturile aspre ale lui noiembrie scuturaseră frunzele îngălbenite, uscate, și castanii de pe străzi își întindeau a pustiu brațele negre și goale, lui Ion Florea îi plăcu orașul. Patru străzi largi și drepte răspundeau în piața rotundă, în mijlocul căreia o fântână arteziană își împrăstia departe, purtați de vânt, stropii de sticlă. Era, peste tot, pavaj nou, și străzile erau curate. Nesfârșitul șir de prăvălii, care își arătau prin vitrine bogățiile, străzile acestea patru, și mai cu seamă piața, arătau viața modernă cu toate îndeletnicirile ei. Multele depozite de fierărie, de unelte economice, prăvăliile încărcate cu articole pentru păturile țărănești, arătau că aici era un centru însemnat pentru ținutul întreg.

Din cele patru străzi se deschideau ulițe mai mărunte, cu edificii mai vechi. Ulițele acestea erau scurte, neregulate, se strâmbau și se împleteau neconținut, așa încât ușor te puteai rătăci prin ele. Coborau, urcau, și de multe ori te duceau la locul de unde ai pornit. Casele erau tot mai mărunte, cu coperișele bătucite cu negei mari de mușchi verde, suriu, păreții tot mai mohorâți, de pe care tencuiala căzuse în petece mari. Cu cât te apropiai de periferii, grădinile se măreau, și casele bătrâne se zăreau ca niște arătări sinistre între pomii ce-și întindeau brațele negre și triste. Pe-aici nu mai era pavat, nu era nici curățenia ce se putea observa la tot pasul în părțile

principale ale oraşului: se apropia nelipsita «ţigănie», cartierul ţigănesc, care, în proporţii mai mici sau mai mari, e în fiinţă pe la marginile celor mai multe oraşe transilvănene.

Ion Florea, când ajunsese aici, crezu întâi că-s meşteşugari mai săraci. Locuinţele erau însă destul de frumoase, iar locuitorii lor se purtau îmbrăcaţi nemţeşte. Însă când îi văzu mai de aproape şi-i auzi că vorbesc româneşte, se dumeri numaidecât.

Aşa, după ce cutreieră întreg oraşul, avu impresia că odată toate casele şi uliţele vor fi fost asemănătoare celor din mahalale, şi că cele patru străzi principale şi piaţa au fost tăiate mai târziu.

Mai mult îi plăcură bisericile zidite în piatră cioplită, înnegrite de vremi, care, răzimate pe pereţii uriaşi, îşi înălţau turnurile ascuţite în negurile ce pluteau mereu, în zilele de toamnă, deasupra oraşului.

Tribunalul era zidire nouă, lucrat cu mult gust, însă lui Florea îi păru prea din cale afară de vast. În partea de miazăzi era parcul orăşenesc, prin care şerpuiau cărări, căi nisipite. Parcul era foarte întins, aproape o pădure, care însă acum înnegrea ca o mare pată de întuneric, departe în zare.

În zilele cât se plimbă prin toate colţurile oraşului, Ion Florea citi foarte puţine firme româneşti. Gândurile care îl munciseră în multe rânduri, îl copleşiră din nou. «Cel puţin aşa, un oraş curat românesc, să avem şi noi» îşi zicea.

În zilele de mărturie el văzu cu plăcere că populaţia sătească ce inundează oraşul, începând cu piaţa până în străzile cele mai depărtate, e aproape numai românească. Şi erau ţărani îndesaţi, cu feţele sănătoase, îmbrăcaţi curat, erau femeii iuţi ca piperul, cu formele gingaşe, cu ochii ageri, cei pe care îi trimiteau satele. Vânzând sau cumpărând, şi bărbaţii şi femeile erau deschişi la vorbă,

îndrăzneți, nu se umileau, făceau impresia de oameni foarte hotărâți. Și totuși banul lor se strecura în mâinile străinilor.

Ion Florea se convinsese încă din ziua cea dintâi că avocatul Chirca, șeful său, nu era așa precum îl descrisese Roșu. Era un omuleț slăbuț, cu fața acră, care, intrând repede în cancelarie, se apropia cu pas de șoricel de masa lui de scris, se înmormânta între acte și făcea mereu: «Hm!». În răstimpuri scotea c-o mână o batistă lungă din buzunar, și, neridicându-și capul dintre hârtii, începea să scoată niște sunete vibratoare ca și când nasul i-ar fi fost de aramă. Clipele acestea erau cele mai grele pentru Ion Florea, și din nenorocire erau destul de dese, pentru că domnul Chirca era veșnic cu catar.

Uneori se ridica, cerceta scrisul lui Florea. Citea foarte repede scrisoarea frumoasă a lui Ion, capul i se mișca mereu, ca și când ar fi zis, în tacturi regulate: «nu - nu, nu - nu», pe când ochii-i fugeau peste șire.

— Bun! zicea el scurt. Dumneata concipiezi minunat.

Apoi se așeza iar la masa lui, alegea câteva acte, i le punea dinainte lui Florea, și ieșea cu aceeași pași nesimțiți.

— Dumneata vrei să te faci avocat din aplicare firească? îl întreabă odată pe Florea.

— Așa cred, domnule avocat, răspunse acesta, și își ridică ochii de pe scrisoare. Credea că acum are să urmeze ce-i spusese Roșu.

— Nu se răspunde așa. N-ai avut aplicare în tinerețe pentru altă carieră?

— Nu.

— Și nu te-a amăgit cariera asta numai pentru că-i spun «bănoasă»?

— Nu, domnule avocat. Eu nu puteam să aleg decât între două: ori popă, ori avocat. Părinții mai bucuroși ar fi voit să fiu preot. Însă, fiindu-le singurul copil, n-au

pregetat să cheltuiască cu mine mai mult. Pentru cariera preoțească eu n-am simțit aplicare.

— Și ai făcut bine, zise repede avocatul Chirca. Pentru ce n-ai aplicare, nici nu ești bun. Crezi dumneata că să stai toată ziua în birou e lucru plăcut?

— De, făcu Florea, neștiind cum să-i răspundă ca să fie bine.

— Și să te cerți cu toată lumea e și mai plăcut? Îl întrebă iarăși. Dar să vezi răutatea omenească! Să ai de-a face aproape întreaga viață cu șarlatani, cu imorali, cu toată drojdia societății omenești! Crezi că acesta-i deliciul vieții?

— De bună seamă că nu, răspunse Florea, tot mai uimit de agitatea ce se făcea stăpână pe omulețul acela cu fața acră.

— Bine. Cariera noastră de avocat asta-i: carieră de cine. Să nu crezi că banii se câștiga, la noi, cu ușurință. În cariera asta îți macini, picătură cu picătură, sufletul, dacă ai suflet, înțelege bine. Dacă n-ai suflet și ți-e tot atâta sau să descurci ticăloșiile cuiva, să te bălăcărești în toate noroaiile, sau să cetești, de pildă, o carte frumoasă, atunci cariera de avocat e carieră de aur. Mie însă mi s-a părut că dumneata ai avea suflet.

Ion Florea nu răspunse. Simți că omul acesta îi vorbește cu sinceritate, cu dragoste și că-i o minte care vede departe. O umbră de tristețe i se așeză pe față. Se gândea: «Are dreptate omul acesta». Dar Chirca zări numaidecât umbra aceea de supărare și-i zise:

— Nu trăbă să disperăm, însă, tinere. Chiar de astfel de oameni are lipsă și cariera asta. Chinuindu-te o viață întreagă, învingi. Orice slujbă, bine împlinită, e slujbă de cine. Ce să-i faci, așa-i viața. Căci a-ți împlini, a-ți cinsti cariera cu cele din urmă puteri ale tale, înseamnă totdeauna a fi sluga tuturor.

Din ziua aceea Ion Florea se purtă c-un deosebit

respect față de omul acesta mărunțel, și chiar când începea să trâmbițeze în batistă, nu mai suferea ca înainte. Apoi, din zi în zi, băga de seamă că din cancelaria aceasta avea să învețe mai mult decât din toate prin câte trecuse până atunci. Iar de când l-a auzit odată pledând la tribunal în cauza unor minori, a rămas cu convingerea că șeful lui e un om superior. Când se întâlni mai întâi după pledoaria aceea cu Vasile Roșu, îi zise:

— Să știi că ți se împlinește prorocia.

— Care prorocie?

— Că voi rămânea mai multă vreme în orașul acesta.

— Așadar îți place, zise cu satisfacție Roșu, care-și uitase demult că la sfârșitul lui noiembrie avea să-și susțină cel din urmă examen.

— Și orașul, dar îmi mai place cineva, zise Florea zâmbind.

Vasile Roșu îl privi bănuitor.

— Nu-i vreo femeie, pretine. M-am îndrăgostit de domnul Chirca.

— Așadar nu glumești? Te simți bine la omul acela? întrebă neîncrezător Roșu. Eu chiar credeam să-ți recomand alt loc vacant.

— Pe șeful meu nu-l schimb cu toți avocații de-aici, zise Florea.

— Mă mir.

— Dacă l-ai cunoaște mai de aproape, nu te-ai mira.

După un răstimp, Vasile Roșu îl întrebă:

— Conferința ți-e gata?

— Nu m-am gândit încă la ea. Nici nu știu dacă va fi de lipsă.

— Muntean te-a anunțat, deci vei ceti cu siguranță.

— Se poate, zise Ion Florea.

— Se încep duminica viitoare. Va ceti un profesor, se vor declama poezii și va cânta la pian domnișoara Mărioara Grecu.

— Mărioara Grecu?! întrebă tresărind Ion Florea.

— Ei, de ce te miri? Tu nu știai că doamna Olimpia are o fată, pe care o cheamă Mărioara?

— Nu știam, răspunse Florea, în vreme ce o roșeață ușoară i se ridica în obraji.

La numele «Mărioara», el își aduse numaidecât aminte de unde-i era cunoscut numele Grecu. Și chipul fetei din grădina internatului îi apăru îndată, cu buclele ei aurii, fâlfâind în vânt. Apoi, repede, o văzu cu obraji ei delicați lipiți de-un geam al internatului, privindu-l cu ochii mari, albaștri, liniștiți. Într-o clipă îi trecu prin minte: pedelul, directorul, întreg procesul urzit împotriva sa, și simți o plăcere, o bucurie copilărească, în anii lui de studii, în colindările lui prin orașe, îi venea din când în când în minte fetița aceea bălaie, și zâmbea. «A fost frumos», își zicea Ion Florea. Dar acum, la gândul că Mărioara Grecu e în același oraș cu dânsul, că va vedea-o peste câteva zile, simțea o mângâiere dulce, care-i umplea sufletul cu un fel de timiditate plăcută.

— Unde mergem? îl întrebă pe Vasile Roșu, cum se plimbau în sara aspră de la sfârșitul lui noiembrie.

— Știu eu? Ne mai plimbăm puțin, răspunse acesta.

— Să luăm câte-o bere, zise vesel Ion Florea, și intrară în restaurantul unde era sala rezervată pentru români.

— Așa! făcu Ion Florea șezând la o masă dintr-un ungher. Parcă am așa un gust de bere.

— Tu-l ai mai rar, Floreo, dar ce ne facem noi, care o gustăm în toate zilele? într-adevăr, se duc mulți bani pe beătură, dacă ai sta să faci o socoată amănunțită.

Și cum era la sfârșitul lunii, Vasile Roșu se gândi că nu mai are decât o coroană în buzunarul vestei.

Băiețașul cu pași elastici și gâtul întins îi servi numaidecât; în sală era lume puțină.

— Banii se duc să-i legi c-o sută de noduri, zise Ion

Florea, simțind o răcoare plăcută după ce sorbi din lichidul auriu. Vorba e că un tânăr nu poate trăi veșnic retras ca un sihastru. Hei, pretine, și trec ani îndelungați până ajungem să ne putem începe viața independentă. Într-adevăr, noi jumătate de viață ne-o petrecem studiind, prăpădindu-ne anii cei mai frumoși din tinerețe, адаose Ion Florea, simțind așa, deodată, un adânc regret pentru anii care se scurseseră din viața lui.

— De-ar trece numai anii! Dar anii ne îngroapă multe iluzii, multe planuri de viitor. Sunt clipe, dragă, în care mă simt îmbătrânit, zise posomorât Vasile Roșu, căruia îi veni deodată în minte că termenul pentru examenul lui din urmă a trecut demult.

— Asta nu, zise vesel Ion Florea, care-și simțea inima tânără. Îmbătrâniți nu ne putem simți la vârsta noastră, în zadar am spune astfel, faptele noastre arată contrariul.

Apoi, la a treia halbă, Ion Florea îl întrebă deodată:

— Gimnaziul ți-a fost ușor, Roșule?

Roșu făcu un gest de nepăsare.

— Îmi pare că l-am și uitat, îmi pare c-a fost numai un vis. Tot ce ți se întâmpla până la vârsta de optsprezece ani, îți pare mai târziu un vis.

— Dimpotrivă, eu văd foarte limpede anii aceia. Iată, acum îmi pare că-mi văd în șir toți profesorii, clasele, grădina, pe domnul Sachs, zise zâmbind Ion Florea.

— Cine-i ăsta? Întrebă Roșu.

— Profesorul nostru de gimnastică. Ne zice «copilele» și bea în toate crâșmele.

Când să comande al treilea rând de halbe, Vasile Roșu ridică mâna în semn de oprire.

— Lasă-l, zise Ion Florea. Astăsară plătesc eu tot. Dacă vrei, putem să luăm și cina aici, amândoi.

Roșu se însenină deodată și-l privi cu însuflețire.

— Știi că ești o inimă de aur? Prin oraș încep să șoptească despre tine.

Ion Florea se făcu deodată palid: i se păru că lumea șoptește despre el în legătură cu Mărioara Grecu.

— Nu-s vorbe rele, pretine. Dimpotrivă, te laudă. Mi se pare că șeful tău e într-adevăr un om de omenie. Mi se pare că te vorbește de bine în lume. Și, vei ști, de altfel, că doctorul Chirca se învâрте în societatea cea mai bună.

Roșu sorbi de jumătate halba proaspătă și își răsuci o țigară.

— Și ce se spune despre mine? întrebă Ion Florea cu interes.

— Înainte de toate că ești un băiat deștept, zise acesta.

— Apoi?

— Că ești foarte harnic. Nu bați cafenelele și birturile, ca alții. Ca noi, de pildă, zâmbi Vasile Roșu.

— Pe urmă?

— Pe urmă, că ai dicție strălucită la tribunal.

— Ei, făcu Ion Florea, părând nemulțumit. Acestea toate-s nimicuri.

— Ba să mă ierți, pretine. Sunt de foarte mare însemnătate. Și cred că-ți vei schimba îndată părerea când îți voi spune că și doamna Olimpia Grecu te apreciază, zise cu hotărâre Vasile Roșu.

— Pentru ce să mi-o schimb? întrebă Florea, simțind o tulburare adâncă la numele acesta.

— Ei, Doamne sfinte, tu parcă n-ai trăi în oraș cu noi. Nu știi tu că părerea favorabilă despre tine a doamnei Olimpia îți deschide ușa familiilor celor mai de frunte? Și câți dintre tânăarii de aici n-ar dori să fie în locul tău. Pentru că, trăbă să-ți mărturisesc, iubite, unele familii, aici, se țin foarte sus. Fetele și le țin închise ca în cutii. În privința asta nici familia Grecu nu face excepție. De pildă, toată lumea s-a mirat că doamna Olimpia i-a permis domnișoarei Mărioara să cânte la pian pentru serata de duminică.

Se servi cina, și cei doi prieteni tăcură un răstimp, în sală intrau mereu domni și doamne, se așezau la mese. Țincănitul furculițelor, a cuțițașelor se făcea tot mai des, iar chelnării se purtau repede, ca împinși de vânturi. În sală se ridică zgomotul vesel al conversației. Din când în când se auzea câte un glas de mirare: «Nu mai spune! Ei, taci!», ori râsul cald și plin al unei femei tinere.

Ion Florea își simțea sufletul îngreuiat de simțăminte care se învăluiau neconținut. Niciodată amintirea Mărioarei Grecu nu-l tulburase ca-n sara aceasta. Un gând îi străjuia mereu în minte: «Am s-o văd peste câteva zile. Mă va recunoaște oare?» Dar când cerca să-și deie seamă de tulburarea ce-l cuprinsese, nu află niciun motiv. Nu era vorbă de iubire, era o simplă amintire din tinerețe. Se întreba: «Am vreo țintă, am vreun plan pentru viitor cu fata asta?». Și zâmbea: N-avea nimic cu ea și simțea că nu avea de ce să se tulbure, însă, totuși, amintirea aceea-i părea foarte plăcută. Numai ceva o întuneca: lui Florea i se părea că-i foarte nepotrivit să aibă fetița aceea cu buclele aurii o mamă ca Olimpia, care fixează tinerii cu privirea ei nespus de limpede. Mereu îi venea în minte întâlnirea din sara cea dintâi, înaintea restaurantului. Poate pentru că erau cei dintâi ochi străini care l-au privit în orașul acesta, după cum, de pildă, îi rămâne întipărit pentru toată viața peisajul frumos din natură, sau tabloul cel dintâi pe care l-ai văzut. Sau după cum rămâne în amintirea fetelor cel dintâi vals, dansat la întâiul bal.

Când oinau tăcuți, Vasile Roșu se ridică deodată, smulgându-și șervetul și se închină adânc la dreapta. Ion Florea privi și el în direcția aceea, dar numaidecât, înfiorat, își înclină capul. Ochii nespus de clari, de liniștiți, ai Olimpiei erau ațintiți asupra lui, ca și când nici n-ar fi observat închinăciunea lui Roșu. Limpezimea acelor priviri parcă-i lua vederile lui Florea, și el multă vreme nu mai cuteză să-și ridice capul, să privească prin sală.

Olimpia ședea la masă cu bărbatul său. Își alesese locul dintr-o ochire prin sală, drept în fața lui Florea. Abia-i despărțeau câteva mese. Zadarnic își ținea Ion Florea ochii plecați. El vedea mereu privirile clare ale Olimpiei. Păreau că-l întreabă: «Cine ești tu?».

Vasile Roșu băgă de seamă că Olimpia, după ce-l privi cu stăruință câteva clipe pe Florea, începu îndată, cu mișcări domoale, să-și așeze șervetul și să-i șoptească ceva lui Vasile Grecu, aplecându-se puțin spre el. Avocatul privi spre Florea, zise tare «da», apoi amândoi își văzură de cină. Mai veniră doi domni, se închinară adânc înaintea Olimpiei, îi sărutară mână albă ca sideful, și după ce ea înclină ușor din cap, cei doi șezură cu ei la masă. Numaidecât conversația porni vioaie, și în răstimpuri se auzea râsul catifelat al Olimpiei. Roșu băgă de seamă că Olimpia, râzând, îl privea repede, cu ochi care nu râdeau deloc, pe Florea. Acesta nu-și ridica privirile. Dar știa că Olimpia râde: râsul acela era limpede, clar, ca și privirile ei.

— Doamna Olimpia își schimbă obiceiurile, zise Vasile Roșu.

— Cum așa? întrebă repede Florea, bucurându-se că se rupe tăcerea.

— D-apoi am mai văzut-o, cu ăsta, de patru ori aici în restaurant, în vreme de trei săptămâni. Și trăbă să știi că dumneaei, dacă nu era anume o întrunire a românilor de aici, nu se arăta niciodată în localuri publice. Chiar și cu astfel de ocazii nu venea totdeauna. Apoi mi se pare prea darnică în vorbă, în răs.

— Așa? făcu Ion Florea.

— Da. Privește, te rog, pe domnul cel mai tânăr dintre cei doi care sad la masa ei. Cel de la dreapta. Cred că într-un an n-a fost învrednicit de atâta atenție din partea doamnei Olimpia, ca-n sara asta.

Florea își ridică în silă privirile. Dar Olimpia nu-l

văzu, părea că-și petrece minunat... Râdea. Florea simți o mare ușurare: ca și când i s-ar fi ridicat un nou greutate de pe ochi, de pe cap, din jurul lui. Simți că se liniștește, și-și zise chiar că-i o mare prostie să se tulbure cineva astfel pentru o privire de muiere.

— Albinețul acela? întrebă pe Roșu.

— Da. E medicul Petru Stan. Un tânăr care a moștenit o avere uriașă de la niște rudeni din țară. Dar e un om foarte cumsecade. Modest, prevenitor, stă bucuros de vorbă cu toată lumea. De-un an îi face curte domnișoarei Grecu.

— Domnișoarei Grecu? repetă Ion Florea, simțind că sângele i se suie în obraz.

— Da. Și, pot să-ți spun, cu puține speranțe.

— Și pentru ce? întrebă Ion Florea, simțind cum îl înghimpă curiozitatea.

— Cine poate cunoaște astfel de taine. Poate și fetei să nu-i placă. Mie însă mai mult îmi vine să cred că doamna Olimpia își dorește un ginere de rang mare.

— Crezi asta? întrebă pripit Ion Florea.

— Da, și de-o părere cu mine sunt cei mai mulți. Familia Grecu e cea mai avută din oraș. Sute de mii. Destul atâta, că pe doctorul Petru Stan foarte rar îl poate vedea cineva în societatea domnișoarei Grecu. Iar acasă la ei n-are intrare. Asta o știe întreg orașul.

— Se poate? întrebă Florea, urcându-i-se în față, în priviri, fără să știe de ce, un fel de descurajare.

Roșu râse.

— Vezi bine că se poate, dragă pretine. Dar noi nu mai luăm câte o halbă?

— Să vie! zise Ion Florea, arătând băiețușului care trecea pe lângă masa lor paharele goale.

Când cei doi sorbiră din berea proaspătă, Olimpia se ridică ușoară de la masă. Mătasea foșni, haina-i curse în linii regulate, înfiorată parcă de apropierea trupului plin,

pe care-l ghiceai ca pe-o marmoră ascunsă subț vâl. Sâni tari, rotunzi i se înălțau în respirația regulată. Pe grumazii albi, cu pielea catifelată, trona capul ei mândru pe care nime nu l-a văzut plecat la pământ. Înfațișarea ei întreagă îți spunea că într-adevăr trebuie să fie o femeie superbă. Dar cercetându-i mai de aproape fața palidă, gingașă, ochii ei verzi umbriți de sprâncene negre, dese, fruntea senină care se înălța dulce, nevinovată, în părul ei bogat, negru ca păcura, nu descopereai sumeția, ci o foarte rară armonie de linii și culori. Și în fața aceasta de-un alb palid, numai buzele cărnoase, fragede ca ale unei fete de șaisprezece ani, rumeneau, puțin întredeschise. Se părea că nu fața, nu capul îi da aerul acela superb, de «nu mă atinge», ci mai ales trupul ei frumos care-o făcea să aibă o ținută de regină.

În lumină, cum își îmbrăca mantaua, ajutată de doctorul Stan, Olimpia nu părea să aibă mai mult de douăzeci și patru de ani. Vocea ei se auzea limpede, și totuși te făcea să te aștepți mereu la ceva ce nu ți-a spus. Vocea ei, la sfârșitul cuvintelor, căpăta o mlădiere nouă, abia perceptibilă, care se părea că acoperă ceva.

Olimpia, însoțită de Vasile Grecu, porni fără să se mai uite la masa unde erau Florea și Vasile Roșu.

— Frumoasă femeie, zise acesta, aplecându-se spre Florea și râsuflându-i în față mirosul de băutură.

— Frumoasă, răspunse Florea, ferindu-se.

Ion Florea, după ce Roșu-i destăinui planurile Olimpiei cu Mărioara, după ce auzi că la ei în casă se intră foarte cu greu, după ce înțelese că Mărioara Grecu are un curtezan, se simți descurajat, deși nu-și făcuse niciun plan pentru viitor. Și, deodată cu descurajarea aceasta, îi păru că Olimpia i-i foarte străină, că de-i place să-l fixeze pe el, n-are decât s-o facă. În urmă se convînse chiar că o femeie de lumea mare își poate permite să-l fixeze pe un tânăr fără niciun căpătâi, care, din diplomă încolo, și nici aceea

completă, n-are nimic. Apoi își aduse aminte, de prin capitală, că fixările acestea pentru doamnele mari n-au nicio însemnătate, că le fac din simplă distracție sau din ușoară cochetărie. Și se liniști deplin. Nu-l mai urmăriră nici privirile ei liniștite, nespuse de limpezi, și, când Olimpia Grecu se pregătea de ducă, el privi cu interes frumusețea ei, cu admirație chiar, cum era gata să admire orice femeie frumoasă.

Vasile Roșu se aplecă mai tare spre el și-i zise rânjind:

— Păcat că-i așa de virtuoasă!

Ion Florea nu răspunse. Dar în sufletul său se înfiripa acum tot mai tare o dorință: să vină duminica, să vadă de-l mai cunoaște Mărioara Grecu. Și, de nu-l va fi uitat? Ei, atunci va vedea el ce va face. Dar, hotărât, de când știa că are pețitor, de când descurajarea îl cuprinsese, el simțea că are niște intenții cu copila aceea cu ochii vineți. Ce intenții anume? Nu știa, dar o vedea apărând mereu când într-o rariște, când într-alta din grădina internatului, când, apoi, iarăși la geam. Și o vedea nevinovată, ca și când un aer de sfințenie ar învălui-o: în sufletul lui se trezea tot mai tare parfumul ce-i îmbăta simțurile în anii întâii tinereți.

Nu-i răspunse deci lui Vasile Roșu. Nici nu i-ar fi putut răspunde. Îi păru deodată foarte scârbos acest prieten. Plăti cu grabă, își îmbracă paltonul și, luându-și cu răceală sara-bună de la Vasile, ieși în noaptea rece. Ca niște scame ușoare, reci și moi, îi cădeau din când în când, din întuneric, pe față, pe frunte, pe ochi. Se cernea întâia zăpadă.

După ce stinse lumina în camera sa din parter - locuia într-o casă veche, cu puțini chiriași - Ion Florea se întinse subț plapomă, în patul rece. În liniștea din casă se auzea ticăitul ceasului de buzunar pe care-l pusese pe masă. În răstimpuri se auzeau pe trotuar pașii grăbiți ai unui trecător. Sunetul acela sac răsuna în noapte.

Ion Florea nu putea dormi. Se simțea atât de treaz ca și când în viața lui n-ar fi știut ce-i somnul. Vedea grădinița Voiculeșii, cărările tivite cu tufe de strugurași, straturile cu flori tinere, zâmbind curate în rouă dimineților. Auzea cântecele fetelor, ascunse sub bolta de frunze ca într-un templu. Și cântecele acelea îi păreau acum nouă, pline de înțeles și de dulci flori. «Ce m-a îndemnat pe mine să sar atunci gardurile, să alerg la copilița cea bălaie?», se întrebă deodată. Și, cu arătarea Mărioarei, începură să-i crească în suflet simțăminte pe care atunci nu le putea bănuî. Și cum sta arzând de friguri în pat, în camera pustie, simțea cum o dulce căldură îi alerga prin trup, auzea în pernă cum îi toacă de repede inima.

Din turnurile înalte ale bisericilor vechi băteau în răstimpuri apropiate ceasurile. Metalul vibra departe în noapte, aspru, plângător, melancolic, ca și când ar țipa uriașe pasări de noapte prin văzduh. Rar se mai auzea vreun pas pe trotuare. Încins de sinceritate, Ion Florea adormi cu gândul acesta copilăresc: «Ar fi frumos să mă recunoască. Ș-ar fi frumos să ne iubim.»

VI

Duminica în care avea să se țină întâia serată sosi îmbrăcată în alb. Încă înainte cu trei zile începuse să ningă. Întâi zăpada se muie, se topi, pe trotuare se făcu o oiorofleacă sură, murdară, în care pleosăiau galoșii trecătorilor. Din văzduhul mohorât izvorau neîntrerupt, cernându-se, firicelele de nea. Dar sâmbăta sara începu să sufle un vânt aspru, rupând petece mari din întunecimea de deasupra, și arătând pe alocuri licărul alb al stelelor. Se opri din nins, însă numai până începu să amortească pământul. Duminică dimineață cădeau fulgi mari, lănoși, care nu se mai topeau.

În sala pentru petreceri de la cazina română lumea intra neconținut. Sala era foarte spațioasă, scaunele n-o umpleau decât de jumătate. Domni cu pieptănătura

proaspătă înclinau mereu din cap, făcând complimente doamnelor pe care le conduceau, căutând numerele scaunelor sau ascultând istorisirea interesantă a cutărui vecin. Doamnele treceau lin, foșnind din rochii, salutându-și cunoștințele cu o înclinare grațioasă a capului, și, aruncând împrejur o repede ochire, se lăsau încet pe scaune. Câtva timp rămâneau parcă pe gânduri, apoi începeau, unele cu priviri furișe, altele pe față, să examineze toaletele nouă, și numaidecât se începeau conversațiile cu vecinele. Șopote, surâsuri amabile sau de dispreț, de pizmă unele, se țineau lanț până ce intra vreo doamnă care intenționat întârziase puțin. Atunci pe-o clipă șoaptele încetau, ca să urmeze, tot cu astfel de întreruperi, până la ridicarea cortinei.

În spațiul rămas gol, din fundul sălii, se mărea neconținut ceata tinerimii școlare. Studenții zâmbeau, șopteau, privind mereu spre scaunele pe care ședeau fete, domnișoare mai tinere chiar. În răstimpuri, câte o fetiță, părând că vrea să-i spună ceva vecinei, își arăta obrazul înflorit și, cu coada ochiului, privea pe furiș spre ceata de studenți. Grupul acela de tineri se mișca mereu. Dar ei nu putură umplea nici pe departe golul din jumătatea sălii.

Avocatul Vasile Grecu veni de timpuriu, salută cu față bucuroasă la dreapta, la stânga, și, ajungând înainte, după ce privi cu ochii lui albaștri, potoliți, prin sală, șezu pe un scaun din șirul întâi.

Puține locuri mai erau neoouate, când ușa se deschise, împinsă repede, și intra Olimpia Grecu însoțită de-o domnișoară înaltă, cu ochii albaștri. Părul domnișoarei bătea în castaniu, și în el, lângă urechea stângă, ardea un trandafir abia învult. Fata își purta într-un umblet puțin legănat, ca o alintare, trupul gingaș. Fața ei părea neliniștită, agitată. Bătea în palid, deși se putea cunoaște că nu-i aceasta culoarea ei firească. Olimpia

Grecu, înclinând abia simțit din cap, trecea înaintea c-un zâmbet ciudat. Zâmbetul acesta părea rășărit și încremenit pe buze: nu se mișca de-acolo, ci se răzima parcă în colțurile gurii, ținându-i închise, liniștite, buzele roșii. Dar nici fața, nici ochii nu-i zâmbeau. Purta o toaletă neagră, din care, într-o lumină nouă, ieșea grumazul alb și tânăr.

Împreună cu domnișoara se opri lângă Vasile Grecu, și, până ce-i spuse ceva, privirea ei limpede străbătu de câteva ori sala. În urmă ochii-i rămaseră câteva clipe ațintiți într-un punct, apoi Olimpia se așază lângă Vasile Grecu.

Ion Florea văzu privirile ei ațintite asupra lui, însă nu simți nimic deosebit. Ca și când n-ar fi fost. El je gândea, în vreme ce inima îi bătea cu putere. De când intrase Olimpia în sală, și o zărise pe domnișoara ce-o însoțea, se întreba: «Domnișoara aceasta să fie Mă -, rioara?». El părea că nu s-a gândit niciodată ca fetița aceea să fi crescut așa de mare, că buclele ei blonde ca aurul se vor fi făcut castanii. Însă când îi văzu gura, o recunoscă numaidecât: erau buzele roșii și fragede, cireșii, ale copilei din internat. «Da, e fata femeii aceleia, e Mărioara Grecu.» Și înaintea acestei domnișoare el nu se mai simți atât de liber, de îndrăzneț, ca odinioară dinaintea copilei. O adâncă părere de rău îi învăluia sufletul, și se gândea cu durere că, de bună seamă, Mărioara Grecu nu-l va mai cunoaște.

Sună un clopoțel, și, la ridicarea cortinei, apără un domn cu favorite lungi, dar încolo ras ca-n palmă. Un domn tânăr. Dregându-și glasul, își mângâie cu mâna stângă favoritele, apoi începu să citească.

În sală era liniște. În răstimpuri se auzea vîind în geamurile mari vîntul, care se pornise din nou. Când huia mai tare, unii dintre ascultători întorceau capetele și priveau spre ferestre.

Conferențiarul își alesese ca subiect romanele Tolstoi în general, și romanul *Ana Karenina* în special. După ce

schiță pe scurt viața marelui apostol și gânditor, conferențiarul arată adâncă lui putere de observație, sufletul larg, umanitar, în care încăpuse parcă mai multă simțire, insistă mai mult asupra diferitelor teorii susținute de Tolstoi, și asupra puterii uimitoare cu care știe să redea viața. Apoi trecu în special la *Ana Karenina*: are femeia dreptul să rupă legăturile căsătoriei, dacă nu-i plac, sau n-are? Și dacă are, prin sfărâmarea legăturilor consacrate de societate, ajunge ea să fie fericită? Iar dacă nu le rupe și rămâne sub jugul căsniciei întreaga viață, va fi cu totul nefericită? Iată întrebările pe care domnul conferențiar le sistematiza din romanul lui Tolstoi. Subiectul era nespus de captivant, chestiile acestea agită totdeauna și pe bărbați și pe femei. Fu ascultat deci cu foarte mare atenție;

Se-nțelege că dumnealui mai mult explica romanul decât își arăta părerile sale. Abia la sfârșit își permise o mică observare:

— Eu cred, doamnelor și domnilor, că celea mai multe rele ni le aduc în viață ciudățeniile vârstei tinere. Cineva se joacă amar atunci cu bietele noastre suflete, le umple cu iluzii care niciodată nu se vor împlini. Noi trecem prin viață nepăsători și ne amăgim cu iluziile până la bătrânețe. Vârstă tânără ne spune, ne umple sufletul cu nebunia că în viață poate fi cineva fericit. Pe când fericirea nu există, cel mult o mulțumire monotonă. Și fiindcă nime nu dă ceea ce nu are, toți cei care în viață aleargă după o fericire deplină, așa cum le-a arătat-o vârstă tânără, cad zdrobiți. Noi nu putem zbura niciodată prea sus, pentru că bietele noastre aripi se topesc ca ale lui Icar, și cădem în prăpăstii prea adânci. Drumul nostru e cel mijlociu, după vechiul adevăr străbun *aurea mediocritas*.

Conferențiarul fu aplaudat foarte mult. Conferința plăcu tuturor, și, ca după orice producție ce place, în rândurile publicului începu o vie mișcare. Conferința trezi

sentimente, gânduri care, la unii, nu-și putuseră lua aripi până acum ca să se avânte într-o discuție, sau chiar numai să-l aducă pe om în posibilitatea de a-și spune clar părerea.

Urmă apoi o domnișoară brunetă, drăguță, care declamă cu multă naturalețe *Dușmancele* lui Coșbuc. Poezia, plină de sentiment, de hotărâre sănătoasă, învioră inimile tuturor, și domnișoara se retrase, în aplauzele publicului, îmbujorată de fericire.

Mărioara Grecu se ivi pe scenă foarte palidă. Ochii și-i ținea plecați în pământ, și numai după ce se așeză la pian, parându-i că-i mai scutită de vederea publicului, se mai liniști. Cele dintâi acorduri fură destul de nesigure, apoi degetele ei alergară tot mai îndemânatece, până când, nemaiprivind în caietul de note, se făcu deplin stăpâna asupra compoziției, asupra clapelor. Degetele-i albe fugeau, alergau, câte o clapă era izbită cu putere, cu ciudă parcă, și aria umplea, tânguitoare, sala, vibra în suflete, deschidea ochii mari și visători ai fetelor. Obrajii Mărioarei Grecu nu mai erau palizi.

Și Ion Florea descoperi cu plăcere înflorirea tinereții, pe care o cunoștea demult. I se părea chiar că nici nu s-a schimbat așa de mult Mărioara.

Dar când se ridică, când, mulțumind publicului, care nu mai voia să înceteze cu aplauzele, se retrase, aproape săltând, și dispăru, lui Florea îi păru c-o vede aidoma ca odinioară în grădina internatului de fete.

Mai urmară două declamări din Eminescu, și un foarte bun tenor cânta romanțe și doine.

Apoi Olimpia Grecu se ridică. Lumea începu numaidecât să plece, silindu-se să ajungă mai în grabă la garderobă, până nu se va face îmbulzeală mare.

În jurul Olimpiei Grecu se strânseseră familiile mai fruntașe din societate și se spuneau cuvinte măgulitoare pentru talentul Mărioarei. Veni și fata numaidecât, ușoară,

fericită; mulțumea în dreapta și în stânga.

Ion Florea, cum rămăsese într-un colț al sălii și aștepta s-o vadă pe Mărioara coborând de pe scenă, simți deodată că cineva îl prinde de braț.

— Ei, tinere, ce stai așa pe gânduri? Vină să felicităm pe domnișoara Grecu, zise avocatul Chirca, vesel.

El era mare amator de artă, și după câte o producție de succes ca aceasta era totdeauna foarte bine dispus.

— Eu nu cunosc pe nimeni din familie, răspunse codindu-se Florea.

— Vei face cunoștință odată cu felicitarea. Vom sta într-ajutor. Pentru ce alm mai exista, altfel, noi, bătrânii, zise avocatul Chirca zâmbind, și, luându-l la braț, porniră.

Florea se simțea fără nicio putere. Nu mergea bucuros. El ar fi voit să se întâlnească cu Mărioara singur, nu aici, sub ochii atâtor oameni.

— Să-mi dați voie, doamnă Olimpio, să vă prezint pe-un tânăr de mare speranță, care e lipsit demult de bucuria de-a vă cunoaște, și, în special, în sara asta, n-ar fi putut altfel să o felicite pe fiica dumneavoastră, ceea ce de altfel dorește din toată inima: doctor Ion Florea.

Olimpia râse cu poftă de frățoiul domnului Chirca.

— Vei avea viață lungă, domnule avocat, zise ea, apoi, întorcându-se spre Florea, după ce acesta-i sărută mâna, îl învăluie pe-o clipă cu aceeași privire clară, liniștită, în care însă Ion Florea citi acum și mai bine întrebarea: «Tu cine ești?». Însă întrebarea aceasta o citi. numai cu ochii, din ei nu trecu mai departe.

Ion Florea se apropie - bătându-i inima cu putere. - de Mărioara Grecu.

— Să-mi dați voie, domnișoară, să vă prezint și eu felicitările mele. Ne-ați procurat o plăcere cu adevărat artistică.

— Da, domnișoara a fost la culme, zise avocatul Chirca, apropiindu-se, ai putea să scrii o dare de seamă la

gazetă, domnule doctor Ion Florea!

Omulețul voi să glumească spunându-i numele astfel, însă Mărioara Grecu se dădu puțin înapoi și păru că voiește să-și retragă mina pe care i-o întinsese lui Florea. Ea se făcu foarte palidă, se sperie parcă la auzul acestui nume, pe care mai înainte nu-l pricepuse. Cine stătea să înțeleagă toate numele câte se spuneau dinaintea Olimpiei Grecu?

Dar totuși îi întinse mâna albă și delicată, în vreme ce, cu ochii plini de mirare, de spaimă, cerceta fața lui Ion Florea. După ochi, după frunte, îl recunoscuse numaidecât, își plecă privirile-n pământ, și obrajii i se rumeniră îndată ca un măr pârguit.

— Îmi pare bine că v-a plăcut, zise ea cu o voce cântătoare. Vă mulțamesc.

— Da, Mărioaro, se vede că ești norocoasă. La întâia pășire în public ai avut succes, zise Olimpia, care, apropiindu-se, surprinse obrazul împurpurat al fetei. Ochii ei verzi fugiră repede de la fată la Florea, și între sprâncenele negre i se ivi o ușoară dungă de nemulțumire.

— Să mergem, zise ea Mărioarei. Dacă-ți face plăcere, vii cu noi, domnule avocat* adaose aplecându-și puțin frumosul ei cap spre umărul drept. Și dumneata, domnule Florea, adaose din nou, privind cu plăcere mustața lui neagră, prea bogată pentru vârsta lui, dar care se potrivea minunat deasupra gurii lui energice.

— Mă simt încântat, doamnă, zise, înclinându-se, omulețul.

— Eu vă sunt cu atât mai recunoscător, doamnă, zise Ion Florea sărutându-i mina. Îi păru că acum, la atingerea buzelor sale, mâna aceea se înfioră.

Veni și Vasile Grecu, și după ce-l salută pe Florea ca pe-un viitor avocat de frunte, îi zise:

— Noi ne bucurăm mult când întâlnim oameni harnici. Domnul Chirca ne-a spus multe bune despre

dumneata.

Apoi porniră să ia cina împreună la restaurant.

Îndată ce coborâră scările și ieșiră în stradă, Olimpia făcu să ajungă Mărioara între cei doi bătrâni, și ea rămase în urmă, cu Ion Florea.

— Demult am voit să-ți mulțănesc pentru conferință, domnule Florea; într-adevăr, ai fost atât de bun să te angajezi îndată, deși abia ai sosit în orașul nostru. Ce subiect ți-ai ales?

În noaptea de-afară ochii ei nu se vedeau. Dar lui Florea îi păru că vocea ei tremura ușor.

— Într-adevăr trăbă să mă rușinez de importanța ce-i dați conferinței mele, doamnă Grecu. Mi se pare nu e bine să fie cineva lăudat. Pe urmă cade cu atât mai rău, zise Ion Florea, silindu-se să descopere în cuvintele, în vocea acestei femei ceva din sumeția care se desprindea din întreaga ei ființă. Dar nu află nimic. Dimpotrivă, îi păru o femeie foarte cuminte, care mai are și darul special de-a se interesa de serate.

— Toți oamenii modești vorbesc așa, zise Olimpia cu aceeași înfiorare în voce. Dar nu mi-ai spus la ce subiect lucrezi.

— Cât despre asta, nici eu nu știu, de bună seamă. Spre dezvinovățirea mea trăbă să vă spun că n-am fost sigur că voi ajunge la rând, sau ba.

— Așadar n-ai terminat-o? întrebă cu un fel de îngrijorare Olimpia.

— Nici n-am început-o, doamnă.

— Atunci să te pui pe lucru. De azi în două săptămâni ești eroul zilei. Totuși aș dori să știu: cam ce subiect îți vei alege? întrebă ea.

— Cred că ceva despre Eminescu, zise Florea.

— Poezia lui erotică, sau cea filosofică?

— Cred că am să vorbesc despre literatura lui poporală, și, în linii generale, despre erotica lui.

— Frumos subiect, zise Olimpia, atingându-se ușor de brațul lui Florea și intrând în lumina restaurantului.

În răstimpul acestei conversații, ochii lui Florea priveră neîntrerupt la Mărioara Grecu, chiar când o pierdea din vedere, învăluită de întunericul ce se coborâse gros. El simțea o dulce mângâiere, părea că soarbe mereu o băutură aromitoare la gândul că Mărioara nu-l uitase.

La masă se nimeriră așa încât Florea venea în fața Olimpiei.

Chelnărul se înființă numaidecât la masa lor și ascultă poruncile doamnei Olimpia. Avocatul Chirca zicea din când în când «dar grijește să fie bun» și zâmbea mulțumit.

Lumea din restaurant nu se mira deloc văzându-l pe Chirca în societatea familiei Grecu. Știau toți că omulețul acela e bine văzut de avocatul Grecu. Dar prezența lui Ion Florea la masa aceea, nimeni nu și-o putea explica. Cereau să-l facă rudenie depărtată de-a Olimpiei, sau, cel puțin, de-a lui Chirca.

Vasile Grecu și Florea luară câte-o bere. Chirca aștepta vinul, nu era prieten cu «băutura nemțească». Mărioara nu știa ce să mai facă cu mâinile: era foarte agitată. Trecu un răstimp.

— Tânărul meu ar mai lua, mi se pare, o bere, zise avocatul Chirca, ciocnind cu inelul gros, de aur, într-o farfurie.

— Nu, mulțănesc, zise Ion Florea.

— Ei las, doamna Olimpia și domnișoara știu că azi se ridică o generație bețivă, zise râzând domnul Chirca.

— Și o generație de filosofi, adaoase Olimpia, privind cu plăcere fruntea gânditoare a lui Florea. L-ați auzit pe domnul Târnăvean?

— Da, a fost o conferință foarte frumoasă, zise Vasile Grecu. Totdeauna actuală. Și a avut un dar mare: a ținut captivată atenția publicului.

— Meritul cel mai mare al lui Târnăvean e c-a înțeles romanul lui Tolstoi. Asupra părerilor pe care le susține cartea aceea, va rămânea însă totdeauna deschisă discuția, zise avocatul Chirca.

— De-o părere cu mine, spuse veselă Olimpia. Ursul acela de la Nord n-a putut vedea pe câmpiile de zăpadă flori, și în văzduhul sur cerul albastru. Prea exagerează, prea îmbracă în negru viața.

— Și în ce exagerează, te rog? întrebă cu blândețe avocatul Grecu.

— În toate, răspunse Olimpia, nemulțumită de contrazicere. Femeia în căsătorie nu-i fericită, afară de căsătorie tot astfel, atunci pentru ce-i în lume?

— Atunci s-ar putea pune și-o altă întrebare: pentru ce-i omul în lume, zise Vasile Grecu liniștit.

— Vezi, mamă, eu n-am cetit romanul acela. Și azi n-am priceput o iotă din ce-a vorbit domnul Târnăvean, zise sfioasă Mărioara Grecu. Și după ce reuși să spună cuvintele acestea, se simți mai liniștită.

Ion Florea nu prea asculta la ce se vorbea. El simțea în apropierea lui pe Mărioara, și se bucura din toată inima de agitația care n-o mai părăsea. «Nu m-a uitat deloc își zicea el. Își amintește bine de întâmplarea aceea.»

Și, într-adevăr, el ghicea la ce se gândea Mărioara, care de-un singur lucru nu-și putea da sama, nu-l putea pricepe: cum a fost cu puțință să se întâlnească cu Ion Florea? Ea a crezut totdeauna că pe tânărul acela, care și-a pierdut pălăria în grădina internatului de fete, pentru dânsa, nu-l vai mai întâlni niciodată în viață. Se schimbaseră, ce e drept, ar fi putut fi luat drept altul, dacă ochii lui nu ar fi rămas aceeași, ochii și fruntea tânărului la care nu se putea gândi fără să râdă, deși simțea un regret în suflet. Chiar și acum, deși era încă foarte surprinsă, simțea cum îi pornesc undele de râs, gândindu-se la pățania studentului.

Li se servi cina. Furculițele, cuțitașele începură să

țincănească. Olimpia le purta cu degetele-i albe cu multă eleganță. Din când în când ochii ei verzi îl priveau liniștiți pe Ion Florea. Dar în privirea aceasta limpede creștea din ce în ce mai mult o lumină nouă, dulce, caldă, și atunci, de sub genele negre, umbroase, ochii ei verzi răspândeau străluciri scumpe.

Mărioara Grecu se simțea tot mai stăpână pe sine. Și cu cât se liniștea, simțea că trebuie să-i fie recunoscătoare lui Ion Florea. Pentru ce? Nu știa, dar îi părea că tăcerea ei nu-i deloc amabilă pentru Ion Florea. Simțea că trebuie să-i spună, să-i arate cumva că nu și-a uitat de el. Sentimentele sale niciodată nu fuseseră atât de clare ca în sara aceasta, gândindu-se la întâmplarea aceea din grădina internatului. Un glas tainic îi șoptea mereu: «A fost foarte bine! Foarte frumos.» Și glasul acela tainic părea că și râde, că o mângâie și o și alintă. Voia deci să-i fie recunoscătoare.

Avocatul Chirca, avocatul Vasile Grecu și Olimpia începură să discute despre posibilitatea dizolvării Camerei, și despre eventualele lupte electorale ce vor urma.

— Ar trebui să fim cu băgare de seamă, zise Chirca, să nu ne afle alegerile nepregătiți. La toată întâmplarea, ne vom pune candidații noștri.

— Dacă am intrat odată în activitate, nici nu putem face altfel. Ca întotdeauna însă, în multe cercuri, căderea noastră va fi sigură, spuse Vasile Grecu.

— Lucrul de căpetenie, începu Olimpia, ar fi să vă îngrijiți bine, înainte de toate, de cercurile cu majorități mari. Și pentru aceasta să puneți candidatura unor bărbați destoinici.

Mărioara Grecu, băgând de seamă că pe Ion Florea nu-l prea interesează discuția, își întoarse spre el obrajii tineri, fragezi, îl mângâie cu privirile-i albastre și zise:

— Dumneata, domnule Florea, ești demult în orașul nostru?

Ion Florea tresări, un zâmbet de fericire îi inundă fața. Mândrii lui ochi de vultur scânteiară.

— Nu, domnișoară. De câteva săptămâni numai. Dar orașul îmi place foarte mult.

— Așa? întrebă Mărioara Grecu. Și ai trecut, de bună seamă, și prin alte orașe.

— Candidat am fost prin vreo șase, domnișoară, de când am terminat universitatea.

— Și ai terminat-o demult?

— De un an și jumătate. Gimnaziul l-am făcut în... – și el spuse numele orașului.

— Așa?! făcu Mărioara, și simți cum sângele îi aleargă sub pielea fină a obrazilor. Cunosce și eu orașul acela, zise abia auzit. Apoi, părându-i-se că i-a spus tot, se simți deodată veselă, dornică de răs.

— Ați fost în internat, nu-i așa, domnișoară? întrebă Florea surâzând.

Ochii Mărioarei râdeau. După mișcarea buzelor se vedea că abia își stăpânește râsul. Ea nu răspunse la întrebare, ci, aplecându-se tare către Florea, îi șopti fraza pedelului, care dusesse vestea în tot orașul:

— Ai scăpat, dar ca prin urechile acului.

Fața lui Florea se luminează întreagă, ochii lui străluceau, când Olimpia, rupând deodată firul conversației, se întoarce spre fată-sa. Dunga de nemulțumire era mai reliefată între sprâncenele negre. Ea-i privi bănuitor pe amândoi.

— Maio!

— Mă rog, mamă, zise Mărioara, cercând să fie serioasă.

— Domnișoara vrea să știe cumu-s seratele în alte orașe, zise repede Florea. Și eu i-am istorisit cum a declamat o domnișoară poezia lui Coșbuc la *oglină*, cum a spus, ciripind foarte repede, strofa întâia și cea din urmă, și cum s-a complimentat apoi, uimită și ea că a isprăvit atât

de repede.

Mărioara Grecu își îngropă, râzând, obrajii în batista fină. Zâmbi și Vasile Grecu și avocatul Chirca, numai Olimpia rămase serioasă. Ion Florea avu senzația că prin ochii ei privește, de foarte departe, un dușman. Nu mai era limpede privirea aceea. Văzând-o, aveai senzația că, din depărtări, cade noaptea.

— Tânărul meu va ști multe, domnișoară. Cine umblă mult vede multe, zise avocatul Chirca.

— Așa se face experiența vieții. Și, întotdeauna, din viață se învață mai mult decât din școală, spuse Vasile Grecu zâmbind cu bunătate.

— E târziu. Mergem, zise deodată Olimpia, ridicându-se.

Brațele ei, care-și arătau zăpada prin dantele, căutară nervoase mânecile paltonului. Trecu printre mese fără să încline cătuși de puțin capul, care acum îi dădea un aer și mai superb. Mulțimea, celor ce o salutau, numai cu ciudatul ei zâmbet, care părea că nu i se desprinde de pe buze, ci că se iscă și împietrește în colțurile gurii.

Afară vântul șuiera, răscolea și învârtejea pulberea fină de zăpadă, izbind-o în obraji, în ochi.

— Să luăm o trăsură, dragă, zise Vasile Grecu.

— Nu. Mergem pe jos. O plimbare în aer proaspăt are să ne facă bine. Apoi pulberea asta de zăpadă mângâie parcă. Nu-i așa, domnule Florea? întrebă Olimpia și se alătură îndată lui Ion Florea.

Vasile Grecu, Mărioara și avocatul Chirca o luară înaintea. Cu mâna dreaptă Olimpia făcu un gest ca, și cum ar fi voit să ia brațul lui Florea.

— N-a fost prea mult? N-a fost plictisitoare sară asta, domnule Florea? întrebă Olimpia, întorcându-și puțin capul spre fața tânărului și surâzându-i.

— Dimpotrivă, doamnă, a fost prea scurtă, zise Florea.

— Așadar serata ți s-a părut reușită?

— Foarte reușită, doamnă. Poate fi dată de model altora.

— Și nu te-am întrebat! Dumneata ce părere ai despre *Ana Karenina*? Întrebă Olimpia, întorcându-se iarăși spre Ion Florea.

Ion Florea citise de mai multe ori romanul lui Tolstoi, și de fiecare dată descoperise lucruri, aspecte nouă în el. O nespūsă putere de observație, de judecată, de redare a vieții. Ar fi putut să-și expună foarte pe larg și foarte limpede părerile. Dar simțea că nu e nici momentul, nici locul potrivit pentru așa ceva.

— E una din cărțile cele mai bune din câte s-au scris, zise el.

— Aprobi dumneata concepția romancierului, ca pe Ana s-o azvârle sub roțile trenului?

Olimpia-i puse întrebarea aceasta cu o foarte mare hotărâre. Cuvintele ei nu mai fură catifelate, ci vibrară metalic.

— După cât îmi aduc aminte, doamnă, nu Tolstoi o aruncă sub roțile trenului. Ea se aruncă. Starea ei sufletească o cheamă să moară. Și un proces psihologic, îndată ce-i adevărat, nu mai suferă nicio critică.

— Și o femeie ca Ana e vrednică de o astfel de moarte?

— Doamnă, a reda viața înseamnă a o descrie așa cum este. Eu cred că nu Tolstoi a creat acest tip de femeie.

— Ei, dar cine? Întrebă grăbită Olimpia.

— Lumea. Viața, răspunse cu silă Ion Florea.

— Eu zic că nu! spuse Olimpia cu o voce în care începea să tremure durerea. Eu cred că însăși concepția autorului asupra vieții și a lumii îl conduce la dezlegările conflictelor. Dacă Tolstoi ar fi fost italian, desigur că n-ar fi schingiuit-o pe biata Ana.

— Dar ce dezlegare i-ar fi aflat atunci? Întrebă cu

interes Florea.

— Vronski ar fi iubit-o cu aceeași putere ca și ea, și atunci ar fi trăit fericiți. Dacă iubirea vreunuia s-ar fi răcit, pumnalul și-ar fi făcut slujba! Dar roțile trenului! E înfiorător, e monstruos acest sfârșit.

Vocea ei, când sfârși cuvintele din urmă, era atât de tremurătoare, încât părea că plânge. Olimpia suferea. Ion Florea, auzind această voce, simți cum i se lasă o tristețe în suflet.

— Adevărat, spuse el, închipuirea acelei scene e totdeauna îngrozitoare.

— Așa-i? făcu Olimpia cu putere. Apoi, închipuie-ți dumneata că istoria acelei vieți ar ceti-o oameni care nu pricep convențiile noastre sociale, nu cunosc familia în înțelesul ce i-l dăm noi. Ar afla ei motivată pedepsirea Anei?

Ion Florea ascultă cu interes tot mai mare. Întrebările ei îi trezeau parcă și lui gânduri nouă. Pătrunderea ei începea să-l uimească.

— Desigur că nu, doamnă, zise el. Desigur că la astfel de popoare un scriitor de geniu ar fi tratat un alt subiect, potrivit cu relațiile lor sociale, pentru a arăta nenorocirea femeii în viață.

— Și l-ar fi aflat? întrebă repede Olimpia.

Vântul, care șuiera mereu și se văita printre castanii goi, desfăcu paltonul Olimpiei, și o aripă a hainei înfășură genunchii lui Florea. Acesta simți ștofa moale, și un fior îi trecu prin tot trupul.

— Sunt sigur că l-ar fi aflat, răspunse el cu vocea puțin schimbată.

— Dar și dumneata crezi că o femeie nu poate fi în viață decât nenorocită?

La întrebarea asta, Olimpia își întoarse iarăși fața spre Florea, umerii lor se atinseră, și o șuviță din părul ei, luată de vânt, se împrăstie pe obrajii lui. Fiorul de mai

nainte se schimbă acum într-o zguduire adâncă, și o tristețe neînțeleasă învăluie sufletul lui Ion Florea.

— Convingerea mea nu-i aceasta, doamnă, răspunse el, făcând o sforțare să nu i se cunoască tulburarea.

Olimpia aștepta ca el să continue. Însă Ion Florea tăcu. Ei merseară o vreme în liniște. În răstimpuri, aceeași aripă a paltonului, luată de vânt, înfășură genunchii lui Ion Florea. Înaintea lor se zăreau cei doi bărbați, cu Mărioara la mijloc. Când văzu trupul gingaș al fetei, mersul ei ondulator, Ion Florea simți cum încet-încet se liniștește și că buna lui dispoziție de la cină îi revine.

— Are să ne mai delecteze? întrebă Ion Florea, urmărind pe Mărioara.

— Cine? zise înfiorată Olimpia.

— Domnișoara Grecu.

— Îți place cum cântă?

Ion Florea simți că privirile Olimpiei sunt ațintite asupra lui, deși nu le vedea.

— Foarte mult. Va deveni o pianistă excelentă, zise el.

— Crezi? întrebă cu vocea schimbată Olimpia.

— Cu siguranță. Are însușiri artistice, răspunse Florea.

Olimpia tăcu. Dar cu dinții ei albi, frumoși, își mușcă încet buza de jos.

Un răstimp tăcură. Mergeau mai repede și ajunseră mai aproape de cei trei. Deodată Olimpia își încetini pasul.

— Dumneata o cunoști mai demult pe Maia? îl întrebă.

Vocea ei era iarăși domoală, prietenoasă, aproape catifelată. Ion Florea făcu o mișcare ca și când ar fi voit să se oprească.

— Nu, doamnă, nu o cunosc de mai demult, se hotărî el repede.

Olimpia tăcu. Se apropiară iarăși de cei trei, și numaidecât sosiră la poarta locuinței familiei Grecu.

— Strașnic vânt. Are să ne aducă iarnă aspră, zise Vasile Grecu oprindu-se.

— O să luăm cojocul, noi, bătrânii, spuse Chirca.

— Iar eu o să merg la patinat. Ah, abia apuc, zise Mărioara.

— Domnișoarei îi place patinajul? întrebă Florea cu fața luminoasă, cu ochii foarte vii, admirând obrajii Mărioarei, pe care vântul îi aprinsese.

— Îmi place, răspunse Mărioara zâmbind.

Lui i-a zâmbit? Florea nu-și putu da sama. Dar fața ei întreagă, ochii albaștri, totul era zâmbet pe chipul Mărioarei.

— Vă mulțămim, domnilor, începu Olimpia. Și în special dumitale, domnule Chirca. Ne-ai făcut să cunoaștem un tânăr așa de plăcut ca domnul Florea.

Fața, ochii ei erau atât de nemișcați, vocea așa de rece, încât cuvintele îi părură lui Florea mai mult o insultă decât o mulțumită. «Într-adevăr, e o femeie superbă», își zise el. Dar când prinse mâna mică a Mărioarei Grecu, el simți cum aceasta i-o strânse ușor, și, când îi privi ochii, se însenină deodată. Din ochii aceia citi cum sufletul ei râde, citi fraza pedelului: «Ai scăpat, dar ca prin urechile acului».

VII

Se pusese iarnă grea. După ce câteva zile fluturii mari, scămoși, umplură mereu văzduhul, vântul ghețos de miazănoapte începu să fluiera din nou prin coperise, prin arborii negri. Văzduhul se însenină, și zăpada îngheță, acoperind pământul cu mantaua-i albă nesfârșită, pe care scânteiau, în soare, în lună, nenumărate stelișoare. Se făcu un drum minunat pentru sănii, care, trecând pe străzile orașului, ieșeau pe cât mpie albă. Ca niște fantome alergau sub cerul limpede, de-un albastru închis. În liniștea înghețată zurgălaiele cailor picurau, răsunau ca și când aerul ar fi fost de argint.

Ion Florea vedea cum trec săniile pe străzile oraşului. Vedea chipurile vesele, fericite, ale celor care şedeau în ele, şi, în multe zile, îl fura dorinţa să iasă şi el în lumina nemărginită a câmpului.

Însă biroul îl ţinea legat de oraş, de cancelarie, şi înainte şi după prânz. Avocatul Chirca era foarte punctual şi aştepta de la toată lumea, de la candidaţii săi, să fie tot aşa. Cauza principală pentru care i se schimbau mereu candidaţii era chiar aceasta.

Dar Ion Florea era ambiţios. Ştiind slăbiciunea avocatului Chirca, decât să ajungă la muştrările lui, mai bucuros se lipsea de orice plăcere.

Apoi, nici nu mai era singur ca înainte, şi nu i se ura în cancelarie aşa de repede. Chipul Mărioarei Grecu începu să-l urmărească pretutindenea. Şi Ion Florea simţea că viaţa lui e tot mai plină şi tot mai frumoasă.

În anii lui de universitate, de pribegie prin cancelariile de avocat, niciodată nu s-a gândit că într-o zi îl va întâmpina copiliţa cea bălaie din grădina internatului de fete, şi că-i va umplea astfel viaţa. Nici la iubire nu s-a gândit. Chipuri ca domnişoara cea blondă, pe care o întâlnea pe scările, pe coridoarele universităţii, sau ca fata cea palidă care-i alegea ţigările, a mai întâlnit, ce-i drept, în viaţă. Trecător, privirea lui s-a oprit asupra multor fete frumoase. Şi s-a mai întâmplat chiar ca-n unele clipe să-şi zică, privind pe cutare domnişoară: «Las, dragă, o să-mi iau cenzura, şi o să te iau de nevastă, că ai ochii mândri», sau: «O să te iau de nevastă, că-mi place umbletul tău».

Dar viaţa lui nimeni nu i-a umplut-o pân-acum. Se părea că acel cântec al tinereţii, care deşteaptă simţirile la optsprezece ani, i-a trezit, atunci, foarte multe, şi lui, că acelea îmbrăţişau în partea cea mai mare pe copiliţa din internat, dar că atunci au rămas ascunse, uitate, şi că acum se ridică din ascunziş, pricepându-le. Altfel nu-şi putea explica bogăţia aceea de mângâieri, de alintări, de

dorinți, de suferință chiar, care i se coborâse deodată în suflet, încă la cina din sara întâiei serate, când domnișoara Grecu îi șoptise: «Ai scăpat, dar ca prin urechile acului».

Ion Florea își pregătea de zor conferința. Lucrând la ea, îi venea din când în când în minte Olimpia, care se interesase de conferința lui. Se gândea chiar că-i o femeie foarte deșteaptă, și n-ar fi voit ca ea să-i afle vreo vină conferinței. El scria mai departe. În răstimpuri depărtate se întreba: «Ce femeie e aceasta?». Atunci îi veneau mereu în minte cuvintele Olimpiei de la întâia serată, spuse la despărțire. Auzea vocea ei rece, îi vedea privirile și fața nemișcată și își răspundea: «E o femeie superbă».

Răspunsul acesta îi părea întotdeauna că-i un paravan foarte puternic împotriva altor gânduri, altor întrebări ce se iveau în el tulburi și de care se temea.

Până îi veni rândul să-și țină conferința despre Eminescu, mai trecură două serate.

Programul acestor două conveniri a fost tot așa de învrâstat ca și al celei dintâi. Numai conferințele fură mai săci, și deci mai greu de ascultat.

Ion Florea intră în sală de timpuriu, deși știa că Mărioara și Olimpia vin cele din urmă.

El mai mult se gândea decât asculta. Mărioara nu-l căuta niciodată cu ochii prin sală. Numai privirile, puțin întunecate acum, ale Olimpiei, le simțea totdeauna ațintite asupra lui câteva clipe. Dar privirile acestea nu-l mai tulburau. Își zicea: «Tot așa se uită și la alții, aceeași sumeție o stăpânește. E plină de spirit? E deșteaptă? Da, vrea să paradeze cu tot ce are.»

El se gândea la Mărioara Grecu. «Bine că m-a recunoscut, își zicea. Dar asta încă nu înseamnă nimic! Se interesează oare de mine, cât de cât? Asta-i întrebarea.» El însuși se mira cum de ajunsese aici așa de repede. Căci numai cu puține zile înainte ar fi fost prea mulțumit dacă Mărioara l-ar fi recunoscut. «Nu știu nimic, își zicea, și e

rău că nu știu nimic. Ba e chiar foarte rău.»

În sara seratei de-a doua, la sfârșit, el reuși să se strecoare până lângă Mărioara. Aceasta era singură. Olimpia, mai la o parte, povestea c-un ofițer superior.

— Nu vă tulbur vreun gând plăcut, domnișoară Grecu? Bună-sara, zise Ion Florea.

Mărioara tresări. Apoi fața, ochii ei se luminau îndată.

— Dumneata te apropii totdeauna pe furiș, domnule Florea.

— Un obicei cam primejdios, domnișoară, nu-i așa? zise el zâmbind.

— Într-adevăr. Numai râd omul se obișnuiește și cu primejdia. Cum ți-a plăcut domnișoara Laura?

— Laura?

— Așa-i, dumneata nu ești demult în oraș; domnișoara Laura Negru, răspunse Mărioara, clipind domol din ochi.

Candidatul rămase încurcat. El nici programul nu-l citise, să cunoască numele. Și se produsese două domnișoare, una la pian și alta cu vocea! Care era Laura? Se jenă s-o mai întrebe. Apoi, ascultase foarte puțin, așa că se temea să răspundă, neștiind Ce aprecieri 1 să facă.

— Te-aș ruga să-mi spui care domnișoară, cea de-ia pian, ori cea cu poezia e Laura Negru, întrebă cu sfială Ion Florea.

— Cea cu poezia, râse Mărioara de expresia tânărului.

— A fost binișor, zise pe nimerite candidatul. Poeziile lui Eminescu sunt totdeauna foarte frumoase.

Cum, dumneata n-ai fost de față la serată?" îl întrebă fata.

— Sunt de la patru și jumătate aici, domnișoară, zise Florea.

— Atunci de ce vorbești de Eminescu? N-a declamat

din Eminescu, a cântat”.

— Nu?! făcu. Florea.

— Ei, aja ascultați dumneavoastră tânării pe fetele care vin să vă facă plăcere, spuse c-un aer de supărare Mărioara Grecu. Și totuși vă știți da părerea, adati-Se. Cu siguranță, așa m-ai ascultat și pe mine... Și ea-l privi cu ochii ei albaștri, întrebători.

— Nu, asta nu; domnișoară, răspunse Florea înviorându-se deodată. V-am ascultat cu cea mai mare încântare. A fost altceva atunci, a fost cu totul altceva. Și ochii, fața, mâinile lui, prin mișcările lor, păreau1 dă vor să-l scape de acuza grea ce i se aducea.

— A fost altceva, pentru că eu am cântat la pian și Laura a cântat cu vocea? întrebă privindu-l cu atenție Mărioara. Dar și în canto poate fi cineva artist, adaose repede.

— Nu, nu pentru asta, domnișoară, zise Florea. „” - r
Atunci?

— Întâi pentru că dumneata ai cântat cu adevărată artă.

— Și-al doilea?

— Pentru că pe dumneata te cunoșteam. Sau, mai bine, te recunoșteam, domnișoară. Vă vedeam după aproape șase ani, răspunse Florea cu însuflețire.

Mărioara tăcu. Umbra de supărare de pe față, din ochi, îi trecu. Ea păru că se gândește.

er-Să fie oare atâția ani? întrebă c-o voce domoală și dulce.

— Da, domnișoară.

— Cum trec anii! zise c-un suspin ușor Mărioara Grecu.

lân. clipa aceasta Olimpia îl lăsa înclinat pe ofițerul superior, și-l văzu pe Florea lângă Mărioara. Ea-i învălui. repede pe amândoi într-o privire bănuitoare, și, apropiindu-se, dunga de nemulțumire i se ivi între

sprâncenele negre.

— Mergem, Maio. A, bună-sara, domnule Florea, zise, părănd că abia acum îl observă pe Florea.

El se înclină adânc.

Vezi, Maio, află-l pe tatăl tău, îi zise repede Mărioarei. Și fata dispăru repede în mulțime.

Nevoind să se îmbulzească la garderobă, rămăseseră încă mulți în sală.

— Dumneata mi se pare că vrei să mă-nșăli, zise Olimpia, și dunga de nemulțumire îi dispăru. Eu cred că dumneata o cunoști de mai demult pe Maia.

— Nu, doamnă. Aș fi fericit să pot zice că o cunosc de mai demult, dar n-am de unde.

— Vezi, dac-ați fi cunoștințe mai vechi, ai putea veni din când în când la noi, zise cu o voce cântătoare Olimpia.

Ion Florea nu înțelese cuvintele acestea. Zise deci pe nimerite:

— Aș fi foarte fericit, doamnă.

— Dumneata ai fi foarte fericit? Pentru ce? Unde-ai făcut dumneata gimnaziul? adaose, schimbând repede întrebarea, Olimpia Grecu.

Ion Florea era aproape să spună adevărul. Dar repede se reculese și spuse alt nume de oraș.

— Așa? Atunci dar n-o cunoști de mai demult pe Maia, zise Olimpia, învăluindu-l cu o privire plină de mulțumire. Totuși, dacă-ți face plăcere, poți veni pe la noi. Domnul Grecu ține foarte mult la tânării talentați.

În loc de răspuns, candidatul se aplecă și-i sărută mâna albă. Pe buze părea că i-a rămas moalele dulce, călduț, al mâinii, care tresări sub buzele lui.

Vasile Grecu și Mărioara sosiră, și Ion Florea se despărți îndată de ei.

Dar cum mergea încet, gândindu-se, coborând pe scări, îl ajunsese familia Grecu. Când trecură pe lângă el, Olimpia îi zise aproape în ureche:

— Pare că aștepti pe cineva, tinere.

Răsuflarea ei îi gâdila urechea, și el zise înfiorat:

— Nu aștept, doamnă.

— Atunci pentru ce întârzii pe-aici? întrebă Olimpia, apucându-i înainte și întorcându-și încă o dată spre el privirea. În lumină, de sub genele lungi, ochii ei verzi erau foarte frumoși.

Ion Florea nu mai putu răspunde. Pe lângă el treceau domni și doamne.

În duminica viitoare, singura care-l mai despărțea de conferința lui, Mărioara Grecu nu veni la serată. Ion Florea așteaptă chiar și după ce se începu serata. Dar așteaptă zadarnic.

Vremea îi trecu foarte anevoie. Ar fi ieșit înainte de-a se sfârși conferința, care era, ca de obicei, punctul întâi **d:** **n** program, dar dorința să afle pentru ce nu venise Mărioara îl ținu ținut locului până se isprăvi și punctul cel din urmă.

Numaidecât ochii Olimpiei îl căutară prin sală. Dar cum el apucase să se strecoare prin mulțime, Olimpia nu-l mai putu zări, și fața ei păru foarte neliniștită. O umbră de suferință părea să i se ridice din colțurile gurii. Dar se însenină îndată ce-l văzu pe Florea apropiindu-se. Străluciri ușoare începură să-i tulbure privirile limpezi. Purta o toaletă nouă, foarte frumoasă.

— Pe domnișoara o doare capul! zise ea c-un aer de batjocoră lui Florea.

— Da? făcu el, admirându-i toaleta.

— E suferindă. Mi se pare că nici dumneata nu ești tocmai bine, zise Olimpia.

Florea într-adevăr era foarte palid.

— Nu, v-asigur, eu n-am nimic. Poate plictiseala...

— Domnul candidat a ajuns să se plictisească?

Vocea ei pe nesimțite deveni alintătoare.

— Cred că nici dumneata, doamnă, n-ai fost încântată

de conferința aceea fără sfârșit. Și, mă rog, ce interesează publicul orășenesc insectele și viața lor?

Poate dac-ar fi fost dezvoltată mai frumos, mai cu viață...

— E adevărat. Pe orășeni, și mai ales pe tânări ca dumneata, mai mult îi interesează, de pildă, cutare domnișoară, cutare toaletă. Ți place culoarea neagră? Îl întrebă repede Olimpia.

Sânii ei se ridicau rotunzi și tari. Prin dantele se vedea rotundimea umerilor albi, zăpada pielii tinere. Toaleta ei era neagră. Matasa moale tremura foarte fin pe formele rotunde și pline ale trupului. Olimpia văzu că toaleta ei atrage în mod deosebit interesul lui Florea, și când îi puse întrebarea din urmă, ochii ei luminară deodată foarte ciudat. Florea văzu lumina aceea, îi păru că-i dă onfățișare nouă întregii ei ființe, și își puse uimit întrebarea: «Ce fel de femeie e asta?». Într-o clipă auzi vocea ei rece, aproape dură, când îi mulțumi lui Chirca, mai mult insultându-i cu răceala ei pe amândoi, văzu privirile ei, zâmbetul nou, care, înflorindu-i pe buze, se revărsa, luminându-i, și asupra obrajilor gingași, și își zise iar: «Ei bine, ce fel de femeie e asta?». Răspunse înfiorat:

— Îmi place, doamnă, mai ales dumneavoastră vi se potrivește foarte bine.

— Găsești? întrebă ea repede, și buzele roșii, fragede, i se întredeschiseră într-un zâmbet de fericire.

— Da, vă șade admirabil toaleta asta, zise iarăși Florea, ale cărui priviri păreau că o învăluie mereu, o îmbrățișează pe Olimpia, ca și când le-ar atrage o putere nevăzută.

— Bagă de seamă, domnule Florea, rezervă-ți complimentele pentru domnișoarele tinere, zise râzând Olimpia, părăsindu-l îndată. Fața ei întreagă lumina. Fruntea-i era de-o seninătate strălucită și se înălța dulce în buclele pline de noapte.

Ion Florea privi mult în urma ei. Apoi deodată îi veni în minte Mărioara, și, ca trezit dintr-un vis, porni repede spre ieșire. Simțea trebuința să fugă, să alerge departe. I se părea că-n urmă îl pândește o mare primejdie.

Dar ieșind în aerul subțire de-afară, simți că începe să se liniștească. Porni pe strada ce-i ieși mai întâi în drum. Trecătorii umblau grăbiți, lăsând, la fiecare respirație, dăre albe în lumina electrică. Vreun domn în blană se mai plimba nepăsător, lăsând să-i scape mereu nurași de fum albastru, care se împrăștiu, se pierdeau repede în aerul înghețat. Deasupra, pe cerul întunecat, scânteiau de ger stelele. Ion Florea simțea cum îi face de bine aerul, cerul, trecătorii. Gândurile lui se limpezeau, părea că la fiecare pas îi cade ceva greu de pe dânsul, și se simțea tot mai ușor. Chipul Mărioarei îl vedea mereu înaintea sa. «Ce-a fost?» se întreabă el după ce se liniști pe deplin. Și după ce-și aduse aminte de toate cuvintele, zâmbetele, privirile Olimpiei, își zise: «Da, e o femeie superbă. Vrea să placă în toate. Ține să fie admirată.» Chipul Mărioarei îl însoțea într-o lumină blândă. Subt paza acestui chip, el auzi din nou cuvintele reci ale Olimpiei de la întâia serată, și-și zise: «Da, e o femeie superbă, o femeie nesuferită». Dar băgând de seamă că oricât de aspru o judeca, o vedea mereu apropiindu-se în noaptea aceea neagră, admirabilă, intră în cel dintâi restaurant ce-l întâlnește în drum și își ceru o bere și cina.

Era una din iernile acelea care vin târziu, dar după ce se pun odată, nu se duc așa de ușor. Ion Florea vedea în fiecare după-amiază, când mergea la birou, cum, zăngănindu-și patinele care străluceau albe, domnișoare, tineri, se grăbeau, cu fețele vesele, pe străzi, luând direcția râului. Mai mult decât pe cei ce plecau la săniat, dorea să-i însoțească pe aceștia. Nu mai patinase din vremea liceului. Domnișoarele, doamnele tinere, îl lăudau pe Ion Florea că dansează bine. Însă el în patinaj era

adevărat maestru.

Nu putea însă să-i însoțească pe cei ce se duceau mereu spre râu. Avocatul Chirca lipsea de mai multă vreme de-acasă, și toată grija cancelariei era lăsată lui Ion Florea. Dar chiar și să fi fost acasă șeful, n-ar fi îndrăznit să-i ceară două-trei ceasuri de libertate. El vedea că șeful lui muncește cu toată dragostea în cariera asta grea, îl înțelegea, și, pe nesimțite, se trezise și el foarte punctual, însuflețit de slujba lui. Obişnuise chiar unele gesturi de-ale șefului. Se părea că o parte din sufletul lui Chirca se mutase în Ion Florea.

El își termină conferința c-o săptămână înainte de ținerea seratei în care avea să o citească. Din când în când corecta câte ceva, adăuga vreo idee, vreo expresie nouă.

În zilele din urmă se gândi de multe ori să profite de invitarea Olimpiei și să facă o vizită familiei Grecu, să vadă ce-i cu boala Mărioarei. Însă nu se putea hotărî. Mergea câteodată până înaintea casei aceleia masive, cu pereți suri, dar, de la poartă, se întorcea. Se jena? N-avea curaj să intre? Se temea să o întâlnească pe Mărioara, s-o afle, poate, într-o ușoară haină de casă? Nu! Zidirea aceea sură, înaltă, îi răcea parcă inima. Uneori simțea o adevărată descurajare. Își zicea: «Poate nu e bolnavă, dar nu ține deloc la mine. Altfel ar ieși din când în când, ca alte fete, ca doamna Olimpia chiar, și aş putea s-o văd.»

Când sosi sara în care avea să conferențieze el, se bucură din toată inima. Avea s-o vadă, în sfârșit, pe Mărioara, de care-și închipuia că va fi fost foarte bolnavă.

Fericirea lui fu foarte mare când de după culise o zări pe Mărioara, veselă, înflorită, cum ciripea mereu celor din jur. Olimpia însă era foarte palidă. Fața, ochii ei, arătau o temere, o frică - era neliniștită.

Sala era populată ca și la întâia sedință. Ion Florea abia aștepta să se dea semnalul să-și înceapă conferința.

Când apărură, două puncte erau admirate în fața lui

palidă: ochii lui de vultur, care luminau în sara aceea deosebit de intens, și mustața de cărbune. Vocea lui era plină, foarte sonoră. Nu mânca sfârșitul cuvintelor. Citea liber, ca și când ar fi fost singur el în sală. Se făcu liniște adâncă, numai fetele tinere își întorceau în răstimpuri obraji înfloriți spre grupul studenților.

Florea schiță viața scriitorului. Arătă marea lui dragoste pentru poeziile, poveștile poporului, citi fragmente din poeziile adunate de Eminescu sau din poveștile versificate de el. Citi între altele poezia: «în temei de codri deși, Nu e pârție să ieși, Nu-i cărare, nu-i izvor, Nu-i umbră de vânători.»

Vocea lui era tot mai vie, tot mai înflorată, și când ajunse la versurile:

«Că-i pierdură urmele Ciobănași cu turmele, și-i pierdură semnele Pădurari cu lemnele», vocea lui deveni plină de mlădieri, de alintare. Părea că cel ce citește e îndrăgostit și de «ciobănași cu turmele» și de «pădurari cu lemnele», precum, mai vârtos, de întreg colțul de natură redat de poet.

Cita din poveștile versificate, din *Călin nebunul* din *Frumoasa fără corp*. Versurile frumoase, evocatoare atât de înalte ale vieții cu sentimentele sale, în mlădierea vocii lui căpătau un farmec și mai mare. Când ajunse să citească aceste fragmente, copilele nu-și mai întorceau obraji tineri spre grupul de studenți, ci ascultau cu ochii mari și umezi.

— Poeziile de iubire ale lui Eminescu se înșiră printre cele mai înalte produse de genul acesta ale lumii întregi. Versurile lui sunt atât de adânci și adevărate, încât o strofă din Eminescu îți poate deștepta senzația că ai înaintea ta o femeie frumoasă, care te privește cu ochii mari, adânci. Da, din erotica lui Eminescu, se poate învăța iubirea. Versurile acestea ale lui vor umplea cu nesfârșite și eterne regrete sufletele acelor cititori care n-au cunoscut dragostea adevărată. Li se va părea acestora c-au trecut

nepăsători pe lângă ceea ce viața ne poate da mai frumos și mai înalt, și ochii lor, aspri sau înghețați, se vor umezi. Da, Eminescu a cântat iubirea ca nimeni altul la noi, pentru că niciun poet al nostru n-a simțit-o atât de adânc ca el.

El citea mereu, captivând atenția publicului.

Olimpia îl ascultă de la început cu mare atenție, însă foarte palidă. Respirația ei era tot mai adâncă. Dar când Florea ajunsese să citească pasajul de mai sus, fața ei se împurpură deodată, și luminile ochilor ei verzi se aprinseră. Pleoapele, ostenite parcă, se lăsară domol, ascunzând puțin ochii. Dar printre genele lungi strălucirea lor scumpă se revărsa mereu.

Florea citi:

«Și dacă ramuri bat în geam și se cutremur plopilor, E ca în minte să te am și-n cetate să te apropiu».

Olimpia se cutremură la strofa aceasta. Mărioara își întoarse blând capul și o privi. În ochii ei albaștri plutea melancolia. Florea citi:

— «Să cer un semn, iubito, spre a nu te mai uita?

Te-aș cere doar pe tine, dar nu mai ești a ta.»

Vocea lui era acum tristă, și mulți ochi tineri se împânziră cu melancolie. Olimpia suspină încet, abia auzit.

Pe urmă, ca să arate puterea iubirii neînțelese, Ion Florea mai citi următoarele versuri:

«Azi când a mea iubire e-atâta de curată

Ca farmecul de care tu ești împresurată.

Ca setea cea eternă ce-o au după olaltă

Lumina de-ntunec și marmura de daltă.

Când dorul meu e-atâta de-adânc și-atât de sfânt

Cum nu mai e nimica în cer și pe pământ.

Când e o-namorare de tot ce e al tău, De-un zâmbet, de-un cutremur, de bine și de rău, Când ești enigma însăși a vieții mele-ntregi... Azi văd din a ta vorbă că nu mă înțelegi!»

Ropotele de aplauze nu mai conteneau. Și multe priviri rămaseră triste până la sfârșitul seratei. Punctele care urmară, din program, nu le putură însenina.

Mărioara Grecu se simțea mândră. Era nespus de mângâietor pentru dânsa că pe tânărul care citise atât de frumos, ea-l cunoștea mai demult. Și mai ales ră tânărul acesta, pentru ea, era să fie eliminat din liceu. Află multe lucruri nouă despre Ion Florea: vocea lui n-o auzise niciodată așa de vibrantă, de curată ca în sară asta. Chiar mândrii lui ochi negri încă n-au fost învăluiți într-o lumină atât de dulce. Mărioara se gândea la el cu plăcere. Își zicea: «Multe fete ar vrea să vorbească mai îndelung cu el. Însă ele nu știu ce știu eu.» Și atunci îi venea în minte grădina și întâmplarea aceea din copilărie. Și, ca întotdeauna, simți și acum undele de răs cum i se ridicau de la inimă. Îi plăcea de Florea? Se poate, își răspundea nejenată, însă iubirea ei i se păru prea plină de soare, prea copilărească. Se poate să iubești cu adevărat pe cineva și totuși să râzi de el? Nu știa. Însă oare de Ion Florea râdea Mărioara când își amintea scena aceea din grădină?

La sfârșitul seratei se grăbiră mulți să-l felicite pe Florea. Făcu repede multe cunoștințe nouă. Chiar doamne tinere, domnișoare, se apropiau de el cu fața răsătoare. Olimpia nu se mișca de la locul său. Privea cu ură la cei ce se îmbulzeau în jurul lui Florea, mai ales la doamne și domnișoare. Ochii ei acum nu mai erau nici verzi nici limpezi, erau suri ca oțelul.

Mărioara abia aștepta să-l poată felicita.

Ion Horea, după ce strânse multe mini, se apropie de familia Grecu. Avocatul se ridică mai întâi, și, încântat, îi prezentă felicitările sale.

— Ziua bună se cunoaște de dimineață, tinere, zise el.

— A fost foarte bine, domnule Florea. Parcă ne venea să plângem, zise veselă Mărioara Grecu.

— V-a plăcut? o întrebă Florea, cu fața luminoasă.

— Foarte mult. Dumneata cetești cu mult sentiment, adaose Mărioara.

Olimpia tăcea. Simțind că privirile nu-i sunt limpezi încă, ea se făcea că urmărește în sală pe cineva. Lui Florea îi păru acesta un gest de neatenție din partea ei, poate de superbie chiar, și cum era convins c-a citit și a scris bine, se simți adânc rănit de purtarea Olimpiei. «Totuși e o femeie așa cum o știe lumea», își zise el. Deși se simțea jignit de tăcerea ei, totuși era fericit: chipul Mărioarei îi râdea dulce, fermecător.

— Mă mir numai, domnule Florea, cum ai timp să te ocupi și cu literatura. Cariera dumitale de avocat... parcă nu se unește cu poezia.

Ea zâmbi, și privirile ei albastre se adânciră pe-o clipă în ochii lui Florea.

— Pentru ce nu? întrebă acesta.

— Avocații sunt totdeauna foarte serioși, zâmbi din nou Mărioara.

— Și a ceti poezii nu e ocupație serioasă, domnișoară?

— Așa se spune. Precum se mai zice că unui domn avocat într-adevăr serios și cuminte nu i se cade să patineze, să danseze.

— Atunci nu sunt deloc nici serios, nici cuminte, răspunse candidatul râzând.

— Cum așa? îți place dansul? întrebă repede Mărioara.

— Foarte mult.

— Și patinatul?

— Sportul acesta îmi pune capul.

Mărioara bătu în palme.

— Atunci, de bună seamă patinezi minunat.

— Așa se spune, zâmbi Florea.

— E un mare noroc pentru mine, zise Mărioara. Între

cunoscuții mei sunt foarte slabi patinatori. Apoi doctorul Stan e de-a dreptul ridicol. În loc să-mi ajute și mie, numai mă încurcă. Am s-o rog pe mama să vii pe la noi să mă iei și pe mine, când vei merge la gheață.

Olimpia, care, deși privea prin sală, auzea fiecăruia cuvânt din conversația celor doi, și a cărei inimă o strânse de durere bucuria fetei, se întoarse îndată spre ei.

— Numai că domnul Florea nu-i prea complaceant. Eu i-am făcut o dată invitarea să ne cerceteze. Apoi se poate că domnul Chirca nu-l va putea lăsa din cancelarie. Ea – și întoarse iarăși, repede, privirea spre sală, deși publicul se rărise binișor.

— Greutatea asta o dezleg eu, zise veselă Mărioara. An să-l rog pe domnul Chirca, și cu siguranță are să-i permită. Pe mine mă ascultă dumnealui.

— Din parte-mi nu ți-aș putea mulțami de ajuns, domnișoară. Eu însumi am dorit foarte mult să pot merge. Iar c-o însoțitoare atât de plăcută ca dumneata...

— Mergem, Maio, zise Olimpia, întorcându-se repede.

Cuvintele din urmă o răniră adânc, și ochii ei suri o priviră pe Mărioara cu ură, o clipă. Dar nici fata, nici Florea nu băgară de seamă privirea aceasta. Ei, amândoi, se gândeau la plăcerile patinatului.

Fata îi mai promise o dată că-l va ruga pe avocatul Chirca, apoi se despărțiră.

El se aplecă să-i sărute mina Olimpiei. Mâna ei era rece ca gheața. Femeia, văzându-l aplecat înaintea sa, văzându-i umerii puternici, simțind căldura buzelor sale, simți deodată cum inima începe să-i bată cu putere. După ce Florea se ridică, Olimpia își puse, ca spre odihnă, mâna înmănușată pe umărul lui, cu o mișcare necăutată, domoală, ca și când avea înaintea sa o rudenie, sau un vechi cunoscut bătrân.

— Ne-ai dat cea mai splendidă conferință, domnule Florea. Îți mulțănesc, zise ea, și, retrăgându-și mâna,

însoți pe bărbatul său și pe Mărioara.

Felicitarea aceasta așa de târzie era ea sinceră sau îl lua în râs? Din vocea ei închisă, nedefinită, Ion Florea nu putea înțelege. Dar mâna ei înmănușată o simțea mereu acolo, pe umărul stâng. Și-i părea că mâna aceea vrea să-l ducă undeva. Părea că-i vorbește cineva din adâncimi depărtate: «E bine așa. Vii cu mine.»

VIII

Peste câteva zile avocatul Chirca veni acasă. Florea nu știa ce daraveri va fi avut, că bătrânul sosisi foarte rău dispus. În călătorie se alesese și cu o răceală strașnică, și în cancelarie vibrau mereu sunetele metalice. Vorbea puțin, se arăta chiar nemulțumit de vreo două procese pe care Florea le primise în absența lui.

— Cum poate fi cineva atât de neprevăzător? Ce informații sunt acestea? O să pierd cu siguranță amândouă procesele.

Florea nu răspunse. El știa că procesele-s sigure, ceea ce s-a și adevărit mai târziu, câștigându-le. Dar nu mai avea nicio speranță că șeful îi va acorda două ceasuri, de la două la patru după-prânz, pentru patinat.

Deci îi fu cu atât mai mare mirarea când, într-o zi, șeful, după ce intră cu pașii lui mărunți, de șoarece, începu să facă mereu la masa lui: «Hm! hm!».

— Mi se pare că ne îndrăgostim, tinere, zise el deodată, ridicându-se de pe scaun.

— Mă rog? făcu Ion Florea, tresărind.

— Niciun «mă rog». Se roagă, zise el accentuând rar cuvintele, se roagă domnișoara Grecu să-ți permit a o însoți la patinat. Ați ajuns așa de departe?

— Domnișoara... începu Florea nehotărât.

— Ehei, domnișoara e foarte frumoasă, știu și eu, zise zâmbind șeful. Dar pentru asta n-ai să te roșești. Domnișoara mai e și dintr-o familie foarte de frunte. Ea va aduce și o zestre bunicică bărbatului, te asigur.

— Domnule avocat... domnule Chirca, se scuza Florea.

— Știu eu că dumneata nu te gândești încă așa de departe. Dar te vei gândi odată. Eu m-aș bucura mai întâi. Însă dumneata, înainte de toate, vezi de-ți câștiga simpatia doamnei Olimpia. Bun, bun, adaoase văzând gesturile de scuza ale lui Florea, să nu mai vorbim de asta. Vrei să patinezi chiar astăzi cu domnișoara Grecu?

— Da, domnule avocat, eu iubesc foarte mult sportul acesta.

— Bine, zise șeful, zâmbind cu viclenie. Până ține gheața ești liber oricând vrei, de la două la patru. În schimb, vii dimineața de la șapte și jumătate. Bine?

— Vă mulțămesc foarte mult, răspunse Florea cu fața luminată de fericire. Respirația îi deveni foarte pripită. Avea senzația că se înăbușă.

— Și pentru ce chiar foarte mult? îl întrebă cu zâmbetu-i de viclenie avocatul Chirca. Dar neașteptând răspunsul, adaoase: Va trebui să te gândești și la cenzură. Mai ai cinci luni de praxă! Nu-i mult. Trăbă să te gândești de pe-acuma la cenzură.

Oricât de fericit plecă Ion Florea de acasă, când ajunse înaintea casei aceleia cu păreții suri, când puse mina pe fierul rece să deschidă poarta, simți o descurajare în suflet. Poarta gemu prelung în țâțânile înghețate, și Florea începu să urce în silă scările. Sufletul i-l apăsa acum o neînțeleasă părere de rău, pe care candidatului îi era ciudă, și pe care cerca s-o alunge. Scările erau albe, foarte curate; urcându-se în spirală, lăsau să se ghicească împărțirea casei.

Era o împărțire plăcută, simpatică. La parter Ion Florea văzu firma de avocat. Aici era dar cancelaria, aproape de poartă. Trebuiau să fie cel puțin patru camere vaste, după cum își dădu cu socoteala Ion Florea.

La catul întâi candidatul sună. Numaidecât ușa se

deschise, și el intră într-o anticameră. Tristețea aceea neînțeleasă îi fugi din suflet ca luată cu mâna, și el se simți liber și vesel. O fată din casă îi duse biletul, și numaidecât, deschizând o ușă din stânga, îi zise: «Poftiți». Camera în care intră era un salonaș verde, intim ca un cuib. Mobilele, tablourile erau aranjate cu mult gust. Pe-o ușă aproape ascunsă de perdele grele, apăru îndată Olimpia.

— În sfârșit domnul Ion Florea ne face cinstea să ne caute, zise ea c-un zâmbet ușor, apropiindu-se nesimțit pe covorul scump. Purta o haină ușoară, decoltată puțin. Părea cu mult mai tânără în haina aceasta de casă.

— Da, eu mă simt foarte fericit, doamnă, că mi s-a permis onoarea asta, zise Florea închinându-se ușor, cu eleganță, să-i sărute mina. Dar când se aplecă el, Olimpia își ridică mâna ca buzele lui s-o ajungă mai grabnic, și mâneca largă căzu dezvelind până la cot brațul alb și plin. Florea văzu și încheietura brațului, gropița aceea albă și dulce, ca un loc ascuns de odihnă. În buzele lui se coborî un tremur nou. Olimpia, la atingerea buzelor lui, simți acel tremur înfiorânu-i tot trupul.

— Da, dumneavoastră tânării aveți lipsă de societate, domnule Florea, zise ea, cercând să fie liniștită. Și e păcat să vă învârtiți numai prin cafenele și birturi. Ah! nu zic de dumneata, domnule Florea, dumneata faci o excepție rară, zise ea văzând privirea de protestare a candidatului. Dar ceilalți sunt unul ca altul. Pentru aceea, cred, nu li se deschid celor mai mulți casele familiilor de frunte.

Oricât cerca să se stăpânească, vocea ei era nesigură. Sâni tari, rotunzi se distingeau bine cum cresc și se coboară sub ștofa ușoară, subțire. Ion Florea, cum sta înaintea ei, privea sâni aceia. Simțea parfumul de tinerețe ce se desprindea din trupul ei.

— Familiile ar trebui să se poarte cu dragoste față de tinerime, doamnă, zise Florea, lăsându-se pe fotoliul ce i-l arăta Olimpia. Să le deschidă casele, să nu se ferească de

ei. Atunci, v-asigur, ar fi foarte puțini aceia care s-ar învârti numai prin cafenele.

Ochii lui cereau să privească mobila, tablourile, chiar ochii Olimpiei. Însă neconținut privirile lui coborau neliniștite pe sânii ei bogați.

Olimpia ședea. În fotoliul moale, trupul ei se cufunda puțin. Privea la Florea. Simțindu-se acum mai întâi singură cu el, sângele îi purta prin trup un deliciu nespus, negustat până acum.

Intră Mărioara și bătu în palme de bucurie.

— Așadar ți-a dat voie domnul Chirca? Doamne, cât îmi pare de bine!

— Da, domnișoară, voi avea fericirea să vă însoțesc la patinat. Chiar astăzi, dacă se poate.

El spuse cuvintele acestea repede, ca și când ar fi voit să ascundă ceva. Însă o roșeață neobișnuită, de foc, i se ridică în obraji. Îi era rușine. Îi era greu și rușine de lăcomia cu care o privise pe Olimpia. Da, nu se putea înșela. Fusese o lăcomie a simțurilor lui trezite, pe care mintea sa, deșteptată ca din somn, o observă numaidecât, și i-o numi murdară. O durere amară îi umplu sufletul, și, când se despărți de Olimpia, păru înfrânt.

Dar în societatea Mărioarei începură să i se limpezească simțămintele, puterea de judecată. Își zicea: «Iată, și-n mine locuiește demonul. Fiecare om, se vede, poate deveni un monstru. E o nenorocire că îl descoperi pe acest demon în tine? După ce-l purtăm ca un blastăm în noi, chestia e numai să-l știi învinge.» Prin mintea lui trecură, ca-ntr-o fulgerare, întâlnirile lui de până acum cu Olimpia. Și, ca o completare a celor ce-și spusese până acum, își zise: «Ca să-l învingi, trăbă să te păzești de el». El își simțea puterea de judecată nespus de clară. Își zicea, vorbind cu sine însuși ca și cu un prieten pe care voia să-l mângâie: «O alunecare pe care n-ai fost stăpân. Dușmanul te-a atacat pe furiș, fără ca tu să te fi gândit la el. Deci,

scutură-te de amintirea aceasta și vei rămânea curat. Da, vei rămânea și te vei păzi pe viitor și vei învinge.»

Privi cu o bucurie copilărească la Mărioara Grecu, care mergea alături și-i puneă mereu fel de fel de întrebări. El îi răspundea pe scurt, și se gândea mai departe. În gândul lui, când o acuza pe Olimpia, făgăduindu-și ca de-acum înainte să se ferească de dânsa, când încerca să o dezvinovățească, zicându-și «E o femeie frumoasă și n-are nicio vină că e atât de frumoasă. M-am primit cum ar fi primit pe orice tânăr o adevărată doamnă. Nu, nu-i ea de vină, ci numai eu, numai firea mea cea neputincioasă. Însă eu mă pot înfrâna, pot trece peste această imperfecțiune a mea.» Și după ce se convinsese astfel că nu era vorba decât de o răzvrătire necontrolată a simțurilor lui, el își disprețui din tot sufletul privirea lacomă cu care o învăluisese pe Olimpia. Și dintr-odată i se păru că, gândind astfel, s-a purificat pe sine și că își merită bucuria de a merge alături de Mărioara Grecu.

Din nenorocire, nicio morală nu e atât de perfectă, încât, fiind vorba de tine și de păcatele tale, să nu poți ieși, printr-un truc oarecare al minții, nevinovat din cotloanele ei. Ion Florea era însă într-adevăr nevinovat, pentru că în toată judecata la care își supusese conștiința nu era nicio urmă de calcul meschin, ci numai dragostea lui curată pentru Mărioara. Căci Ion Florea simțea că o iubește cu adevărat pe Mărioara Grecu. Bucuria lui, când avocatul Chirca îi îngăduise cele două ceasuri libere, fusese atât de mare, de zguduitoare, încât el nu se mai îndoia de profunzimea sentimentului său pentru Mărioara.

Totuși, în drum spre râu, nu se simți în largul lui, și răspunsurile pe care le dădea la întrebările Mărioarei îi veneau greu și-i păreau nenaturale.

Mărioara purta o rochie de patinaj. Un șal alb îi cădea de după grumazul plin, rotund, pe piept, și amândouă capetele lungi îi fluturau în urmă. Patinele îi

țacăneau în mină, lucind luminoase.

Pe-o cărărușă albă coborâra din oraș. Zăpada cânta necurmat sub ghetele lor. De-o parte și de alta a cărării neaua se ridica mai înaltă, sclipindu-și stelutele nenumărate în lumina rece a soarelui. Câmpia albă se întindea tăcută înainte, împrejurul lor, pierzându-se în zarea fumurie. Râul nu se vedea. Un drum lat, de nea, se cobora puțin sub nivelul câmpiei de zăpadă. Subt acel drum părăsit, pustiu, curgeau, gâlgâind tainic, apele. Pe nesfârșita întindere albă numai spre miazănoapte, departe, se așezase o pată mare, neagră. Era o pădure. Cerul se cobora în depărtări pe pământ. Unde îmbrățișa întinderile înghețate, bolta cerească nu mai era împrejmuită de albastrul întunecat, cum se vedea deasupra, ci era schimbată în negură ușoară, fumurie.

Lui Ion Florea îi făcea bine priveliștea aceasta, îi părea că respiră mai liber, și pe-o clipă îi venira în minte iernile din anii lui de liceu. Cum privea mereu înainte, dus de amintiri, Mărioara îi zise repede:

— La dreapta, domnule Florea.

El abia atunci băgă de seamă că, aci, cărarea se ramifica. Și când își ridică privirile în direcția arătată de Mărioara Grecu, văzu numaidecât, luminând ca un lac rotund, spațiul de patinat. Abia câteva părechi se legănau, lunecând repede în jurul lacului. Oglinda din mijloc, rotundă, uriașă, era goală, și ea strălucea orbitor, reflectând jmanunchiuri din soare.

Florea și Mărioara Grecu se apropiau. Când părechile de patinatori ajungeau de cealaltă parte a oglinzii, le ascundea ca o perdea de lumină. Dar cu cât veneau mai aproape, strălucirile se pierdeau, și când fură la marginea locului de patinat, înaintea lor se întindea un ochi enorm de sticlă verzie. Ochiul acela numai pe la periferii era brăzdat de cercuri subțiri, albe, ca o spumă ușoară. Gheața fusese împrosătată peste noapte și era

foarte lunecoasă.

— Sunt puțini încă, zise Florea.

— Da, vin mai târziu. Și în zilele când gheața e proaspătă, cei mai mulți așteaptă până ce alții o zgârie puțin, răspunse Mărioara. Nici eu nu cutez. E prea lucie.

Totuși lăasă să i se pună cele două limbi albe de metal, care se strânsesă, se potriviră minunat pe ghetetele ei micuțe.

— Te rog, domnișoară, zise Florea întinzându-i mâna.

— Nu, eu mai aștept, răspunse ea lăsându-se pe scaun. Mi-e frică!

— N-ai încredere în mine, domnișoară? Îți spun că poți veni fără teamă. Eu cred că nu va fi nicio primejdie.

— Nu, mai târziu, zise Mărioara, și ochii ei se feriră de-ai lui Florea.

Acesta lăasă din patina stângă o dâră ușoară pe oglindă, se învârti repede în vârful piciorului drept și, în undulări largi, părând că plutește, apucă drept prin mijloc. Limba fierului fâsâia în gheața nouă. Spuma ușoară care rămânea în urma lui Florea, pe spațiul nebrăzdat încă, desena figuri ciudate, rotocoale largi, spirale, numere și litere, împletituri neînțelese, care umplură numaidecât luciul spațiului de patinat, ca niște rețele aruncate acolo de-o mână nevăzută ca să încurce lumea. Ceilalți patinatori lunecau tot mai încet, mulți se opriră privind uimiți la Florea, care se legăna ca-ntr-un dans, se încovoia cu eleganță când pe stângul, când pe dreptul, pornea ca spre un atac, și deodată apoi se învârtea ca apucat de-un vârtej de vânt, când la mijlocul spațiului, când pe la periferii.

Mărioara Grecu simți întâi o spaimă adâncă: «Cade, are să cadă», își zicea. Și, un răstimp, după ce-l văzu cum pornește, nici nu mai cutează să privească la el. Ochii ei albaștri erau ațintiți pe mânuțele ei înmănușate care se odihneau în poală. Dar când își ridică apoi privirile și-i văzu pe ceilalți cum se opresc, unul câte unul, să-l admire

pe Florea, ea simți deodată o bucurie nespusă.

— Vai, dumneata într-adevăr ești un artist pe gheață, domnule Florea, zise ea cu încântare, cu admirație sinceră, când Florea se opri deodată înaintea ei.

Fața lui Ion Florea era purpurie de plăcere, de succes, și ochii lui adânci, măreți, de vultur, străluceau neobișnuit sub fruntea lui înaltă, frumoasă. Ion Florea nu era un băiat despre care zice lumea că-i frumos. Umerii obrazilor îi erau puțin prea mari. Dar în clipa aceasta era foarte frumos. Mărioara nicicând nu-l văzuse așa. Și ea simți cum inima i se umple de o sfială dulce, călduță.

— Sper, domnișoară, că, de-acum, vei avea încredere în mine, zise Florea cu fața zâmbitoare și întinzându-i brațul.

Mărioara se ridică cu o tresărire ușoară de plăcere. Măinile lor se atinseră, se înlănțuiră, și același fior le trecu prin inimă.

— Totuși, domnule Florea, cu mine să patinezi mai încet, și fără multe figuri. Eu nu mă pot asemana cu dumneata, zise Mărioara pornind într-același pas.

Făcură câteva ture în jurul terenului. Se legănau cu eleganță, în tacturi regulate, ca și când ar auzi de departe acordurile unei muzici. Florea o conducea ușor, ca pe-un fulg. Simțea în suflet o mare duioșie. Deși era sigur pe gheață, avea cea mai mare grijă la cotituri. Alătura cu el, aproape de el, aluneca fata aceasta înaltă, delicată, cu obrazii înfloriți de plăcere, cu ochii albaștri umezi. Viața ei îi păru deodată nespus de scumpă.

Mărioara patina foarte ușor, cu multă eleganță. Simțindu-se sigură, cu mâinile într-ale lui Florea, ei îi părea că zboară, că visează. Simțea că niciodată n-a condus-o cineva cu atâta siguranță cum o conducea Ion Florea.

— Dumneata ești prea modestă, domnișoară, zise el. Poți să mă crezi, dacă îți voi spune, că patinezi admirabil.

Rar se întâlnesc asemenea patinatoare, adaoase el încântat că și-a aflat o tovarășă așa de potrivită. Urmărea cu atenție mișcărilor ei, și la fiecare pas îi veneau pe buze cuvinte dulci.

— E meritul dumitale, domnule Florea. Să crezi, zise fata întorcându-i un obraz proaspăt, foarte curat.

— Va fi puțin și meritul meu, dar dumneata ai de la fire multă dexteritate și curaj. Cutezanță chiar.

— Atunci mi se pare că dumneata mă întreci foarte mult în orice calități mi-ai descoperi. Chiar și în această din urmă, spuse zâmbind Mărioara.

— În cutezanță? întrebă Florea, simțind că-i zvâcnește inima.

— Ai scăpat, dar ca prin urechile acului.

Fata spuse cuvintele acestea abia stăpânindu-și râsul, care izbucni numaidecât, curat, plin, sonor. Nu mai era de față maică-sa, de-a cărei privire să se teamă, muștrând-o că râde tare în societate. Mărioara râdea în deplină libertate. Și râsul ei răsuna departe.

În sufletul lui Florea, auzind fraza aceea, râsul ei, care părea că răsună în aer de cristal, se ridică îndată tot parfumul tinereții cu toate amintirile ce-l legau de Mărioara Grecu. Se simțea nespus de curat și de fericit. Unde erau acum privirile lui neliniștite care se odihniseră pe sâniul Olimpiei? Nu, n-au fost niciodată. Un vis urât și nimic altceva.

— Într-adevăr, domnișoară, era să fiu eliminat, zise el, și în aceeași clipă lăsă mâinile fetei, și, pe câteva clipe, alergând pe spațiul din mijloc, uimi iarăși lumea, care era tot mai deasă, cu figurile lui. Simțindu-se cu totul nevinovat, avea de lipsă mișcărilor acestea. Bucuria lui era nemărginită.

Apoi se întoarse să patineze iarăși cu Mărioara Grecu.

— Scuzați, domnișoară, că v-am părăsit pe-o clipă. Eu

câteodată am toane, zise el.

— Toane? făcu Mărioara, nepricepând cuvântul.

— Da. Așa se spune la țară oamenilor care, cuprinși de vreo dorință, fac deodată lucruri neprecugetate, răspunse Florea vesel.

— Așadar și atunci ai avut toane? întrebă Mărioara cu o nuanță de decepție în voce.

— Nu, domnișoară, atunci a fost altceva. Atunci știam ce fac. Numai la urmări nu m-am gândit. Și, mai ales, nu m-am gândit că-mi va rămânea pălăria în grădină.

Mărioara râse. Dar îndată buzele ei se strânseseră puțin.

— Și ce voiai dumneata să faci în grădină? întrebă ea cu glasul scăzut.

— Să vă văd mai de aproape, domnișoară, răspunse Florea, și un val de căldură îi năvăli în față.

— Eram prea departe în grădină? întrebă fata. Vocea-i era tot mai scăzută, tremura puțin.

— Prea departe. Apoi mai era ceva, zise Florea.

— Ce mai era? întrebă Mărioara cu interes.

— Dumneata erai mereu singură. Sau, cel puțin, când apăreai prin rariști, nu te însoțea nicio fată. Și, zise el cu greu, de departe mi se părea că ești foarte tristă.

— Așadar ți-a fost milă de copila cea singuratecă?

— Se poate, domnișoară. Dar mai era ceva, zise Florea tot cu greutate.

— Atunci sunt multe cauze. Și Mărioara zâmbi.

— Numai una mai este, domnișoară. Și cred că aceasta e cea de căpetenie, răspunse Florea.

— Care?

— Mi se părea... mi s-a părut că dumneata îmi faci un sămn cu mâna, zise el șoptind.

Mărioara Grecu tăcu. Ei se strecurau mereu printre alte părechi, unduiiau, pluteau ca duși de-o apă lină. Măinile Mărioarei începură să tresară lin, în răstimpuri, în

măinile lui Florea. Ei se pierdeau printre celelalte părechi, apăreau, dispăreau din nou. Măinile lor începură să se strângă încet, înfiorate.

Înconjurată de multe ori ochiul de gheață, tăcuți, plutind ca într-un vis. Bărbați tineri, fete, doamne, se amestecau neconținut. Liniile pe care lunecau se întretaiau, se fereau, grupul tot mai mare de patinatori se schimba neconținut, arătând tot alte toalete, pălării, paltoane. Conversația era domoală, potolită. Din când în când fâsăitul patinelor era străbătut de-un râs curat de fată. Și iarăși, în răstimpuri, furnicarea aceea înceta pe-o clipă și lumea privea răsând la nenorocitul care se silea să se ridice cât mai repede de pe gheață.

Florea și Mărioara Grecu se opreau și ei, zâmbeau, apoi lunecau tăcuți mai departe.

Soarele scăpăta la apus - se învălea în ceața depărtărilor, și repede, intrând parcă în pământ, apuse roșu. Aerul era limpede, subțire. Tăia parcă. Se presimțea gerul ce-o să stăpânească peste noapte.

— Dumneata ai ghicit, zise cu blândețe Mărioara, apropiindu-se de scaune. Eu ieșeam singură prin rariști, la geam; ți-am făcut sămnuț aceluia cu intenție. Voiam să văd ce vei face. Voiam să te pun la încercare. Dar n-am știut că vei avea atâtea neplăceri pe urmă, zise ea c-o ușoară părere de rău în voce.

— Neplăcerile acelea, domnișoară, mie mi-au fost clipe de rară bucurie. Nu am fost mânios pe nime. Numai pe pălărie.

— A, da, aveai o pălărie cu șinor verde, răsă Mărioara.

— O pălărie pe care acum o iubesc. S-o mai am, aș păstra-o cu scumpătate. Dar atunci o uram: stătuse ca martor împotriva mea pe masa din sala de ședințe, la dreapta domnului director.

Mărioara răsă cu poftă.

— Mă mir cum ai putut trece așa de-ngrabă peste zid. E foarte înalt, zâmbi dânsa. Patinele îi țacăneau dulce atârinate de braț.

— A fost un asalt, domnișoară. Când l-am zărit pe domnul catehet, numaidecât am văzut și zidul. Și mi-am zis: Iată dușmanul.

Mărioara Grecu râse iar. Obrajii îi erau înfloriți, și ochii albaștri umezi de fericire.

— Și ce-ai făcut fără pălărie? îl întrebă dânsa.

Ei porniră spre casă.

— M-am pitulat pe lângă zid, și am ajuns în curtea unui prețin. Pe urmă, c-o pălărie de-a lui, am ajuns acasă.

Merseră un răstimp în tăcere. Din când în când șalul Mărioarei îi atingea mâna. Ion Florea se înfiora: își aducea aminte când paltonul Olimpiei, luat de vânt, îi îmbrățișa c-o aripă genunchii. Și-atunci se înfiora. Dar ce deosebire nemărginită între fiorul de-atunci și cel de acum! În acest de acum simțea parcă întreagă ființa Mărioarei. Atingerea acelui șal alb, foarte scump, făcea s-o simtă pe Mărioara ca ceva imaterial, ca o mireasmă. Și valuri de fericire îi inundau mereu inima.

— Și pe mine n-ai fost supărat câtuși de puțin? întrebă Mărioara, după ce ajunseră pe strada largă și apucară pe trotuar.

— Nu, domnișoară. Te-am văzut în dup-amiaza când m-au iertat. Erai la geam și mi se părea că ochii dumitale râd. Am râs și eu.

— Da, a fost frumos. Eu încă am avut să sufăr. Doamna directoare m-a luat la întrebări, zise Mărioara cu voce scăzută.

— Și pe dumneata?! făcu uimit candidatul.

— Se-nțelege. Credeai că pe mine mă vor fi lăsat în pace? Și Mărioara îl privi fericită.

— Dumneata n-ai avut nicio vină, zise Florea.

— Se vede c-am avut. De nu eram eu, pălăria

dumitale nu rămânea în grădina internatului.

Privirile lor se întâlneau, se-mbrățișară. În ochii lor tremurau lumini ușoare. Păreau că se sărută.

Gând se despărțiră, mâinile lor rămaseră multă vreme una într-alta, strângându-se cu căldură.

— Așadar, pe mine, domnule Florea. Bagă de seamă să nu uiți, îi zise Mărioara, cu mâna pe fierul de la poartă. Dar ochii ei parcă se rugau să nu uite Florea altceva.

— E greu, e cu neputință să uit, domnișoară, răspunse Florea, îmbrățișând cu privirile silueta care se strecura pe poartă. Câteva clipe mai rămase privind mereu poarta aceea. Când o văzu pe Mărioara dispărând în curtea largă, lui Florea nu-i mai păru rece și neprietenoasă nici casa aceasta sură.

Urmară zile, luni, pline de fericire. Dacă l-ar fi pus Chirca să sară în foc, Ion Florea ar fi sărit. Nu știa prin ce să-și mai arate recunoștința. Pentru că, acum, Florea era convins de dragostea și interesul ce i le purta omulețul acela. Știa că urmărește un plan: să-l căsătorească cu Mărioara Grecu.

Venea de la șapte în cancelarie și nu-și lua o clipă de odihnă. Mâna lui fugea pe hârtie, ochii pe scrisori, și la cel mai mic semn al șefului alerga să-i dea explicările de lipsă în cutare proces. Chirca îl lăsa tot mai mult pe Florea să pledeze la tribunal. Numai procesele grave sau foarte încurcate le mai susținea el.

Dup-amiezile o însoțea pe Mărioara la gheață. Drumul până acolo și îndărăt, plimbarea unduioasă pe gheață îi umpleau sufletul cu tot mai multă seninătate și pace. Privirile lor, cuvintele ce-și spuneau, erau un lanț neîntrerupt de îmbrățișări. Se strecurau lin printre părechile care patinau, se legănau cu eleganță. Parcă pluteau cu ochii închiși și nu vedeau pe nimeni. Se simțeau numai ei doi pe lume. Florea își făcea tot mai rar figurile sale. Nu se mai îndura să se despartă de Mărioara. Însă ea,

din când în când, întrerupând conversația, când vedea pe vreo prietenă care venea mai rar la gheață, îi lăsa mâinile lui Florea. El știa c-atunci trebuie să-și arate arta în patinat. Și, descoperind repede unde era locul mai liber, își arăta, în uimirea tuturor, ciudatele lui figuri. Mărioara Grecu privea învingătoare la public. «Vedeți-l? Și-i al meu» spuneau privirile ei albastre.

Dar au trecut multe săptămâni până ce i-a spus și lui Florea cuvintele acestea.

Erau zile mai ales când neaua flutura neconținut, ori băteau vânturi mari, ghețoase de la miazănoapte, în care Florea muncea toată ziua în cancelarie cu inima plină de durere. Atunci se gândea: «Poate nu mă iubește. Îi place patinatul, și pentru că o însoțesc e așa de drăguță cu mine. Dar va trece iarna și mă va uita. Poate e numai un capriciu de fată.» Zadarnic își depăna în minte cuvintele ei, zadarnic vedea privirile ei, simțea chiar uşoarele-i străngeri de mină. «Dacă m-ar iubi, mi-ar scrie un șir, mi-ar trimite o veste», își zicea în astfel de zile, muncit de gânduri întunecate.

Apoi mai era ceva ce-l umplea de durere în zilele cu nea sau pline de vifor. Îi părea că din partea Olimpiei îl pândește necurmat o primejdie.

Când o văzuse mai întâi pe Olimpia, în sara venirii lui în oraș, își zisese: «Doamna știe fixa». Când o văzuse a doua oară în restaurant, privirile ei ațintite asupra lui îi luaseră vederile. Ce femeie e aceasta, se gândise el? Și, în unele clipe, îi venea să creadă că-i o femeie cochetă, care vrea să placă. Apoi părerile lui s-au clătinat când într-o parte, când într-alta. Credea că-i superbă, cum îi zicea lumea, credea că vrea să cucerească. Atunci nu se putea îndoi că femeia aceea, în unele clipe, vrea să-i placă chiar lui. Însă îndată ce băgă de seamă, în ziua – când mai întâi a însoțit-o pe Mărioara la gheață, că el i-a privit sânii cu patimă, toate credințele de mai înainte îi căzură. Și-a zis

atunci: «Eu sunt cel păcătos». Și după ce și-a ținut lecția aceea de morală, a văzut-o pe Olimpia într-altă lumină. Ea era pentru el, de-aici încolo, numai femeia frumoasă, bogată, și, în unele clipe, superbă. Îi părea că tot ce deșteptase Olimpia în el, murise.

De când o însoțea pe Mărioara la patinat, și dragostea ei curată îi umplea sufletul cu nesfârșite mângâieri, el începuse să se teamă de Olimpia. Pentru că Olimpia, într-adevăr, se schimbase foarte mult.

Când intră Florea în casa aceea bogată s-o conducă pe Mărioara la gheață, câteodată o afla pe Olimpia singură. Mai ales în săptămânile dintii, o afla totdeauna singură.

Îl aștepta frumoasă și palidă, dar ochii ei nu mai erau limpezi. Erau plini de neliniște. Conversația era destul de ușoară, de plăcută, până ce Florea pomenea de Mărioara. O lăuda cum patinează, cât e de grațioasă și plăcută. Vorbea totdeauna cu însuflețire de ea. Atunci Olimpia se schimba. Ochii ei deveneau surii, și obrajii ei se făceau străvezii de palizi. Se ridica îndată. Ținuta ei era atunci foarte dreaptă, capul ei trona cu neînchipuită mândrie, în înălțime.

— Ei, tinere, îi zicea cu vocea aspră, fără să-l privească, domnișoara o să vie numaidecât. Și ieșea.

Florea rămânea singur. Auzea neconținut pe acel «Ei, tinere». Și simțea că Olimpia voia să-i spună «Ei, tinere, prea te încrezi. Fata mea nu-i pentru dumneata.»

Alteori erau și Mărioara și Olimpia în salonaș, când intră el. Atunci Olimpia le trimitea, din când în când, la amândoi, priviri de dispreț. Vorbea puțin, în silă, rămânea veșnic străvezie și cu ochii suri, iar când ieșeau le arunca priviri de ură.

— Mi se pare că doamnei Olimpia nu-i convine ca lumea să ne vadă mereu amândoi, domnișoară, îi zise o dată Florea, surprinzând o astfel de privire a Olimpiei.

— Pentru ce? întrebă uimită Mărioara.

— Își va zice că lumea va începe să povestească de relațiile ce ar fi între noi. Și asta poate să nu-i placă mamei dumitale.

— Aș, nu crede, zise Mărioara zâmbind. Cum ai ajuns la convingerea aceasta?

— Din cum tace, din cum ne privește câteodată.

Zâmbetul Mărioarei dispăru. Zise cu tristețe:

— Dumneata nu o cunoști pe mama. Dânsa e de obicei tristă. Eu și tata suntem obișnuiți cu asta. Când e veselă și râde, e o sărbătoare familială.

Ion Florea tăcu. Însă deslușirile fetei nu-d liniștiră. Dimpotrivă, își zicea: «O astfel de femeie tristă nu înțelege să facă o jertfă». Lui îi părea o jertfă din partea familiei Grecu dacă i-ar da-o pe Mărioara de nevastă.

De la o vreme, Olimpia nu se mai arăta în salonaș, când Ion Florea mergea s-o conducă pe Mărioara la patinat. El aștepta singur până ce apărea Mărioara.

— De bună seamă doamnei Olimpia nu-i plac vizitele mele atât de dese, îi zise el fetei în ziua cea dintâi când Olimpia nu se arătă.

— Mama e suferindă, îi răspunse Mărioara.

Dar încă în ziua aceea Ion Florea o văzu printre privitorii care de departe urmăreau pe cei care patinau. O clipă a văzut-o, apoi a dispărut. Și de aici încolo o vedea aproape în fiecare zi în același loc.

— Medicul i-a ordonat plimbare multă, aer, îi explica Mărioara lui Ion Florea.

Însă el își zicea că femeia aceea superbă vrea să se convingă dacă el se poartă corect în societatea Mărioarei.

Astfel Ion Florea începu să se teamă de Olimpia, în zilele când n-o putea vedea pe Mărioara, teama aceasta i se lăsa greu pe suflet. Și atunci își vedea dărâmat tot palatul pe care și-l clădise. Dar era de ajuns să urmeze o zi frumoasă, ca să uite toate gândurile rele.

Mărioara îi era tot mai dragă. Ar fi dorit din tot sufletul să nu fie din familia aceea bogată. Să fie singură în lume, săracă, și el să-i spună că-i comoara lui întreagă. Lunecând pe gheață, dansând aproape, el îi recita poezii sentimentale. Știa foarte multe poezii pe dinafară. Fata îi asculta cu deliciu vocea plăcută, sorbea cuvintele frumoase din versurile de iubire și-l învăluia cu priviri de fericire.

Putea citi Ion Florea în ochii aceștia? Citea cu cutremur adevărul. Și totuși inima lui se temea.

Prietenia lor crescuse foarte mult cât ținu gheața pe râu. Și iarna aceea nu voi să se ridice până la sfârșitul lui Făurar.

IX

Olimpia se măritase la vârsta de șaisprezece ani după avocatul Vasile Grecu. Pe tatăl său, un medic foarte vestit, nu-l cunoștea. El murise când Olimpia era de-o jumătate de an. Mamă-sa, rămasă văduvă, se mută cu fetița într-un mic orașel de provincie. Bărbatul său fusese doctor-șef la un mare spital de Stat. Însă, în scurta sa carieră, nu putuse face mare avere, și văduva lui credea că va trăi cu mai puține cheltuieli dacă se va retrage undeva la țară.

În orașelul acela, care semăna mai mult a sat, plin de praf, de tină și de bivoli, se trezise Olimpia. Era o adunătură de case vechi, cu coperișele foarte înalte și greoaie. Străzile erau strâmte, și, în vreme de ploaie, căruțele ce treceau împrășcau cu noroi păreții, pe trecători. Stropii aceia negri se uscau pe păreți, se făceau suri, gălbenui, până ce se pierdeau în culoarea veche a caselor. Locuitorii erau pașnici: nu-i agita nimic, nu-i interesa nimic, decât traiul lor de pe-o zi pe alta.

Numai la trei ani o dată, când se făcea alegere de primar se vedea o fierbere deosebită. Dar se cunoștea îndată că oamenii nu-s obișnuiți cu astfel de lucruri. Secretele se spuneau în gura mare, cu fală, cu ciudă,

amenințările curgeau ca un șuvoi pe uliți, prin birturi. Alegerea se făcea totdeauna cu mult «lărmălău», cum spunea domnul director de la școala elementară. Pe urmă, sara, venea banchetul. Aici se mânca în tăcere o bună vreme, începeau apoi toasturile, și, noaptea târziu, urmau obișnuite încăierări dintre cele două sau trei partide. Dar din dimineața următoare orașul reîntra în obișnuita lui liniște și apatie. Partidele se contopeau într-unul singur, ca să renască iarăși abia după trei ani.

Văduvei îi plăcu la început această liniște, care îi lecuia parcă durerile ce îi săpau în suflet. Ea îl iubise mult pe bărbatul său. Dar cu cât treceau anii și creștea Olimpia, ea simțea tot mai mult pustietatea ce-o înconjura. Educația fetei începu s-o neliniștească.

Olimpia fusese de la naștere voinică și sănătoasă. Mamă-sa își zicea în fiecare zi că se va face față frumoasă. Și într-adevăr, când împlinise șase ani, era copila cea mai drăguță din tot orașelul. Un an umblă la școala din localitate, dar maică-sa se gândea cu groază ca fetița ei să rămână și mai departe aici.

Un mare admirator al bărbatului său, prieten cu răposatul, mijloci ca fetița să fie primită gratuit într-un institut de fete, susținut de Stat.

Astfel Olimpia, la vârsta de șapte ani, părăsise orașelul, care i-a rămas foarte șters în amintire. Abia ulița în care locuise îi rămase mai clară în minte, casa lor coperită cu șindrilă, grădinița și o găină moțată care venea să-i ciugulească semințe din palma mică. La găina aceea ținuse foarte mult, trei ani nu fu zi să n-o îndoape, să nu-i netezească penele moi de pe gât și să nu o pipăie ușor pe creastă.

Aproape de vacanța de vară se mută și mamă-sa în orașul unde era Olimpia la școală.

În institutul acela crescuse Olimpia până la vârsta de șaisprezece ani. Era o fetiță foarte deșteaptă, învăța cu

ușurință, și profesoarele o iubeau. O iubeau și o alintau. De câte ori răspundea, o priveau cu plăcere. Ochii ei verzi luminau minunat sub sprâncenele negre, fruntea ei promitea să fie foarte frumoasă. Profesoara îi asculta răspunsul, aprobând-o mereu din cap, zâmbind. Apoi o mângâia ușor pe părul moale, negru, îi prindea cu două degete bărbia, și, punându-i mina domol pe umăr, îi arăta să șadă.

Olimpiei îi plăceau mai mult dezmierdările acestea decât notele bune ce le primea. Dragostea, alipirea ei de profesoare erau în proporție de cum știau s-o alinte.

Olimpia nu putea face nicio deosebire între ea și celelalte fete din internat. Costumul uniform le făcea pe toate egale. Mâncau, studiau, dormeau laolaltă. Nu i-a tăcut niciodată prin gând că ea-i primită gratuit, că-i fată săracă. Dimpotrivă, se credea mai mult decât celelalte: niciuna nu era atât de alintată ca ea.

Bunăvoința, dragostea ce i-o arătau profesoarele, bonele, era răsplătită, din partea Olimpiei, cu vârf și îndesat. Nu era poruncă, oricât de neînsemnată, pe care să n-o împlinească cu dragă inimă. Dacă-și arătau prin cel mai mic semn vreo dorință, Olimpia înțelegea mai iute, ea alerga să închidă ușa, fereastra, să ridice o bucățiță de hârtie, să șteargă tabla.

Când era de doisprezece ani, s-a întâmplat s-o transfere la altă școală pe-o profesoară care ținea foarte mult la Olimpia. Copila o zi întreagă n-a voit să mănânce nimic, plângea, căpăta fierbințeli, și îngrijitorii au trimis după medic și după mama Olimpiei.

— Are friguri, zise doctorul.

— N-am friguri, plângea Olimpia. Dar să vină domnișoara Tina.

— Cine? întrebă doctorul.

— Domnișoara profesoară pe care au transferat-o.

Doctorul clătină din cap și ieși.

Abia târziu în noapte putu mamă-sa să o liniștească și s-o adoarmă.

Chiar și între cărțile de citit alegea pe acelea în care se povestea de mame care își iubesc foarte mult copiii, de frați și surori care nu se certau niciodată, ci-și făceau surprize plăcute unul altuia; povești în care Feți-Frumoși învingeau greutăți nenumărate ca să poată scăpa vreo fată de împărat din ghearele zmeilor. Istoriile cu sfârșit trist nu le putea suferi.

Olimpia crescuse repede. Când fu în anul al șasesprezecelea era fată-mare. Niciuna dintre colegele ei nu era așa de înaltă, nu avea trupul așa de plin, formele așa de rotunjite. Ea se despărți cu mare greutate de internat. Dar încă în toamna următoare se căsătorii cu avocatul Vasile Grecu.

Pe mamă-sa o iubea, și de aceea asculta de ea orbește. Și mamă-sa o convinsese repede: «Zestre n-ai aproape nimic, dragă Olimpicio. Vasile Grecu e om cu nume bun între avocații tânări. Are avere. E tânăr, e frumos și te va face fericită.»

Vasile Grecu avea atunci treizeci și doi de ani. Olimpia dintr-o privire văzu că nu-i nici tânăr, nici frumos. Avea fața și ochii plini de bunătate, atâta tot. Dar încolo... fruntea lui era prea boltită, mustața rară, și era mijlociu de statură. Dar dacă mamă-sa spunea că va face-o fericită, de ce să n-o asculte? Ce era fericirea? Ce era căsătoria pentru Olimpia?

Mamă-sa, încă în iarna următoare, s-a măritat c-un neamț și s-a stabilit în Germania.

Avocatul Grecu avea încă de pe-atunci în cancelarie doi candidați și trei scriitori. Avea clientelă mare, și averea lui creștea din an în an. Era un om foarte cumpănit, cu judecata limpede. Nu se grăbea niciodată în primirea proceselor, nu se silea să le sfârșească repede. Dar le câștigă aproape pe toate. Oamenii spuneau despre el: «îmi

dau pira la Grecu, că stă la el un an, da' o câștig pe viață».

Vasile Grecu, deși era numai de treizeci și doi de ani, arăta cu mult mai bătrân. Nu numai în înfățișare, ci în toate mișcările lui, în vorbe, în fapte, în bucurie și supărare, era foarte liniștit. Ai fi zis că nici nu simte și nici pasiuni nu poate avea. Și totuși el era foarte simțitor, însă avea o putere neobișnuită de-a se stăpâni, de a-și închide în el sentimentele. Bunătatea de pe fața lui era o mască potrivită pentru a nu se cunoaște niciodată ce are în inimă.

El pricepu îndată că Olimpia e aproape o copilă și că la copii le trebuie jucării. Îi propusese să-i aducă un profesor de pian, îi procurase colecții întregi de cărți de citit.

Însă în anul cel dintâi Olimpia nu voi să primească nimic. Zilele-i treceau singuratece, grele, nesfârșite. Vasile Grecu era mereu cuprins, și chiar când venea, mângâierile lui erau scurte. Și era bine astfel. Olimpia nu-i putea suferi alintările. Era ciudat, dar cu cât treceau zilele grele, Olimpia se convingea tot mai mult că omul acesta n-are nimic în față, în ochi, în voce, ca să-i dea dreptul s-o mângâie. Se gândea la profesoarele ei iubite, la mamă-sa chiar. Și în toate descoperea ceva ce le da dreptul s-o alinte. Dar în Vasile Grecu nu afla nimic. Altcum își închipuia gura, mustața, obrajii, privirile bărbatului de la care ar fi primit mângâieri. Și-l închipuia, însă nu dorea nimic. Îi părea câteodată, în veșnica ei singurătate, că-i o mobilă din casă.

Afară de vizitele oficiale, Vasile Grecu n-o putu duce nicăieri în anul cel dintâi. Ea nu voia să iasă. Pe lângă oboseala ce simțea că i se coboară în minte, în simțuri, ea era încercată de multe ori de-un simțământ de groază și de dezgust. Era în stare binecuvântată. Când a înțeles cauza acestui simțământ se simți foarte nenorocită. Pentru ce? își zicea. Și nu pricepea nimic. Ea se mira tot mai mult de bunătatea ce era zugrăvită pe fața lui Vasile Grecu.

Însă viața ei retrasă, din anul cel dintâi, îi servi admirabil la înălțarea sa în rangul de conducătoare în societate. Familiile din oraș își ziseră întâi: «E superbă c-a făcut o pârtie așa de strălucită». – «Va fi fost și ea avută», ziceau alții. Apoi, cu cât treceau săptămânile, lunile, părerile se schimbau: «E femeie cuminte; e harnică; e cinstită. Nu-i ca cele mai multe neveste tinere.» Alții spuneau: «E foarte inteligenta. Cetește foarte mult.»

Și din toate aceste păreri, în cursul unui an, se încheagă o aureolă foarte distinsă în jurul Olimpiei Grecu.

La sfârșitul anului întâi se născu Mărioara. La zbireretele broscuței, Olimpia se deșteptă ca dintr-un somn adânc. Într-o clipă îi căzu de pe minte, de pe simțuri, oboseala aceea ciudată. Ea își pricepu situația, se cutremură, dar numaidecât hotărâri nouă i se coborâră în suflet. Nu putea să nu-i placă de fetița aceea durdulie, albă ca laptele, însă niciodată nu-i putu ierta că venise pe lume fără voia ei.

Căci, despre asta, Olimpia nu se mai putea înșela. Hotărârile nouă care i se coborâră în suflet se concentrară parcă într-una singură. Primi profesorul de pian îmbiat în anul întâi de Vasile Grecu, începu să citească cu patimă, umblă în societate, se ridică în grabă în fruntea tuturor, se interesa de orice mișcare, aranja petreceri, concerte, serate. Vasile Grecu își deschisese larg punga, și Olimpia nu se uita niciodată cât ia de acolo. Zâmbetul acela deosebit care-i răsărea parcă de pe buze și încremenea acolo, se arătă din anii cei dintâi. Pretutindenea își purta zâmbetul acesta și ținuta sa tot mai regală. Formele ei începură să se rotunjească.

Și era lucru de mirat pentru mulți cum această femeie măritată își păstra din an în an formele tari, sănii bogați, fața tot așa de proaspătă, de tânără. Părea că nu sufletul, ci însuși acest trup e superb de el, de frumusețea, de tinerețea lui.

Privirile limpezi, clare, se coborâra în ochii Olimpiei din anii cei dintâi. Părea că ochii ei caută mereu ceva foarte depărtat, că privesc în infinit.

Și într-adevăr, de cele mai multe ori când ieșea în lume, ochii aceia căutau ceva.

Însă acasă privirile ei nu erau limpezi.

În casa lui Vasile Grecu era de multe ori furtună. Dintr-o nimica, Olimpia se tulbura, începea să țipe.

Mărioara, după ce mai crescuse, auzise de multe ori vorbe aspre, grele, pe care Olimpia i le spunea avocatului.

Mărioara își aducea aminte că tatăl său atunci era foarte palid. Dar nu se mânia, ci-i spunea din când în când: «Ei lasă, ei lasă! Nu fi așa!»

Se părea că hotărârile ce și le luase, oricât le concentrase întruna, scăpau din legătura de fier, se răzvrăteau, când Olimpia era singură cu avocatul.

Dar după ce fata crescuse, Olimpia, când Mărioara era acasă, nu se mai certa. Ci atunci era tăcută, cu ochii suri și, de multe ori, era suferindă.

Vasile Grecu suferea adânc. Încă de la al treizeci și șaselea an începuse să încărunțească, și de-aici încolo îmbătrâni foarte repede. Însă masca de bunătate, ca o batjocoră, îi stăruia mereu pe față. Puterea sa de voință era înfricoșată în ce privea mai ales sentimentele sale.

Când ieșeau în societate, el cu bunătatea pe față, în privire, ea cu surâsul, cu ținuta sa regească, unii-i admirau, și foarte mulți îi invidiau, cinstindu-i însă.

Vasile Grecu își văzu necurmat de lucrurile sale, cu aceeași putere de muncă dintotdeauna. N-a suflat o singură undă rece din iarna ce era în inima lui, nici unui om pe lume. Își știa vina lui: luase o copilă! Dar el era unul din rarii oameni care, punându-li-se cruciș o nenorocire, o iau în piept, și mai află totdeauna o țintă pentru care merită să lupti și să trăiești. El avea pe Mărioara, pe care o iubea cu o dragoste adâncă, neclintită.

În sara aceea, când ieșise din restaurant și se întâlnise mai întâi cu Ion Florea, Olimpia abia-l zărise. Îi văzuse bine numai mustața. Însă tot drumul până acasă, Olimpia văzuse mereu mustața aceea neagră, deasă. Cum mergeau, din când în când își întorcea privirea spre avocatul Grecu, ca și când ar fi voit să-l întrebe: Oare nu m-am înșelat? Și, în sara aceea, acasă la ei a fost sărbătoare. Vasile Grecu nu-și mai aducea aminte de când ochii ei nu mai fuseseră atât de limpezi. Se întâmpla că Mărioara întrebase:

— Pentru ce n-ar putea ținea conferințe și femeile? Doamna Olimpia, la întrebarea fetei, nu răspunse, ci începu să râdă. Valurile arginții, ca niște triluri pline, umplură casa. Olimpiei îi râdeau ochii, fața, iar fruntea îi deveni uimitor de senină. Undele de răs îi porneau mereu calde, de la inimă, nu se răspândeau numai în camera aceea scump mobilată, ci în trupul ei întreg. Râdea cu plăcere, râdea cu patimă. Ar fi voit să nu mai sfârșească. Trupul i se umplu de o căldură dulce, parcă chiar de o lumină vie. Și-i era nespun de bine. Era un deliciu pe care Olimpia nu-l mai gustase niciodată.

Avocatul Grecu întâi ascultă uimit această sonoritate, necunoscută în casa lui. Avu senzația că acest răs ce-i umplea, îi lumina, îi schimba tot mai mult casă, a pătruns, pătrunde, din pereți, din tavan, că se coboară de undeva de sus, din cer. Însă când băgă de seamă că Olimpia râde, când o văzu așa transfigurată, frumoasă cum n-o mai văzuse niciodată, a rămas înghețat de spaima fericirii. «Doamne, frumoasă-i!», își zise el, și își simți ochii umezi. Dar lacrimile i se zvântară în grabă, și doar masca lui de bunătate, mai luminoasă, i se lăsă pe față.

Încă din ziua următoare Olimpia începu să-l caute pe Ion Florea. În întuneric, atunci sara, nu putuse ghici de-i înalt, de-i puternic. Însă ea avea un semn de pe care l-ar fi putut cunoaște dintre zeci de mii: mustățile acelea, ca

două lipitori negre, le vedea mereu.

Avocatul Grecu nu voi să creadă când Olimpia îi propuse să meargă la o berărie.

— Vorbești serios? întrebă el plin de mirare.

— Foarte serios, răspunse cu hotărâre Olimpia.

— Asta-mi place! Asta să știi că-mi place, zise vesel Vasile Grecu, frecându-și palmele. El niciodată nu se împăcase cu gândul că, afară de întruniri sau petreceri, niciodată nu putuse să fie însoțit de Olimpia la un pahar de bere sau la cafenea.

— Asta să știi că-mi place, mai zise el a treia oară.

Dar în zilele cele dintâi nu fură norocoși niciunul.

Olimpia nu-l întâlni pe Florea, iar Vasile Grecu nu putu bea în tihnă paharul cu bere. La insistența Olimpiei, pe care într-o berărie o jena fumul de tutun, într-alta mesele necurate, ei treceau și prin trei-patru restaurante într-o după-amiază. Se înțelege, în fiecare sară, îl ducea pe bărbat mai întâi în restaurantul în care românii aveau sală rezervată.

În sările acelea, după ce ajungeau acasă, Olimpia nu mai râdea. Dar nici nu se certa. Ci rămânea tăcută, cu ochii suri, și îi lăsa în grabă singuri pe bărbat și pe fată.

Veselă n-a fost acasă Olimpia nici în sara când îl văzu pe Ion Florea cinând cu Roșu în sala rezervată. Căci chipul acela, văzut de aproape, i se coborî și mai adânc în suflet, ca într-o ascunzătoare. Și acolo îl privea mereu. Îi vedea mustața neagră, ochii adânci, gura energică, chiar umerii puțin ieșiți ai obrazilor. Îl privea cu înfiorare, cu teamă, și-l întreba: «Cine ești tu?». Iar el nu răspundea. Pe lângă tăcere, pe fața lui părea că mai stăruie o tristețe adâncă. Olimpia îi simțea tristețea aceea.

Dar după cea dintâi serată, când, în drum spre casă, Olimpia se alăturase lui Ion Florea, privirea ei nu-l mai întreabă: «Tu cine ești?». Lângă el, în întuneric, simți deodată cine-i. Știu pentru ce a înfruntat-o pe Mărioara.

Simți cine-i da putere să vorbească cu atâta pătrundere, care-l uimi pe Florea, despre romanul lui Tolstoi.

Atunci Olimpia pricepu prețul nemărginit al comorii ce-o ascunsese în suflet, și de-atunci începu s-o urască pe Mărioara conștient. Simțea o dorință nemărginită să-l îmbrățișeze acolo-n drum, să-l răpească. Însă ea abia cuteza să se întoarcă puțin spre dânsul.

În lungii ani tăcuți și grei, pe lângă toată superbia ce se desprindea din chipul său, în sufletul Olimpiei se coborâse multă timiditate. Era timiditate? Ea n-ar fi crezut niciodată că se va teme de ceva. Obişnuită ca bărbatul s-o asculte, lumea să i se închine, simțind mai presus de toate o superioritate neînfrântă în trupul ei frumos, care marile plăceri numai le dorise, dar nu le gustase, ea, din clipa când îl văzu pe Ion Florea, fu hotărâtă să și-l cucerească în grabă. Puterea aceasta de hotărâre o avu până în sara când Florea o petrecu acasă. Dar lângă el, în întuneric, în bătaia vântului, puterea de voință i se topi. Acum n-ar mai fi cutezat să-l caute prin berării. Dar odată cu timiditatea, i se coborî în suflet o dulceață pe care mai înainte n-o gustase niciodată. Simțea un deliciu nespus să-l vadă, să-i fie aproape. Vorbea cu el fără teamă. Sfiala ce-o simțea în suflet îi potolea numai pornirile simțurilor. Când i-a pus mâna pe umăr, n-a făcut-o din cutezanță, ci fără să-și dea sama ce face. Fusesse un gest necesar, de prietenie, de stimă, mai ales de sinceritate.

Cutezanța ei numai o dată își ridicase puțin capul: când mâneca largă a toaletei de casă căzuse dezvălindu-i brațul până la cot. Întâia impresie ce o avu atunci Ion Florea nu fusese greșită: Olimpia își ridicase mâna cu intenția hotărâtă să-și arate brațul, plin și alb. Dar această intenție putuse răsări numai din convingerea Olimpiei că, în împrejurările date, Florea nu-i va putea pricepe intenția. Orice femeie își poate ridica puțin prea tare brațul la ea acasă, când un tânăr se apleacă să-i sărute mina, și poate

să-și descopere brațul până la cot. Așa judeca atunci Olimpia.

Un glas de protestare se mai ridică în inima ei când Florea începu s-o conducă pe Mărioara la patinat. Se hotărî îndată să împiedice aceste întâlniri. Își propusese să o trimită pe Mărioara de acasă, să-i scrie lui Chirca să-l țină pe Florea în cancelarie.

Însă nu avu curajul să execute nimic. Olimpia Grecu, de când a văzut întâia întâlnire a lui Florea cu Mărioara, simțise că între cei doi este o legătură mai veche. Ce fel de legătură, nu știa. Patinatul lor fu pentru ea o lovitură amară. Și, cum nu cuteza să-i oprească, suferințele ei erau înfricoșate. Ochii ei suri și fața ei palidă nu-l înșelaseră pe Ion Florea. Olimpia suferea din cauza lui.

Olimpia Grecu era într-o stare sufletească pe care nu și-o putea explica, dar pe care o ura de moarte. Privirile ei de ură, pe care le surprinsese Florea, erau îndreptate mai mult împotriva ei însăși, decât împotriva celor doi. Părea că se coboară asupra ei din nou apatia care o legase de casă în anul cel dintâi al căsătoriei.

În zilele frumoase, când Florea o însoțea pe Mărioara la patinat, Olimpia avea totuși o mângâiere: îl simțea pe Florea închis adânc în sufletul său. Și poate această mângâiere o făcea, în mare măsură, nehotărâtă. În apatia ce-o cuprinsese din nou, își zicea: «Poate s-o însoțească. E al meu.» Niciodată n-a putut uita sara aceea când paltonul ei, luat de vânt, îmbrățișa cu o aripă genunchii lui Ion Florea. Nici sara aceea, nici paltonul. Pe acesta îl păstra ca pe o moaște. Și după ce îl pipăia, trebuia să meargă la patinat să-l vadă pe Florea.

Dar cu cât treceau zilele, săptămânile, lunile, erau tot mai dese ceasurile când vechea ei putere de voință se revolta. Cu cât băga de seamă că relațiile dintre cei doi tineri se consolidează, cu cât începea să-i scadă încrederea că Ion Florea va fi al ei și numai al ei, ea simțea cum o

înjunghie tot mai tare patima de-a tăia orice legătură între cei doi tineri. Când erau de față, îi privea cu o nemărginită ură, iar după ce ieșeau, suferința începea să-i urle în suflet ca un lup flămând. Se lăsa într-un fotoliu, gemând, ori dinții ei lăsau urme adânci, vineții, în carnea albă a brațului.

Să nu fi dat Dumnezeu ca în astfel de clipe să intre bărbatul ei. Olimpia îi arunca vorbe grele și amare. Îi arunca în față că i-a mâncat tinerețile, că a nenorocit-o. Fiecare cuvânt era spus cu ură, cu răutate. În astfel de clipe Vasile Grecu părea și mai mic, și mai bătrân, și masca lui de bunătate devenea o mască jalnică, dezgustătoare.

Chinurile acestea se sfârșiră abia pe la începutul lunii Mărțișorului.

Ceea ce se zvonise o jumătate de an, despre ce se scria prin gazete și se discuta în conversații particulare, se împlini la începutul lui martie. Prin decret regal Camera Deputaților fu dizolvată și fură rânduite alegeri nouă. Ziarele tuturor partidelor politice începură numaidecât o agitație nemaipomenită. Titlurile mari se tipăreau cu litere cât pumnul, și articolele ce le urmau erau viforoase. În unele se tipăreau părți din programul în slujba căruia erau gazetele, și acest program era apărut cu căldură. Iar unde era vorbă de partidele contrare, rândurile din gazete erau de-a dreptul incendiare. Se părea că un demon se coborâse în fiecare suflet de gazetar.

În coloanele acestor ziare străine, fără deosebire de colorit politic, era o rubrică permanentă despre nemaipomenitele agitații pe care le fac românii în cercurile cu majoritate românească. Se raporta de adevărate revoluții care izbucneau când într-un județ, când într-altul, unde naționalitățile erau în majoritate. Se cerea cea mai energică ripostă organelor administrative. Gazetele opoziției făceau trădător de patrie guvernul, care ar fi pactat cu popoarele nemaghiare.

În mai puțin de două săptămâni placate roșii, verzi, galbene, se împrăștiară până și prin satele cele mai depărtate. Și, pe acelea, numele candidaților tronau în litere mari deasupra textului scurt, care-i dorea izbândă.

Prin orașe, prin comune mai mari, steaguri tricolore ungurești fâlfâiau în vânt numele candidaților. Întrunirile, adunările populare cu vorbirile despre programe se țineau lanț.

Prin satele românești, țăranii priveau, trecând pe drum, placatele lipite pe pereții unei crâșme, ai unei prăvălii. Și, cu mare greutate, unii descifrau jumătate din numele străin. Cei care aveau drept de vot treceau pe lângă placatele acestea fără să le mai privească. Ei știau despre ce e vorba acolo. Pe la ei, dacă nu colindase până acum însuși candidatul străin ori vreun bărbat de încredere al acestuia, fusese notarul ori scriitorul din cancelaria comunală. Porunca venise foarte aspră, ca organele administrației să-și îndeplinească datoria. Țăranii îi ascultau în liniște, clătinau din cap, priveau îngrijorați, însă, la acest întâi îndemn, ei nu se hotărau. «Vom mai vedea, domnule. Ne vom mai socoti», răspundeau cei mai mulți. Numai cei cu licențe de crâșme, ou prăvălii, pe care slujbașii Statului îi înfricau de la început, clătinau afirmativ din cap și ziceau: «Da, da! Vom face». Însă nici aceștia toți.

Satele noastre nu mai sunt astăzi lipsite de crainici, care să le aducă în grabă veștile. Două-trei, zece gazete românești intră azi în cele mai multe din satele noastre. Și, în cele mai multe, înainte de a-și deschide gura preotul sau alt surtucar, țăranii fruntași știau ce e nou prin țară.

Și, în preajma alegerilor, ziariștii noștri își știură împlini datoria. Îndată după dizolvarea Camerei, în gazetele noastre se începu propaganda pentru o însuflețită luptă electorală în toate cercurile cu majorități românești. Se limpezea tot mai mult principiul că nu vom putea

sprijini decât candidații noștri. Se tipărea numele cercurilor cu majorități românești, aceste se aduceau în combinație cu numele fruntașilor care ar fi mai potriviți pentru a candida. În gazetele pentru popor se retipăreau articole de legi prin care alegerile de deputați erau declarate libere, și încercările de terorizare nepermise. Se îndemna poporul să n-aibă nicio teamă și să voteze pe candidații programului național român.

Fruntașii de prin orașe începură și ei să se agite, să țină consfătuiri intime. Vreun preot, vreun alt om din inteligența satelor, când se abătea pe la oraș, întreba pe vreun cunoscut: «Ai, ce facem? Prin satele noastre s-a pornit goana după alegătorii români».

Simțeau cu toții necesitatea de-a se ști odată candidații oficioși, și de-a se începe lupta pentru reușita lor. Însă trei săptămâni trecură numai cu agitația ce se făcea prin gazete, numai cu mici întruniri și consfătuiri.

Abia către sfârșitul lui martie se stabili definitiv lista candidaților noștri.

Începându-se aceste agitații, Ion Florea petrecea tot mai mult în cafenea, la cazină, citind cu mult interes, cu pasiune chiar, gazetele. Cazina era acum foarte populată, și discuțiile curgeau neîntrerupt. Câte doi, câte patru stau la o masă, ori formau grupuri prin sală, și vorbeau aprins, se capacitau. Gazetele treceau din mână în mână, la anumite pasagii se opreau, și conversația curgea apoi, mai departe, tot mai animată. Se făceau planuri de luptă, se numărau voturile, se înșirau pe rând fruntașii satelor, preoți sau alții, în ajutorul cărora se putea crede cu siguranță. Unele nume treceau de bune, fără nicio obiecțiune. Dar la altele, cutare ascultător întrerupea:

— Numai să nu ne prea încredem. Domnul X e cam deocheat.

Alte nume erau respinse cu indignare:

— Pe ăsta-l știu de la alegerile trecute. E un om fără

caracter.

Ion Florea mai mult asculta astfel de aprecieri decât lua parte la ele. El cunoștea puțini dintre fruntașii satelor. Dar la celelalte discuții lua parte cu însuflețire. El se angajă de la început să cutreiere satele din cercul de alegere unde avea să fie candidat avocatul Vasile Grecu.

Florea vorbea frumos, însuflețit. Mulți îl ascultau cu plăcere. Dar erau oameni care îl priveau c-un zâmbet batjocoritor. Privirea lor parcă spunea: «Pricepem noi că pentru Grecu ai sări în apă. Însă te poți șterge pe buze: domnișoara Grecu nu-i de nasul tău.»

Cele mai multe discuții se învâртеau însă în jurul faptului că Vasile Grecu respinse de la început, cu hotărâre, candidatura lui.

— Eu vă mulțămesc, domnilor, pentru atenția și încrederea ce mi-o arătați, spuse el. Însă nu pot primi. De-aici încolo sunt în pragul bătrânețelor. În Parlament avem lipsă de bărbați în floarea vârstei. Ei se știu însufleți mai în grabă și au mai multă putere de luptă.

Când spuse cuvintele acestea, în cazină se făcu o tăcere adâncă. Vreo trei-patru îi dădură dreptate în gândul lor, zicându-și fiecare: «Eu aș fi bun». Situația o pricepu mai în grabă avocatul Chirca. El se ridică numaidecât și-i zise:

— Iubite coleg, eu apreciez cuvintele tale, dar nu le pot aproba. În cercul acesta nime nu poate reuși afară de tine. Pe tine te cunoaște toată lumea din jur. Ai cea mai întinsă clientelă. Deci pentru izbânda steagului nostru, trăbă să primești.

— Așa-i! Domnul Grecu trăbă să primească, răspunseră cei mai mulți.

Însă cei ce gândeau la persoana lor își ziseră: «Pentru ce ar putea reuși numai bătrânul? Noi ce suntem? Și aceștia nu aplaudară cuvintele lui Chirca. Dar Grecu rămase neînduplecat.

Aceasta se întâmpla în zilele cele dintâi ale lunii martie. De-atunci avocatul Vasile Grecu nu se mai arăta la cazină. Oamenii îl întrebau pe avocatul Chirca: «Va rămânea neînduplecat?». Acesta la început răspundea: «O să-l convingem. El totdeauna se gândește mult înainte de-a lua vreo hotărâre.» Dar, mai târziu, la întrebările lor, ridica din umeri.

Agitațiile, consfăturile se țineau însă lanț. Vasile Roșu, Muntean și alți tineri îl întrebau pe Ion Florea:

— Ce mai zice domnul Grecu? Tu umbli în familia lor. Nu se hotărăște odată să primească?

Ion Florea, de când se începuseră agitațiile pentru alegeri, era foarte vesel. Îi plăceau toate hotărârile de luptă, se însuflețea pentru reușita pe care o lua drept sigură. Dar, pe lângă aceasta, în casa familiei Grecu părea că se face lumină.

Îndată ce se începură pregătirile pentru alegeri, doamna Olimpia se însenină. Ochiul ei deveni iarăși nespun de limpezi, vocea catifelată, și de pe față-i dispăru paliditatea aceea străvezie.

— Azi am avut sărbătoare familială, îi spunea, aproape în fiecare zi, Mărioara. Mama a fost foarte drăguță.

Nici nu trebuia să-i spună ea. Ion Florea văzu cu bucurie schimbarea aceea la Olimpia. Nu-i mai zicea: «Ei, tinere» și nu-l mai lăsa singur când el vorbea de Mărioara. Îi spunea cu vocea ei plină de duioșie: «Domnule Florea, domnule candidat». Ion Florea băgă de seamă că-n vocea aceasta era mai multă simțire decât mai înainte.

Și se bucura din suflet. Își zicea: «Inima ei s-a muiat, în urmă. Nu ne va pune piedeci căsătoriei.» Și uneori apropierea ei îl tulbura adânc, fără să știe de ce. Din vremea aceasta îi rămaseră în minte umerii ei frumoși și linia dulce a spatelui. O văzuse, o singură dată, într-o toaletă decoltată.

Și, simțindu-și sufletul plin de recunoștință, cerca să-i fie tot mai plăcut, îi răspundea cu multă căldură, dar cu stimă.

Mai fericit și mai uimit era avocatul Vasile Grecu. El nicicum nu-și putea explica această schimbare a Olimpiei. Retragera lui de la casină nu-l costa nimic. Acasă la el era acum nespus de bine. Un fel de mireasmă umpluse camerele, mobilele, aerul. Și raiul acesta ținea neîntrerupt. Olimpia era mereu veselă. Și râsul ei frumos se auzea în toată casa.

Mărioara se mira și ea de veselia mamei sale, și odată, învinsă de recunoștință, de dragoste, se aruncă în brațele mamei sale, vrând s-o strângă cu putere la piept. Dar ea simți cum trupul Olimpiei tresări înfiorat la atingerea sa, și cum mamă-sa o depărta ușor cu mina.

Olimpia îl însoțea, în fiecare zi, pe Vasile Grecu, la plimbare. Și ciripea necurmat. Despre societate, de primăvară, de toalete, de cancelaria lor chiar. Dar totdeauna se oprea mai mult la alegerile pentru Cameră, încă în sara cea dintâi aduse vorba despre aceasta.

— Cum v-ați hotărât? îl întreabă cu blândețe Olimpia.

— Ne punem cu siguranță candidatul nostru, răspunse Grecu.

— Și tu vei fi acela, nu?

— Mi-au propus și mie. Însă eu am refuzat. Eu nu pot primi.

— Și pentru ce nu poți? îl întreabă, aplecându-se puțin spre el, Olimpia.

— Eu sunt prea ocupat. Cancelaria mă ține mereu legat de orașul acesta.

— E adevărat, răspunse Olimpia, că tu muncești foarte mult. Însă eu cred că nu trăbă să te retragi de la împlinirea unei datorii de ordin superior. Tu ești destul de bogat. Zestrea Mărioarei e invidiată de toate fetele. Eu aș crede că tu ai putea chiar să-ți închizi cancelaria și să te

dedici unor ocupații de ordin superior. În urmă, tu ai muncit de-ajuns, ai avea dreptul și la puțină odihnă.

Ea-i ținu lecția aceasta cu multă sinceritate, cu durere chiar. Avocatul o ascultă cu plăcere. Cuvintele ei îi cădeau în suflet ca niște stropi de mângâiere.

— Și crezi tu că, reușind în luptele parlamentare, m-ar aștepta liniște și pace?

— Oricum, e altă ocupație. Nu ucide nervii ca nenumăratele mizerii ce le ai cu clienții.

— Va fi o ocupație cu mult mai grea, dragă Olimpio. Tu știi bine că eu, dacă îmi iau o sarcină pe umeri, nu-s omul care s-o mai arunce vreodată.

— Tu judeci totdeauna corect, Vasile, răspunse Olimpia cu prietenie. Dar să nu-ți uiți: lumea așteaptă de la tine o jertfă.

Din sara aceea, Olimpia-i aminti neconținut de alegeri și despre jertfa pe care o aștepta publicul de la el. Ea rămânea mereu drăguță, zâmbitoare, știa să-l scuze, să-l înțeleagă pe Grecu, dar neconținut se învârtea în jurul candidaturii lui.

În unele sări de nereușită, Olimpia simțea întâi, după ce rămânea singură, o deznădejde amară, dar voința ei numaidecât se revolta, și-n ziua următoare tăbăra din nou asupra lui Vasile Grecu. Ea știa că în chestii care îl privesc pe el personal, puterea de voință a lui Grecu era înfricoșată.

Și în convorbirile cu bărbatul ei, de multe ori arunca Mărioarei priviri speriate, ca și când i-ar fi cerut ajutor. Vasile Grecu era fericit. În casa lui era mereu sărbătoare, căci Olimpia nu-și pierduse nimic din veselia, din seninătatea celor dintâi zile. Însă voința lui era neînduplecată.

Noaptea, în pat, Olimpia simțea cum îi arde trupul și-i vâjâie capul. Trebuia să se dea bătută? Chinurile ei creșteau din noapte în noapte, când, în cea din urmă, îi

fulgeră prin minte un gând uimitor: Mărioara. Da, interesele Mărioarei! Care interese? «O să le aflu cu siguranță», își zise Olimpia, și, într-adevăr, le și află numaidecât. Bucuria ei era așa de mare, încât noaptea întreagă nu putu dormi, ci visurile, închipuirile cele mai dulci o înfiorau neconținut.

— Dragă Vasile, îi spuse în ziua următoare, aș vrea să-ți fac o mărturisire. Maia noastră are mult talent muzical, și totdeauna mi-a părut rău că nu-i putem da o instruire mai aleasă. Dacă tu ai fi deputat, fata noastră te-ar putea însoți în capitală. N-ai fi nici tu singur. Un an ar fi de ajuns. Într-un an cred că s-ar perfecționa la conservator. Pe urmă am putea-o mărita. Trăbă să ne gândim, dragă Vasile, că în curând nu vom mai putea face nimic pentru fata noastră.

Fiindcă era cea din urmă încercare de a-i frânge voința de fier, vocea Olimpiei tremura. Oricât i se păruse de sigur, peste noapte, acest mijloc, acum se temea.

Cum se plimbau, Vasile Grecu se opri la sfârșitul cuvintelor ei. Ochii lui în clipa aceasta erau adânci și plini de durere. Pe-o clipă o privi, apoi porni mai departe, și multă vreme nu răspunse.

— Mărioara are, într-adevăr, talent pentru muzică, începu el într-o târziu. Și poate nu e rău planul ce-l faci. E încă tânără și ar putea să învețe. Și muzica e frumoasă. Apoi, aceiași ochi adânci îi mai ridică o dată asupra Olimpiei. Numai o clipă. Dar privirea aceea spunea limpede că lui Vasile Grecu îi pare foarte rău simțindu-și voința învinsă. Și în privirea aceea era un fel de repROȘ pentru Olimpia. Părea că-i zice: «Cum de ți-a venit în minte?».

Apoi avocatul Vasile Grecu știa că, intrând în slujba asta nouă, va fi cu trup, cu suflet pentru ea. Știa că va rămânea mereu departe de casă: în capitală, pe sate, la adunări populare. Știa că Mărioara nu-l va însoți, și poate

gândul acesta îl făcuse să nu primească a fi candidat. El demult nu se putea despărți de Mărioara, care-i era tot mai dragă. Și acum, iată, e posibil, ba e chiar de dorit ca Mărioara să-l însoțească în capitală, la conservator. El credea că-i va face fetei o bucurie foarte mare.

— O să vedem, mai zise el Olimpiei.

Aceasta ni răspunse, ci îi strânse ușor mâna. Fericirea îi inundase sufletul ca o apă de argint, luminându-i întreaga ființă.

Încă în ziua următoare îl pofti la el pe avocatul Chirca. Acesta veni cu numărul cel mai proaspăt din gazetă.

— Frate Vasile, îi spuse, ai face foarte rău să te retragi. Iată, ești pus și în lista oficioasă. Să băgăm de seamă, retragerea ta ar însemna să pierdem cercul. Și, să-ți spun prietenește pentru ce. Pe lângă toată sila ce ni se face de organele administrației, ar mai cădea asupra noastră un adevărat blastăm. Ar începe numaidecât dezbinările. Trei colegi de-ai noștri, cei mai ambițioși, încep să-și arate ghearele. Fiecare ar dori să fie candidat. Nu ți-i spun, știu că nu ești curios de nume.

Acum îți poți închipui la ce cădere ar trebui să ne așteptăm dacă s-ar începe lupta cu astfel de ambiții.

Chirca îi vorbi ca unui prieten pe care îl stima. Tot cuvântul lui era sinceritate.

— Te-am chemat să-ți spun că m-ați bătut. Primesc candidatura, începu obosit Vasile Grecu. Și fiindcă abia mai sunt câteva săptămâni, trăbă nesmintit să convocăm, încă pe duminica viitoare, pe toți fruntașii comunelor din cerc la o consfătuire intimă. Eu am și lăsat personalului din cancelaria mea să adune adrese, să trimită o circulară scurtă.

— Foarte bine, amicul meu, zise cu bucurie Chirca și-l bătu pe umăr. Am să-l trimit îndată și pe candidatul meu, cu adresele ce le am, și să le ajute. Pe urmă, lot azi,

înștiințăm și publicul de-aici. - își luă pălăria, îi strânse cu căldură mina, și zise: Am să trimit numaidecât pe candidatul meu să le ajute.

— Pe domnul Florea? întrebă Vasile Grecu.

— Da, eu n-am alt candidat. Cum îți place de el?

— Mie-mi place. Se vede un băiat detreabă, răspunse Grecu.

— Un tânăr admirabil. Prin cancelaria mea încă n-a trecut un astfel de om. E o putere de muncă uimitoare. Apoi, pot lipsi cu anii, el îmi conduce cancelaria mai bine decât mine. Să-mi dai voie să-ți spun, adaose aplecându-se ușor spre Grecu, domnișoara Mărioara a făcut o bună alegere.

— Cum? întrebă Grecu, părând că nu pricepe.

— Lumea spune că tânărul meu e bine văzut în casa voastră, și că domnișoara nu l-ar afla respingător.

Avocatul Grecu zâmbi. La viitorul fetei se gândea totdeauna c-o nespusă delicatețe.

— Da, vine pe la noi. Mai ales în iarnă i-a procurat mari distracții Mărioarei. Dar până la căsătorie...

— Mai este, mai este, zise Chirca râzând. Dar dac-ar fi să fie...

— Atunci va fi, răspunse Grecu zâmbind și petrecându-l pe Chirca până la scări.

Vasile Grecu, fără să spună cuiva, ținea foarte mult la Ion Florea. Și pentru că era deștept, harnic, cu purtări bune, dar mai ales pentru că-i făcea plăcere Mărioarei lui. El se gândise demult la căsătoria de care-i spusese acum Chirca. Și o afla potrivită. Mai ales când vedea fața înflorită a Mărioarei și ochii ei albaștri plini de fericire, la întoarcerea de la patinat, afla căsătoria asta foarte potrivită.

Sala cea mare de la cazină fu aproape prea mică pentru consfătuirea din duminica următoare.

Băteau vânturi călduțe, cu miros de ploaie, în acest

sfârșit de martie. Zăpada se muiase, se înnegrise, zbându-se apoi în pământ. Numai prin vreo huzdoapă, pe vreo muchie dosită de deal, mai albeau petece mici. Pădurile negre vâjiiu înfiorate de apropierea primăverii. Drumurile erau desfundate. Roatele căruțelor se cufundau adânc. Între spițe tina se întărea mereu. Caii împrôșcau de sub copite stropi murdari. Și totuși, din mari depărtări, venise lume multă la întrunirea aceea.

Intrau mereu în sală preoți, învățători și alți frunțași ai satelor, și, din cât se putea, cei mai mulți se retrăgeau mai în urmă, părând că se feresc de publicul din oraș. Nu o făceau din neîncredere, ci mai mult din sfială și pentru că se simțeau mai bine între ai lor.

Astfel, îndată ce deschideau ușa și priveau prin sală, mulți făceau «Aha!» și, bucuroși, mai siguri parcă, se strecurau încet între participanții de la sate. Acolo se amestecau, își strângeau cu plăcere mâinile. Se auzea

— Și tu ai venit?

— Las că-i bine!

— Ce gândești?

— Va fi cam greu. Pe la noi de-o săptămână s-a pus notarul pe lucru. Mi se pare că umblă și bani.

— Dar la noi! A venit chiar candidatul. Umbla pe la oameni.

Dintr-alte părți se auzeau frânturi de vorbe:

— Adunare?

— Da, au ținut adunare de popor!

— Și cum le-a vorbit, rumânește?

— Tină mare?

— Iad, frate! Să rămânem în drum!

— Fie, că primăvara se arată bine.

Se auzeau iarăși cuvinte de mirare:

— N-a venit?

— Nu! spunea că are o înmormântare pe azi.

— Mi se pare că iar își face coada colac.

Numele lui Vasile Grecu era amintit în toate părțile.

— El va fi?

— Se-ntelege. Cine altul?

— N-ar fi rău să reușească.

Scaunele de dinainte se umplură cu public din oraș. Vreun protopop, vreun preot cu legături mai multe, se zărea printre ei, răspunzând necurmat la ploaia de întrebări ce se descărca asupra lor.

Printre publicul de la țară bărbile erau foarte dese. Și erau bărbi albe, surii, abia înfiripate, care se agitau mereu. Era o continuă învăluire. Fiecare își vedea cunoscuți cu care nu s-a întâlnit demult. Fiecare voia să știe până unde au ajuns frământările de alegeri într-alte sate.

Printre ei albea portul de sărbătoare al cutărui țăran frunțaș. Erau și frunțași de pe la sate care intrau cu mare sfială în sală. Părea că ar voi să se ascundă bine în paltoane, să nu-i vadă nimeni. Aceștia treceau furișându-se, se retrăgeau într-un colț și rămâneau acolo nemișcați. Dar cei mai mulți erau veseli.

Oricât s-au curățit de tină înainte de intrare, parchetul începu să se înnegrească.

Deodată sala începu să vuiască de aplauze, de «să trăiască!». Ochii tuturor erau îndreptați spre Vasile Grecu, care intră însoțit de avocatul Chirca. Capetele se înălțau, cei de dinapoi se ridicau în vârful picioarelor, apoi unii cereau să se strecoare mai înainte.

Avocatul Chirca urcă la tribună. Mulți din cei de față nu-l cunoșteau. Dumnealui nu avea mare clientelă. O frământare se văzu între oameni, însă îndată ce începu să vorbească, în sală se făcu o liniște desăvârșită. Omulețul acela vorbea foarte frumos și cu multă căldură.

— Suntem înaintea celui mai însărcinat act din viața popoarelor din țările constituționale. Alegerea deputaților, care vor avea să aducă legile țării, nu poate să ne lase reci nici pe noi românii. Poporul nostru, fraților, are drepturi

vechi și sfinte de câștigat în țara aceasta.

Nu le vom câștiga dacă vom sta mereu pe la vetrele noastre, în sate și orașe, și ne vom vedea numai de nevoile noastre de-acasă. Trăbă să intre și în conștiința noastră convingerea că avem fieștecare și datorii de ordin superior, avem datorii de împlinit către neamul care alți apărători nu are decât pe noi înșine. Fiind chemarea unui deputat în rândul cel dintâi ca să se intereseze chiar de aceste drepturi superioare, noi ne-am hotărât, ca și la alegerile trecute, să ne punem și să sprijinim pe candidații noștri în toate cercurile de alegere în care majoritatea noastră s-a putut constata. Și astfel noi, în înțelegere cu cei mai mari, am pus pentru cercul de care țineți și dumneavoastră candidatura domnului avocat, fruntaș al nostru, doctor Vasile Grecu.

Sala vui furtunos la numele acesta. îl aclamară îndelung.

— Eu cred, domnilor, că o persoană mai potrivită nu se putea afla. («Așa-i, așa-i!», «Să trăiască!», vui din nou în sală.) Cei mai mulți dintre dumneavoastră îl cunoașteți, și dumnealui n-are lipsă de laudele mele. («Să trăiască!» răsună iarăși din sute de piepturi.) De aceea eu țin să-l rog pe dumnealui, în numele dumneavoastră a tuturor, să primească candidatura. («Să trăiască!» se auzi îndelung prin sală.)

Avocatul Chirca se coborî de la tribună, și, între nesfârșite ovații, îi luă locul Vasile Grecu. El abia spusese câteva cuvinte.

— Vă mulțănesc, domnilor, pentru încrederea și cinstea cenmi arătați, zise el. Era foarte palid, dar masca de bunătate-i era pe față. Publicul din orașul acesta, continuă el, știe foarte bine că eu nu m-am îmbulzit să iau pe umerii mei această sarcină. Însă, după ce m-am hotărât o dată, v-asigur pe dumneavoastră că nu mă voi da în laturi din fața nici unei greutăți. Dacă voi reuși, interesele

dumneavoastră vor fi și ale mele. Însă pentru aceasta e de lipsă să se stabilească numai – decât programul de luptă, și, stabilindu-se, să fie împlinit până la litera din urmă. Toți trăbă să ne împlinim datoria. Vă mulțămesc încă o dată.

El părăsi tribuna în uralele nesfârșite ale publicului.

Urmară apoi două ceasuri grele și frământate. Președintele propuse alegerea unei comisii, dintre participanți, care să stabilească programul. Și dintr-o parte și dintr-altă a sălii se strecurau cei a căror nume fură citite. Ședința se suspendă aproape un ceas, până când comisia își sfârși lucrările. Între aceștia fu și Ion Florea, care făcu cele mai multe propuneri bine primite.

În sală nu se mai putea păstra liniștea. Discuțiile începură, se aprinseră în toate colțurile. Publicul abia acum începea să se agite în fdța alegerilor pentru care trebuiau să se ia măsurile de lipsă. Unii ieșeau să fumeze câte-o țigară. Și afară, în anticameră, în fumul de tutun, conversațiile erau tot așa de aprinse ca și în sală. Unii vorbeau cu mare însuflețire: erau siguri de victorie. Nu voiau să știe de nicio piedecă. Alții arătau fețe îngrijorate, clătinau din cap, și, la argumentele celor însuflețiți, rămâneau liniștiți, convinși parcă.

La redeschiderea ședinței, după frumoase cuvinte de îmbărbătare, Ion Florea, ales ca raportor, citea programul stabilit de comisie. Se oprea la fiecare punct, îl explica, da îndrumări cum are să se execute fiecare. Publicul asculta cu băgare, de seamă. Din când în când se auzea: «Hm! Asta-i bună!». Pentru organizarea alegătorilor și purtarea luptei electorale se stabiliră multe puncte. Îndrumările se dădeau până-n cele mai neînsemnate amănunte. Ion Florea citi mult, explicând mereu.

— Acest program, dacă se primește, se va tipări și se va expedia cu poșta tuturor fruntașilor din cerc, pe care punctul al doilea i-a numit pe nume. Se primește?

— Se primește! Trăiască! răsună în sală.

Ion Florea se coborî de la tribună, și numaidecât apăru; **n** locul lui un domn de vârstă mijlocie, cu barbă-n furculiță, cu ochelari pe nas.

— Domnilor, începu el pe-o voce foarte înaltă și stridentă, slobozindu-și brațele în aer, care apoi, până a ținut vorbirea, nu s-au mai apropiat de stăpânul lor, domnilor, zise el, *si vis pacem para bellum*! Acest cuvânt al strămoșilor trăbă să vi-l amintesc în momentele acestea solemne, când, sfârșindu-se lucrările noastre memorabile, dumneavoastră vă întoarceți pe la căminurile scumpe, în sânul familiilor duioase, în satele noastre din văi și munți, care e leagănul dulce al neamului nostru. Și mă simt obligat să vă accentuez acest cuvânt cu atât mai vârtos că luptă mare trăbă să ducem. «Preoți cu crucea-n frunte căci oastea e creștină.» Da, domnilor, e rândul dumneavoastră acum să vă puneți pe lucru. Noi ne-am făcut totdeauna datoria pentru scumpa mamă națiune, ne-am făcut-o și acum, întrunindu-vă pe dumneavoastră și stabilind acest program de luptă, care e armă neînvinsă dacă-l vom observa. De la acest program, domnilor, să nu vă abateți, să nu suferiți în mijlocul vostru oameni mici de suflet dar mari de patimi, pe cei slabi să-i izolați, iar cei buni să mergeți înainte. Tot înainte! El strigă aceste cuvinte cu vocea lui stridentă, în vreme ce brațul drept și-l ținea întins ca pe o sabie gata de atac.

Publicul din sală îl privea nedumerit. Nu știa ce voia să spună omul acesta. Și, știind că ședința s-a terminat, cei din depărtări începură să se strecoare afară. El vorbea înainte. Dar acum cei ce părăseau sala erau în număr tot mai mare. Ieșind, ei mai auzeau fraze din discursul acelui domn:

— *Si vis pacem* în cazul nostru înseamnă dacă voiești învingerea. Dar cine n-ar dori-o? Care inimă românească n-ar tresări de-o bucurie nemărginită... *Para bellum* înseamnă ca toți fiii națiunii române să stea ca niște

străjeri neclintiți la posturile lor, trâmbițând...

Ieșiseră de mult și Vasile Grecu și avocatul Chirca. Ion Florea asculta cu interes, zâmbind, surprins de apariția acestui om.

Apoi se strecură și el pe ușă.

XI

Un șuier prelung, răgușit, străbătu aerul în care se cerneau, se învăluiau neîntrerupt firicelele de ceață, lăsând goluri în văzduh sau grămădindu-se în figuri ciudate, care se destrămau numaidecât. Locomotiva mai grohoti de câteva ori, înăbușit, obosită, ca și când ar fi fost într-adevăr un bivoli – după cum îi spuneau țăranii – căruia i s-ar fi dat cea din urmă lovitură de mai. Ușile vagoanelor se deschiseră, și prin ele năvălea o lume pestriță în umezeala aerului proaspăt. Din vagoanele de clasa întâi și a doua se coborau domni cu fețele umflate de nesomn, învăluiți în paltoane groase, cu gulerile ridicate, doamne palide, suferinde parcă, înfășurate în lungi mantale. Hamalii se avântau înăuntru, se coborau, umblau grăbiți, gâfâind sub povara geamantanelor. Unii, alergând, făceau semn cu mâna celor ce-i strigau, că au cutare număr sau că se vor întoarce numaidecât. Din vagoanele de clasa a treia se îmbulzeau muncitori, cu fețele, cu ochii înroșiți de neodihnă, de rachiul cu care și-au omorât o noapte de nesomn; se îmbulzeau înmormântați sub desagii mari și grei, ținând sus cu mâna săcurile a căror limbă era înfășurată în zdrențe murdare.

Pe peron, în jurul gării, lumea începu numaidecât să fiarbă. Vizitii își îmbiau trăsurile, unele pentru oraș, altele pentru mai departe. Se legau cu funii groase **geamantane** grele înapoia trăsurilor, pe arcuri, se încărcă pachetele; doamne a căror față abia se mai zărea dintre șaluri, erau ajutate să se urce în trăsurile. Cei din localitate porniră mai în grabă, surugiii de la trăsurile acestea priveau din când în când peste umăr înapoi, părând că regretă depărtarea

lor atât de grabnică - în vreme ce soții lor, care se pregăteau pentru provincie, rămâneau să stoarcă prețuri cât mai mari.

Părintele Ion Albu coborî dintr-un vagon de clasa a treia. Se strecură încet, eu grijă, prin mulțime: dulcea trei pachete legate frumos în hârtie albăstrie. Prin mulțimea ce aștepta, zări îndată pe sluga lui, care-l căuta cu privirile, în care se citea un fel de frică și descurajare.

— Domnul părinte nu vine cu noi? Am doi cai! întrebă un vizitiu care nu-și aflase până acum clienți.

— Nu, mulțămesc. Am căruța mea, zise părintele, voios, și numaidecât strigă: Niculae! Măi Niculae!

Sluga tresări, privi speriat în toate părțile, și când îl zări pe părintele, începu să-și facă drum prin mulțime, dând din coate.

— Gândeam c-ai întârziat și n-ai să sosești până la amiază, zise sluga bucuros, luând pachetele.

— Nu întârziem noi așa de ușor, Niculae. Acasă e bine? întrebă părintele, pieptănându-și cu degetele barba și mustățile, prin care se zăreau fire albe.

Părintele Ion Albu era de statură mijlocie, cu umerii lați, cu capul plecat puțin înainte. Făcu câteva mișcări, ca și când abia acum s-ar dezmorți din toropeala călătoriei, înghesuit într-un colț de vagon. Obrajii bărboși, ochii albaștri, mâinile cu degetele groase - toate-i ardeau, și răcoarea acestei dimineți de la sfârșitul lui martie, îl răcorea ca o băătură.

— Acasă e bine, zise sluga pornind. Nu s-a întâmplat nimic. Numai Peștele te-a căutat de vreo trei ori.

— Unde-ai lăsat căruța? întrebă Ion Albu.

— La «Treii stejari», ca totdeauna. Am sosit de la miezul-noptii. Caii s-au hodinit, putem pleca numaidecât. Dar la «Treii stejari» ne mai așteaptă cineva.

Ieșiră din mulțime. Înainteau acum pe trotuar. Înainte abia se zărea la câțiva pași. Negura se învăluia groasă pe

uliți, cernându-se în pulbere fină. Se clătinau mereu figuri ciudate înaintea lor, apoi, în răstimpuri, unele, izvorând din ceață, treceau repede pe lângă ei. Deasupra negurii, aproape de pământ, mijeau un glob cu lumină slabă, gălbuie. Soarele părea că se îneacă.

Părintele Ion Albu nu auzi cuvintele din urmă ale lui Niculae. Noaptea întreagă i se învăluiseră în minte nesfârșite planurile de luptă, de acțiune puternică. Deși plecase cu trenul numai la patru, el nu dormise toată noaptea. În răcoarea dimineții i se părea că toate i se limpezesc, simțea cum cad pe rând piedecile ce le întrezărise în decursul nopții.

— Dumnealui mi-a spus că așteaptă și până la trenul de armazi, dacă întârzii acum, zise sluga.

— Cine?

— Părintele Andrei din Vălișoara.

— E aici și dumnealui? Întrebă vesel Ion Albu.

— Da, ne-așteaptă la «Trei stejari». A venit de ieri.

Birtul la care trăgea căruța popii Albu era spre capătul de miazănoapte al orașului. Mai avură de mers, în vreme ce negura de pe uliți se popula tot mai des cu figuri ce se clătinau nedeslușite.

Părintele din Vălișoara îi zări de pe fereastră, le deschise repede ușa, și-i strigă cu bucurie:

— Bine-ai sosit, pretine! Bună-dimineța, și, ridicând dreapta, o plesni în palma lui Ion Albu. Obositor drum, hai? zise apoi, apropiindu-se cu Ion Albu de masă.

— Au călătorit mulți, și toată noaptea n-am putut închide un ochi. Da-mi pare bine că te întâlnesc. Am să-ți spun vești însemnate.

— Ei, comedie, făcu mirat părintele Andrei, șezând pe un scaun, se vede dar că n-ați mers zadarnic atâta cale. Au fost mulți?

— Aș putea zice c-au fost foarte mulți. Vreo cinci sate n-au trimis pe nime, între acestea și Vălișoara. Din alte

comune, iarăși, au venit și pân' la patru-cinci. Lipsa ta am cercat s-o scuz cum am știut mai bine. Dar ai făcut rău că n-ai venit. A fost, frate, însuflețire mare.

Și Ion Albu șezu în fața părintelui Andrei. Își ceru un rachiu de drojdii și o cafea cu lapte.

— Și ce s-a hotărât? întrebă grăbit părintele Andrei.

— Vom purta lupta cu toate puterile pentru biruința candidatului nostru. Vom avea o luptă strașnică, însă învingerea va fi cu siguranță a noastră.

— Până la biruință mai este, zise părintele Andrei sorbind lichidul gălbiniu din păhărel. Vorba e că ați făcut candidatura?

— Cu cea mai mare însuflețire. N-a fost niciun vot potrivit.

— Și cine-i?

— Omul care a avut totdeauna simpatiile noastre, și la care ne gândeam și înainte de consfătuirea de ieri.

— Vasile Grecu?

— Da. Nici nu se putea să fie altul, zise Ion Albu. E omul cel mai simpatizat în întreg cercul electoral. Și e cunoscut, cum bine știi, de cei mai mulți dintre țărani alegători. Credem că numele lui e cea mai bună garanție pentru reușită.

— Să dea Dumnezeu, zise părintele Andrei, însă eu sunt, din firea mea, Toma necredinciosul. Tare mă tem că ne-om mișca, vom porni poporul și nu să alege nimic din toată zdroaba noastră. Mie, drept să-ți spun, mi-ar mai plăcea dacă am rămânea în pace. Ei, frate Ioane, de câte ori nu s-au pornit la noi mișcări frumoase?

Ion Albu îl privi cercetător.

— Cu mine poți vorbi așa, părinte Andrei, dar ai face foarte rău dacă și acasă, între săteni, ai spune cuvintele acestea.

— Nu te supăra, Albule, zise Andrei mai punându-și un păhărel de rachiu, eu vorbesc din înțelepciunea vieții.

Sunt eu ceva și mai bătrân decât tine.

— De bătrânețe nu poate fi vorba, zise Albu înțepat. La întrunirea de ieri au fost oameni mai bătrâni decât tine, și totuși nu s-a auzit un singur glas cobitor. Tu vei fi de-o vârstă cu Vasile Grecu. Îmi pare rău că nu l-ai auzit vorbind. Dar nu numai el, toți câți au luat cuvântul, tănări și bătrâni, au accentuat necesitatea supremă de-a ne strânge rândurile și de-a lupta pentru izbânda steagului nostru. Că va trebui să ne jertfim timpul, că va trebui să fim apostoli, asta se-nțelege de la sine. De așa ceva nu mai încape nicio discuție. Fără de muncă nu se câștiga nimic.

Părintele Andrei se mișcă neliniștit pe scaun.

— Nu m-ai priceput, iubite. Crezi că eu voi pregeta să alerg, să dau un sfat, când e vorba de o faptă înșămnată? Nu mă dau eu în laturi, nu crede. Însă totul va fi zadarnic. Chiar ieri, petrecând aici în oraș, am auzit vești înfricoșate. Din partea administrației să ne așteptăm la cele mai mari presiuni. Și, spune-mi, însuflețirea ta ce va plăti când se va afla față cu baioneta, de pildă? Hm? Și părintele Andrei își strânse buzele sub mustața groasă.

Birtașul aduse cafeaua cu lapte, pe care Ion Albu o sorbi îndată. În birt intrară drumeți, dând bună-dimineața, și, din picioare, luau câte un păhărel, două.

— Putem pleca, părinte, zise sluga intrând. Suntem gata.

— Venim acum, răspunse părintele Albu, ridicându-se.

— Da, venim, zise Andrei căutându-și paltonul. Nici nu te-am rugat, pretine, să mă iei cu tine până-n Valea Rea. Mă îmbulzesc așa.

— Ce mai vorbă! făcu nemulțumit părintele Ion Albu. Ei nuniără repede crâșmarului câțiva bani și ieșiră.

Afară negura se mai rărise. Soarele se vedea mai sus, mai clar, dar era și acum fără străluciri. Apucând în drumul țării, larg, cu praful umezit puțin de rouă, de ceață,

caii porniră în trap mărunț, fără zgomot.

— Nu trăbă să ne gândim numaidecât la baionetă, părinte Andrei, zise Ion Albu răsucindu-și o țigară. Trăbă să ne gândim mai întâi că avem o slujbă și avem o datorie. Și, cu câte piedeci, odată tot va trebui să începem cu educația poporului și în direcția asta.

— Mă rog, am auzit și am cetit de multe ori cazania asta. Dacă ar fi educație! zise părintele Andrei. Dar ia să socotim puțin. Mergem acasă și ne apucăm de organizare. Înainte de toate eu, popa, mă pun pe picior de bătaie cu notarul și cu toți slujbașii Statului până sus la prefectul. Apoi, la îndemnul meu, ajung în aceeași situație dascălul, doi-trei crâșmari și ceilalți alegători. Acuma, noi ne însuflețim, credem că ajungem cu mâna la cer. Da' vine ziua de alegeri și ne întoarcem plouați acasă. Atunci știi ce urmează.

— Ce? întrebă cu nelișițe părintele Albu.

— Ei, Doamne, parcă tu n-ai fi din lume și n-ai fi popă într-un sat rumânesc. Urmează, dragul meu, că toți vom fi luați la goană, câți am votat cu ai noștri, întâi, popa va fi pârât pentru toată nimica. I se vor trimite chiar spioni în biserică, și din clipă în clipă se poate aștepta să-și piardă ajutorul de la sat. Ei, nu-i nimic de zâmbit, zadarnic zâmbești. Asta-i o lovitură destul de grea. Pe urmă crâșmarii își pierd, pentru cea mai neînsemnată neglijență, licențele, ceilalți alegători sunt strânși numaidecât cu ușa să-și plătească darea. E termenul sosit ori ba, nime nu-i întreabă, ci dacă nu dau banii repede, li se vinde un cap de vită pe-un preț de nimica. Crezi tu că suferințele care urmează, după clipele de însuflețire, pot fi prielnice unei educații politice? Dimpotrivă, eu cred că și slaba nădejde ce licărea înainte de-a intra în focul luptei electorale, încă se va întuneca sub loviturile grele ce le vom primi un șir întreg de ani.

— Dar să zicem că biruim noi, spuse zâmbind

părintele Albu. Atunci ce-ar urma?

— Dacă mă iei în bătaie de joc, n-am să-ți mai spun nimic, zise părintele Andrei. Tot omul cu părerile lui.

— Ba nu, frate Andrei. Aici trăbă să ni se unească părerile. Dar eu zâmbeam văzând că tu te-ai gândit poate mai mult ca mine la alegerile ce se apropie, deși la întrunirea de ieri n-ai vrut să vii.

— Eu n-am bani de risipit pe drumuri. Eu banu-l câștig cu multă trudă. Cred că tu ai cheltuit vreo patruzeci de coroane, zise părintele Andrei.

— Ai dreptate, și vezi, nici eu nu câștig mai ușor decât tine. Dimpotrivă. Mi se pare tu și ieri n-ai venit degeaba pe aici.

— Ei, o nimica toată. Prețul altor trei stânjeni de lemne, zise părintele Andrei.

Ajunseră pe-o muchie de deal, sluga puse piedeca și roata începu să cânte plângător, ronțăind în răstimpuri din pietrele drumului. Căluții măcinau repede din picioare, săltându-și coama lungă și aspră. Drumul se întindea alb printre luncile în care colțul ierbii începea să înverzească.

— Nu înțeleg, frate Andrei, zise Albu, pentru ce să vedem totul în negru. A fi mereu pesimist nu-i o calitate prielnică pentru un popor ce vrea să trăiască, să aibă un viitor. Pentru ce să nu credem că învingerea va fi de partea noastră? Am văzut listele. Noi avem o majoritate covârșitoare. Să zicem că învingem. N-ar fi în cazul acesta o educație pentru popor, dându-i-se prilejul să vadă ce poate face din puterile sale?

— Nu, pretine. Chiar în cazul de învingere, goana împotriva noastră va fi și mai mare. Și ce educație i se va da poporului, văzând că învingerea lui nu i-a folosit la nimic, ci, dimpotrivă, l-a îndușmănit cu toată lumea? Să nu ne înșălăm. Eu, adevărat, m-am gândit mult asupra luptelor ce ne așteaptă. Și am ajuns tot la vechea mea convingere: până când alegerile, la noi, nu vor fi cu

adevărat libere, n-avem ce căuta în luptele electorale. Ne demoralizăm poporul.

Și părintele Andrei își mângâie barba, mulțumit că și-a putut mărturisi, în chipul acesta, convingerea lui. Acum nu se mai temea ca Albu ori altul să-i arunce în față că nu-i destul de însuflețit și de activ. Pentru că, adânc în suflet, dumnealui simțea demult neliniște și teamă în fața luptelor ce se apropiau.

— Noi am aștepta zadarnic, părinte Andrei, să ne sosească în țară această pasăre rară. Cine să ne dea astfel de alegeri? De pomană nu se dă nimic, și noi trăbă să fim hotărâți a ne câștiga ceea ce ni se cade după drept. Spui mereu de goanele la care vor fi supuși alegătorii noștri. Ei bine, eu cred că tot ce spui tu, cade înaintea unei simple constatări: cu cât te apasă cineva mai mult, cu atât te doare mai tare. Chiar aceste goane – dacă vor urma – vor avea darul ca drepturile pentru care suferă cineva să-i apară într-o lumină tot mai clară, tot mai strălucitoare. Deci, va trebui să începi și tu, ca și mine, ca și alții, cu organizarea alegătorilor. Peste cinci zile se va ține o mare adunare poporală la noi în Păltiniș. Ca sat vecin, vei veni și tu cu alegătorii.

Părintele Andrei nu răspunse. Vestea asta din urmă nu-i plăcu deloc. În durăitul trăsurii îi trecură repede prin cap toate greutățile, alergăturile, îndemnurile de multe ori zadarnice, pe care va trebui să le încerce. Și gândul cel dintâi care i se opri în minte fu acesta: «N-au putut să aleagă alt sat, mai depărtat, pentru adunare?».

— Va veni și candidatul Vasile Grecu. Se-nțelege, nu va veni singur. În oraș s-a încheat o frumoasă cunună de intelectuali, care îl vor însoți pretutindenea. Hei, pretine, între aceștia este unul nou-venit, unul Ion Florea, candidat de avocat mi se pare. După cât l-am putut eu pricepe, acela-i va fi de cel mai mare folos lui Grecu.

— Se-nțelege, dintr-un toast îl voi cunoaște, zise

zâmbind disprețuitor părintele Andrei. A vorbi e ușor, pretine. Ce-i mai ușor decât a vorbi?

— Cred mulți așa, Andrei, dar încă poimâine ai să-l cunoști pe Ion Florea, și-ți vei schimba nesmintit părerea.

— Cum poimâine? spuneai că peste cinci zile, întrebă neliniștit Andrei.

— Atunci va fi adunarea la noi. Dar Ion Florea e împărțit, cu alți tânări, ca să **cutreiere** satele. El va veni și prin Păltiniș. Așadar n-ai să te temi, părinte Andrei, nu vom lucra singuri. Mai ales nouă, prin ale căror sate va umbla Ion Florea, o să ne fie ușor. N-ai idee ce putere de convingere are omul acela. Și o minte clară. Cele mai multe propuneri care s-au primit fără discuție la întrunirea de ieri au fost făcute și stilizate de el. E o adevărată recreare sufletească să întâlnești astfel de oameni.

— Eu îți spun atâta, frate Ioane, că domnilor li-i ușor să vorbească de departe. Chiar și la o întrunire pe sate, a spune un discurs frumos nu-i lucru mare. Dar greutățile cele mari tot pe capul nostru rămân, pe-al meu și-al tău și-al altora ca noi. O să vezi, de altfel, și tu că nu spun vorbe goale. Dar acum e de ajuns. O să ne facem datoria care cum vom putea. Pentru Vasile Grecu se plătește. Acela-i un om care ține minte. Și, în vreme de năcaz, te cunoaște. Zece procese mi-a purtat până acum, și numai două mi-a pierdut dintre ele.

Și părintele Andrei cercă cu tot dinadinsul să schimbe șirul conversației. Îl întrebă de cei care au fost la întrunire, din oraș, din satele învecinate, îl întrebă de prețul bucatelor și se interesă dacă n-a plouat pe-acolo ieri sară: se vedeau fulgere lungi brăzdând cerul. Ion Albu răspundea scurt la întrebări. Pornise însuflețit, ca atâția alții, de la întrunirea de ieri, și iată, omul cel dintâi cu care s-a întâlnit nu voia să-l priceapă și nu spera în reușită. El își simțea sufletul tulburat, și dorea să ajungă odată acasă.

— Mă mir totuși de hotărârea lui Vasile Grecu, începu

părintele Andrei, după un răstimp de tăcere. Dumnealui e un om domol, nu-i plac alergările, iubește viața liniștită. Și acum să intre într-o luptă care-l va ținea mereu agitat! Eu aș da cu socoteala că numai la sfatul doamnei lui să se fi hotărât a-și lua o astfel de sarcină pe umeri. Doamna Olimpia vrea multe, și mi se pare că domnul Grecu face ce zice dumneaei.

— Nu poți crede tot ce spune lumea, pretine, zise Ion Albu. Fapt e că doamna Olimpia e sufletul societății românești din oraș. Dacă va avea vreun merit în hotărârea lui Vasile Grecu, noi îi suntem datori cu recunoștință. Astfel de femei să ne dea Dumnezeu cât de multe.

— Eu unul nu mi-aș dori așa o preuteasă, zise cu ciudă părintele Andrei. Ție pot să-ți spun: pe cât îmi place de domnul Grecu, pe atâta n-o pot suferi pe dumneaei. Înaintea doamnei Olimpia e tot atâta popă ori țaran, îndată ce te știe clientul bărbatului său. Trece pe lângă tine ca pe lângă o bucată de lemn. Și la salutul tău respectuos, abia de-și pleacă pleoapele – să nu te vadă. Zadarnic râzi; e așa. Eu am pățit-o asta, și de cinci ori.

— Râd că te vād prea pretențios, dragă părinte Andrei. N-ar mai trebui să bagi de seamă cum te salută o femeie. Pentru tagma preotească nu trăbă să aibă interes așa ceva.

— Ba să mă ierți, zise cu ciudă părintele Andrei. Și noi suntem oameni care simțim. Pentru că e dumneaei doamnă de frunte, nu urmează să disprețuiască pe nime.

— Te-nșăli, pretine, azi, mi se pare, toate le vezi pe dos, zise Albu. Eu, dimpotrivă, o cred pe doamna Grecu foarte amabilă, prevenitoare, și foarte drăguță.

— Se vede că gusturile oamenilor sunt deosebite, răspunse trist Andrei, deși nu cred că va fi vorbit cu tine două vorbe. Oricum, mie-mi face impresia că plutește prea sus de la pământ.

Se apropia Valea Rea, pe care se întindea strâmt, rău

pietruit și mâncat de ogași, drumul care ducea la Vălișoara. Sluga opri caii, și părintele Andrei, vesel c-o sosit, îi întinse mâna lui Albu, îi mulțumi de căruțat, și pomi pe jos pe drumul care ducea la Vălișoara.

— Bagă de seamă, părinte, să nu uiți: pe sâmbătă, la noi, îi strigă în urmă Ion Albu. Altă înștiințare nu se mai trimite.

— Bine, bine, făcu nemulțumit părintele Andrei. O să vedem.

Sluga sări de pe capră, smânci caii de urechi, îi frecă repede pe frunte, pe boturile sure, îi trase apoi de căpestre lângă o troacă plină ochi cu apă limpede și rece. Pe-un scoc de brad apa fugea gâlgâind de sub stâncă și țărăia mereu în troacă.

— Nu-i lăsa să beie prea mult, Niculae. Sunt prea înfierbântați, zise părintele Albu.

— Le dau un trap până la Văltori, stăpâne, și nu li-i nimic. Apa asta îngrașă vita, zise sluga. Îi trase apoi în drum, se săltă pe capră și le dădu bici.

Negura se destrămasă. Petece mari, ca uriașe clăi de lină scărmanată, pluteau pe umerii dealurilor, pe păduri. Dar cerul era aproape întreg limpede. Părea foarte înalt, și seninul de sus trimitea parcă mângâieri nouă în suflete.

Ion Albu se înfășură mai bine în palton și cercă să ațipească. Pân-acasă mai avea drum bun de făcut.

În dimineața aceasta de la sfârșitul lui martie mulți intelectuali de-ai satelor se vor fi grăbit să ajungă acasă, ca și părintele Ion Albu, înfrigurați de același gând: să câștige cercul acesta de alegere cu majoritate românească atât de mare. Lupta se pornise, ce e drept, târziu, căci mai erau doar trei săptămâni până la ziua alegerii. Dizolvarea Camerei venise pe neașteptate, și până ce se stabiliră unele principii de conduită, în gazete și-n conferințe particulare, vremea nu stătuse locului.

Mulți, ca și Ion Albu, întâlneau încă în drum spre casă

frunțași care nu păreau prea însuflețiți de luptă. Părintele Andrei nu era singur cu părerile lui. Între preoți, învățători și alți frunțași ai satelor erau mulți care credeau ca el, căroră mai ales le era greu să-și părăsească comoditatea pe-o săptămână două. Cei mai mulți își ziceau că-și împlinesc datoria și numai dacă vor merge la urnă. Cine-i va urma, credeau că nu-i de datoria lor să știe. Chiar dintre cei care veniseră însuflețiți de la consfătuire, erau mulți care se răciră îndată ce aflară cea mai mică împotrivire. Apoi erau unii care credeau că nu e lipsă de niciun îndemn, de nicio deslușire că, precum ei, așa și alții, își vor ști face datoria. Se-nțelege că de aceasta nu erau convinși.

Părintele Ion Albu adormise repede, și sluga, dornic de vorbă, după ce văzu că zadarnic îl mai întreabă câte ceva, își răsuci o țigară, o fumă, apoi începu să cânte din gât, cu gura închisă, o doină. În urma lor rămâneau, se învârteau în depărtări, pădurile negre încă.

Ajunși acasă, abia deshă mă sluga, abia-și îmbrățișă Ion Albu copiii, unii destul de mărunței, împărțindu-le bunătățile aduse de la oraș, și se și auzi o ciocănitură scurtă.

— Intră, zise părintele.

În ușă se ivi un român voinic, înalt, bărnaci la față, cu mustățile negre, cu ochii foarte vii.

— Bună-ziua, părinte, și Dumnezeu te-a adus în pace, zise el cu prietenie, ca și când ar fi fost o rudenie a părintelui.

— Bună să-ți fie inima. Dane. Șazi la noi, zise părintele. Mi-a spus sluga că m-ai căutat încă de vreo trei ori.

— N-a mințit, părinte. De când te-ai dus, pe la noi se întâmplă lucruri ciudate, zise Dan. Numele lui întreg era Dan Bârsan, însă oamenii îi spuneau numele într-un singur cuvânt: Danbârzan, dar cei mai mulți îi ziceau Peștele.

— Auzi comedie?! făcu părintele, întorcându-și fața mirată spre el. Și ce se întâmplă, Dane?

— Am să-ți spun numaidecât, părinte, că pentru aceea am venit și te-am căutat. Dar, să nu fie cu supărare, cum a fost?

— Foarte frumos, Dane. Lume multă, însuflețire mare, vorbiri care pătrundeau la inimă. S-a hotărât să purtăm cu bărbăție lupta, orice piedeci ni s-ar pune. Să trecem, cum s-ar zice, prin foc și prin apă.

— Și, pentru domnul Grecu vom lupta?

— Da, pentru dumnealui. Nici n-a putut fi vorba de altul.

— Atunci e bine. Atunci vorbașii guvernului care au pornit pe sate, pot să adune zdrențe, că alt folos nu vor avea, zise mulțumit Dan Bârsan.

— Au venit și pe la noi? întrebă îngrijorat părintele.

— Au venit doi, îmbrăcați frumos și scump. Dar după nas li se cunoștea spița, zâmbi Peștele.

— Și când au venit?

— Îndată ce te-ai dus dumneata. Eu, cât i-am văzut, am mirosit ceva și m-am aținut pe urma lor. Cred că notarul le-a dat de știre că dumneata vei lipsi de-acasă. La dumnealui au intrat mai întâi, zise Dan.

Păltinișul era sat mare. Avea patruzeci de alegători. Părintele Ion Albu, încă înainte de convenire, vorbise cu toți, dându-le să înțeleagă ce vor avea de făcut. Oamenii îl pricepuseră îndată, țineau foarte mult la el. Părintele Albu nu stătuse cu mâinile-n sân, ca mulți colegi de-ai lui din satele învecinate. Notarul nu avea trecere mare între oameni. Nici nu umbla pe la ei. Dar el nu cuteza să lase în sat nici pe bărbații de încredere ai candidatului străin, când era popa acasă. Se temea că alegătorii îi vor da pe ușă afară, și că el, notarul, din cauza asta, va fi înscris pe lista neagră a celor ce nu sprijinesc îndeajuns pe candidatul guvernului.

Părintele îl asculta pe Dan cu buzele strânse. El era sigur că notarul îi anunțase pe aceia. Nimeni nu știa în sat de drumul lui, afară de Dan.

— Și pe urmă? întrebă el nerăbdător.

— Au stat vreme de-un ceas la notarul. Mă gândeam uneori: vor fi niște slujbași de la prețură, de aceea-i omeneste atâta. Dar în urmă au ieșit. Petru Sas mi se pare mie că-i un ticălos, sfârși fără de veste Dan.

— Pârgarul? întrebă părintele.

— Da, pârgarul. Așa, ca din întâmplare, s-a întâlnit cu ei pe podu' lui Vică, le-a dat binețe, le-a zâmbit și a plecat cu ei. Și știi mai întâi la cine i-a dus? La Zaharie, la Ion Fulea și la Vasile Marcu. De aceea cred eu că-i un ticălos pârgarul. La aceștia trei rău intrat mai întâi, și la ei au rămas mai mult. Știi dumneata că aceștia trei, la alegerile trecute, au ținut cu Isariot. Apoi au mers și pe la alții, la mulți. Eu m-am nimerit pe drum, când ieși Zaharie în porțiță. - «Ce-i, moșule, îi zic, parcă iar te caută îngerii?» - El făcu sămăn din mină, ca și când s-ar lepăda de ei, și voi să treacă pe lângă mine. - «Nu vrei să-i mai cunoști?», îl întreb eu. - «Nu, Dane, zice, dar acum mi se pare că-i lucru mare. Oamenii ăștia spun că ne-or slobozi munții Statului pentru pășunat. Spun lucru mare», zice. - «Când nu vom mai avea niciunul o coadă de vită, ni-i slobod, mai iute, ba, moșule», zic eu. - «Că ne-a arătat o scrisoare. Spun că-i chiar de la împărăție, zice, și să votăm numai cu omul împăratului și ne slobod munții.» - Așa, părinte, cu moșul Zaharie. Dar el e bătrân, și ce mai pricepe! Însă azi vorba asta cu munții a început să umble prin sat. Și știi ce zice satul?

— Se-**ntelege** că satul s-ar bucura de așa ceva. Chiar și eu, răspunse părintele Ion, Albu.

— Oamenii merg mai departe. Ei zic să se facă de-acum rugărilor, să ne mai încercăm o dată norocul.

— Prostii! zise, ridicându-se, părintele. Mă mir cum

poate fi cineva așa de slab la minte. El se plimbă în sus și-n jos prin odaie.

— Le-am spus și eu că-s prostii. Dar unii zic că împărăția ar fi în primejdie, că iar se scoală ungurii împotriva Beciului, ca-n patruzeci și opt. Și că acum ar fi vremea potrivită ca să ne cercăm norocul. Știi ce-am făcut eu, părinte? Întrebă Dan, zâmbind cu viclenie.

— Vreo prostie, se-nțelege, răspunse Ion Albu nemulțumit.

— Am adunat vreo douăzeci în jurul meu, am mers la crâșmă lui Toni, am cerut o coală de hârtie și am început să scriu jalba. El scoase din buzunar o coală de hârtie împăturată.

— Am gândit eu, zise părintele supărat.

— Las c-a ieșit bine, părinte. Iată cum o începeam: «înălțate împărate, ne-ai trimis doi crainici buni de fugă să ne vestească de mila măriei tale. Noi...»

— Ei, las-o, Dane. Nu-i vreme de glumit acum, zise părintele.

— A ieșit bine, părinte. Unul câte unul s-a ridicat de la masă, și s-au strecurat pe ușă afară. De puteam aduna tot satul să le cetesc jalba asta, nime n-ar mai vorbi azi de munți și de pășunat. Dar așa sunt destui care cred, zise Dan punându-și cu părere de rău hârtia în buzunar.

— În Valea Rea ai fost? îl întrebă deodată părintele.

— Fost.

— Și?

— Părintele Vălean zice că el nu poate merge nicidecum. Cred și eu, pentru că zace în pat. E alb ca o oaie.

— Dar alegătorii? câți are?

— Numai cinci. Mi-a spus că va trimite pe clopotarul să-i cheme până la dânsul. Eu cred că are să-i cheme, zise Dan.

— Bine, Dane. Tu să mai dai în toată ziua pe la mine.

Mi se pare că va trebui să te trimit și în Vălișoara.

— La părintele Andrei?

— Da, la dumnealui. O să vedem.

Dan Bârsan ieși, dorindu-i noapte-bună părintelui.

Preoți ca părintele din Păltiniș mai erau cinci ori șase, în cercul acela electoral. Ei toți n-au mai curmat din alergări în zilele următoare.

Vești tot mai rele le soseau. Organele administrației, după îndemnurile dintii, veniră cu amenințări pentru toți alegătorii, care, într-o formă sau alta, atârnavă cât de cât de cei mari. Oamenii partidului contrar năpădiră satele, se ținură chiar mai multe adunări la care lua parte candidatul guvernului. Pe unele locuri oamenii mergeau de curiozitate să-i asculte pe oratori. Alții mergeau temându-se să nu se strice cu notarii, cu alți slujbași. Trăsurile pompoase purtau din sat în sat o mare suită de domni în urma candidatului. Descindeau în curțile notarilor, într-un stâlp al porții înțepeneau steagul tricolor, apoi, într-o crâșmă sau sub cerul liber, țineau întrunirea. Oamenii se mirau de dragostea ce i-a cuprins așa deodată pe domni pentru ei. Ascultau Laudele, promisiunile, însă rar era vreun glas să strige «să trăiască!». Țăranii erau neîncredători.

În urma muncii mai intense pentru organizare, care s-a început și din partea românească, cu cât se apropia ziua alegerii, țăranii deveneau tot mai hotărâți. Ion Florea și alți tineri ca el avură destulă zdroabă și nesfârșite alergări. Totuși munca lor, și mai ales adunările populare care se ținură, ajutară foarte mult, pe lângă munca fruntașilor de pe sate, ca oamenii să se hotărască într-o parte sau într-alta.

După astfel de adunări, mulți vorbeau cu însuflețire de Vasile Grecu. Alții, iarăși, se strecurau tăcuți din mulțime și se duceau, obosiți parcă, la vetrele lor.

În Păltiniș nu se putu ține adunarea sâmbătă. Se amână pe joia din săptămâna următoare. Greutățile

drumurilor, alte sate neprevăzute în program, ieșiseră în calea avocatului Vasile Grecu. Părintele Ion Albu primi avizul despre aminare numai sara târziu, vineri. Trebui numaidecât să înștiințeze vreo șase sate vecine, să nu vină oamenii în zadar. El trimise îndată după Dan Bârsan.

Peștele plecă în puterea nopții, pe-un roib al popii, și până în zori cutreierase toate satele acelea.

Când bătu la fereastra părintelui Andrei din Vălișoara, acela se trezi numaidecât și întrebă c-o voce adâncă:

— Cine-i acolo?

— Dan Bârsan din Păltiniș. Peștele, părinte Andrei.

Glasul se apropia de geam.

— Da' ce-i la voi în Păltiniș? Arde?

— S-a amânat adunarea de mine pe joia viitoare, părinte Andrei.

— Bine-a făcut, zise părintele cu mulțumire, deschizând fereastra.

— Și te roagă părintele nost să înștiințezi pe oameni să nu vină în zadar.

— Ei, comedie, cum să-i înștiințez acum noaptea?

— Vei afla dumneata cum, răspuse Dan, dând pinteni roibuhii.

Însă în ziua următoare mai mulți vălișoreni veniră în Păltiniș să audă cuvântările domnilor. Ei auziseră așa, din întâmplare, despre ținerea acelei adunări, căci părintele își uitase să le spună.

Cu toată teama părintelui Ion Albu că adunarea, amânată o dată, nu vă va mai reuși mulțumitor, adunarea din Păltiniș fu una din cele mai bine reușite. Veniră chiar și vălișoreni în număr foarte mare, deși părintele Andrei nu le-a suflat nicio vorbă legănată. Veni, mai pe sfârșite, chiar părintele Andrei, după ce băgă de seamă că satul îi rămăsese aproape gol de bărbați.

Era o zi de april luminoasă, cu cerul înalt, de-un

albastru dulce. Bătuseră câteva zile mai înainte vânturi călduțe de la miazăzi, drumurile desfundate se mai întăriseră, de pe margini sclipeau cărări netede, pieloose. Pe cele trei căi ce se întâlneau în Păltiniș, țăranii veneau neconținut, cu traista în spate, cu bătele în mina. Purtau căciuli negre, rotate. Printre ei se vedea din când în când vreo barbă de popă, vreun alt intelectual de-al satelor. Dar lumea se grăbea spre Păltiniș nu numai pe cele trei căi. De după colnice, de pe cărări ascunse în pădurile bătrâne, izvorau mereu, câte doi, câte patru, pâlcuri mai mici. Întâi înnegreau în zare, apoi se vedeau tot mai aproape.

— Mai vin!

— Iacă, mai vin! ziceau păltinișenii mulțumiți, simțind un fel de mândrie în suflet.

Jos în sat, în grădina faurului, unde era ridicată tribuna pentru oratori, ceata oamenilor se tot lărgea, se tot îndesa. Un murmur slab se ridica deasupra capetelor. Țăranii vorbeau potolit. Unii își luară merindea din traiste și începură să îmbuce, rar, osteniți parcă. Alții se lăsau încet pe pajiștea ce înverzea. Îi atrăgea parcă mirosul de verdeață, de pământ proaspăt, mirosul primăverii, care umple c-o moleșire plăcută sufletul și trupul. Soarele, abia acum născut, își tremura, își schimba neconținut valurile fine de argint orbitor. El scăpăta puțin din înălțimi, când deodată, în pădurile de pe culmi, se auziră, clocotind până în depărtări, trei bubuituri de treasc. Fumul se împrăștia pe coasta Cornului.

— Aia de-acolo le-au dat foc, se auzi din mulțime, și unii arătau cu mâna trei bărbați care se coborau pe coasta Cornului.

— Vin. Iată că se văd trăsurile, se auziră iarăși glasuri.

Fetele se întoarseră spre apus. Într-adevăr, se vedea înnegrind un șir de trăsuri.

— Vin mulți.

— Las că-i bine!

Și pe fețele oamenilor se vedeau zâmbete. Cu cât se apropia șirul de trăsură, de colo, se auzea mereu:

— Avocatul Grecu.

— Ăla?

— Da.

— Vine și domnul Chirca. Ăla care șade lângă candidat.

— Iată și părintele protopop!

— Și popa din Brădeni.

— Iată domnul Vasile Ursu.

Când trăsurile se opriră înaintea caselor parohiale, din mulțime izbucni, neporuncit de nime, un puternic, un înfiorat strigăt: «Să trăiască!».

— Au să intre întâi la părintele, ziceau unii.

— Da, au să intre.

Masa mare de sumane, de căciuli, începu să se miște. Voiau să vadă dacă vin domnii cei străini, ori intră la părintele. Pe drum, în jur, prin grădina faurului, înnegreau uniforme de jandarmi. Baionetele înfipse în puști, când ei se întorceau, când își schimbau pasul, străluceau albe în soare. Ei se plimbau reci, indiferenți.

— Vin aici. Iată-i că vin! se auzi din mulțime.

Și, într-adevăr, străinii, văzând atâta lume, nu mai intrară la părintele, ci veniră la adunare. De-o parte și de alta mulțimea se dete îndărăt, căciulile se apropiară mai tare deolaltă. Pe drumul larg deschis, trecu Vasile Grecu și suita ce-l însoțea.

Prezident al adunării fu aclamat părintele protopop Guran. Notari ai adunării, părintele Ion Albu și doctorul Ion Florea.

Protopopul Guran, netezindu-și barba lungă, puternică, se ridică și începu să-și spună cuvântul de deschidere. Avea un glas sonor, care răsună departe, făcând să-i fie înțeles fiecare cuvânt. Înaintea lui, în jur, o

mare de frunți neclintite. Oamenii ascultau ca în biserică. Dumnealui tâlcui scopul acestei adunări și necesitatea de-a se grupa cu toții în jurul candidatului ales.

— Dau cuvântul prea stimatului și mult iubitului nostru candidat, doctor Vasile Grecu, ca să vă desfășure însuși programul său de luptă, sfârși părintele protopop.

Mulțimea nu mai conținea din «Vivat!», «Să trăiască!», până ce avocatul Vasile Grecu urcă la tribună.

Vasile Grecu, ca de obicei, vorbi potolit. El dezvălui în amănunte programul Partidului Național, arătând imensa însemnătate a fiecărui punct din el. Vorbirea ținu mult. Numai din când în când vocea lui se ridica, tremura de emoție, apoi se cobora iarăși în matca ei de liniște. Oamenii îl ascultară cu foarte mare atenție. Știau de la început, cum cei mai mulți îl cunoșteau, că fiecare cuvânt al omului acestuia înseamnă ceva. Ovațiile izbucneau foarte des, se repetau îndelungat, și cei mai mulți pricepură în întregime ce spunea avocatul Grecu. El vorbea într-o ușoară limbă populară.

După ce dumnealui isprăvi, după ce ovațiile se potoliră, mulți rămaseră cu o tristețe adâncă în suflet. Își ziceau: «Drept are omul acesta». Și pe-o clipă mulți parcă pătrunseră în taina drepturilor unui popor.

După alți doi oratori, se ridică Ion Florea. El voia să mulțumească poporului pentru frumoasa primire ce le-a făcut, pentru marele număr în care s-au prezentat. Însă după ce le mulțumi abia în câteva cuvinte, el se simți răpit deodată de-o caldă însuflețire și, oprindu-se la două puncte din programul național, la dreptul limbii și la egala îndreptățire, începu să vorbească cu patimă. Ochii lui scânteiau, vocea lui vibra, îmbrățișa parcă pe toți cei de față. Abia acum începu să cadă tristețea ce le-o lăsase în suflete cuvântarea potolită a lui Grecu. Oamenii simțeau, sub farmecul vorbirii lui Florea, că ceea ce spusese Grecu se poate câștiga. Și însuflețirea lor creștea neconținut.

De două ori își țin de datorie reprezentantul Statului să-l îndrume pe Ion Florea la ordine. Dintre jandarmii care se schimbau, unii se opriseră și priveau bănuitori la tânărul care vorbea.

Când sfârși Ion Florea, chiar și Vasile Grecu îi strânse îndelungat, cu multă căldură, mina. Și își zicea: «N-ar fi rău să-l am de ginere. Mărioara mea ar avea un soț foarte scump.»

După ce prezidentul mulțumi tuturor a, adunarea se sfârși. Oamenii se împrăștiară îndată în cea mai deplină ordine. Erau ceasurile trei, și mulți aveau drum îndelungat până acasă.

— Eu aș zice o vorbă, părinte, să nu fie cu supărare. N-ar fi mai bine să-l avem pe domnul Florea deputat? întrebă încă în sara aceea Dan Bârsan pe Ion Albu.

— Nu se poate, Dane. E om scump, dar are să-i vină rândul mai târziu.

— Păcat, zise Peștele cu tristețe. Pentru asta eu aș sări și în foc.

Dar nu toate adunările în care își dezvălui Vasile Grecu programul fură așa de reușite. În multe sate veni public puțin. Oamenii erau nepăsători, în frunte cu intelectualii. O sfială, mai mult, o răceală se putea cunoaște din fețe, din vorbe, din purtări, din cum aclamau pe oratori.

Părintele Ion Albu și alții primeau din multe părți tot mai multe știri rele. În cutare sat pierduseră zece, în cutare cinci alegători. Cutare preot ori învățător nu face nimic pentru reușită. Au plecat pe sate inspecții, chiar acum, inspectorii de școli ai Statului. S-au luat atâtea licențe de crâșmărit. A fost închis cutare preot sau alt alegător.

El, ca și alții, cerca să ajute unde se putea. Peștele i-a fost de foarte mare folos.

Satele din cercul acela de alegere niciodată n-au fost

cercetate de atâția străini. Nu era zi să nu treacă trăsură, să nu vuiască chiar vreun automobil, la care țăranii din satele mai mărginașe priveau cu uimire și cu spaimă, iar dulăii mari se furișau schelălăind în curți.

În cele trei săptămâni cât au ținut agitațiile electorale, Ion Florea venea foarte rar pe-acasă. De multe ori părea că-și uită și de Mărioara.

Mărioara Grecu îl dorea. În fiecare sară stătea la fereastră deschisă, în blinda adiere a primăverii, și-l aștepta. Dar nu se supăra pe el când nu se arăta. Ea știa că Florea aleargă pentru reușita tatălui ei. Și simțea că și pentru dânsa, pentru fericirea lor. Apoi, maică-sa îi da informații sigure în fiecare zi: pe unde-i Florea, cum muncește, cum a vorbit. Olimpia vorbea de el cu însuflețire, și fata o învăluia cu priviri de recunoștință.

Când Florea venea în vreo dup-amiază ori sară, Mărioara îi strângea mina cu gingășie, ochii ei erau nespuse de vorbitori. Se plimbau mult, ajungeau chiar până în parcul orașului. Aici tufele începuseră să înverzească.

Mărioara îl întreba despre satele prin care a umblat, dorea să-i descrie adunările, vorbirile.

Florea o asculta. Dar nu pomenea niciodată c-ar fi ținut și el discursuri.

— Pe dumneata te uiți totdeauna, domnule Florea, îi zicea Mărioara c-o ușoară nuanță de mustrare în voce.

— Nu, domnișoară, dar nu aflu nicio înșămănătate deosebită în cuvântările mele.

— Și totuși eu știu că dumneata ai ținut vorbiri foarte frumoase, îi zise într-o sară domnișoara Grecu.

Lui Florea îi fulgeră un gând luminos prin cap: n-a fost cumva și Mărioara de față, să-l fi auzit?

— De unde știi, domnișoară? întrebă el c-un fior în voce.

— De la mama.

— De la doamna Olimpia?

— Da. Dânsa te laudă foarte mult. Și dumneata știi că pe păreriile mamei te poți răzima. Și cum ți-a plăcut? Cum îți place? Nu ți se urăște la sate, adaose Mărioara zâmbindu-i.

— Vremea trece repede, domnișoară.

— Trece repede? Întrebă Mărioara, și ochii ei senini se odihniră întrebători în ochii lui Florea.

— Da, domnișoară, avem foarte mult de lucru, zise el înfiorat de privirea aceea deschisă, limpede, sinceră.

— Așa, nițel dor de oraș? zâmbi Mărioara.

El îi căută mina și o strânse ușor, ca pe-un lucru sfânt, adorat.

— Dumneata știi, domnișoară, zise el șoptind, știi că pentru dumneata iubesc foarte mult orașul acesta.

— De unde să știu? Întrebă Mărioara c-o ușoară nuanță de cochetărie în voce. Dar când îi văzu ochii, ea tăcu.

— Trăbă însă să rămân departe, șopti el din nou.

— Da, știu, zise Mărioara. Și sunt foarte veselă că dumneata alergi atâta pentru reușita tatii. Ce crezi, are să fie ales deputat?

— Sunt sigur, domnișoară. E un om cu minte mare și cu o putere de muncă pe care n-o afli în toate zilele.

Olimpia Grecu, în vremea aceasta de trei săptămâni, fusese într-o nesfârșită agitație. Fiecare veste bună ce-o primea din campania electorală o întinerea. Și oricâte săbii îi sfâșiau inima când Mărioara pleca la plimbare însoțită de Ion Florea, suferea fără să-și mai întunece fața, și ochii ei nu mai deveneau surii. Din zi în zi întinerea. Ca un clopot nespus de sonor, de limpede, îi bătea inima în piept. Și din bătaia aceluia clopot se împrăstia în toată ființa ei și căldură și lumină.

XII

Ziua alegerii sosi cu învăluiri mari de vânt, de ploaie, de mielușei și zăpadă. Decusară vremea fusese limpede.

Numai vântul adia încet de la miazăzi. Dar pe la miezul-noptii întunericul se lăsă nepătruns, și în vuietul vântului, picuri grei de ploaie începură să izbească în geamuri, izvorând din întuneric. Mulți alegători din satele mai depărtate trebuiră să pornească la drum de la miezul-noptii. Ei se treziră la cel dintâi vuiet, și, ieșind afară, clătinău bănuitori din cap.

Păltinișul era unul din satele cele mai depărtate. Părintele Ion Albu abia ațipise, muncit de gânduri, când geamătul vântului îl trezi din somn. În casa parohială lumina străluci numaidecât în toate geamurile. Părintele ieși tiptil, să nu-și trezească copilașii, în curte, și, orbecăind prin întuneric, începu să-l cheme pe slugă cu glasul acela tainic pe care-l au oamenii noaptea:

— Niculae, măi Niculae!

— Aude, răspunse un glas somnoros din podul cu lân.

— Coboară-te și să vie numaidecât Peștele. Pe urmă să-ți pui caii și căruța în rând. E vremea să pornim.

— Aooo! se auzi în șopron, dar sluga izvorî numaidecât din întuneric.

— Treci pe la Rotariu, pe la Rumbea și Muntenescu. Ei să prindă numaidecât la căruță și să vină, zise părintele.

— Da, intru pe la ei și le spun.

— Să întri! Da' să nu mai stea pe gânduri niciun minut. Ai înțeles? Pe urmă, când te întorci, intră și pe la Franțozu. Să înhame și el.

— Facem, părinte! zise sluga și ieși pe porțiță.

Ion Albu se strecură încet în cerdac. Nu mai intră în casă. Vântul vuia mereu, și-i izbea din când în când stropi reci în față. Părintele era îngrijorat. Auzi pocnituri dese, ca o descărcare de alice pe coperișul de șindrilă.

— Cad mielușei, zise părintele încet.

Se gândea: vremea aceasta rea nu-i va împiedica pe oameni de la îndeplinirea datoriei? Chinuit mereu de gânduri rele, nici nu auzi când se deschise porțița și tresări

când Peștele îi dădu bună-dimineața.

— Ei, Dane, ce ne facem acum? întrebă părintele, Se pornește o babă cu toane multe, adaose apoi.

— Ce să facem, părinte? i-om trage un sac în cap ș-om lăsa-o în drum pe baba asta cătrănită, răspunse Peștele.

— Așadar crezi că oamenii au să vină?

— Cine a fost hotărât să vină, vine, părinte, să fie alt fel de veac. Dar care vor fi avut vreo taină n-au să vină.

— Crezi că vor fi și de aceștia?

— Hm! făcu Dan Bârsan, o să vedem îndată.

— Treci repede pe la Pătruț, pe la Dorea și Strâmbu! începu părintele repede. Îi scoli, cum ne-a fost vorba, și porniți toți trei în trei părți de sat. Vedeți să veniți în grabă cu alegătorii. Trăbă să sosească și căruțele. N-avem vreme de pierdut.

— Nu prea, zise Peștele dispărând în noapte.

Părintele intră în casă și începu a vorbi în taină cu preoteasa. Adunându-și unele mărunțișuri, șopti așa, până ce afară, în coridor, începu să tușească sluga Niculae. Părintele ieși îndată.

— Am fost pe la toți, am isprăvit. Vin numaidecât, zise sluga.

— Bine, Nicuilaie. Ai dat la cai? Bun. Vreme pentru înhămat mai este. Mai du-te pe la Vică, la Ivănuș al Nuțuleșii și la Căpraru. De nu se vor fi sculat, trezește-i; să înhame și ei și să vină numaidecât.

— Facem, părinte! zise sluga coborând în grabă scările.

Pe ulițele satului începură să se vadă dâre de lumină, care se schimbau neconținut, sărind parcă. Unele geamuri se luminau. În noapte se auzea câte-o șoaptă. Apoi începură să se audă duruitul reților, și câte-un «ha! ho!». Căruțele se opreau înaintea casei parohiale.

Portița de la curtea parohială scârțâi mereu, vreme

de un cca 6. Alegătorii, cu traistele-n spate, veneau unul câte unul.

— Suntem aici, părinte, ziceau dându-i binețe.

— Bine! O să plecăm numaidecât.

Oamenii se urcau în cerdac, și după ce acesta se umplu, trecură, cei nou-veniți, sub șopron. Ploaia se vărsa neconținut, învăluită cu zăpadă, purtată de vântul repede.

În urmă, când se numărară, lipseau patru alegători.

— O să vină, ziceau unii.

— Nu vin, că n-au de unde, zise Dan Bârsan, apropiindu-se de părintele. Bucerzan, Verde și Ispas au plecat de-asăra la târg. Sunt numai femeile acasă.

— Se poate?! Întrebă cu ciudă părintele.

— Am fost pe la ei. Sunt numai femeile acasă. Eu am știut demult că dumnealor, când vor fi la adică, ș-or face coada colac.

— Dar domnul învățător? Ai uitat să-l trezești pe domnul învățător, Dane, zise părintele Albu.

— Dumnealui zace-n pat de două zile, părinte. Am fost, da' spune că-i o boală grea.

— Nu se poate, Dane, zise părintele cu mânie. Niculae, măi Niculae - sluga era la cai - fugi îndată la domnul învățător și spune-i că l-am rugat să vină numaidecât la mine.

Sluga ieși în grabă, dar se întoarse numai cu doamna învățătoare. Abia i se vedea fața dintr-un palton.

— Nu poate, părinte! Vai de mine, cum ar putea rămânea el acasă? Dă-i bolnav rău. Ieri am chemat și doftorul, începu ea pe un glas tânguitor.

— Eu l-am văzut ieri la fereastră, doamnă. Da' bine, facă după cum voiește, răspunse rece părintele.

— Vai de mine, cum să-l fi văzut dumneata la fereastră?! Toată ziua nu s-a mișcat din pat. E foarte bolnav, se tângui dumneaei.

— Rău destul, zise părintele.

— Ei, plecăm oameni buni. Vă împărțiți prin căruțe. Doi pot veni cu mine, zise părintele, și îndată, prin ciorofleaca din curte, se auzii «leoap-leap, leoap-leap».

Căruța Căprarului lipsea.

— Unde-i Căpraru? întrebă Ion Albu.

— Încăpem și așa, părinte. Căpraru duce mine pe domnul notar, răspunse Peștele.

— Dar bine, n-a luat arvună de la noi?

— Mi-a dat-o îndoit. De la domnul notar capătă zece zloți pentru căraușia de mine.

— Ce mai oameni! Ce mai oameni! făcu amărât părintele.

Căruțele porniră prin noapte. Cea din frunte avea o gazorniță care împrăstia o lumină roșatecă, o flacără pe care sta mereu s-o înghită vântul. Ploaia învăluită cu zăpadă bătea mereu în fețele oamenilor. Picurii se izbeau îndesați, cu ciudă. În drum întâlnește podețe stricate. Lângă ele veghea gazornița până ce treceau toate căruțele. Apoi lumina ei roșcată rănea întunecimea într-o linie, și se înălța iarăși la căruța din frunte. Oamenii începură să povestească potoliți, în zdrâncănitul căruțelor. Drumul era foarte rău.

Din două-trei sate de-au mai pornit alegătorii într-o așa rânduială ca din Păltiniș.

În cele mai multe nu era nimic hotărât dinainte. Plecau, cei mai mulți, când și după cum îi tăia capul.

Unii în căruțe, alții călări, unii și pe jos. Porneau grupuri mai mici. Fruntașii se urcau în căruțe, lăsau pe cineva din sat să adune alegătorii, și porneau. Mulți așteptau o jumătate de ceas, chiar mai mult, apoi își pierdeau răbdarea și plecau la drum cu câți alegători veniseră mai în grabă.

Astfel, pe la miezul-noptii, cinii începură să latre prin toate satele din cercul acela electoral.

În căruțe, călări pe drumurile rele, ori pe jos,

apucând poteci cunoscute, alegătorii veneau însă neconținut.

Locul de întâlnire al tuturor alegătorilor era satul cel mai apropiat de orașelul în care se făcea alegerea. Un sat românesc, frumos și curat.

Aici se strânseseră unii alegători încă decusară. Apoi, de când se făcu gură de ziuă, oamenii soseau neconținut. Sumanele le erau ude și bătucite cu mielusei mărunți. Căciulile unora purtau un strat întreg alb pe fundurile rotunde. Fusesse și frig peste noapte.

Dar cu cât se apropia ziua, bătea tot mai cu putere vântul de la miazăzi, mieluseii nu mai împrôscau, picurii cădeau mai mărunți, până ce, în urmă, cerul începu să se răzbune. Fuioarele, pânzele de ploaie se vedeau departe spre miazănoapte. În lumina soarelui, ce-a fost alb peste noapte se topi îndată. Însă nici două ceasuri n-a rămas cerul limpede. Din miazăzi izvorâră nouri prăpăstioși, umplură cerul repede, ca niște monștri grei. Fulguiala începu din nou, cu ploaie, cu vânt. Uneori văzduhul se curăța, soarele lumina câțeva vreme, umbre uriașe se fugăreau pe pământ, apoi se întuneca și vremea din nou. Așa se schimbă vremea neconținut în ziua aceea, până sara târziu.

Satul unde se făcea întrunirea tuturor alegătorilor se popula tot mai tare. Se întâlneau oamenii, își dau binețe și blăstămau pe spurcata de babă care nu-i lăsa să aibă o zi frumoasă. Alegătorii mai tineri glumeau:

- Asta-i soacră-ta, vere!
- Ba a ta!
- A mea nu-i așa bătrâna.
- Dacă te duci acasă vezi și învaț-o omenie.
- Se întrebau de cutare și de cutare.
- N-a venit.
- Nu. S-a dat marod, ca la miliție.
- Ți-ai un teleleu, de ți-l dă dracului.

Într-un grup mai mare spunea ceva un popă. Barba i se zbătea mereu pe piept.

De-o parte, alții se agitau pentru o veste ce tocmai le sosise. Cică pe cei din Vălișoara, pe oamenii părintelui Andrei, i-ar fi văzut în căruțe străine. În urma lor venea notarul.

— Nu se poate, frate! Pe toți treisprezece?

— Pe toți.

— Vor fi alegători străini.

— Ce-mi spui? Eu îi cunosc pe toți, începând de la primarul.

— Și părintele?

— Nu, el nu era cu ei.

Alții, iarăși, vorbeau despre bani. Că s-ar fi împărțit bani de oamenii stăpânirii.

— Douăzeci de zloți de vot.

— Și drumul.

— Și mâncarea.

— Ei, drăcie ca asta! Dar las, le-or sta pe suflet.

În vremea aceasta alegătorii veneau neconținut.

Căruțele, caii intrau prin curțile sătenilor. Țăranii ieșeau, amestecându-se între ceilalți. Ulițele începură să se umple.

Deodată un cuvânt începu să treacă din gură-n gură: «La grădina domnească».

Și oamenii începură să se miște încet, în masă, spre partea răsăriteană a satului. Aici era o curte largă, și în mijlocul ei un șopron foarte mare. Va fi fost, pe vremuri, grădină domnească, dar acum era fânaț, proprietatea bisericii.

Oamenii se adăpostiră bucuroși sub șopron. Cei mai mulți își scoaseră traistele de sub sumane și începură să îmbuce. Priveau cu ciudă la vremea rea de-afară.

Vreun ceas mai așteptară și aici. Mulți preoți erau amestecați printre dânșii. În urmă, pe drum, se văzu

înnegrind o ceată întreagă de domni. Preoți, protopopi, avocați, toți alegătorii din pătura cultă, care se opriseră puțin la părintele din sat.

Unul din cei care sosiră se urcă pe-un bolovan și începu să le dea povețe. Să nu le fie frică, să nu asculte de îndemnurile nimănui, să spună limpede numele doctorului Vasile Grecu. Mai presus de toate să fie cuminți, să se poarte în liniște, și de băutură să se ferească.

— Și acum, în șiruri de câte opt, pornim! sfârși el.

— Pricepem, domnule, se auziră câteva glasuri.

Numaidecât merindea fu învelită, ascunsă în traiste, brațele se ridicară peste capetele descoperite, și traistele fură ascunse sub sumane. Oamenii porniră tăcuți, în șiruri dese, regulate.

Pe drum, unii începură să povestească potoliți.

— Zice că nu ne lasă să intrăm cu bâtele. Ce comedie!

— Mai bine le-am lăsa acolo în șopru decât să ne împiedice.

— Ce prostie! Doar nu mergem să ne batem.

— Se vede că domnilor din oraș II-i frică. Pesemne nu se simt cu sufletul curat.

Pe drum era o tină moale, o ciorofleacă urâta. Totuși, vreo trei preoți mai tineri și niște domnișori se plimbară de câteva ori de-a lungul șirurilor, tot înclinând din cap sau arătând cu mâna. Din majoritatea de trei sute aveau în masa aceasta mișcătoare o majoritate de o sută cincizeci. Fruntașii erau mulțumiți. De nu se va mai întâmplă ceva pe drum, izbânda era asigurată.

În liniștea în care înaintau alegătorii, se auzea din când în când câte un «vivat!», câte un «să trăiască! →. Erau vreo câțiva care închinaseră de dimineață cu paharele.

Mai ales în șirele din urmă izbucneau din când în când hohote de râs. Între aceștia din urmă era un om mic

de statură, roșu la față ca un rac, care dacă lua cât de cât la cap, începea să spună vorbe pocite pe ungurește. Slujise pe vremuri la honvezi, într-un oraș unguresc. Acum însă era alb la cap ca o oaie. Cei din jur începură să-l întărate cu vorba: ba că l-or închide și nu-l mai lasă acasă, ba că nu-l vor lăsa să intre nici în oraș. Ochii bădicului Simionaș se tulburau.

— Olgoș, nem vorbi! Cotonoașag! zicea, tresărit, bădicul Simionaș.

Însă la intrarea în orașel, dimpreună cu dumnealui, fură opriți foarte mulți alegători.

Oamenii stăpânirii găsiră cu cale că nu-i de ajuns să ai numele scris în lista alegătorilor, ci se mai cerea de la fiecare votant un bilet eliberat de primăria comunală. Chipurile ca printre alegători să nu poată intra și derbedei care nu aveau drept de vot. Unii pierduseră biletele acelea, alții, neștiind, nici nu le cerură. Dar la intrarea în oraș era postată - în șiruri lungi - jandarmerie, miliție. Și doi ofițeri cereau fiecărui alegător să le arate biletul. Care nu-l putea arăta, era oprit să intre, fără nicio pierdere de vorbă. În șirurile alegătorilor se produse o mare zăpăceală. Totuși, cei mai mulți care nu aveau bilete înaintară printre ceilalți până unde erau înțepeniți ofițerii. Nădărdiau încă să se poată strecura nebăgați în seamă. Unora le și reuși, dar cei mai mulți, care nu aveau hârtiuțele acelea verzi, fură respinși.

Bădicul Simionaș însă nu se lăsă așa cu una cu două.

— Ce poruncă? Nu vrea poruncinoc! Dați-vă în laturi, le spunea el cu ochii tulburi, cu vocea lui tresărită.

Însă ofițerul îi puse mâna în piept și îl împinse înapoi.

Îndată ce intrară în orașel, o comisie aleasă dintre fruntași se duse numaidecât să protesteze înaintea președintelui de alegeri. Însă fără niciun rezultat. Cordonul de jandarmi ținu straja orașului până la sfârșitul alegerii.

Pentru alegătorii români era designat un birt mare ca loc de cortel. Afară era mereu aceeași vreme schimbăcioasă: răs cu plâns. Oamenii se retraseră prin sălile goale, tăcuți, îngrijați. Fruntașii încă erau foarte neliniștiți: le rămăseseră afară din oraș mulți alegători. Apoi se temeau că oamenii, închiși aci în crâșma, vor începe să bea. Fruntașii se împrăștiară prin mulțime și îi povățuiau să se ferească de băutură. Însă era de prisos îndemnul acesta; ei numai la băutură nu se gândeau în clipele acestea. Respingerea celor fără bilete îi apăsa pe suflet. Simțeau că li s-a făcut o mare nedreptate. Se simțeau îngrijați de ce va urma. Își făceau socoate în gând câți vor fi rămas afară. Și deodată începu să le fie ciudă, să disprețuiască pe cei ce nu s-au mișcat de-acasă. Fiecare își aducea aminte de doi, de patru, de mai mulți, care rămăseseră pe la vetrele lor, ori trecuseră în tabăra contrară. Își ziceau: «Dacă venea și cutare și cutare, tot am fi putut birui». Pentru că, dintre țărani, cei care ajunseseră odată până aci, aveau hotărârea nestrămutată de-a învinge. Vreun preot, vreun învățător, vreun medic de cerc, poate a intrat codindu-se încă în birtul acesta, poate a privit pe furiș în jur să nu-l vadă cineva. Voința lor, gândindu-se la relele eventuale ce-i vor ajunge, poate se mai clătina. Însă voința țăranilor care au ajuns o dată aici era tare ca fierul.

Țăranii deci, și dacă băură, gustau mai mult, dar afară de trei-patru, rămaseră trezi ziua întreagă.

Încă nu se începuse votarea când oamenii care ședeau pe lângă ferestrele ce răspundeau în stradă, începură să privească cu interes, grămădindu-se tot mai mulți. O fereastră se deschise. În drum, aproape de birt, un domn cu barba roșcată trăgea de mânecă pe un moșneag, îndărătul moșului mai erau doisprezece țărani.

— Dumneavoastră faceți mișelie, zicea străinul. Trebuie să veniți la noi.

— Mergem, domnule, unde ne trage sufletul, răspunse moșul.

— Atunci să nu fi venit în căruțele noastre. Trebuie să veniți la noi. Sunteți de-ai noștri.

— Nu-i prost cel ce mănca șapte pâni, domnule, ci cel ce le dă, răspunse bătrânul, și, zmuncindu-se din mâinile străinului, porni cu cei doisprezece după el și intrară în birt.

Erau țăranii părintelui Andrei, alegătorii din Vălișoara. Între alegătorii români se făcu o vie mișcare. Fețele tuturor a se înseninară. Era un semn bun acesta.

Aceia intrară cu sfială și se fereau de cunoscuți, însă numaidecât limbile li se dezlegară și povestiră cum au trebuit să lucre după capul lor, căci părintele Andrei nu le-a dat nicio îndrumare și nu le-a fost de niciun folos.

Votarea se începu după satele cele mai apropiate. Alegătorii din satul cel dintâi se aleseră dintre ceilalți și porniră sub conducerea alor doi bărbați de încredere. Erau părintele Ion Albu și doctorul Ion Florea. Un fior trecu prin inimile tuturor când ceata cea dintâi porni. Mulți își făcură cruce și ziseră cu glas tare: «Doamne-ajută!». Deși grupa dinții nu putea aduce niciun rezultat, totuși oamenii așteptară ca pe spini întoarcerea ei.

Când se înapoiară, cei care-și dăduseră voturile fură năpădiți din toate părțile cu întrebări:

— Cumu-i acolo?

— Cine-s?

— Ce-i acolo?

— De-ai lor sunt mulți?

Oamenii răspundeau dându-le deslușiri. Vreo trei dintre ei erau cu voie rea.

— Tot omul să spună, când l-o întreba cu cine votează, numele întreg al candidatului nostru. Să nu zică Vasile Grecu, sau avocatul Grecu, ci doctor Vasile Grecu. Din cauză că nu s-a spus numele întreg, trei voturi ni s-au

respins pân-acum. Așadar, fiecare să spună doctor Vasile Grecu, repeți Ion Florea, pornind cu oamenii din satul al doilea.

Însă cei care votaseră aduseră și o veste bună: biletele acelea nu se cereau și la votare. Acolo te citește de pe listă, și primăria comunală adeverește că tu ești cel citit.

Dan Bârsan, îndată ce auzi vestea aceasta, se strecură afară și numaidecât sări peste gard în grădina crâșmei. Tot pitulându-se prin grădini, tot sărind gardurile, ajunse în urmă pe câmp.

El mai fusese în orașelul acesta. Dar după ce ajunse în larg, se opri, cercetă cu de-amănuntul poziția locului, căută drumul cel mai scurt. Apoi, tot furișându-se, ajunse la cei care, opriți să intre, așteptau, cu mintea tâmpită, sfârșitul.

Numaidecât vreo patru mai tineri porniră cu Peștele. Alții plecară după un anumit timp.

Și nu peste mult, cei din birt se pomeniră că sar vreo cinci români peste gard, în curtea birtului. Aceia se amestecară veseli printre oamenii din birt, a căror bucurie era foarte mare. Peștele nu se mai văzu până la amiazi.

Și, de la nouă ceasuri pân' la amiazi, se strecurară mereu prin grădini, conduși de Dan Bârsan, cei opriți de dimineată la intrarea în oraș. Însă rămaseră și neaduși. Erau oameni bătrâni care nu puteau să treacă peste atâtea piedeci, alții, iarăși, se împrăștiaseră prin satele vecine. Unii plecaseră chiar acasă.

— A cui a fost gândul ăsta? întrebă Ion Florea nespus de vesel... Câștigarăm astfel vreo șaizeci de

— A lui Dan Bârsan, domnule, a Peștelui, răspunseră oamenii.

— E de-ai mei, domnule Florea. Stai să ți-l prezint.

Și părintele Albu îl aduse numaidecât pe Dan. Nici nu trebuia să-l îndemne să vie. Conștient de ce-a făcut, ochii

vioi ai lui Dan scăpărau de bucurie, de fală. El venea cu pași hotărâți.

— Dumneata ne-ai câștigat biruința zilei de azi, îi zise Florea cu însuflețire.

— M-aș bucura foarte mult, domnule Florea. Ar fi fost o mare rușine să cădem, răspunse Dan Bârsan.

— Să fie mulți ca dumneata, am câștiga multe alegeri. Să știi că va trebui să te prezint domnului Grecu.

— Pe dumnealui îl cunosc demult și aș dori din toată inima să-l vedem ales.

Dan salută și dispăru în mulțime.

— Mi-a fost și mie de mult ajutor, domnule Florea, zise mângâiat părintele Albu.

— Nu-i mirare. Așa un om!

Ei porniră cu alt sat la urnă. Vremea trecea încet, deși oamenii erau mereu agitați. Urmăreau pe ferești pe cei care mergeau să-și deie votul, priveau lumea din oraș, care se grămadise în piață, cu toată vremea slabă de-afară, râdeau de bădicul Simionaș, care trăsesese cu sete la măsea.

Căci bădicul Simionaș fusese între cei dintâi care, sărind peste garduri, tupilându-se prin grădini, ajunseseră în tabăra românilor. Tresărit puțin din firea lui, întărâtat de ofițerul care nu-l lăsase să intre în oraș, amețit și de băutură, Simionaș nu mai vorbea decât ungurește. Spunea adică vorbe pocite din care nu se pricepea mai nimic.

— Io hodnaghi, io porunci, vașarheli, vașarheli.

Numai cuvântul din urmă se pricepea. În orașul acesta (Târgul-Murășului) își făcuse, pe vremuri, miliția bădicul Simionaș. Accentul pe cuvinte însă totdeauna îl puneă aspru, ungurește, pe silaba întâi. Umbla clătinându-se de la un grup la altul și cerca să le arate cum l-a respins ofițerul. Ofensa aceea se părea că nu mai vrea să-i iasă din minte.

De câte ori se întorceau alegătorii din vreun sat de la urnă, cei din birt întrebau cu nerăbdare:

- Cum stăm?
- Noi o sută patruzeci, ei o sută.
- Noi două sute optzeci, ei două treizeci.
- Noi șase sute, ei cinci sute douăzeci.

Vremea fu mereu schimbăcioasă. Ochea câteodată și soarele, dar tot mai mult ploua cu vânt, fluturau fulgii de zăpadă. Miliția, jandarmii, patrulau necurmat prin ciorofleaca pieții.

Prin mijlocul pieții curgea tot mai mare un pârâias, grăbindu-și apele murdare. Cu cât treceau ceasurile, cu cât se apropia votarea de sfârșit, oamenii așteptau parcă mai potoliți. Pentru că erau siguri de izbândă sau pentru că omul, neputând suporta mereu aceleași senzații, cade în urmă într-un fel de apatie, obișnuindu-se cu orice?

Satul bădicului Simionaș era chiar în urmă. Până i-a venit rândul, dumnealui se uita des, cu ciudă parcă, în fundul păhărelului. Mulți erau de părere să nu-l mai ducă la urnă. Însă bădicul, îndată ce văzu că oamenii din satul lui se înșiruie, se puse și el drept, militărește între ei, și nu voi să înțeleagă nimic din cuvintele celor ce-l îndemnau să rămână.

— Olgoș, ne hibaz, elore, zicea bădicul cătrănit, bătând din picior.

Îl duseră deci și pe dânsul, însă spre nenorocirea lui.

În sala de votare bădicul privi cu ochi crunți la președintele gras care ședea într-un fotoliu. Când acela-i puse întrebarea cu cine votează, Simionaș își scoase pieptul:

— Cu-mpăratu, cu chirăi - vașarheli, zise bădicul râzând.

— Dumneata bolind, spuse președintele.

— Bolond tat tu, neamțule, făcu bădicul, care nu putea suferi vorba asta, oricine i-ar fi spus-o. Doctor Văsălie Grecu, adaose apoi, accentuând pe silaba întâi, ca de regulă când era beat.

Dar votul lui nu se mai scrisese. Doi panduri îl prinseră, și Simionas numai după două zile fu eliberat din dubă.

La șase se publică rezultatul. Românii pierduseră multe voturi, pentru că mulți țărani, cu toată instrucția ce li se dăduse, nu spuneau întreg numele candidatului. Le era mai ușor să-i zică după cum se obișnuiseră de mai demult. Totuși Vasile Grecu fu declarat ales cu majoritate de șaiszeci și două de voturi.

Alegătorii români ieșiră din birt, și, în șiruri de câte opt, trecură pe uliți. Ei mergeau veseli, liniștiți. Bucuria izbândeii li se citea în ochi, pe față. În șopronul din «grădina domnească», în satul vecin, li se servi mâncare și băutură. Ion Florea, urcat pe-o tribună improvizată, le ținu o înflăcărată vorbire, mulțumindu-le pentru curajul cu care au luptat. Le vorbea cu atâta însuflețire, încât oamenii se ridicară toți în picioare și-l ascultau neclintiți. Acum, după ce trecuseră prin foc, ei păreau că pricep mai bine ceea ce le spunea tânărul acela. Când termină, uralele nu mai sfârșeau. Numele lui Grecu, a lui Florea erau pe buzele tuturor.

«Grădina domnească» era chiar lângă drumul țării. Niciun gard n-o despărțea. Oamenii mâncau, închinau din pahare sub șopronul acela foarte mare. Unii cântau.

Pe drumul țării se furișau din când în când, uitându-se la stânga, călări sau în căruțe, țărani care votaseră cu partida contrară. Dar se ascundeau în zadar. Cei de sub șopron îi vedeau, și începea să ploaie asupra lor vorbe de batjocură:

— Huideo măă, prindeți iepurele!

— Iute mă, că te vede notarul!

— Uite, boierii, mă, cum se aleg dintre oameni!

Unul care, se vede, citise pe vremuri *Calicul*, improviza versuri pe socoteala lor:

— Joacă, joacă, măi Martine, Că domnul te ține bine,
Da1 tu-l prinde și-l sucește, Prin noroi îl tăvălește, Doar de

se mai omeneste!

Aceia mergeau mereu cu capetele întoarse într- -altă parte. Petrecania ținu vreo două ceasuri. Apoi oamenii începură să se împrăstie prin sat, să-și înhame caii, și să-și vadă fiecare de drum. Numai localnicii își petrecură până mai târziu.

Ion Florea, îmbătat de mulțumire, porni, cu ceilalți orașeni, cu trenul cel dintâi. Decusară vântul începu să bată iarăși cu mielușei. Țicănitul lor se auzea mereu în geamurile vagoanelor.

XIII

Cu telegrama în mină, cu ochii arzând în văpăi, cu fața strălucitoare de fericire, alergă Olimpia pe scări și deschise ca o furtună ușa camerei, în care avocatul Vasile Grecu și Mărioara povesteau încet, așteptând rezultatul alegerii. Olimpia fusese atât de agitată în ziua aceea, încât n-a cutezat să rămână cu bărbatul și cu fata, ci, din odaia ei, privea tot mereu pe fereastră. Când văzu că factorul poștal intră subț poarta lor, năvăli prin ușa deschisă pe scări, îi smulse aceluia hârtia, o deschise, o sorbi cu ochii și, numaidecât, începu să alerge pe scări în sus. Inima îi cutremura pieptul, îi lua respirația, cum i se zbătea sub sânul stâng.

— Șaizeci și două de voturi majoritate! strigă ea triumfător, intrând în cameră și, strălucitoare ca o zeiță, îmbrățișă cu patimă pe Vasile Grecu, pe Mărioara. Pe față o strânse mult la sânul său și o sărută pe frunte.

— Așadar Dumnezeu ne-a ajutat, zise vesel avocatul, ridicându-se și luând telegrama.

Olimpia lăsa cu părere de rău hârtia din mină.

— Ne telegrafiază Florea, zise Grecu zâmbind. În cuvântul lui cred că ne putem încrede.

El trecu telegrama Mărioarei. Ea citi cuvintele și se opri la numele lui Florea. Obrajii i se împurpurară. Parcă aceasta ar fi fost cea dintâi scrisoare ce i-o trimitea. Însă

fericirea zvăpăiată a mamei sale o ținea într-o continuă mirare. Olimpia râdea, juca prin casă, se lăsa pe-un scaun, și, ca și când ar fi ars-o se ridica numai decît. Mărioara n-o văzuse niciodată așa de exaltată. O privea mereu, o urmărea, și nu putu să-și ascundă admirația. «Doamne, frumoasă-i mama!» își Mărioara Grecu.

Olimpia umbla prin casă, râdea, spunea cuvinte pe jumătate. Părea că mintea i se rătăcește. Din când în când trupul ei frumos și plin se cutremura.

Ea începu deodată să vorbească fără mult înțeles.

— Așadar, Vasile... pachetăm. În capitală. Da, vine. Va să zică a avut succes! Da, a avut succes. Da, e bine. E foarte bine! Da, un banchet. Un banchet, nesmintit! Banchetul trăbă să-l facem! Ea tăcu. Se opri asupra cuvântului acestuia, ca și când ar fi aflat un loc apropiat de odihnă. Ochii ei verzi ardeau, întunecați puțin. Părea că are friguri. Suferea.

Avocatul Vasile Grecu, oricât îl impresionase reușita lui, nu putu să nu observe neobișnuita agitație care o robise pe Olimpia. Și simți cum i se strecoară în suflet niște picuri amari. Își zicea: «Așadar Olimpia e roabă superbiei. Nu gândul că Mărioara va putea merge să se perfecționeze în pian, ci dorința ei să se știe soția unui deputat i-a stat atunci pe suflet.»

— Așadar, Vasile, încă mine trăbă să dăm un banchet! zise Olimpia lăsându-se frînta pe-un scaun.

— S-ar putea și mai târziu. Oamenii vor fi obosiți. A fost o zi grea cea de astăzi, răspunse avocatul.

— Nu, da' de unde. Decusară, poate acum chiar, vor fi sosit cei din oraș. Apoi, până mine sară este vreme de odihnă. Nu-i așa, Mărioaro? întrebă Olimpia întorcându-se spre fată.

Mărioara privi mirată la mamă-sa. Niciodată până acum nu-i ceruse mamă-sa și părerea ei în hotărârile ce le lua cu avocatul. Mărioara era învoită din tot sufletul cu

propunerea Olimpiei. Ea dorea să-l vadă cât mai repede pe Ion Florea.

— Eu cred că mine va fi bine. Nu vor fi obosiți, zise ea.

— Așa-i? făcu Olimpia aruncându-i o privire plină de recunoștință.

— Dacă voi credeți că va fi potrivit mine banchetul, eu n-am nimic împotrivă, zise avocatul. Lucrul acesta, de altfel, vă privește mai mult pe voi.

— Așa-i, dragă, și noi ne vom sili să reușească strălucit. Vom chema pe pretinii noștri aici, acasă.

— Olimpia, după ce spuse cuvintele acestea, se întoarce spre Mărioara.

— Așadar, dragă Maio, în urmă tot mi se va împlini o veche dorință. Tu vei putea ajunge o artistă în pian.

Avocatul Grecu îi spusese fetei despre ce e vorba. Mărioara, atunci, deși nu se arătase bucuroasă, totuși îi mulțumise tatălui său.

Acum, fata, după ce-i aminti și mamă-sa, pentru întâia oară, planul lor, simți o ușoară tristețe în suflet.

— Da, mamă, dacă aflați de bine... zise ea nehotărâtă.

— Și mai află cineva de bine, scumpa mea.

— Fata, avocatul o priviră întrebători.

— Domnul Florea, când te-a auzit mai întâi cântând la pian, mi-a spus mie că vei ajunge, cu puțină școală, o adevărată artistă. Și eu, în chestia aceasta, sunt de-o părere cu dumnealui.

Olimpia spuse cuvintele acestea cu vocea ei caldă, catifelată, în care parcă vibra o adâncă sinceritate. Mărioara o întrebă repede, cu ochii plini de lumină:

— A spus domnul Florea așa?

— Da, Maio. Însoțindu-ne într-o sară acasă.

Mărioara simți deodată o bucurie adâncă. Repede îi veniră gândurile acestea: «Așadar el de-atunci mă iubește. Lui i-ar plăcea să cânt și mai bine la pian. Dacă-i place lui,

pentru ce să nu mă duc?» Și, cu o nevinovăție copilărească, îi trecu prin cap chiar judecata aceasta: «Ne putem noi cununa și mai târziu!».

Mărioara se ridică, și, mulțumindu-i, o sărută pe Olimpia. Fața fetei strălucea de fericire.

Vasile Grecu zâmbea. Pentru bucuria ce i-a adus-o Mărioarei cu vorbele sale, uită amăreala ce i-o strecurase în suflet, mai înainte, Olimpia cu superbia sa.

— Domnul Ion Florea e un tânăr foarte detreabă, zise el vesel. La reușita mea el a contribuit mai mult decât oricare altul. Dacă-și va lua cenzura și-și va deschide cancelaria, cu siguranță el va fi avocatul cel mai căutat în oraș.

— Chiar și decât dumneata? întrebă c-o privire ștrengărească Mărioara.

— Fără îndoială, fata mea. Lupta, învingerea, e a tânărilor, totdeauna. A lor e viața, răspunse avocatul.

Ei începură să se sfătuiască pentru ziua de mine. Însă Olimpia Grecu nu mai putu rămânea mult. Cuvintele din urmă ale avocatului o tulburară, o răniră adânc. Ea trecu în camera vecină, în camera sa. A lor e viața? A cui? Întrebarea aceasta i se ridica mereu în suflet cum se ridică o bucată de lemn pe care o cufunzi în apă. A cui? A lor doi? Fata ei și Florea? Și după ce i se ridicau aceste întrebări, venea îndată și răspunsul, de la sine. Și răspunsul acesta îi părea că-i sună tare, dar sac, prin cap, prin trup, prin casă, ca un pocnet de pușcă: «Niciodată! Niciodată! Niciodată!»

În dimineața următoare, Ion Florea se sculă târziu. Membrele-i erau și acum înțepenite. Se îmbracă în silă, tândălind, și când ajunse în cancelaria avocatului Chirca erau zece ceasuri. Interiorul acestui birou îl indispușe și mai mult. După ce vreme de trei săptămâni abia de lucrase aici patru zile, părea că s-a dezvățat de el. Rupându-se deodată de activitatea lui agitată din zilele trecute, simțea o silă să revie iar la vechea lui ocupație, își depuse

paltonul, pălăria, și se apropie încet de masa lui de scris. Pe masă văzu un plic, îl luă, îl desfăcu și numaidecât simți iarăși puterea lui veche de muncă, îi păru chiar că biroul e mai prietenos. Era invitarea pentru banchetul de sara. Se gândi îndată la Mărioara și se bucură din tot sufletul că încă desăra va putea s-o vadă, să fie lângă dânsa.

El șezu, înmuie condeiul și începu să scrie repede de unde întrerupsese cu zece zile înainte. Scria cu ușurință.

Din când în când se oprea: îi venea în minte câte un amănunt de la alegere, din colindatul lui prin sate.

Avocatul Chirca abia se arătă pe la amiazi.

— Trăbă să-ți vezi de cenzură, să-ți deschizi cancelaria, tinere, zise omulețul c-o voce răgușită. Apoi, îndată, începu să împrăstie prin cameră sunetele acelea metalice. Din alegeri se alesese c-un guturai strașnic.

Ion Florea așteptă până se liniști bătrânul, apoi îl întrebă mirat:

— Și pentru ce, domnule avocat?

— Pentru că, așa cum muncești dumneata, e păcat să lucrezi pentru alții. Eu credeam că azi n-am să-ți văd fața. Am și intrat numai din curiozitate. Eu azi n-am nicio voie de birou.

— Și eu am venit mai târziu, domnule Chirca, zise Florea, măgulit de lauda șefului.

— Bine, bine! făcu șeful, cu răceală parcă. Eu credeam, adaose îndată, că ne vom vedea numai desăra, la banchet. Ești chemat, nu-i așa?

— Da. Am aflat invitarea aici pe masă. Va fi multă lume?

— De-ar fi! răspunse Chirca. Acum odată ar trebui să nu se îngrădească prea tare doamna Olimpia. Cea mai ușoară neatenție poate să supere adânc. Și trăbă să recunoaștem că pentru reușita lui Grecu au muncit cu mic, cu mare. Deci, de data asta, doamna Olimpia ar trebui să-și deschidă larg ușile casei.

— Și vă temeți că nu va face așa?

— Eu nu mă tem de nimic! răspunse Chirca. Dar ar fi de dorit. O dată în viață fiecare om ar trebui să recunoască nesfârșitul lanț prin care e legat de restul lumii, chiar dacă el ar fi veriga din frunte, cea mai strălucitoare.

— Eu cred că vor fi invitați toți cei care au contribuit la izbândă. Am fost invitat eu...

— Ei, dumneata! îl întrerupse șeful. Asta e cu totul altceva!

— Și pentru ce să fie altceva, domnule avocat? întrebă Florea.

— Să-mi dai voie să nu te cred atât de naiv precum te arăți, zise șeful cu vocea aspră. Dumneata - domnișoara Grecu! Dumneata - bărbatul de încredere al lui Grecu, la alegeri. Dumneata cum să fi rămas din lista invitaților?

Ion Florea tăcu. Își luă condeiul și voi să scrie mai departe. Însă nu făcu trei litere, și avocatul îi smulse condeiul din mină.

— Azi nu se muncește, domnule candidat. Azi e sărbătoare, zise el. Păcat că am răcit așa de-al dracului.

Ion Florea zâmbi.

— Dacă domnul șef poruncește, eu n-am decât să ascult, zise el.

— Bine, bine! însă, ca la un șef, trăbă să-mi mai răspunzi la o întrebare. Și avocatul se răzimă de masă.

— Cu toată plăcerea, domnule avocat, zise Ion Florea.

— O să vedem îndată cu ce plăcere, începuse Chirca. Ți place de domnișoara Grecu? Ei, ei, nu te roși, nu te codi, că nu mai ești copil. Ți place?

— Da, domnule Chirca. O iubesc. O iubesc foarte mult pe domnișoara Mărioara, răspunse Florea, suindu-i-se tot sângele în față.

— Bun. Asta-mi place! Ți place un răspuns de bărbat, zise mulțumit avocatul.

— Dar... începu Florea privind la masă.

— Ei, dacă este un «dar», atunci e rău. Ce vrei să spui? Și fruntea omulețului se încreți.

— Aș vrea să fie săracă, să n-aibă nimic, să nu fie din familia aceea fruntașă.

Ion Florea spuse cuvintele acestea repede, ca și când i-ar fi apăsât mereu pe suflet.

— Bun! zise mulțumit șeful. Așadar o iubești mult. Asta-i de căpetenie: iubirea. Ea va învinge și celelalte greutăți. Dar stai puțin, să nu ne grăbim. Averea ei și poziția în societate a familiei le socotești piedeci la căsătorie. Așa-i?

— Da, domnule avocat, răspunse Florea, părând foarte serios.

— Bun. Ce crezi dumneata, ce-i averea? îl întreabă șeful privindu-l țintă.

— Dacă ar fi după mine! Dar aici nu se întreabă părerea mea. De bună seamă, eu nu prețuiesc așa de mult averea, răspunse Florea.

— Și crede domnul candidat că-i singur în lume de părerea asta?

Omulețul clipi batjocoritor din ochi.

— Nu, domnule avocat, de pildă dumneata.

— Eu, întrerupse Chirca, zic că averea în sine nu-i nimic. Nu poate da un preț mai mare unui om, dacă omul acela e lipsit de alte calități. Dar mai sunt oameni care cred așa.

— Doamna Olimpia? zâmbi Florea.

— Nu. Dânsa, poate are alte principii. Pe femeia aceea o poți cunoaște foarte cu greu. Însă domnul Grecu...

— Domnul Grecu?! întreabă mirat Ion Florea.

Cu toartă bunătatea ce-i era zugrăvită pe față, avocatul Grecu îi păruse lui Florea, totdeauna, cel puțin foarte sever. Chiar și vorbirile cumpănite îi părură lui Florea spuse atât de grav numai pentru importanța cea

mare ce o avea avocatul în societate.

— Da, tinere, domnul Grecu. Poți să mă crezi pe mine. Dintre pretinii lui, poate eu îl cunosc mai bine, zise șeful. Așadar, adaose el, din partea averii suntem liniștiți. Acum să-mi spui, poziția socială a cuiva poate să sape o prăpastie între șirurile societății noastre? N-ar fi aceasta un dezastru național?

— Ar fi, și totuși, vezi și dumneata că acele prăpăstii există, răspunse Florea, urmărind privirile vioaie ale șefului.

— Există pentru cei care vreau să le vadă, pentru cei a căror pricepere nu poate trece în regiuni mai înalte. Dar o minte limpede, o pătrundere foarte puternică ar putea să considere prăpastia aceasta de reală? De pildă, dumneata? Și șeful îl sfredeli cu privirile-i neliniștite.

— Eu, domnule avocat, nu aș putea să le văd. Noi care suntem ieșiți de-a dreptul din păturile țărănești putem înțelege numai într-un singur chip pătura noastră intelectuală, ca o singură clasă. Însă, durere, între cei care stăruie de mat demult în pătura noastră cultă, pe care îi despart de opincă două sau trei generații, între aceștia se află destui care, deși înzestrați cu judecată limpede, consideră acea prăpastie de reală.

Până ce vorbi Florea, avocatul Chirca îl ascultă cu băgare de seamă, cu plăcere chiar.

— Acum eu te bat c-un singur argument, începui el vesel. Te bat cu pretinul Vasile Grecu. Neamul lui îl desparte de opincă nu două, ci multe generații, și totuși el nu știe nici azi ce-i prăpastia aceea. Hei, tină Te, o minte pătrunzătoare ca a lui nici nu poate s-o vadă. Admit și eu că există oameni ca și cei de care ai amintit. Grecu însă nu-i dintre ei. Chiar imensa clientelă pe care o are la țară, marea lui popularitate pe care ai putut-o cunoaște în alegerile de-acum, dovedesc afirmația mea.

El tăcu, bătând un tact rar, cu degetele lui osoase, în

masă. Tăcea și Ion Florea. Se gândea. Deodată zise:

— Dar domnul Grecu ascultă de doamna Olimpia. Așa spune lumea.

— El e om cu minte, tinere. De multe ori, pentru pacea casei, trăbă să-i dai dreptate nevastei. Însă când e vorba de fată-sa, voința lui e mai tare decât fierul.

— Chirca se opri din ciocănit și adaose: Să fii dumneata sigur că fericirea Mărioarei e pentru preținul Grecu o chestie atât de însemnată, încât o sută de Olimpii nu vor putea să-l abată de la hotărârea lui.

— El tăcu, se ridică, cum sta răzimat de masă, își luă pălăria, și, ieșind, îi zise: Așadar, desăra ne întâlnim, tinere. Vezi să-ți folosești libertatea de azi.

Ion Florea mai rămase încă multă vreme pe gânduri. Cumpănind mereu ce-i spusese avocatul Chirca, simțea cum îi crește speranța în puțința de a-și realiza planurile sale. Și deodată începu să-l iubească, să-l stimeze mult pe avocatul Grecu.

Temerile avocatului Chirca fură zadarnice. Sara, casele familiei Grecu se umplură de lume. Nime nu fusese uitat dintre cei care luaseră parte la alegeri. Nu numai candidații de avocat, ci chiar și scriitorii din cancelaria lui Grecu și din altele fură invitați. Se mai aflau aici și oameni care nu avuseseră nici în clin nici în mănecă cu alegerea. Slujbași de la judecătoria regească, de la tribunal. Cu un cuvânt, toți care se puteau număra în pătura intelectualilor din oraș.

În patru săli vaste erau așternute mesele încărcate cu bunătăți, cu mâncări și băuturi. Până se așezară la mese, mulți din cei invitați vorbeau în taină, pe șoptite. Alții erau cufundați în conversații aprinse. Obiectul tuturor conversațiilor erau alegerile, luptele ce s-au purtat, alegătorii, cei buni și cei slabi de înger, reușita. Pe fețele, în ochii multora se citea o mare mulțumire. Chiar și celor care se simțeau mai stânjeniți în vorbă, în purtări, li se

coborâse parcă o dulceață în liniile fețelor, în priviri. Erau măguliți că nu fuseseră uitați.

Mulți dintre cei de față vor fi vorbit de multe ori de rău, vor fi invidiat în adâncul sufletelor pe Olimpia, familia Grecu. Însă acum zâmbetul de plăcere, de complezență, de îndestulare era pe fețele celor mai mulți. Unii dintre cei prezenți făceau impresia că stau mereu gata să servească. De câte ori se deschideau ușile și intra vreun servitor, unii dintre cei prezenți făceau mișcări instinctive ca și când ar fi voit să le ajute la ceva, că și când ar fi fost o mare cinste pentru ei să le poată fi de vreun folos chiar acestor servitori care țineau de această casă bogată. Ei aveau, inconștient, privirile acelea unse, inconștient făceau anume mișcări. O slăbiciune omenească, îndestulită acum, îi făcea pe mulți ridicoli.

Dar erau între invitați destui ca și avocatul Chirca. Aceștia conversau liberi. Aceștia nu respirau un aer nou. Erau însă și aceștia veseli: bucuria reușitei de ieri le umplea sufletele. Poate numai cei doi-trei care se gândiseră la ei când fusese vorba de alegerea candidatului vor fi avut vreun ghimpe la inimă.

Vasile Grecu trecea zâmbind de la un grup la altul. Primea, cu aceeași bunătate pe față, felicitările tuturor.

— Mă bucur pentru că a reușit candidatul Partidului Național, nu pentru reușita mea personală, le răspundea dânsul.

Avocatul Chirca vorbea într-un colț cu Ion Florea. Acesta sosise abia acum. Se folosisese de libertate, cum îl învățase șeful, și, într-o cafenea, începuse o discuție nesfârșită cu un coleg.

— M-am înșălat, zise avocatul Chirca, doamna Olimpia se pricepe de minune la orice. Simte situațiile.

— Da, sunt foarte mulți invitați, zise Florea privind mulțimea de oameni.

— E bine așa, tinere. Totdeauna am zis că o judecată

pripită e greșită. Cât privește pe femeii, se vede că judecata noastră e totdeauna pripită.

— E adevărat, răspunse Florea. Nu știu unde am cetit că femeia e taina cea mai adâncă a vieții.

— Și domnișoara Grecu? îl întreabă repede, zâmbind ușor, șeful.

În clipa aceasta intră un servitor care-l pofti Florea puțin afară.

— Doamna vă pofteste pe-o clipă în salonaș, îi spuse acesta.

Florea bătu ușor în ușă. Olimpia îl aștepta în lumină, într-o toaletă strălucită. În pași ușori se apropie repede, plutind parcă, de Florea, și înainte ca acesta să fi avut vreme să se aplece să-i sărute mina, ea-l îmbrățișa cu patimă, îl strânse ca-ntr-un cerc de fier, apăsându-i sânii grei și tari pe piept. Apoi, înfiorată, oftând, îl lăsă.

— Poate fac o prostie, dar te rog să mă scuzi, domnule Florea, începu ea repede, în vreme ce sânii ei bogați se înălțau des. Nu mai puteam să aștept! Trebuia să-ți mulțamesc acum, îndată. Să fi venit asară, îți mulțameam atunci. Domnule Florea, ne-ai adus o mare, o foarte mare fericire și cinste. Îți mulțamesc din toată inima.

Ea tăcu, deveni palidă, și ochii ei împrăștiu luciri de gheață. Făcu o mișcare ca și când ar fi voit să se retragă.

Ion Florea simți povara sânilor pe piept, simți pe trup urmele brațelor ei. Capul începu să-i vâjje. Nu putea spune un singur cuvânt.

— Mărioarei, bărbatului meu, mie, ne-ai făcut o nespusă bucurie. Asară să fi venit la noi, toți trei te-am și îmbrățișat. Da, asară te adoram toți trei, începu din nou Olimpia.

Ion Florea își înălță capul. O privi pe Olimpia. Îi păru foarte calmă.

— Mi se pare, doamnă, zise el liniștindu-se, că rolului

meu îi dați prea mare importanță. Cât am făcut eu au mai făcut și alții.

— Dumneata ai fost totdeauna prea modest, domnule Florea. Dacă nu vrei să-mi crezi mie, întreabă pe bărbatul meu, întreabă pe Mărioara, întreabă pe toată lumea. Dumneata ai câștigat ieri învingerea ca bărbat de încredere al lui Grecu. Și pentru aceasta nu-ți putem mulțami îndeajuns. Pentru că, domnule Florea, e mare cinste a fi deputat, a lua parte activă în Cameră. Și dumneata știi că avocatul, intrând odată acolo, își va ști face datoria. Va fi mereu la postul lui, ca un adevărat erou.

Ochii Olimpiei, la cuvintele din urmă, începură să învie, să împrăștie lumini ciudate.

Cuvintele din urmă îi părură, întâi, lui Florea ca o batjocoră. Cum poate o femeie să spună înaintea unui străin, în serios, că bărbatul său e «un erou»? Dar se gândi, îndată ce și-l închipui pe Grecu, că de omul acesta nu se poate lega nicio batjocoră. Nici chiar dacă batjocora ar veni de la Olimpia. «Va fi totuși adevărat: sumeția, vanitatea, o face să spună cuvinte ridicole» își zise el. Și deodată îi trecu un gând ciudat prin minte: «Eu le-am făcut un serviciu. Am luptat ca femeia aceasta să-și astâmpere vanitatea. Ş-acum îmi mulțamește ca unui servitor care i-a mântuit un lucru scump, de pierire: mă îmbrățișează!» Prin mintea lui judecata se țesea fulgerător mai departe: «Dacă-mi mulțamește cu atâta, ca și când mi-ar zice: „Cu atâta e de ajuns. Ți-ai făcut slujba, ai primit mulțămita, poți merge. Dar mai departe, la Mărioara, să nu te gândești”.» Când ajunse aici, ca un razim îi veniră în minte părerile lui Chirca despre Vasile Grecu.

Toate acestea trecură fulgerător prin mintea lui Florea. Mai statornic rămaseră în capul său părerile lui

Chirca. Și, simțindu-se sprijinit, el își înălță mai tare capul, privi cu hotărâre femeia, care-l învăluia cu aceleași priviri neînțelese.

— Domnul Grecu sigur își va face datoria, doamnă, zise el. Dar vă rog să credeți că meritul reușitei e al tuturor care au muncit, nu numai al meu. De pildă, un „țaran, unu' Dan Bârsan, a făcut de-o sută de ori mai mult decât mine.

— Ei, dumneata din modestie te înjosești. Asta nu-i frumos. De altfel, poți spune ce vrei. Noi credem ce ne place, zise ea și, înclinându-și capul, ieși, zicându-i c-un zâmbet: La revedere.

«Așa? își zise Ion Florea ieșind, eu pot spune ce vreau?» El era foarte palid. În prag se întâlni cu Mărioara.

Fata se opri, îl privi în lumină.

— Bună-sara, domnule Florea. Dar ce ai? Ești așa de palid!

— Nu știu, domnișoară. Am vorbit mai înainte cu mama dumitale. M-a chemat să-mi mulțamească. Închipuie-ți, dânsa crede că toată învingerea eu am câștigat-o, dar...

— Și n-ai câștigat-o dumneata? Ei, uite modestia! Și tata, și domnul Chirca, toți o spun asta. Și Mărioara îi zâmbi fericită.

— Dacă și dumneata crezi așa, apoi nu mă mai mir de nimic, nici de doamna Olimpia, zise el mulțumit. Dar îți spun drept, mulțumită dumneaei mi-a părut foarte ciudată.

— Da, zise repede Mărioara, mama are o bucurie, o satisfacție nemărginită. Toată ziua a pândit o veste. Asară a venit cu telegrama trimisă de dumneata, ca o furtună, în casă. L-a îmbrățișat pe tata, m-a îmbrățișat pe mine, ceea ce nu i-a fost niciodată obiceiul. Dacă erai și dumneata de față, și domnul Chirca, cu siguranță că nu scăpați nici dumneavoastră neîmbrățișați. Și ea râse dulce.

— Cât mă privește pe mine, din ieri sară s-a făcut sara de azi, zise zâmbind Ion Florea.

— Te-a îmbrățișat?

— Da. Și mi-a mulțămit de nenumărate ori, răspunse

el liniștit.

— Nu-i mirare, zise fata repede. Mama e mereu veselă. Cum ai spus dumneata, e într-adevăr ciudată. N-am crezut niciodată că reușita tatii să-i cauzeze o așa de imensă satisfacție. Căci, dacă am băgat bine de seamă, e mai mult satisfacție decât fericire.

— Tăcu puțin, apoi întrebă, ridicându-și privirile albastre spre Florea:

— Fericirea e mai liniștită. Nu?

— Da, domnișoară, răspunse el.

Ei făcură câțiva pași împreună. Mâinile lor se atinseră Ușor.

— La revedere, domnule Florea, zise ea, lăsându-l repede și dispărând cu pași ușori pe-o ușă.

Când intră Ion Florea, lumea se așezase la mese. Văzu buchete de flori, tacâmuri strălucind, văzu pe-o parte un șir de cefi aliniate, de cealaltă parte văzu albind un șir de șervete, prinse în același fel la piept.

Chirca îi rezervase un loc lângă dânsul. Dumnealui avea și de cealaltă parte un loc rezervat. Olimpia, în fruntea mesei, era foarte frumoasă. Părea întinerită cu zece ani. Florea o văzu și simți sânii ei tari pe piept.

Ion Florea își ocupă locul lângă șeful său.

— Ai făcut și pe domnișoara Grecu să întârzie. Ei, tinere! îi zise Chirca, n-am găcit?

— Ba da. Am întâlnit-o când am ieșit de la doamna Olimpia, răspunse Florea.

— Așadar doamna Olimpia te-a chemat?

— Da. A ținut să-mi mulțamească pentru că am contribuit și eu la reușită.

— Dumneaei e foarte veselă. N-am văzut-o niciodată astfel. A mulțămît la toată lumea. Mie mi-a zis: «scumpul meu prețin». Așa nu m-a numit încă niciodată, zise Chirca.

Furculițele, cuțitașele, țincăneau neîntrerupt. Cei mai mulți mâncau în liniște. Unii conversau încet, spuneau

întâmplări din campania electorală. Erau însă destui care, urmând pilda lui Chirca, conversau în libertate.

Capetele cele mai multe erau aplecate asupra farfuriilor. Din când în când servitorii intrau, servind alte și alte mâncări, buteliile cu vin se destupau și păhărelele se deșertau.

Olimpia conversa cu multă animație cu un colonel trecut la pensie, pe care-l avea la dreapta. Din când în când râsul ei curat trecea în valuri arginții prin sală.

Pe fețele, în ochii unora, începu să se arate puterea vinului. Și aceștia începură să aibă deodată o mare mâncărime de limbă. Zgomotul începu să se ridice prin sală.

Mărioara veni târziu, și își ocupă locul la dreapta lui Chirca.

— De-acum trăbă să vie primăvara, zise avocatul surâzând Mărioarei Grecu. Între doi tănări trăbă să-mi uit și eu bătrânețele.

— Așa, parcă dumneata ai fi bătrân, râse Mărioara.

— Nu eu, ci anii, domnișoară. Anii sunt dușmanii noștri.

— Anii și slujba de avocat, domnule Chirca, zise Florea.

— Să vezi, domnișoară, tănărul ăsta de la stânga are să fie nenorocit toată viața. Și-a ales o carieră care nu-i place, zise răutăcios Chirca.

— Nu-i place avocatura domnului Florea? întrebă Mărioara cu o nuanță de tristețe în voce.

— Nu! zise cu hotărâre Chirca. Închipuie-ți, și azi a venit să lucre în cancelarie. Azi! După ce trei săptămâni a alergat neîntrerupt. Abia am putut să-l mișc de la masa de scris.

— Domnul Florea e conștiincios în toate, zâmbi Mărioara Grecu.

— Afli? o întrebă repede avocatul, privind-o c-un

surâs în care nu puteai deosebi de-i batjocoră ori bunătate.

— Domnul Chirca e un om neînțeleș, domnișoară, răspunse Florea în locul Mărioarei. De-o parte iubește pe oamenii muncitori, de altă parte spune că avocatura e o slujbă amară. Eu am făcut aluzie la cuvintele dumnealui când am zis că și avocatura e un dușman al nostru.

— Da, tinere, și șeful dumitale în amândouă cazuri are dreptate, zise avocatul. Însă acum să-mi dați voie! Ar fi vremea toastelor. Și, mi se pare, eu va trebui să încep seria.

El bătu cu inelul de aur în pahar. În sală se ridica zgomotul, venea mai ales din sălile vecine, unde invitații mâncaseră și mai ales băuseră în deplină libertate.

În sală se făcu îndată tăcere. Lumea aștepta demult toastele. «S-auzim, s-auzim», răsună prin sală.

— Să-mi dați voie, domnilor, începu avocatul Chirca, să ridic paharul meu în sănătatea bărbatului care de azi încolo va fi un stâlp puternic întru sprijinirea și apărarea drepturilor noastre în Cameră, și care în sara aceasta ne-a întrunit la masa sa bogată. Înțelepciune și putere de muncă nu-i putem dori de la Dumnezeu, pentru că aceste două le are în măsură neobișnuită. Tot ce-i putem dori este ca Dumnezeu să-i deie sănătate deplină și viață îndelungată. Cercul nostru electoral va fi totdeauna mândru că a putut trimite în Cameră o minte atât de strălucită, că a putut da deputaților români, aleși pe baza programului național, un coleg atât de neprețuit. Dumnezeu să-l țină la mulți ani!

Aplauzele izbucniră ca o furtună. Chirca se duse repede, cu pașii lui mărunți, ciocni cu Grecu, îi strânse mâna cu căldură, și când se întoarse avea ochii umezi.

După ce oaspeții se așezarăj se liniștiră, se ridică nou-alesul deputat.

— Țin să vă mulțănesc, întâia oară, domnilor, că mi-ați făcut cinstea să vă pot vedea în sara asta la mine. Mi-ați

dat astfel posibilitatea să vă mulțămesc din nou, pentru încrederea ce-o puneți în mine, pentru neobosita dumneavoastră muncă ce ați pus-o întru birunța candidatului partidului nostru. Dumneavoastră toți ați pus câte o pietricică la clădirea măreață pe care trăbă s-o începem: deșteptarea conștiinții drepturilor politice în poporul nostru de la țară. Fiți siguri, domnilor, când această conștiință va pătrunde adânc în suflete, poporul nostru nu va trimite numai atâți deputați, ca azi, în Camera. Zelul ce l-ați arătat acum, să-l păstrați, să-l înmulțiți pe viitor. Să trăiți, domnilor!

Ovațiile nu mai conteneau. Mai ales în sălile vecine înviau iarăși și iarăși, mai furtunoase.

Începută odată seria toastelor, urmară încă vreo cinci-șase. Unele potrivite, altele lungi, încâlcite, fără niciun miez. Chiar spre sfârșit se ridică un profesor trecut la pensie, care își începu toastul de la Adam.

— Omul a venit liber pe pământ, se porni el, însă dușmanul lumii ș-al omului, semănătorul tuturor relelor pe pământ, n-a putut suferi această libertate.

Vorbi despre. căderea protopărinților, despre deosebitele feluri de robii, fizică și morală, despre libera omului voință, despre felul cum a fost înțeleasă libertatea în antichitate, la greci și la romani. Printr-o serie nesfârșită de treceri și schimbări, ajunse la iobăgie, la libertate, egalitate, frățietate, la guvern responsabil, la dreptul de vot, la alegeri. Și în urmă constată că alegerile de acum n-au fost libere, și cu atât mai mare este biruința noastră.

Încă pe când ajunsesese numai la evul mediu, Olimpia se strecură afară. Oaspeții începură să bea, să povestească.

— Țsta ar fi bun de deputat în vreme de obstrucție, zise avocatul Chirca Mărioarei Grecu.

Fată nu răspunse. Își ținea buzele strânse, căci râsul

o pufnea mereu și numai cu greutate se stăpânea.

Când se sfârși toastul lui, într-o larmă destul de mare, abia se auziră câteva strigăte de «Să trăiască!», și oaspeții se ridicară.

— S-a făcut vreme frumoasă, domnișoară. Mine pot spera să vă însoțesc la plimbare? întrebă Florea pe Mărioara Grecu.

Ea se pregătea de ducă.

— Da. Cu plăcere, domnule Florea. Mi-e și dor de o plimbare. Te aștept la patru. Ea înclină ușor din cap și dispăru.

Oaspeții se strecurară rând pe rând, între ei și Ion Florea. Doar avocatul Chirca mai rămase. Lui îi părea Vasile Grecu foarte obosit.

— A fost grea sara asta, îi zise Chirca.

— Nu atât sara, cât gândurile. Grija cancelariei nu mă lasă în pace. Mi-e greu să mă despart de ea, mi-e teamă s-o las singură.

Chirca nu răspunse. Privea, distrat parcă, prin casă.

— Eu aș avea un «proiect de rezoluție», zise el deodată, zâmbind. Să angajezi pe Ion Florea cu conducerea cancelariei. Atunci poți fi deplin liniștit.

Avocatul Grecu își ridică ochii, îl privi îndelung, scrutător, pe Chirca.

— Mi se pare că n-ai spus întreg «proiectul de rezoluție», zise el liniștit.

— Adevărat, răspunse Chirca, am spus premisele, concluzia am înghițit-o.

— Și pentru ce?

— Nu știu încă ce părere ai tu despre tânărul meu. N-am vorbit niciodată cu tine mai amănunțit despre el, zise Chirca.

— Ei bine, eu îl cred un om foarte destoinic. Un om harnic.

— Și nu te înșăli. Dar eu mai cred că-i un tânăr foarte

deștept și, mai presus de toate, îi place foarte mult de Mărioara.

— O știi asta cu siguranță? Întrebă Grecu cu interes.

— Da, mi-a declarat azi, înainte de prânz. Concluzia proiectului meu de rezoluție ar fi, deci, ca peste un an, peste doi, Mărioara Grecu să se iscălească Mărioara dr. Florea.

Avocatul Grecu tăcu. Dar un zâmbet îi răsări din colțul buzelor și se răspândi peste toată fața lui. Ochii îi luminau.

— M-am gândit și eu la asta, pretine, zise dup-un răstimp de tăcere Grecu. N-ar fi rău. Se vede un băiat foarte cinstit.

— Nu se vede, este, pretine. Eu îl supraveghez acum de-o jumătate de an.

— N-ar fi rău, zise iarăși Grecu. Eu, deocamdată, pe Mărioara o duc cu mine, să urmeze vreun an la conservator. E tânără încă.

— Da, da, asta e foarte bine, asta n-are a face, făcu repede Chirca. Tânării pot să aștelpte încă. Dar dacă fata se va învoi, tu nu vei opri căsătoria asta?

— Nici asta, nici alta pe care Mărioara ar dori-o. Eu țin s-o văd fericită.

Chirca sări de pe scaun, își frecă degetele osoase cu mulțumire și zise:

— Atunci îi căsătorim!

— Dar Mărioara, pretine, ține la el mai mult decât la un preț, la un bun patinator? Întrebă cu liniște Grecu.

— Așa cred, iubite. De altfel, ne vom convinge.

El îi dori noapte-bună și-i strânse mâna cu căldură.

Vasile Grecu mai rămase. Un zâmbet dulce îi lumina fața: se gândea la fata lui, la Mărioara.

XIV

Deschiderea Camerei se fixase pe zece mai. Primăvara lumină biruitoare din cerul senin, de-un dulce

albastru, din câmpiile verzi ca o întindere de ape, din floricelele tinere. Înainte de Sângeorgiu codrul era încheiat.

În oraș, pe străzi, în fiecare dup-amiază, în fiecare sară, lumea ieșea veselă, întinerită, zgomotoasă. Funicarea omenească la colțurile străzilor era mare. Apoi tot mai larg, tot mai lung era șivoiul de oameni care apuca spre parcul orașului. Puține capete plecate se puteau vedea în astfel de dup-amiezi, de sări. Părea că depărtările îl atrag pe fiecare cu o putere nebiruită. Prin aer veneau adierile câmpiilor înverzite, ale pământului proaspăt, trecea parcă o suavă mireasmă de ploaie. Cei care își luaseră drumul spre parcul orașului înaintau ușori, ca și când altcineva i-ar duce.

În dup-amiaza zilei de opt mai Ion Florea ieși din cancelaria lui Chirca c-o nesfârșita tristețe în suflet. El mergea s-o însoțească pe Mărioara la plimbare. Mine, în nouă, Mărioara Grecu avea să plece cu tatăl său în capitală. De pe la trei ceasuri Ion Florea nu mai putu scrie un singur șir. Totuși așteptă până la cinci, gândindu-se mereu ca mine Mărioara are să plece.

Când ajunse la casa aceea sură, Mărioara Grecu ieșea pe poartă. De cele mai multe ori se întâlneau aici. Când o văzu, inima începu să-i bată cu putere. Dar și Mărioara era foarte palidă. îl privi cu mirare parcă, și porniră alături, fără să-și poată spune cu singur cuvânt.

Părechile treceau pe lângă ei, râzând, conversând zgomotos. Doamnele foșneau din mătăsuri, rochițele fetițelor pluteau ușor. Platanii își clătinau domol frunzele tinere. Adia de la miazăzi o boare abia simțită. Cerul era înalt, albastru, curat ca lacrima.

— Vai, pregătirile acestea! începu într-o târziu Mărioara. Glasul ei era înflorat. De trei zile pachetăm mereu, parc-ar fi să ne mutăm pentru totdeauna. Tata, eu, ne simțim obosiți. Însă mama e neobosită. Ea face totul.

— Vă însoțește și doamna Olimpia? întrebă Florea cu vocea scăzută.

— Da. Vrea să rămână trei zile în capitală.

Ei tăcură. Mergeau domol, cu ochii plecați. Cunoscuții treceau pe lângă ei, îi salutau. Târziu, după ce treceau, Ion Florea își ridica pălăria.

— Așadar dumneata vei conduce cancelaria tatii, zise Mărioara. De asta una să știi că mă bucur foarte mult.

— Da, domnișoară. Și mă simt nespus de onorat că domnul Grecu își pune atâta încredere în mine. Eu mă voi sili să nu-i pară rău.

— Știm, domnule Florea, că dumneata vei conduce-o ca și când ar fi tata acasă, zise Mărioara, și vocea ei părea că se deschide, se limpezește.

— Chiar așa nu voi putea, domnișoară. Domnul Grecu m-a chemat în două zile în biroul său, mi-a dat îndrumări, mi-a arătat felul cum dumnealui își conduce afacerile. Și, trăbă să-ți spun, eu încă n-am trecut printr-o cancelarie atât de bogată.

El tăcu și, pe-o clipă, privi țință înaintea sa.

— Așadar simți că iai o povară prea grea asupra dumatăle? Pentru asta ești de-o vreme încoace așa de trist? Dumneata nu primești povara aceasta ou plăcere?

Ea îi puse întrebările acestea ținându-și asupra lui privirile albastre în care treimura teama.

Ion Florea simți cum îi năvălește sângele în față. Ochii lui, privind-o, exprimau o mulțumire adâncă. Îi atinse mâna albă ușor, mângâind-o.

— Așadar dumneata știi?

— Da. Mi-a spus tata.

Ea își plecă ochii, și sânii i se înălțau des. Ajunseră în parc. Apucară pe o cărare nisipită. Măinile lor se împreună înflorate. Mirosul verdeții, al tufişurilor, al ierbii plutea în aer ca o aromă. În răstimpuri, din tufişuri zbura repede câte o păsăruică, zibârnâind din aripioare,

ascunzându-se îndată undeva aproape. Pe cărare, departe, înainte, se vedea vreo pereche singuratecă, plutind încet. Din depărtări veneau, risipindu-se prin aer, glasuri arginții de clopoței, un behăit de oaie, un lătrat de cine. La capătul parcului se întindeau luncile, fânațele.

Ion Florea vedea, auzea toate acestea, simțea minuta dulce a Mărioarei, și tristețea îi apăsa tot mai tare sufletul.

— Pentru ce să mergi dumneata chiar acum? zise el deodată. Pentru ce să mă părăsești? E așa de frumoasă viața! Gândul că din sara asta n-o să vă mai văd mă doare adânc, mă înfricoșează!

El tăcu. Din ochii lui de vultur țâșneau lumini metalice. Mărioara nu răspunse. Dar trupul ei curat, vergur, se cutremură. În ochii ei se adunară lacră-mi. Florea, cum mergea, îi îmbrățișă ușor mijlocul. Pe-o clipă trupul tânăr al Mărioarei îi tremură la piept. Apoi ea îi desfăcu încet brațul, și începu să râdă cutremurându-se toată.

— Așadar pălăria cea cu șinor verde avusese dreptate. Domnul Florea era îndrăgostit.

— Fața ei întreagă lumina. Ea își zbici lacrămile cu batista.

— Trebuia să te elimine, zise ea, și începu să râdă din nou.

Ion Florea, atrăgând-o ușor, voi să o sărute. Dar fata se feri, îi - puse palma albă și moale pe gură:

— Cum să nu! zise ea zâmbind ștregărește. Cine iubește, așteaptă! mai târziu, bădică Ioane.

Dar la o cotitură a cărării, ea se opri, ochii ei fugiră repede în toate părțile, apoi, astupându-i ochii cu palmele, îl sărută repede pe gură.

— Mi-e drag de tine, bădică. Mă lași să-ți zic bădică? Poate te iubesc de-atunci, din grădina internatului.

Ion Florea o i-mbrățișă ușor, apoi o lăsă. Merșeră multă vreme tăcuți. Însărarea începu să cadă fumurie în

depărtări. Cu cât creştea liniştea, zgomotele depărtate veneau tot mai clare prin aer.

Ei mergeau tăcuţi. Părea că-şi uitaseră unul de altul. Gustau mereu, simţeau în tot sufletul, dulceaţa ce le-o lăsase sărutul pe buze. Li se părea că şi aerul pe care-l respirau, în care se mişcau, se îndulcise.

— Mai eşti şi acum trist, bădică? întrebă Mărioara, simţind că sufletul i-l umple o fericire, o linişte, o pace imensă.

— Sunt nespus de fericit, dragă. Totuşi despărţirea noastră mă doare.

Începu şi el să-şi simtă sufletul odihnit, să judece limpede.

— Dar, mă rog, nu domnul candidat Ion Florea a spus odată că domnişoara Grecu va deveni o artistă la pian? Mărioara îl întrebă strângându-şi puţin buzele, făcându-i în ciudă. Toată faţa ei căpătă altă expresie. Ion Florea zâmbi.

— Da, am zis. Însă atunci nu ştiam...

— Ce nu ştiai?

— Nu ştiam că ai să mă iubeşti. Atunci vorbeam din admiraţie. Vorbeam ca să-mi satisfac, parcă, o ambiţie a mea.

— Şi acum bădica nu-i mai ambiţios?

Mărioara îl îngână mereu.

— Sunt, dragă. Numai cât acum ambiţia aceasta mi-aş jertfi-o bucurios fericirii să te am mereu aproape, să te pot vedea.

— Da, să mă vadă mereu domnul candidat, şi pe urmă să nu mai aibă ce admira în mine. Eu vreau, bădică, pentru mine, să fii oricând hotărât să faci o prostie, să sari un zid de-a internatului. Să fii mereu «cu toane». Deci, eu vreau să ajung o artistă la pian. Ți-e ciudă?

Ea începu să-i bată în pumni. Pumnii aceia mici, albi îi gâdilau parcă inima lui Ion Florea. El se simţi deodată foarte liniştit şi împăcat cu gândul că Mărioara îl va însoţi

pe Vasile Grecu. Iși zicea: «Fata asta e a mea de-acum. Gândindu-mă la viitor, o să-mi treacă repede timpul.»

Cărările în parc se încrucișau mereu. Ei apucară pe care le ieșeau înainte. De sus, de prin tufișuri, adierile sării începeau să se coboare.

— Și cât vei rămânea la conservator? întrebă într-un târziu Florea.

— O să vedem, răspunse veselă Mărioara. Cât ar mai fi dispus bădica să aștepte?

Ea-i zâmbi cu buzele tinere, arătându-i dinții albi, mărunți.

— Dacă ar fi după mine, eu n-aș fi dispus să aștept nicio săptămână.

— Într-adevăr?

— Da, da, în zadar râzi.

— Atunci ar trebui să te aștept eu, zise Mărioara.

— Și pentru ce?

— Bădicul meu e numai candidat. Va trebui întâi să-și facă cenzura. Va trebui să mă părăsească, și eu să rămân în așteptare, plângând în fiecare zi.

Ea se făcu a plânge. Își ascunse obrăjiorii în palme și suspină.

Ion Florea se simți deodată nespus de vesel. Toată supărarea îi trecu. Dorul, setea de viață, de luptă, îi umplu sufletul. Simțea că lângă Mărioara va birui orice greutate și se vor ivi în cale.

— Eu aș putea, într-o săptămână, să-mi iau cenzura, zise el simțind o putere de muncă neobișnuită.

— Adică ai putea să te supui la examen într-o săptămână. Și pe urmă să cazi. Nu, asta n-o vreau, râse Mărioara.

— Aș face examenul cu distincție, se încăpățâna Florea.

— Aș, nu te lăuda. Bădica totdeauna a fost modest și i-a stat bine. Tânării se trudesco o jumătate de an, un an,

până reușesc la cenzură.

Ea se opri, rupse o mlădiță tânără de scumpie și începu să mângâie frunzele netede.

— Se poate că alții sunt așa, însă eu fac excepție, zise Florea, atingând și el cu mâna frunzulițele de scumpie.

— Așa ești de încrezut?

— Da.

— De când?

— De când mă iubești. Sunt alt om! Da, simt o putere neobișnuită de muncă, zise Florea apucându-i încet mâna.

— Aș vrea să-ți șaman, zise Mărioara încet. Să pot termina până în august.

Florea o învălui cu o privire de dragoste. Îi strânse încet mâna.

— Așadar, până în august o să rămâi? Vezi, niciodată nu mi-ai spus de planurile ce le țeșești. Ar trebui să mă supăr, zise Florea.

— Mă rog, și pentru ce să te superi? Când noi voiam ca avocatul doctor Ion Florea să aibă o nevăstuță artistă la pian!

— Mărioara îl învălui c-o privire de adâncă fericire. Florea voi s-o îmbrățișeze, însă ea se feri repede.

— N-am zis eu, râse ea fugind doi pași înaintea lui.

Ei începură acum să vorbească veseli, ca doi prieteni vechi. Vorbeau de viitor. De casa lor, de cancelarie, de muzică și petreceri. Vorbeau încet. Din când în când se auzea, picurând în liniștea sării, râsul **argintiu** al Mărioarei. Trecură pe-o cărare mai largă, străjuită de tei bătrâni. Pe aici se plimba multă lume. Ei mergeau tot înainte, nevăzând pe nume, neauzind nimic.

Spre capătul cărării lumea se mai rărise. Conversațiile se auzeau în urmă, la dreapta, la stânga, pe cărările ascunse de tufiș.

Florea și Mărioara, șoptind mereu, ajunseră aproape de capătul parcului.

— Ce crezi, dragă, doamna Olimpia nu ne va pune piedeci? o întrebă Florea, oprindu-se înaintea celei din urmă bănci.

— Mama?

— Da, mi se pare că dânsa are alte principii după care judecă lumea.

Şezură pe bancă.

— Mama poate să aibă alte păreri. Nu ştiu nici eu. Pe mama o poţi cunoaşte foarte cu greu, zise Mărioara. Vocea ei era tristă. Însă, adăugă ea, numaidecât, cu voce limpede, tata mi-a promis tot. Şi tata se ţine de cuvânt.

— Dragă! şopti Ion Florea, cuprinzându-i c-un braţ mijlocelul. Cât de fericiţi o să fim! De-acum îmi pare că-i prea scurtă viaţa.

Mărioara nu răspunse. Un oftat uşor îi ridică sânii parfumaţi cu tinereţe şi feciorie. Ea îi desfăcu lin braţul lui Florea. Amândoi ascultau o doină, care începu să picure de undeva aproape, în liniştea însărării, şi se tot îndepărta. Părea că se pricepe din ea şi mersul legănat al voinicului bătut de dor, care o cântă. Cântecul plutea înfiorat şi dulce.

«Eu de-acasă de la noi Te-am văzut, dragă, n război Cum făceai cu mâinile.

Cum băteai cu brâglele, Ş-atunci cum gândit în mine: Să fiu, dragă, lângă tine, Doamne, cât ar fi de bine! Şi să-ţi fiu suveică-n mâna să mă porţi o săptămână Dintr-o mână-ntr-altă mina.

Eu de-acasă de la noi Te-am văzut, bade, la boi, Cum îi paşti pe Mugurel Numai singur, singurel. Ş-atunci am gândit în mine: Să fiu, bade, lângă tine, Doamne, cât ar fi de bine, şi să-ţi fiu o fluentă să mă pui tu la guriţă.»

Cuvintele se auzeau limpezi, distincte. Florea şi Mărioara Grecu le ascultară cu înfiorare adâncă. Părea că văd însuşi tabloul zugrăvit în aceste versuri populare. Fata la război, voinicul cu boii pe Mugurel. Îi impresiona adânc

delicatețea simțirii din versurile acestea.

Ei mai șezură o vreme în tăcere. Măinile lor nu se mai atinseră. Florea nu mai încercă să o îmbrățișeze pe Mărioara. Acordurile din urmă ale cântecului se pierdură. Liniștea îi învăluia ca o apă, îi ridica, parcă, sus, spre cerul de-un albastru întunecat, pe care luceafărul sării începu să clipească.

— Să mergem, zise cu tristețe Mărioara.

— Să mergem, răspunse Florea c-o nesfârșită părere de rău în suflet.

Acum, văzându-se deodată înaintea despărțirii, sufletele lor se îngreuiară de durere. Mergeau, purtând parcă o mare povară într-înșii. Din când în când Mărioara își întorcea capul dup-o tufă ce rămânea în urmă, după o creangă de tei aplecată. Căuta din când în când după cărările pe care se strecuraseră mai înainte.

— Pe-acolo am venit. Așa-i? Vino să ne întoarcem tot pe-acolo, îi zicea ea mereu lui Florea, sohibând mereu cărările. Prin vocea ei trecea fiorul părerilor de rău, al durerii.

Mărioara privea nisipul de pe alei, îl răscolea cu vârful delicat al ghetei, îi părea rău că-l lasă, fiecare pas îi părea rău că-l face. În mână ținea crenguța de scumpie pe care o rupsese. Fața ei se făcu palidă, și în ochii-i albaștri plutea o nesfârșită melancolie.

— Doamne, ce sară frumoasă, zise ea într-o târziu. Mi se pare că alta nu mai poate fi asemenea. Și își ridică privirile melancolice spre cerul pe care stelele albe înfloreau tot mai dese.

— De ce să nu mai fie? întrebă Florea, simțind deodată că sufletul i se răcește.

Pe Florea, îndată ce se ridicase de pe bancă, la gândul că Mărioara se duce, îl copleși tristețea zilelor din urmă, tristețea cu care a părăsit cancelaria lui Chirca. Cu cât se apropiau de casa aceea sură, ce părea că-i așteaptă

ca un dușman, tristețea lui se schimba tot mai mult într-o durere ce-i strângea inima. Când Mărioara spuse cuvintele din urmă, sufletul lui se umplu de spaimă. Dar Mărioara nu-i răspunse la întrebare.

Ei înaintau tăcuți printre părechile care se întorceau din parc. Se apropiau de casă.

Deodată Mărioara se opri, îl învălui pe-o clipă cu privirile ei melancolice și îi zise apoi cu vocea scăzută, mergând din nou:

— Nu știi ce am. Mă simt așa de tristă...

— Și, la cuvintele acestea, numaidecât i se limpezi, ca-ntr-o icoană, strofa aceasta din Iosif:

«Cu ochii tăi, ca cerul clar, la cerul clar de primăvară, Tu m-ai făcut să plâng amar când te-am văzut întâia oară».

Cuvintele, parcă vii, începură să-i treacă neconținut prin suflet, lăsând în urma lor o durere adâncă, urme de gheață.

Florea nu-i putu răspunde îndată. Tristețea Mărioarei i-o marea înfricoșat pe-a lui.

— Vezi, dragă, ne pare rău la amândoi că ne despărțim, zise el. Cuvintele lui păreau că izvorăsc de undeva din afunzimi. Cădeau adânci și grele. Pentru ce să ne despărțim? adaose apoi.

Mărioara păru că nu-l aude. Prin suflet îi treceau mereu versurile lui Iosif. Ea zise cu durere:

— Știi ce mi-a venit în minte, și ce recitez mereu în mine? O poezie pe care am cetit-o de curând.

Și ea începu să spună, rar, într-o cadență dureroasă, strofa de mai sus. Fiecare cuvânt îi picura de pe buze ca o durere vie.

Pe-o clipă lui Florea i se opri respirația. Avu o senzație ciudată, înfricoșătoare; îi păru că versurile acelea erau smulse din sufletul său, că-i spun durerea lui nemărginită. Și, nezâse, neșoptite, negândite, versurile

acelea treceau prin inima lui.

— Ne pare rău la amândoi că ne despărțim, dragă, zise el din nou. Să nu ne despărțim. Rămâi acasă.

Mărioara avu o bucurie copilărească.

— Oare numai despărțirea ne coboară tristețea în suflete? Întrebă ea zâmbind, și pe-o clipă fața și ochii i se luminară.

— Da, dragă, despărțirea, zise Florea. Ce-ar fi altceva?

Se opriră înaintea porții.

— Mă vei iubi totdeauna, bădică? îl întrebă cu vocea înfiorată Mărioara. Fața ei nu mai zâmbea.

— Totdeauna, dragă, scumpă Mărioară.

Privirile lor se întâlneau, se îmbrățișară, se contopiră, prelung, ca și când nu ar mai fi voit să se despartă, ca și când ar fi o singură privire. Mirați, se uitau unul la altul.

— Și îmi vei scrie? Întrebă ea cu vocea stinsă.

— Da, dragă, îți voi scrie, gemu Florea.

Ei își strânseseră mâinile îndelung. Dar mâinile lor erau reci ca gheața. De câte ori ea voia să deschidă poarta, privirile lor se îmbrățișau din nou. Și Mărioara mai rămânea.

— Adio! șopti ea în urmă, fugind pe poartă.

— Adio! zise Florea, înghețat de prăpastia care o înghiți pe Mărioara. Subt poartă lumina nu era aprinsă, și întunericul era des.

El rămase mult timp cu ochii în întunericul acela, întru târziu plecă. Încotro? Nu știa. Capul îi vâjâia. Se izbea mereu de trecători. Mergea mereu, nepăsător. Deodată băgă de seamă că se întunecă. Ajunsese în parc.

Rătăci multă vreme pe cărări, fără niciun gând. Ajunse la banca din capătul parcului. Șezu aci oftând. Apoi cercă să distingă frunzele ce susurau deasupra: sunt de tei sau de platan? Dar era întuneric, nu le vedea. Șoaptele creșteau mereu deasupra capului, în jurul său. I se părea

că numai aceste două lucruri există acum în lume: șoaptele acelea și vâjâitul neîntrerupt din golul capului său. Se cutremură. Îi era frig sau îi era frică? Se ridică de pe bancă și porni. Nu-și putea face nicio idee despre timp. Când, acasă, privi ceasul, era unu după miezul-noptii. Se dezbracă și se aruncă în pat ca o bucată de lemn.

Dimineată, când intră în cancelarie, Chirca era la birou.

— Ei, tinere, se vede că mă părăsești, zise el malițios.

— Nu, domnule avocat, dar nu sunt tocmai bine, zise trist Ion Florea.

— Se vede, se vede, făcu repede șeful. N-am vrut să te supăr. Știu eu că asară a fost sara de adio. Am găcit?

— Da, domnule avocat, zise Florea, lăsându-se pe scaun.

— În zadar vrei să-mi mai fi de vreun folos astăzi. Trăbă să mergem numaidecât pe la gară. Cu trenul de unsprezece pleacă domnul Grecu.

— Și șeful se ridică de pe scaun, se apropie de masa lui Florea.

— Dumneata ai fost atât de neprecaut încât să n-o întrebi pe domnișoara cu ce tren călătorește? adaose el, urmărind cu privirile-i vioaie pe candidat. Tristețea lui nu-i plăcea deloc.

— Într-adevăr, domnule avocat, n-am întrebat-o pe domnișoara Grecu.

— Rău destul, zise avocatul. Și, mă rog, atunci ce-ai putut vorbi o sară întreagă?

Florea nu răspunse. Dar durerea din ochii, de pe fața lui creștea mereu.

— Se **înțelege** că despre dragoste, începu Chirca. Dar pentru asta odată, n-ar trebui să fii trist dumneata. Domnișoara merge să se perfecționeze la pian, atâta tot.

— Mie-mi pare foarte rău că se duce, zise cu durere Florea.

— Asta se-nțelege, tinere. Dar cu atât îți va părea mai bine când se va întoarce, zise avocatul.

Dar el nu mai zâmbea malițos. Deveni foarte serios. Durerea sinceră din glasul lui Florea îl neliniștea. Îi părea că, pe nesimțite, și în sufletul lui se coboară tristețea.

— Da, însă așteptarea e grea! zise Florea încet.

— Adevărat! însă nu uita că orice bine în viață îl câștigam prin jertfe și prin lupte, zise avocatul repede, și se ridică îndată, nemulțumit. Îi păru că maxima ce-a spus-o acum nici pe el nu-l convinge. Își luă pălăria, paltonul. Să mergem, zise el.

Oricât se grăbiră, la gară Florea abia avu vreme să-i strângă mâna Mărioarei Grecu. Ah! dar cât fu de bună mână aceasta! îl lecui într-o clipă de toate suferințele. Mărioara era veselă. Agitația, lumea din gară, călătoria, îi alungase tristețea din suflet. Fața, ochii ei străluceau de fericire, de mulțumire. îl învăluia pe Florea cu o nesfârșită dragoste.

— Să n-o uiți pe artistă, bădica! Pentru că, din clipa în care urc în trenul pentru conservator, sunt o artistă. Da?

Cuvintele din urmă le spuse trecând spre vagoane. Acest «da?» răsună nespus de clar, și Florea simți că e un legământ pe viață.

Locomotiva șuieră prelung, trenul se puse în mișcare. Din fereastră, Mărioara-i mai făcu un semn de adio. Apăru la geam și deputatul Grecu și înclină ușor din cap. Olimpia nu se arătă.

Ion Florea privi în urma trenului până ce imaginea lui se pierdu în fumul gros ce-l învăluia.

Candidatul îl căută pe avocatul Chirca. îl află și porniră amândoi spre casă. Ion Florea era mai liniștit. «Totuși e o copilărie, își zicea, să te lași rob durerii în chipul acesta. Și pentru ce? Pentru că draga mea merge, pe câteva luni, să învețe pianul? Pe urmă tot pe mine mă va desfăta cu cântecele sale.»

Se urcă, împreună cu Chirca, într-un vagon electric, ticsit de lume. Privi pe rând la toți călătorii, părând că ar căuta pe cineva. Văzu într-un colț un domn bătrân, cu barba mare, albă, pe piept cu o decorație. Văzu o servitoare cu părul pieptănat lins, împletit în coadă. Servitoarea avea un coșuleț la braț. Văzu taxatorul cum împarte bilete albastre, rupându-le de pe sul, și cum ascunde repede plata în tașca lui neagră, pântecoasa. Și, ca o continuare la ceea ce vedea, își zise: «Da, Mărioara are să se întoarcă. Și mie are să-mi facă multe ceasuri fericite, cu cântecele sale.»

Când se coborâă, Chirca îi zise:

— Vino să luăm prânzul amândoi.

— Cu cea mai mare plăcere, domnule avocat, răspunse Florea.

Șeful îl privi cu băgare de seamă.

— Cu cea mai mare plăcere? Da? Atunci e bine. Atunci înseamnă că începem să ne mângâiem. Ce vrei, pretine, viața nu-i decât un lanț nesfârșit de bucurii și întristări. Pentru ce-i așa? Se pare că una fără alta, bucuria fără supărare, nu pot să existe. Ai zice că una din alta își sug viața.

— Da, domnule avocat, numai cât se pare că verigile durerii, în acest lanț, sunt cu mult mai numeroase decât celelalte, zise Florea.

— Ei, ei, tinere, făcu șeful, chiar dumneata să fi observat asta! Mă rog, ce suferințe așa de mari ai avut dumneata până acum? Până la vârsta dumitale nenorocirile se cam feresc de om.

Florea se gândi și văzu că omulețul avea dreptate. Ce suferințe a îndurat el până acum? Despărțirea de Mărioara. Dar altele? Oricât se gândea nu mai putea descoperi altele. Chinul ce l-a avut la universitate, până ce a învățat limba, îi păru acum un fleac!

Ion Florea zise zâmbind:

— Aveți dreptate, domnule avocat, eu nu prea am de ce să mă plâng.

— Ba, dimpotrivă, ai destule motive să te bucuri. Din cincisprezece ale lunii acesteia vei trece, cum știi, în cancelaria pretinului Grecu. Eu nu mă despart bucuros de dumneata, crede-mă. Însă mi se pare că înaintea Mărioarei, înaintea unei cancelarii de cinci ori ca a mea, trăbă să se plece un biet bătrân ca mine.

— Da, domnule avocat, ați fost totdeauna prea bun față de mine, zise cu adâncă recunoștință Ion Florea.

Chirca ridică două degete: «Cât», făcu el, și intrară în restaurant.

XV

«Dragă Mărioară.

M-am pierdut în cancelaria domnului Grecu ca într-un labirint. În zadar caut firul Ariadnei care să mă scoată la lumină. A trebuit să cer deslușirile și îndrumările domnului avocat în mai multe procese. Cu toată silința ce mi-o dau, mi se pare că n-am să-l pot înlocui niciodată pe domnul avocat Grecu. Vă veți convinge cu toții, spre marea mea părere de rău, că mi s-a încredințat o slujbă care trece peste puterile mele. Când voi avea cancelaria mea, te asigur că va fi foarte modestă.

Doamna Olimpia a sosit de câteva zile. Dânsa mi-a spus că draga mea află capitala foarte plăcută, că domnul Grecu și-a început activitatea în Cameră. Am cetit ieri în gazetă discursul domniei-sale, și, trebuie să-ți mărturisesc, sunt foarte mândru. Ca și când eu aș fi ținut acel discurs strălucit ca formă, puternic în argumentare, neîndurat în concluzii. Da, dragă, noi am trimis în Cameră pe cel mai destoinic dintre deputații noștri. Aceasta, de altfel, e părerea unanimă, nu numai în oraș, ci și în gazete.

Eu îmi zic mereu că tot ce s-a făcut e foarte bine. Că draga mea va deveni o artistă la pian, și că eu voi fi cel mai fericit om. Că timpul va trece. Însă oricât cerc să mă împac

cu soarta, sufletul meu rămâne totuși trist. Depărtarea dumitale îmi cerne mereu în suflet durere și tristețe. Orașul acesta a devenit deodată gol și pustiu. Mă mir cum pot oamenii să râdă, să se plimbe veseli.

Îmi pare că primăvara, care s-a început atât de strălucitoare, a trecut repede în toamnă posomorâtă. Și eu am o singură mângâiere: stau și scriu la birou. Pot să-ți spun: colegii din cancelarie nu mă văd cu ochi buni. Când nu mai pot, îmi fac mici mizerii. Și câteodată îmi aruncă pe furiș priviri de ură sau de dispreț. Și vezi, eu pentru aceasta le sunt recunoscător: îmi măresc suferința. M-a cuprins, cu depărtarea dumitale, o sete adâncă de suferință. Sunt unele clipe, mai ales când mă întâlnesc cu domnul Chirca, în care mă liniștesc. Dumnealui totdeauna a fost cu multă bunăvoință față de mine. Însă, îndată ce rămân singur, în sufletul meu se deșteaptă parcă o teamă, care, în unele zile, nu mă părăsește nici pe-o clipă. De ce mă tem? Nu știu. Dar cred că frica aceasta îmi coboară și tristețea în suflet. Cred chiar că la despărțirea noastră această teamă m-a făcut atât de nenorocit. Pentru că, dragă Mărioară, în sara despărțirii noastre eu m-am simțit ca un condamnat la moarte... Și sunt sigur că dacă nu te-aș fi văzut la gară așa de frumoasă și atât de fericită, eu nu aveam putere să mai rămân în orașul acesta.

Doamne, să-l vezi acum! Ce case sure și grele, ce oameni nesuferiți! Numai strada prin care ne plimbam amândoi, numai parcul cu cărările lui, cu banca aceea, mi-s nespus de dragi, deși sunt pustii toate și parcă așteaptă mereu pe cineva. Chiar și părechile care se plimbă prin parc îmi pare că o fac aceasta numai din obicei, numai de slujbă. Îmi pare că și ei așteaptă pe cineva. Eu rătăcesc pe-acolo, sad pe banca noastră și mă gândesc mult la cuvintele doamnei Olimpia, că dumitale îți place foarte mult capitala. Se poate? Mă întreb mereu. Cerc să-mi explic în toate chipurile mulțămirea dumitale. Îmi zic, pe

urmă: unei fete tinere nici nu poate să nu-i placă un oraș atât de frumos, care dezvăluie atâtea frumuseți ale civilizației de azi. Nu poate să nu-i placă teatrele, concertele, muzeele, expozițiile de pictură, în sfârșit chiar eleganța și luxul unui oraș mare. Totuși, la sfârșit, mă copleșește o nedumerire și o tristețe adâncă. Vezi, dragă, cât suntem de egoiști noi bărbații! Am vrea că, dacă suferim noi, să sufere toată lumea. Eu parc-aștept în toată clipa să vină cineva și să-mi spună: Domnișoara Grecu e foarte nemângâiata! Și când îmi pare că aud cuvintele acestea, mă zguduie o bucurie adâncă.

Ah! dragă Mărioară, iartă-mă că-ți descopăr aceste laturi urâte ale sufletului meu. Dar te iubesc nemărginit de mult, și mereu îmi **cutreier** sufletul spaima că te voi pierde, că tu mă vei uita în aceea strălucire a capitalei. Numai șase zile au trecut de când te-ai dus, dar mie-mi par mai mult de șapte ani. Și cred că cu atâta am și îmbătrânit. Te rog scrie-mi și-mi mângâie sufletul.

Al dumitale bădica»

«Dragă bădică.

Ai îmbătrânit cu șapte ani! Deci nu te voi mai cunoaște la reîntoarcerea mea, însă nici mată pe mine! Eu când ți-am cetit disperata scrisoare, am întinerit cu atâția. Da, dragă, supărarea ta m-a făcut fericită, îmi zic mereu acum: mă iubește! Nu-i lângă mine, nu mă vede, și tot mă iubește! Nu m-a uitat! Se gândește la mine necontenit! Vai, aceasta-i o fericire foarte mare, pe care n-am cunoscut-o, n-am gustat-o încă. Să știi că am să rămân la conservator cel puțin trei ani! Tot la patru zile să primesc de la mată o scrisoare disperată în care să-mi descrii orașul nostru în culorile cele mai negre. În care să-mi spui că ți-e urât de oameni și-ți pare parcul pustiu și-n veșnică așteptare.

Eu i-am arătat și tatii epistola și, până a cetit-o și dumnealui, eu am râs mereu, cu lacrimi. Tata a cetit-o, m-a îmbrățișat, m-a sărutat pe frunte și mi-a zis: «Bădicul tău

e un băiat foarte detreabă». Apoi a început să te apere de acuzele ce ridikai împotriva dumitale în scrisoare. «E prea conștiincios, a zis tata, și-i prea ambițios. Cine poate pătrunde deodată în toate tainele carierii de avocat? Mai ales la vârsta lui, cine nu are lipsă de un sfat, de un ajutor? El ar vrea să nu întrebe pe nime nimic. Va ajunge cu siguranță și aici.»

Vezi, te-ai înșălat, și încrederea noastră în destoinicia dumitale va crește mereu. Poftește și te mai acuză și de altă dată. Îi sunt foarte mulțămitoare mamei dacă ți-a spus că mie îmi place foarte mult capitala, cu toate că aceasta n-a putut s-o știe de la mine. Nici n-am zis așa ceva, nici din purtările mele n-a putut să vadă încântarea mea pentru vavilonia d-aici. Dimpotrivă, până la scrisoarea bătrânească ce mi-ai trimis, am suferit destul. Trebuie chiar să-ți mărturisesc că de două ori l-am rugat pe tata să mă ducă acasă. Călătoria a fost lungă și grea. Aveam senzația că am plecat la capătul lumii. Și cu cât ne depărtam de casă, eu mă doream tot mai mult înapoi. Vai, dragă bădică, ce nesuferit e să te pierzi între străini, în ținuturi nemaivăzute, să locuiești mereu într-o casă cu sute de chiriași, să treci zilnic pe străzi zgomotoase, pline de lume! Mă gândeam și eu: ar fi fost cu mult mai bine să fi rămas acasă, să nu fi ajuns niciodată artistă la pian. Și, pot să-ți spun, până am primit scrisoarea dumitale, n-am făcut niciun spor. Degetele mi le simțeam greoaie, pianul îmi părea un monstru care stă să mă înghită.

Nu, nu mi-a plăcut capitala. Dar acum îmi place, și-i sunt nespuse de recunoscătoare mamei. Acum mă simțesc în siguranță. Dragă bădică, așa-i că mă vei iubi totdeauna cu aceeași putere ca și acum? Așa-i că te vei gândi mereu la fetița pentru care era să fi eliminat din liceu? Eu, în fiecare zi, îmi deapăn pe-nctul, cu deliciu, toate amintirile. Da, eu te iubeam de-atunci, copilă. Cu cât mă judec mai mult, mă încredințez tot mai tare că eu anume

ieșeam în luminișurile grădinii, să mă vezi. Eu te urmăream neconținut cum te plimbai cu cartea în mână. Și-mi ziceam: cine să fie studentul acela înalt, și atât de frumos, care se plimbă mereu cu ochii în carte? Mi-am procurat un anuar de la liceu și citeam mereu numele elevilor. Mă opream neconținut la numele Ion Florea. Era cel mai bun elev din întreg liceul. Și-mi ziceam, știi ce-mi ziceam? Acesta trebuie să fie tânărul din grădină! Și iată, mă văd și acum cum mi se aprindeau obraji, cum închideam repede anuarul și-l ascundeam, deși nu eram decât singură.

Nu-ți poți închipui cât m-au invidiat fetele pentru aventura aceea! Eu tăceam și simțeam o mare satisfacție. Eram nespus de mândră și mă închipuiam – ghici ce? Mă închipuim fată-mare! A doua zi tot internatul îți știa numele, pe care eu l-am bănuț mai înainte. Și când am văzut că nu m-am înșălat, sumeția mea a crescut îngrozitor. Și, în ceasul cel dintâi de curs, eu am fost provocată mai întâi să răspund. Îți poți închipui că n-am știut nimic. Era, mi se pare, o lecție de istoria patriei. Profesoara m-a poțtit să sad zicându-mi: „Domnișoara își are de-acum istoria sa, de alta nu mai vrea să știe”. Fetele au înțeles aluzia și au pufnit în răs. Însă eu nu m-am simțit deloc umilită. Dimpotrivă, rămânând mereu sus, am privit-o cu îndărătnicie pe profesoară. „Bine-bine! șazi!”, îmi zise ea cu fața întunecată, chemând altă fată să răspundă.

Eu, dragă bădica, mă gândesc acum mereu la ce-a fost și la ce va fi, și fericirea mea e foarte mare. Mă gândesc de multe ori: e o minciună ceea ce se spune, că ochii care nu se văd – se uită! Eu nu te voi uita niciodată. Dar, drept e și aceea, că, deși-mi ești departe, eu te văd mereu, te simt aproape. Și această apropiere de mată îmi pare nespus de dulce. Taina cu care te apropii, în care te văd, îmi varsă în suflet o vrajă nouă! parcă te cunosc mai bine, mai de aproape. Știi cuvântul potrivit? îmi pare că-ți

simt pretinia din suflet.

În două zile am făcut spor uimitor la pian. Profesorii care mă cunoșteau după zilele dintâi, au rămas încremenți, când m-am așezat ieri la pian și am executat o bucată destul de grea. Cred chiar eu că așa bine n-am cântat niciodată, nici în sara seratei întâi de la noi. „Dar cum se face, domnișoară, că dumneata ai umblat să ne înșăli?” m-au întrebat felicitându-mă. „Azi sunt bine dispusă, le-am răspuns eu, atâta tot”. „Dumneata ai un mare talent, mi-a zis unul cu ochelari. Ai un foarte mare talent”.

Ți le scriu acestea, dragă bădică, nu ca să mă laud, ci să te bucuri. Mată ai spus mai întâi că eu am talent. Descoperirea talentului meu va fi totdeauna o glorie a dumatile.

Și-ți scriu acestea, mai departe, ca să mai întinerești, să-ți scuturi bătrânețele celor șapte ani. Bucură-te deci, până în august nu e mult, și eu cred că până atunci am să învăț tot ce se poate învăța aici. Mângâie-te precum cerc eu să mă mângâi! Eu îmi aduc aminte de doina din sara despărțirii! Ce dragoste adâncă și curată era în versurile acelea, dragostea celor care nu se pot întâlni.

Tata îmi spune să adaug salutările lui și asigurarea că-i deplin mulțumit cu dumneata. Numai zice să nu dorești imposibilul, și, când nu știi ceva, să-i scrii fără nicio jenă. Când treci prin parc vezi și mângâie și pentru mine tufele de scumple, și întreabă-le de-și mai aduc aminte de

Mărioara»

«Dragă Mărioară.

Acum vin de la tribunal, unde am apărut cel mai greu și mai complicat proces ce-am avut în viață. Și mi-a reușit. Am fost felicitat de toți jurații. Domnul Chirca m-a luat la braț și mi-a istorisit o bună parte din viața sa. E o viață tristă și mă mir că dumnealui, pe lângă câte a suferit, poate să fie încă atât de vioi și chiar vesel. Mereu îmi

spune: „Ei, tinere, o minte limpede și o voință tare te slot totdeauna biruitor”. Azi prânzesc cu dumnealui.

De-acum încep să cred că voi putea conduce cinstit cancelaria domnului deputat. Chiar prezidentul de la tribunal m-a felicitat și mi-a zis zâmbind: „Domnul Grecu va avea un demn urmaș!” Eu m-am rușinat, pentru că știam la ce face aluzie. Da, scumpă Mărioară, taina noastră azi e un secret public. Toată lumea vorbește în oraș despre căsătoria noastră. Cei mai mulți se miră cum de s-a învoit doamna Olimpia la căsătoria noastră. Pretinii mă întrebă, mă descoase, și eu, se-nțelege, nu le pot spune că nici eu nu știu ce păreri va avea doamna Olimpia. Cei mai mulți țin căsătoria noastră cu neputință. Ei spun că dumneata te vei mărita c-un om de mare poziție în societate. Nu-l numesc, ci stăruie mereu asupra convingerii lor. Vezi bine, eu tac, zâmbesc, însă câteodată, dându-mi sama de împrejurări, încep să mă tem. Nu s-ar putea ca părinții dumitale să-și schimbe deodată tot planul? Îmi vine gândul acesta, și mă neliniștește, deși nu-l cred.

Văd, dragă, cu o adâncă plăcere, din scrisorile tale de mai înainte, că faci progrese uimitoare la pian. Eu m-am învățat să sufăr, să aștept. Îmi zic mereu că cu atât va fi mai mare fericirea noastră când ne-om revedea ca să nu ne mai despărțim niciodată. Vai, acest „niciodată” ce cuvânt fermecător îmi pare! El îmi dă putere de muncă, de așteptare, de-a birui întristarea care nu fuge nicicând departe de mine, ci numai se ascunde ca să n-o văd în fiecare clipă. Dar va sosi timpul când voi îneca-o pentru totdeauna. Cât de fericiți vom fi atunci, dragă Mărioaro!» «Dragă Mărioară, îmi pare nespun de rău că nu ești și dumneata acasă. Peste câteva zile se ține adunarea generală a secției X a „Asociațiunii” în satul Păltiniș. Cred că-ți va fi spus domnul deputat. Mie mi-a scris să mă duc nesmintit. Eu eram hotărât de mai înainte să iau parte la sărbătoarea aceea culturală. De Păltiniș mă leagă cele mai

frumoase amintiri. Acolo e preot Ion Albu și tot de-acolo e țăranul Dan Bârsan, zis Peștele, care ne-a fost de cel mai mare folos în alegeri. E departe, dar e un drum minunat acum, la acest sfârșit de mai. Sunt foarte trist că nu ești acasă, să faci călătoria aceasta în trăsură! Drumul e neted, bătut, n-a plouat de-o săptămână și sperăm să țină încă vremea bună. Vai, de multe ori m-am gândit ce fericit aș fi să pot pleca odată singur cu dumneata într-o călătorie nesfârșită! Să părăsim orașul, oamenii, și numai cerul blând a lui Dumnezeu să ne privească de sus și să ne învâluie, mângâindu-ne cu lumina sa. Oricât mă gândesc că până în august nu-i atâta, sunt clipe în care depărtarea dumitale mă chinuie îngrozitor și zilele-mi par nesfârșite. Mai ales când mă gândesc cât de mult ți-ar plăcea dumitale cutare colț de natură, cutare petrecere sau chiar numai o plimbare. Cum. e, de pildă, ocazia de-acum! Eu voi călători cu gândul la dumneata. Și-mi voi zice mereu: „Ce bine-ar fi să vadă Mărioara lunca aceasta cu iarbă înaltă, mirositoare, pădurea de pe culme, soarele strălucitor, să atingă cu buzele ei dragi apa neînceptută ce țâșnește de sub stâncă”. Tot drumul, dragă, mă voi gândi la mata. Te rog să-i spui domnului Grecu că-i împlinesc cererea cu cea mai mare plăcere, și că regret din inimă că nu-i dumnealui acasă să ne însoțească. Desigur, ar fi fost o mare mângâiere pentru oamenii care s-au purtat așa de bine la alegeri. Dar sperăm că nu peste mult îl vom putea însoți pe domnul deputat în mijlocul alegătorilor, care sunt foarte mândri c-au putut trimite în Cameră un bărbat așa de destoinic.

XVI

În dimineața aceea de duminică - cădeau și Rusaliile pe ziua asta - Ion Florea se trezi de **cu vreme**. Ridică rulota. Afară abia mijeia de ziuă. Promitea a fi o zi frumoasă, senină și călduță. Ulițele erau pustii, casele dormeau tăcute. El se îmbracă tândălind - mai era un ceas

până la plecare. Deși era până la un loc și legătură de tren, cei din oraș, temându-se că nu vor afla la gară trăsurile destule până la Păltiniș, închiriaseră trăsurile din oraș. În patru ceasuri, cu cai buni, puteau ajunge. Și cum zilele fuseseră mereu frumoase și drumurile destul de bune, cei din oraș se bucurau dinainte, ca și Ion Florea, la gândul călătoriei în acest sfârșit de mai. Ion Florea se înțelese să călătorească împreună cu alți doi candidați din cancelaria lui Grecu.

El se îmbracă încet, repetându-și discursul pe care avea să-l țină la adunare. Deschise o aripă de fereastră, și răcoarea învietoare a dimineții îi umplu camera. Respira cu plăcere aerul proaspăt, care-i lua parcă oboseala cu mâna. Căci, peste noapte, nu dormise bine. Sara primise o ilustrată de la Mărioara Grecu, în care îi dorea petrecere bună, și, între altele, îi scria: «De câte ori mă pun la masă să-ți scriu, totdeauna mă hotărâsc să-ți zic pe nume, și să-ți spun „tu”. Însă nu pot. Văd că și dumneata te ferești de cuvântul acela. Gândește-te pentru ce? Eu m-am gândit și nu am putut să-mi explic.»

Și Ion Florea s-a gândit mult în decursul nopții, și nici el nu-și putea da sama pentru ce nu-i spune Mărioarei «tu». Frământarea aceasta nu l-a lăsat să adoarmă până târziu, până când, obosit de gânduri, răspunsul îi veni de sine. «E o sfială își zise. Sfiala izvorâtă din dragostea noastră, din cinstea ce ne-o păstrăm împrumutat, din taina care ne înconjoară. E vocea iubirii curate, e delicatețea lucrului nedescoperit încă.» Și, la acest răspuns, venit așa de târziu, el simți cum îl învăluie somnul dulce, plin de pace. Adormi fericit, dar adormi târziu, și, cum se sculase de dimineață, se simțea obosit.

Însă aerul dimineții îl recrea îndată. El se gătise, se simțea vesel. Luă ilustrata Mărioarei, o mai citi o dată, apoi, sărutând numele ei, o puse în portofelul din buzunarul stâng. Zâmbetul de fericire îi stăruia pe buze în

colțul gurii, ochii lui luminau. Își zicea că azi are să vorbească foarte frumos.

Pe stradă se auzi deodată duruitul unei trăsuri. Duruitul acela se tot apropia. Copitele cailor răsunau clar, în tacturi dese, regulate, pe pardoseală. Părea un signal pentru casele adormite, ca să se deștepte.

Trăsura se opri înaintea casei în care locuia Florea. El se uită la ceas: mai erau treizeci de minute până la cinci. «Ei, își zise el mulțumit, de data aceasta colegii mei sunt mai mult decât punctuali. De și-ar ținea năravul!» își luă îndată pălăria și bastonul. Era încântat că nu mai trebuie să aștepte. În ușă se auzi o ciocănitură.

— Intrați, boieri, că vi s-au deschis porțile veșnice, zise vesel Ion Florea, așteptându-și colegii.

Ușa se deschise repede și în prag apăru Olimpia.

— Nu știam că dumneata ai porți veșnice, domnule Florea, zise ea zâmbind. Atunci, într-adevăr, la dumneata poate cu greu să pătrundă cineva, adaoase apropiindu-se și întinzându-i mâna.

— Scuzați, doamnă, zise Florea, abia reculegându-se din uimirea ce-l amuțise, eu îmi așteptam colegii, soții mei de drum.

— Și dacă va avea în locul dumnealor alt soț de drum, domnul Florea s-ar supăra? întrebă Olimpia, strângându-i mâna.

— Nu pricep, răspunse cu greu Ion Florea.

— Ei, într-adevăr în dumneata este ceva din veșnicie, din ce nu se poate pricepe, zise râzând Olimpia. Mă rog, dumneata nu poți pricepe atâta, adaoase îndată, învăluindu-l cu privirea ei nespus de clară, că soția șefului dumitale nu poate face singură un drum atât de îndelungat, cumu-i acesta până la Păltiniș, și că are tot dreptul să pretindă tovarășia unuia din candidații bărbatului său?

— Scuzați, doamnă, n-am știut că și dumneavoastră veniți, răspunse Ion Florea. Mâna lui era și acum în mina

Olimpiei. Ş-o uitase acolo, uimit din nou de propunerea ei.

— Şi de unde ştiai că n-am să merg şi eu? Întrebă ea, nemaivoind să-i lase mina.

— Aşa se vorbea în oraş. Se spunea că nu vă simţiţi bine.

— Şi omul de încredere al bărbatului meu n-ar fi avut oare datoria să se informeze mai de aproape? Hm?

Acest «hm!» ar fi voit să-l spună c-un aer de supărare, însă buzele ei tinere mai degrabă păreau că-i trimit un sărut.

— N-am îndrăznit, doamnă, zise Ion Florea, retrăgându-şi încet mina dintr-a Olimpiei.

— Dumneata n-ai îndrăznit?! Se poate. Însă acum nu-mi vei refuza dorinţa de-a mă însoţi. Trăsura mea aşteaptă la poartă, zise Olimpia surâzând.

Ea purta un foarte frumos costum de călătorie. Îl privea biruitoare, fericită, pe Ion Florea.

— Da, doamnă, am să vă însoţesc cu mare plăcere, zise Ion Florea deschizând uşa.

Doamna Olimpia coborî scările uşoară, ca o fetiţă.

— Dacă mă vor căuta să spuneţi că eu am plecat, zise candidatul, deschizând puţin uşa portarului.

— Da, da, o să spunem c-ai plecat mai de dimineată, se auzi o voce răguşită dinlăuntru.

Vizitiul îl salută pe Ion Florea şi aştepta cu hăţurile întinse. Caii negri, focoşi, băteau din copite, frământându-şi trupurile lucii, încordându-şi. grumajii.

Când se urcă în trăsură, Olimpia se răzimă de braţul lui Ion Florea. El simţi căldura trupului ei, şi se înfioră. Olimpia se cuibări repede, foşnind din fustele de mătase, împrăştiind un parfum delicios în aerul dimineţii.

Ion Florea voi să şadă vizavi de dânsa.

— Dumneata eşti de neînţeles, domnule Florea! Crezi că patru ceasuri vei putea rămânea ghemuit acolo? Pofteşte numai aici lângă mine, zise Olimpia, părând

supărată și arătându-i locul la stânga.

Ion Florea se așeză cu mare sfială, cu teamă parcă. Nu cuteza nici să se miște, părea înțepenit.

Olimpia luă o învelitoare moale, călduroasă, ș-o puse peste genunchi și i-o îmbie și lui Florea.

— Vă mulțămesc, doamnă, nu' mi-e frig, zise candidatul. Io sunt obișnuit, ca ficior de la țară, cu răcorile dimineții.

Însă Olimpia se aplecă repede, îl înveli, lăsându-se c-un braț pe genunchii lui, și, când se ridică, buza ei de din jos tremura puțin.

— Copiii trăbă păziți și fără voia lor, zise Olimpia.

Trăsura porni în tropotul clar de copite. Străzile erau pustii și acum. Casele, tăcute, fugeau în urma lor. Trecură prin piață, cotiră pe-o uliță la stânga, și, durând pe poduri, trăsura apucă pe drumul țării, umezit de rouă. Vizitiul lăsă hățurile mai libere, și caii galopau cu furie.

Ion Florea simțea și acum urmele brațului ei pe genunchi. Subt învelitoare, din când în când, haina Olimpiei îl atingea. El era și acum uimit de hotărârea ei. Asară auzise chiar de la Chirca vestea că Olimpia nu va veni. Apoi să vină să-l ia chiar de-acasă și așa de dimineață?! îl considera oare de-acum ca aparținător familiei lor, ca viitor ginere? Ori? Dar pe cât se bucura la întâia întrebare, pe atâta îngheța la acest «ori?» din urmă. Și fiorul ce-l simțise când o ajutase să se suie în trăsură, și urma brațului ei de-acum pe genunchi, îl făceau tot mai mult să-și pună întrebarea asta de a doua. Însă nu cuteza să-i dea niciun răspuns. Dimpotrivă, o alunga mereu, ca pe un dușman.

Dimineața râdea din luncile cu iarbă înaltă, din floricelele care se deschideau, din stropii de rouă, strălucitori ca picurii de diamant în lumina soarelui care se săltase de după munții de la răsărit. Pe alocuri luncile priveau din nenumărați ochi albaștri de cicoare. Florile

acelea vinete păreau că s-au deșteptat acum din visul cel mai curat. Ion Florea le privea, și ele îi aduceau aminte de Mărioara. Vedea ochii ei albaștri și simțea aproape o deznădejde că Mărioara nu-i aici, în trăsura care alerga nebunește. Însă amintirea ei îi alungă întrebarea ce-i tot venea în minte. Își zicea: «Se poate că-ntr-adevăr doamna Olimpia mă privește ca aparținător familiei». Își aduse aminte de îmbrățișarea ei din sara banchetului. «Vezi, atunci a fost ceva, și totuși n-a fost nimic, nu s-a întâmplat nimic», își zise el, părând că vorbește cu cineva, că vrea să convingă pe un străin ce se ascundea într-însul.

Olimpia tăcea. În răcoarea dimineții simțea cum îi crește pieptul, cum nările fine i se dilată, simțea în obrajii împurpurați aerul rece. Fruntea ei era nespus de senină. Subt învelitoarea moale simțea căldura bărbatului de lângă ea, și, din când în când, printr-o ușoară mișcare, își atingea, ca-ntr-o mângâiere, haina de genunchiul lui Ion Florea. Și în trupul ei i se părea că nu mai curge sânge, ci că trec valurile unei bucurii necunoscute încă. Privea mereu înainte. Pe buzele ei întredeschise stăpânea mereu zâmbetul plăcerii, al mulțumirii.

Multă vreme trăsura alergă în liniște. Se auzea tropotul regulat al cailor, din când în când răsună asprul lor sforăit pe nări. Pasări se ridicau în aer de pe lângă drum, și cădeau ca niște pietre în lunci, departe. Ciocârlii se învârteau, pierzându-se în văzduh. Pitpalacii, prin grânele verzi, își spuneau din gușă dactilii. Trupurile cailor începură să aburească. Prin aer venea în răstimpuri miros sărat, pișcător.

— Noi vom fi cei dintâi, doamnă Olimpia, începu Ion Florea. Caii aceștia sunt adevărați zmei. Ar fi bine să-i mai potolească, să nu li se întâmple ceva.

Olimpia se cutremură la vocea lui plăcută, bărbătească.

— Lasă-i să alerge cât le place, domnule Florea. Se

răzbună și ei acuma de multă închisoare.

— Ea - și întoarse capul spre candidat. De sub genele umbroase, ochii ei verzi împrăștiiau scânteieri.

— N-are să le fie nimica, adaose zâmbind.

— Ar trebui să ne-ajungă trăsurile celelalte. Să intrăm deodată în sat, zise Florea, ferindu-și ochii de privirile ei.

— Da, vom intra deodată. Asta se **înțelege**. Dar ne vor ajunge, fii sigur. Spune-mi, vorbești ceva azi? Întrebă ea cu intimitate, ca și când ar fi vorbit c-un prieten vechi.

Ea se apropie puțin de candidat. Fustele ei foșniră ușor, dar acest foșnet îl înfioră pe Ion Florea.

— Așa cred, doamnă, răspunse el, cercând să împace pe străinul care-și ridicase capul și îl întreba: «ori?». M-am pregătit, adaose repede, dacă-mi va veni și mie rândul, am să **vorbesc**.

— Îți va veni, cu siguranță. Dumneata va trebui să vorbești în locul bărbatului meu. Ard de nerăbdare să te aud vorbind poporului. Am auzit că știi însufleți în măsură mare pe țărani.

— Da, domnul deputat m-a rugat ca-n numele dânsului să le spun câteva cuvinte. Pagubă că dumnealui n-a putut lua parte, zise Florea. I-am scris și domnișoarei Mărioara de sărbătoarea culturală de azi.

— I-ai scris? Întrebă, aplecându-se spre el, Olimpia.

— Da, mi-ar fi părut foarte bine să fi venit și dânsa, răspunse hotărât Ion Florea.

Îndată ce pomeni pe Vasile Grecu și pe Mărioara, el se simți deodată mai tare și mai bine dispus.

— Dumitale ți-ar fi părut foarte bine! zise cu răceală Olimpia, retrăgându-se în colțul ei.

Ion Florea citi din cuvintele acestea nu numai răceală, ci și dispreț. Ah! și cât îi era de mulțumitor pentru acel dispreț! Cum îi îndepărta din suflet bănuielile care începuseră să-l chinuie! Căci aici, în nemijlocita ei

apropiere, el simțea cum se apropie de departe un nor dușman, întunecos, în care părea că se ascunde vechea primejdie ce-l amenința din partea Olimpiei. Femeia aceasta, care ședea la dreapta lui, era strălucitoare de frumusețe și tinerețe. Vocea ei era caldă, mângâioasă, catifelată. Părea că-i mângâie toate simțurile, că-l alintă. Simțurile lui se trezeau din vechiul culcuș, din vechea ascunzătoare. Se trezeau parcă pregătite de învingere. Și o tristețe adâncă, o descurajare amară îi umplu sufletul.

Însă pomenind pe Grecu, pe Mărioara, simțind răceala și disprețul din cuvintele din urmă ale Olimpiei Grecu, el începu să se simtă iarăși tare, și crezu că poate se înșală.

Caii galopau, alergau în trap, la pogorâșuri își încordau gâturile, apoi, ajungând în șes, sforăind, porneau iarăși într-o goană nebună. Înapoi, alte trăsuri nu se zăreau, nu se auzeau. Înainte, din când în când, se zăreau cară cu boi, și îndată trăsura trecea pe lângă ele. Boii se fereau, cârmind ruda, privind cu ochii lor mari și tulburi trăsura ce zbârnâia pe lângă ei.

Înaintau pe drum de țară, larg și bine îngrijit. În răstimpuri, vreo aripă de pădure fugea pe lângă ei. În depărtări se învâртеau lin câmpiile, dealurile.

— Ce dimineată frumoasă, domnule Florea, începu Olimpia. Vocea ei era iarăși clară, tremurătoare. Nu mai era în ea nici urmă de răceală.

— Adevărat, doamnă! răspunse Florea, înflorat de vocea ei schimbată. Noi, care trăim în orașe, cunoaștem și gustăm puține din frumusețile naturii. Eu însă am trăit multă vreme și la țară. Vacanțele de vară îmi vor fi totdeauna neșterse din amintire.

— Dumneata ești băiat de la țară, domnule Florea? întrebă Olimpia, apropiindu-se puțin de el. Nu s-ar putea cunoaște pe dumneata. Dumneata ești prea cult și prea elegant pentru a fi crescut la țară.

Se apropie mai tare de el, și umerii lor se atinseră. Ion Florea deveni palid, dar nu se mișcă.

— Vi se pare, doamnă, zise el cu greu. De bună seamă sunt în orașul nostru tânări cu mult mai eleganți. Eu, drept spunându-vă, nu m-am ocupat prea mult cu îmbrăcămintea niciodată.

— Da, da, se știe demult că dumneata ești modestia întrupată, zise Olimpia, apropiindu-și obrazul tânăr, delicat, de-al lui Florea.

Ea simțea respirația lui grăbită, și o cuprinse o dorință nemărginită să-l îmbrățișeze, să se lipească de el, să-i sărute buzele palide. Însă când băgă de seamă că trupul lui Ion Florea începe să se zguduie ușor, se retrase la locul ei, ducând cu sine căldura lui, și multă vreme rămase nemișcată, încremenită. Ion Florea privea mereu înainte. Vedea cum aleargă pe lângă ei luncile, stâlpii de telegraf, prismele de pietriș, auzea subț ei duruitul roților de dinapoi. Distingea nourii care închipuiau figuri ciudate pe cer, nourii ușori, delicați, albi. Vedea acolo sus, în albastru, un ursuleț alb, cum ș-a ridicat o labă de dinainte, ca și când ar vrea să prindă ceva. Vedea un iepure cu urechile foarte lungi, distingea o lebadă de omăt, cu gâtul frumos încovoiat pe spate. Simțurile lui se părea că ieșiseră toate la suprafață, și deveniseră nespuse de sensibile pentru tot ce-l înconjură. Auzea scrâșnetul pietricelelor, al nisipului sub roțile trăsorii. Auzea parcă și ici și colo țârâit de greieri. Acest «cri-cri» începu să-i obsedeze auzul, și în curând nu mai auzea nimic decât acest țârâit, care creștea, se îndesa mereu, umplându-i capul, în care, de altfel, nu era decât un gol imens. La apropierea atât de mare a Olimpiei, spaima-i biciuise din suflet toate simțămintele, din cap toate gândurile. Numai dulceața ce izvora din apropierea ei creștea mereu. Și această dulceață era izvorul spaimei.

«Nu, nu se poate! Niciodată! Niciodată! gemu

sufletul lui înghețat de spaimă, după ce începu să se liniștească târâitul acela de greieri. Nu se poate! Ar fi o blasfemie! Își zise el din nou. Eu mă voi stăpâni!» însă îndată ce nu se mai putu înșela că simțurile lui sunt trezite de apropierea Olimpiei, cu toată hotărârea de-a lupta împotriva lor, el se simți biruit de o tristețe mai adâncă decât oricând, de-o descurajare amară. Cum puteau să se trezească în el simțurile, când el iubea pe Mărioara din tot sufletul? Întrebarea aceasta ce-i revenea neconținut îl descuraja tot mai tare.

Îi venea să sară din trăsură, să alerge peste câmpii, încotro va vedea cu ochii, să nu se mai oprească niciodată. Prin sufletul lui trecură, alungindu-se, chinuri înfricoșate. Blăstăma firea omenească, blăstăma natura, blăstăma pe Dumnezeu. Căci el își simțea pângărita dragostea lui față de Mărioara, chiar numai prin trezirea acestor simțuri, deși era hotărât să le învingă cu orice preț.

Trecu astfel multă vreme în liniște. Trăsura cobora un povârniș, roata împiedicată ronțănea din când în când în vreo piatră. Caii mergeau acum la pas. Vizitiul, de câte ori voiau caii să înceapă trapul, făcea «ha-ho! Murgu, ha-ho!» și se lăsa pe spate, încordând mai tare hățurile. La poalele povârnișului se întindea drumul neted, ca o pânză albă. De amândouă părțile se ridicau păduri de stejar, de fag. Îndată, la poalele povârnișului, un izvor își gâlgăia apa rece, cristalină, într-o troacă de adăpat vitele, plină ochi cu apă curată ca lacrima. Vizitiul cârni aici, opri deodată, și caii își înfundară lacomi boturile în apa rece. Se auzea cum gâlgăie apa, sorbită cu lăcomie.

Olimpia se coborî îndată, alergă sprintenă la marginea pădurii, se aplecă și culese floricele roșii și galbene. Se înalță apoi, rupse o crenguță crudă de stejar, și se apropie de izvor. Fără să-și dea seama, Ion Florea urmări toate mișcările ei.

Ea se aplecă la scocul de brad, după ce caii fură

feriți, și își muie buzele în apă rece.

— Trăbă să guști apa asta, domnule Florea, zise ea, învăluindu-l cu privirile pline de fericire. Așa bunătate nu se mai află.

— Da, mă rog, îndrăzni să spună vizitiul. Acesta este cel mai bun izvor în tot drumul.

Ion Florea se coborî îndată. Pe buzele lui se oprise un zâmbet? Pentru ce zâmbea? Nu-și dădea sama. Dar acolo, lângă izvor, sub bolta de verdeață a pădurii, Olimpia era nespus de frumoasă. îl aștepta zâmbind, cu fața senină, cu fruntea luminoasă, învăluindu-l mereu cu privirile ochilor ei verzi. Când Florea voi să se aplece să bea, Olimpia își întinse repede mâna goală, albă și delicată în apă, și-l stropi pe obraji cu picuri reci. Picurii aceia îi simți Florea nu numai pe față, ci în tot trupul. îl gâdilau în suflet. Într-o clipă ridică ochii, o privi cu plăcere pe Olimpia, și numaidecât îi dete prin gând s-o stropească și el cu apă. Își și întinse mâna în apă, însă, simțind răcoarea, se trezi parcă rușinat de ceea ce voise să facă.

Se aplecă și bău. Olimpia îi privea umerii lați, și abia-și stăpâni dorința de a-și pune mâna să se hodiească pe ei. Când se urcă iarăși în trăsură, Olimpia strânse cu căldură mina care-i ajută.

Ion Florea se urcă și el. Aceeași învelitoare moale, scumpă, în culoarea blanei de panteră, îi înveli pe amândoi.

— Parcă mi-e frig după apa asta rece, zise Olimpia, părân'ci că se cutremură. Și se apropie mai tare de Ion Florea. Prin rochiile fine, Ion Florea simți rotunzimea piciorului pe care-l văzuse mai înainte, simțea căldura trupului ei pătrunzându-l ca o otravă.

— Dumitale nu ți-e frig? întrebă Olimpia, lipindu-se de el mai tare și privindu-l cu nesfârșita dragoste.

Ion Florea nu răspundea. Cerca să se ferească de atingerea trupului ei. Era foarte palid, și capul începu să-i

vâjâie din nou. Îi părea că visează, îi părea că-l înconjură din toate părțile ape călduțe, că apele acelea vreau să-l înece.

Ajunse la o cotitură a drumului. De aici se vedea bine povârnișul de mai înainte.

— Vin și ceilalți, zise deodată vizitiul, se văd până acum șase trăsuri.

Cei doi își întoarseră capetele. Într-adevăr, pe povârniș veneau, în trapul cailor, șase trăsuri, a șaptea se ivea acum în vârful dealului.

— Am spus eu că ne-ajung, zise Olimpia.

Ion Florea privi mult la trăsuri, ca și când de acolo i-ar veni mântuirea. Simțămintele, care i se învăluiau viforoase în suflet, începură să se despartă, și cu tristețe adâncă începu să se gândească la Mărioara. Deodată își aduse aminte că ilustrata ei din urmă e la el. Își strecură mâna în portmoneu, pipăi hârtia lucie, și mâna lui rămase multă vreme acolo.

El era convins că va putea învinge orice ispită a Olimpiei. Pentru 1 că acum știa cu siguranță că femeia aceasta vrea să-i placă, să-l câștige. De când făcuse această descoperire sigură, lui îi părea biruința mai ușoară. Însăși Olimpia nu-i mai păru atât de primejdioasă. Îi venea chiar să zâmbească de încercările ei de-al subjugă. Poate îi chiar plăceau, ca stropirea aceea cu apă.

Deși știa că nu va cădea, totuși pe sufletul lui apăsa mereu durerea amară că se profanase dragostea lui curată față de Mărioara. Nimic nu făcuse, o vorbă de dragoste nu-i spusese Olimpiei, și totuși se simțea foarte vinovat. Și se gândea mereu: Cum va putea să se dezvinovățească, nu în fața altora, ci în conștiința sa?

Cum va putea să facă dragostea lui cum era, curată? Și când se gândea că nu se va mai putea dezvinovăți niciodată, avea senzația că o prăpastie nesfârșită i se deschide sub picioare.

Nu-și putea da sama câtă vreme trecuse gândindu-se astfel. Olimpia se retrăsese la locul ei, și Ion Florea băgă de seamă că chiar învelitoarea nu mai era și pe genunchii lui. O acoperea numai pe Olimpia. El vedea puțin din tot ce-l înconjură acum. Simțurile i se grămădiseră toate în suflet, să-l fulgere, cu lumini neînțelese, să-i sfâșie inima.

Copleșit de durere, de la o vreme asculta liniștit furtuna din sufletul său. Îi părea că vorbesc acolo foarte mulți oameni, că se ceartă, se mânia, se descurajează fiecare pentru părerile lui. Că nu se pot înțelege și că nu se vor putea înțelege niciodată. Florea-i asculta în liniște, fără nicio nădejde. Dădea dreptate când unuia, când altuia din glasurile care i se înălțau în suflet. Câteodată privea semnificativ, ca și când cei ce i se certau în suflet ar fi putut să vadă privirile lui și să se cumintească.

El tresări când, la o cotitură, auzi deodată, la spate, un dulce picurat de clopoței. Își întoarse capul. Trăsurile veneau înșiruite în urma lor.

El oftă ușurat, căută după cunoscuți prin trăsurile și se bucură văzând că vin atât de mulți.

— Are să fie o sărbătoare frumoasă, zise el cu silă, ca și când s-ar fi trezit acum din somn.

— Da, da, domnule Florea, răspunse cu vocea limpede Olimpia. Și va trebui negreșit să vorbești și dumneata. Cu orice preț vreau să te-aud vorbind. Cred că-mi vei împlini dorința aceasta.

— Dacă va fi timp, dacă nu vor fi alți oratori, dacă...

— Niciun «dacă», îl întrerupse Olimpia, aplecându-se și atingându-l cu umărul. Dragostea deputatului față de alegătorii săi trăbă să fie tălmăcită, adaose ea.

Ion Florea simți apropierea ei și se înroși de rușine, îi părea că toți cei din trăsurile au văzut-o pe Olimpia apropiindu-se de el, că toți cunosc furnicarea ce-i trecea acum prin trup.

Plecând de-acasă uimit de hotărârea neașteptată a

Olimpiei, călătorind până acum cu sufletul mereu înviforat, el nici nu-și pusese întrebarea ce va zice lumea când îl va vedea singur în trăsură cu Olimpia. Dar acum își punea mereu această întrebare, și-i părea că toți cei ce vin în urma lor îi privesc, pe ei doi, bănuitori. Îi părea chiar că unii zâmbesc batjocoritori.

Însă Ion Florea se înșela. Cei care veneau în urmă se bucurau că vor avea-o și pe Olimpia Grecu la serbare. Iar însoțirea lui Ion Florea o aflau, cei mai mulți, foarte firească. Viitorul ginere trebuia să fie foarte complezent cu Olimpia Grecu, dacă voia să-i câștige învoirea la cununie. Chiar aceia care nu credeau în posibilitatea acestei căsătorii, văzându-i împreună în trăsură, se răzgândiră. Își ziceau: «Ce mai știi? Se vede că toată afacerea e aranjată.»

Soarele se ridicase sus, vărsând valuri orbitoare de lumină. Nourașii albi, ușori, care plutiseră de dimineață unde și unde pe cer, se ascunseseră. Era una din zilele acelea strălucitoare de la sfârșitul lui mai, în care primăvara își poartă prin aer cele din urmă adieri, învinsă de vara biruitoare. Trăsurile alergau în șir. Clopoștii picurau în aer. Călătorii erau veseli. Se vedeau cele dintâi case din Păltiniș. Drumul nu-i păru lung nimănui, în trăsură care urma îndată după a Olimpiei Grecu venea prezidentul secției, cu doamna și două domnișoare. Unde începea să se înfiripe cea dintâi uliță din sat, era ridicată o poartă triumfală. Litere mari, din frunze de stejar, înverzeau deasupra. În poartă aștepta părintele Ion Albu. Înapoi albeau costumele de sărbătoare ale țăranilor, ale femeilor. Oamenii așteptau în liniște. Când, de pe deal, bubuiră treascurile, unii dintre țărani începură să-și descopere capetele. Părintele tuși, dregându-și glasul, își netezi barba surie, și aștepta. Numaidecât se auzi duruitul trăsurilor. Când fură aproape, oamenii văzură cum o trăsură apucă înaintea celei ce venea până acum în frunte. La un semn al Olimpiei, directorul se supuse cu

plăcere, și-i spuse slugii să treacă înainte. Părintele Albu făru trei pași din poartă și se opri. Se opri numaidecât și șirul de trăsuri.

— V-aduc salutul comunei noastre, domnule prezident, începu părintele, salutul și recunoștința sa, că nu v-ați pregetat să osteniți, din depărtări atât de mari, și în satul nostru. Să aduceți, ca pretutindenea, lumina binefăcătoare a culturii, pentru luminarea minților, pentru nobilirea inimii. Poporul acesta - aci el se întoarse spre mulțimea țăranilor care ascultau neclintiți, cu capetele descoperite - e dornic de lumină, e dornic de carte rumânească, și vă asigur că vă primește cu cea mai mare dragoste. Așteaptă cu nerăbdare sfaturile, învățăturile dumneavoastră. Vă zic un călduros bine ați venit și Dumnezeu să vă țină la mulți ani!

Printre uralele de «Să trăiască!», ionalbu se apropie de trăsura în care sta prezidentul, îi strânse mâna și rămase apoi în așteptare.

— Vă mulțămesc, fraților, în numele meu și al tuturor oaspeților care vin astăzi în mijlocul dumneavoastră, pentru frumoasa primire ce ne faceți.

— Directorul vorbea din trăsură. Se ridicase, cu capul descoperit.

— Noi ne împlinim o datorie plăcută când venim în mijlocul poporului de la țară, ca în numele și sub scutul «Asociațiunii» noastre, să putem folosi cu sfaturile, cu îndemnurile noastre. Vrem ca poporul nostru să se pătrundă tot mai mult de adevărul că cel mai bun sfătuitor în viață e cartea, e gazeta rumânească, care a sosit vremea să nu mai poată lipsi din nicio casă. Știți poate mulți dintre dumneavoastră cuvintele acelea adevărate.

«Românul de nu-nvață, din lume e pierdut, la moșii o viață a duce - a trecut, Numai știința și iscusința ne pot scăpa».

Da, fraților, nu numai noi rumânii, dar orice popor în

ziua de azi nu poate să fie tare, nu poate să-și clădească un viitor mai bun, decât iubind cartea, iubind învățătura. Că zice un învățat român: «Nu e zăbavă mai cu folos în viață decât cetitul cărților». Cu aceste gânduri de bine venind, vă mulțămim încă o dată pentru frumoasa primire. Dumnezeu să vă țină la mulți ani!

Potolindu-se uralele, poporul se despărți în două părți, lăsând să treacă trăsurile.

— Frumoși țărani, șopti Olimpia la urechea lui Ion Florea, când da să intre în biserică.

— Da, voinici și frumoși, răspunse tare Ion Florea.

El se simțea acum mai liniștit. Tot ce-i trecuse până acum prin suflet îi păru un vis ciudat. Îndată ce se amestecă între țărani își aminti cu însuflețire de turneul electoral, de cunoștințele care le-a făcut pe la țară. Se așeză într-un scaun la stânga. Biserica se umplu numaidecât de oameni. Veniseră țărani și din satele vecine.

Slujba liturghiei se începu. Alături de părintele Ion Albu mai erau îmbrăcați în odăjdii doi preoți. Părintele Albu și colegul său de la dreapta citeau ecteniile, ca de obicei, cu glas domol, dar adânc și melodios. Dar preotul al treilea începea totdeauna prea sus, parându-i că tenorul lui, destul de plăcut de altfel, bagă în sperieți lumea străină din biserică. Diecii, în strane, cântau pe întrecute. Pe lângă cei doi mai bătrâni, în jurul fiecărei strane mai erau patru-cinci feciorași care le ajutau. Părintele Albu nu se putea plânge c-odată n-a fi diac la biserica din Păltiniș.

Biserica era destul de mare, dar veche. Pictura pe pereți era ștearsă, smolită, iar sus, în cupole, era înnegrită. Chipurile, îmbrăcămintea sfinților se deosebeau cu greu. Erau sfinți cu bărbi mari, late sau ascuțite, cu degetele numai os. Cei patru evangheliști în cupola întâie păreau foarte îmbătrâniți, păreau că ies din neguri. Catapeteasma era de lemn, tăiat cu măiestrie, cu figuri ciudate. Însă se vedea că-i veche, se vedeau găurelele de cari presărate pe

icoane. În tinda femeilor erau înfățișate pe pereți chinurile Iadului. Puțin se mai cunoștea din grozăviile acestea: un cap de femeie spânzurată de limbă, cornițele unui drac, cazanul cu smoală clocotită.

Diecii cântau frumos, și slujba curgea plină de taină. Mirosul tămâii se simțea în orice colț. Oamenii ascultau cu smerenie. Părea că în biserică sunt numai frunți și ochi.

Ion Florea își purta ochii prin biserică. Îi plăcea această pictură veche, din care se cobora atâta pace. Preotul care slujea la dreapta părintelui Albu aducea foarte mult la voce, la intonări, cu popa de la ei din sat, cu popa din Broșteni. Și amintirile din anii copilăriei, din vacanțe, din satul lor, începură să-i apese sufletul. Veneau toate clare, luminoase, și totuși Ion Florea nu se gândise niciodată cu atâta durere la anii copilăriei, ca aici, în biserica din Păltiniș. Văzu pe bădicul Florea, pe mamă-sa, pe slugulița lor de-acasă, casa lor, biserica, toate parcă le avea înaintea ochilor.

Amintirile lui erau limpezi, dar acestea, trecându-i prin suflet, părea că suspină acolo. Și cu cât treceau mai multe, cu atâta tristețea îi apăsa mai greu sufletul. Îi părea că deodată cu acele amintiri se depărtează de el și chipul Mărioarei.

Gândindu-se la ea, Mărioara părea că se ascunde. Un singur gând, un singur regret i se întorcea mereu și cerea să-l ia în seamă: «Cât ar fi fost de bine să fi venit azi singur în Păltiniș!». Făcuse ceva rău pe drum? se întreba. Nu, doar doamna aceea din strana de la dreapta, care-l privea mereu cu ochii ei verzi, îl neliniștea adânc, chiar aici în biserică. Și, spre marea lui uimire, băga de seamă cum chiar ochii lui o caută din când în când și se odihnesc cu plăcere asupra frumosului ei cap.

Părintele Ion Albu, după ce se sfârși liturghia, îi pofti pe oaspeți și pe popor în sala cea mare a școlii.

Școala era nouă, și sala festivă era minunat decorată

cu țesături țărănești, cu cununi din frunze de stejar. Deasupra catedrei, pe părete, înverzeau aceleași litere mari, ca și la poarta de primire: «Bine ați venit».

Olimpia se strecură ușor prin mulțime, îl ajunsese pe Ion Florea, și, de la spate, îl atinse peste obraji cu crenguța verde de stejar pe care o rupsesese în pădure.

— Bagă de seamă să nu-ți uiți discursul, îi zise ea zâmbindu-i cu intimitate, voind parcă să-l încurajeze și să-l mângâie.

— Da, doamnă, dacă trăbă, îl voi spune, zise Florea, făcându-i loc să treacă înainte.

Trecând pe lângă el, Olimpia îl prinse ușor de braț, ca și când ar fi voit să-l ferească din drum. În aceeași clipă ea îl privi drept în ochi. Ion Florea simți că privirea aceea e nouă în ochii Olimpiei, că înseamnă foarte mult pentru el. Funicarea ce i-o lăsă în trup atingerea acelei crenguțe stăruia încă. Ion Florea se gândea: «în biserică și-a mângâiat mereu obraji cu crenguța aceea. Da, am văzut! Și faptul acesta are oare vreo însemnătate?» se întrebă el.

Olimpia ocupă un scaun la dreapta prezidentului. Și acesta, deschizând ședința, își ținu de mare fericire să poată saluta și sexul frumos care-i de față, și în rândul cel dintâi «pe doamna Olimpia Grecu, soția preaiubitului și de toți stimatului nostru deputat în Camera țării, Vasile Grecu. O adevărată zeiță protectoare a tuturor întreprinderilor culturale și sociale în sânul poporului nostru, ca și care să dea Dumnezeu să avem cât mai multe.»

La uralele poporului, care, la numele de Vasile Grecu, nu mai voia să se liniștească, Olimpia înclină din cap, și pe buze i se ivi surâsul acela care părea încremenit aici, și nu se revărsa pe față. Ion Florea surprinse surâsul și se miră. De mult nu-l mai văzuse la Olimpia.

Prezidentul își începu discursul de deschidere. Discursul acesta fu foarte lung, cu dese repetări a celor

spuse o dată. Țăranii începură să privească țesăturile de pe păreți, să caute printre domnii sosiți fețe cunoscute. Cuvintele de bineventare, care le spusese prezidentul înaintea porții de primire, avură mai mult miez decât întreagă vorbirea aceasta nesfârșită. Țăranii îl cunoscuseră și-l judecară după cuvintele acelea.

După ce prezidentul declară adunarea deschisă, dădu cuvântul unui învățător sătesc, care citi o bună prelegere poporală despre tovărășii, insistând mai mult asupra asigurării vitelor. Țăranii ascultau cu interes. Din când în când vreunul zicea: «Hm! n-ar fi rău», unii se înălțau în vârful picioarelor să vadă mai bine pe cel care citea. Păltinișenii erau mari economi de vite. După ce dizertația, destul de lungă, se sfârși, ei începură să povestească, să-și spună părerile. Vreo câțiva erau așa de însuflețiți, încât ziceau că vor merge la părintele îndată ce se vor duce domnii, să pună la cale o astfel de reuniune. Dar erau și destui neîncrezători. Era un thătrănuț care se sălta mereu pe picioare și zicea: «Târța-pârța și nimica! Dintr-asta n-o să iasă nimic.» Bătrănuțul se purta, zâmbind sub mustățile sure, printre oamenii care se înțelegeau, și-și spunea destul de tare părerea. Dan Bârsan se ivi de undeva, se apropie de el și-i șopti ceva la ureche. Omul ridică din umeri și-i răspunse: «Tu te-ai dat cu domnii! Țăsta-i lucru împlinit. Domnii ți-or pune capul.»

Urmară pe rând punctele din programul adunării generale, rapoartele casierului, a bibliotecarilor din agenturi. Se aleseră comisiile pentru cenzurarea acestor rapoarte. Se făcuseră ceasurile două, când se termină adunarea. Se mai citi o conferință despre cântecele și poveștile populare, insistând conferențiarul asupra acestei oomori, care nu trebuie să piară.

Publicul începu să se miște, să se pregătească de ieșire, când ochii Olimpiei se opriră stăruiitor asupra lui Ion Florea. Acesta se ridică numaidecât, și, la cele dintâi

cuvinte ale lui, liniștea se stabili iarăși în sală. Cei mai mulți dintre țărani îl cunoșteau de la alegeri, chiar de la adunarea poporală din Păltiniș, unde vorbise. Vocea lui la început era închisă, ochii și-i ținea plecați în pământ. Însă inima lui tânăra se încălzi îndată. Mărioara, Olimpia, se ascunseră undeva departe, și el simți iarăși însuflețirea curată din turneul electoral. Vorbea despre puterea care i-o dă unui popor bunăstarea lui materială și o puternică organizare economică. Aducea pilde vii din viața de toate zilele. Cu cât băga de seamă că în cursul vorbirii se simte mai liber, că fug departe chinurile zilei de azi, cu atâta se adâncea mai tare în desfășurarea argumentelor. Deși vorbea frumos și însuflețit, el văzu la un moment dat un semn în ochii Olimpiei, care-i spunea că trebuie să-și sfârșească discursul. Numai atunci băgă de seamă să publicul începea să devină impacient.

Între cei dintâi care îl felicitară, fu însăși Olimpia, care, rămânând lângă el, îndată ce publicul începu să se miște spre mesele întinse în curtea școlii, la umbră, îi șopti la ureche:

— Știi pentru ce-am dorit atât de mult să vorbești?

— Nu știu, răspunse Florea, simțind un cald fior prin trup, căci buzele Olimpiei îi atinseră urechea.

— Voiam să văd cum îți strălucesc ochii. Bănuiam eu demult că ochii dumitale trăbă să fie foarte frumoși! îi șopti ea, atingându-i din nou urechea cu buzele.

— Și, nu v-ați înșălat, doamnă? întrebă el simțind cum îi vâjâie capul.

— Nu. Ochii dumitale-s o comoară, răspunse ea, și-l părăsi îndată.

La masă, Olimpia ocupă locul de frunte. Ion Florea rămase undeva mai înapoi, printre tineri. Asculta impresiile, conversațiile acestora, dar el nu zicea nimic. Se simțea nenorocit, și mâncările toate-i erau amare.

Voia, se chinuia să se gândească la Mărioara. Dar

Mărioara Grecu fugea mereu departe de el. Și-i părea că-și ascunde fața nespus de tristă. Îi părea bolnavă. O hotărâre îi răsări din zăngănitul cuțitelor, al furculițelor: desăra nu se va întoarce cu Olimpia. Hotărârea aceasta se întărea mereu în sufletul lui, și părea că-și recâștiga puterile pierdute. Totuși durerea îi stăruia în suflet ca o baltă neagră. Se întreba mereu: hotărârea aceasta mă va face curat în ochii Mărioarei, în ochii mei? Dar sunt eu necurat? Ce vină port că simțiri rele se trezesc în mine? Și totuși sunt necurat. Mă va curăți hotărârea aceasta? Simțind că nu-l va curăți, pe Ion Florea îl cuprinse deodată o mânie îngrozitoare. El nici nu mai putu rămâne până la sfârșitul banchetului, ci, strecurându-se printre oameni, ieși în uliță, porni înainte, să iasă pe câmp afară, în larg, să nu-i mai rămână nimic în cale. El trecea pe drum cu buzele strânse, cu ochii reci. Luminile lor erau de gheață. Simțea o poftă sălbatică să spargă, să rupă, să sfâșie.

Din întâmplare apucase pe drumul pe care veniseră azi-dimineață. Mergea cu pași hotărâți. Mânia îi creștea mereu în suflet, alerga ca un uragan, lăsându-i-l câteodată gol, rece și pustiu, umplându-i-l din nou cu simțăminte îngrozitoare. Mergea mereu înainte. Din când în când îi părea că aude un uruit în capul lui. Atunci se oprea, zâmbea și avea senzația că înnebunește. Lumina cădea din înălțimi dulce, mângâietoare, pădurile împrăstiau mireasma verdeții, a florilor sălbatice, în aer. El însă pășea nepăsător înainte, cu pumnii strânși și buzele învinețite.

Poate a mers un ceas, poate mai mult. Pentru el nu mai exista decât chinul îngrozitor, care-i sfâșia inima bucată cu bucată. Un om îi ieși în cale, un om bătrân.

— Domnul a greșit calea, îi zise el. Mi se pare în Păltiniș vrei să ajungi.

Florea se opri, îl privi mirat, cu ochi sticloși.

— Da, zise el, în Păltiniș.

Glasul lui era șuierător.

— Atunci să poftească domnul înapoi, zise bătrânul.

Ion Florea îl privi fără să-l înțeleagă, dar ascultă de bătrân. Se întoarse și porni înapoi pe drum. Bătrânul rămase îndată în urma lui.

Ion Florea își simțea sufletul tot mai pustiu. Nu putea pricepe ce s-a întâmplat, însă îi părea că de aici încolo toată viața e un deșert nemărginit și că pe el îl poartă prin acest deșert o mina de fier, neîndurată.

Abia când văzu casele, când intră în sat și văzu cele mai multe trăsuri gata de plecare, își aduse aminte că azi a fost adunare în Păltiniș. El se opri lângă trăsura cea dintâi, hotărât să se reîntoarcă acasă cu doi prieteni, când deodată simți pe umăr mina Olimpiei.

— Unde-ai fost? îl întreabă palidă, respirând des, cu ochii plini de spaimă.

— M-a durut capul, răspunse el. Am făcut o plimbare.

— Ah! Dumnezeu! făcu Olimpia cu mâna la inimă! Vino! Vino să mergem. E târziu și se face frig.

— Ea-l mângâie ușor cu degetele albe pe fața lui palidă. Vino! adaoase, văzând că Florea nu-i răspunde.

El o urmă, înfrânt, cu capul plecat, târându-se parcă în urma ei. Trăsurile porniră îndată. Umbrele însărării se întindeau pe drum, pe lunci.

XVII

Caii focoși de la trăsura Olimpiei apucară în grabă înaintea tuturor trăsurilor. Alergau cu furie și tot mereu se auzea vizitiul de pe capră strigând: «No-no, Murgu, no-no!».

— Ridică coviltirul, Vasile, e rece decusară, zise Olimpia.

Vasile opri și-i împlini porunca. Coviltirul era înalt, mare, acoperea trăsura până la spatele lui Vasile. Soarele nu asfîntise încă.

— Lasă-i să meargă cât de repede! îi strigă Olimpia vizitiului de pe capră.

— Da, da, răspunse acesta, și caii începură să alerge în galop.

— Dumneata taci mereu, domnule Florea? zise ea privindu-l cu patimă. Nu ți-a trecut durerea de cap? Aici, la adăpost, o să-ți treacă mai repede.

Florea nu răspunse. Însă o privea cu lăcomie, ca un om flămând. Și la cuvintele ei din urmă, trecu repede lângă ea, o îmbrățișa cu putere, îi smulse de pe buze un sărut prelung, dureros. Îi sărută prin haină încheietura mâinii la cot, sânii tari și parfumați, îi înclină cu violență capul și-i sărută cu patimă jgheabul grumazului și ceafa. O alipi de el, o strângea mereu, simțindu-i sânii grei pe piept, simțindu-i căldura dulce și moale a trupului. C-un surâs de nemărginită fericire pe față, Olimpia se lăsă în brațele lui. El îi căuta mereu buzele întredeschise, le săruta înfiorându-se din creștet până-n tălpi, o îmbrățișa tot mai cu putere. El își dezlănțui brațele târziu, tremurând în tot trupul. Olimpia îl îmbrățișă cu brațul stâng. Capul ei se odihnea pe umărul lui Ion Florea. El îi simțea bătăile inimii. Olimpia începu să suspine. Se lăsă deodată la picioarele lui Florea, îi îmbrățișă genunchii, și, strângându-i cu patimă, plângea înăbușit, cutremurându-se toată.

Ion Florea rămase multă vreme nemișcat. Apoi, aplecându-se, o îmbrățișă, o ridică lângă sine.

— Nu plânge, îi zise cu o voce adâncă, și îi șterse lacrimile. Nu plânge! adaose iar.

Însă Olimpia alunecă iarăși la picioarele lui, îmbrățișându-i genunchii. Plânsul o zguduia și acum. El o ridică, o strânse cu putere lângă el și începu să-i netezească obrații albi. Olimpia deschise ochii mari și îl privea cu uimire. Ea începu să șoptească ceva. Florea nu putea înțelege ce spune. Se aplecă mai tare, cu urechea la buzele Olimpiei. Ea șoptea mereu, înfiorată, ca în vis:

— Ești tu, ești tu pe care te-am dorit!

Căldura acestei șoapte, acestei mărturisiri, umplu tot

sufletul lui Ion Florea. El o îmbrățișă cu gingășie, îi sărută șoaptele pătimase și simți risipindu-i-se în trup o nesfârșită dulceață.

— Da, sunt eu, Olimpio, suspină el, mângâindu-i buclele negre.

Ei tăcură, ținându-se îmbrățișați. Din când în când se auzeau caii sforăind aspru pe nări. În răstimpuri se auzea – ca dintr-altă lume – glasul vizitiului: «Nono, Murgu, nono!». Drumul era pustiu. Rar trecea pe lângă ei vreo trăsură, vreo căruță. Auzeau zgomotul roților, dar nu pricepeau nimic din ce-i înconjoară, copleșiți cum erau de dorul contopirii pătimase într-o singură ființă.

Umbrele însărării cădeau tot mai dese. Caii alergau neobosiți. Vizitiul fluiera încet, printre dinți, o romanță ce se cântă prin cârciumile din oraș.

Olimpia, ca și când și-ar fi adus aminte un gând de altă dată, prinse deodată în palme obrajii lui Ion Florea, îl privi în ochi cu o nesfârșită mirare, surâse, apoi, gemând ușor, își odihni capul pe pieptul tânărului. «Dragul meu!» șopti ea, înlănțuindu-i mijlocul cu brațele ei fierbinți. Mirosul părului ei îl îmbătă ca o băătură tare pe Ion Florea. El îi săruta mereu părul bogat și moale, i-l mângâia. Olimpia se liniști: părea că doarme la pieptul lui.

— Ți-aduci aminte sara cea dintâi, când te-am văzut? îl întrebă întru târziu Olimpia, ridicându-și capul de pe pieptul lui.

Vocea ei părea liniștită și totuși parcă adiată de un suflu de durere.

— Da, mi-aduc! răspunse cutremurat Ion Florea.

El și-o închipui numaidecât cum dispăruse atunci în noapte, mlădiindu-și trupul.

— Știi ce mi-a plăcut atunci la tine? Mustața! Numai aceea o văzusem cumsecade. Tu m-ai văzut atunci? îl întrebă Olimpia.

— Da, te-am văzut!

— Și ce ți-ai zis?

— Mi-am zis: «Doamna știe fixa», zâmbi Florea.

— Ai găcit ceva, dar expresia nu e potrivită, zise tot cu liniște Olimpia. Eu te căutam!

Ion Florea se zgudui aducându-și aminte că el încă în sara aceea îi privise cu plăcere trupul, ale cărui forme pline se ghiceau în mersul ei mlădios.

— Eu din sara aceea știam că ai să fii al meu! Nu se putea altfel, zise Olimpia, sărutându-l cu patimă. Credința aceasta mi s-a întărit mereu, de câte ori mă întâlneam cu tine, adaoase îndată.

Ion Florea nu răspunse. Lui îi veni numaidecât în minte, cu o claritate foarte mare, lecția de morală ce-și ținuse după ce văzuse brațul gol al Olimpiei și sânii ei. Acum simțea că atunci se înșelase amar, că el atunci o dorise într-adevăr pe Olimpia. Înțelese acum într-o clipă că toată spaima ce-o simțea în suflet din cauza Olimpiei, venea din simțurile lui, pe care apropierea nici unei femei nu le biciuia ca apropierea ei.

Răcoarea sării începea să se coboare. Ei se țineau strâns îmbrățișați, și drumul până acasă nu mai știură cum a trecut. Dar și caii veniseră iute. Vizitiul, când făcu. «ha-ho! ha-ho!» înaintea porții, i se miră el însuși cât ide repede au ajuns. Vorbea cu caii blând, imângâietor, ca și când ar fi fost doi oaimeni, doi prieteni buni.

Olimpia sări din trăsură, se strecură la poartă, scoase o cheie și descuie. Ion Florea o urmă în neștire, nedându-și sama ce face. Numai când poarta se închise cu zgomot în urma lor, el se cutremură din adânc. Avu senzația că-i în fundul unei prăpăstii peste care s-a lăsat o grea ușă de fier.

În dimineața zilei următoare, Ion Florea se trezi târziu. Privi uimit în jurul său și nu-și putu da sama unde se află. Era odaia lui, vedea lucrurile lui – dar toate erau așa de străine în jurul său. Un gând rece îi fulgeră acum prin minte, și la lumina lui el își aminti într-o clipă totul. O

deznădejde amară îl cuprinse, și, înspăimântat, închise iarăși ochii. Cât ar fi fost de bine să adoarmă acum și să nu se mai trezească niciodată! Însă ochii lui se deschiseră iar.

Ion Florea se ridică în pat, privi îndelung prin cameră, apoi, oftând, se lăsă pe spate. O tristețe, o descurajare adâncă i se așternu pe suflet. «Ah! Cât ar fi de bine să mor acum!» Gândul acesta revenindu-i mereu, i se îmiplânta ca un tăiș rece în creieri. Și nu se mai mișca de-acolo. Multă vreme, alt gând nu-i mai veni. Așa că lui i se păru, de la o vreme, că-ntr-adevăr se apropie de moarte. Inima-i părea că se răcise, bătea rar, albia câteodată, zvâcnind așa de sac în perna de sub capul său! Un zcmbet de gheață i se strecura, din când în când, pe buze...

El se gândi cu spaimă la ziua de ieri. Se vedea cum se sculase de dimineată, cum deschisese fereastra să intre aerul proaspăt. Simțea și acum unda de aer ce-i năvălise în casă. Citi ilustrata Mărioarei Grecu, și părea că o pune în buzunar ca și ieri dimineată. Cât de liniștit, cât de înghețat citi el acum, în minte, scrisoarea aceea! apoi își aminti durăitul trăsorii, cum răsuna pe stradă în liniștea dimineții. Auzi ciocănitul în ușă, și o văzu pe Olimpia. Se uimea și acum de apariția ei neașteptată. Rând pe rând i se desfășurau, cu o claritate uimitoare, toate peripețiile drumului. Simți și acum ploaia de picuri pe față, ca acolo la izvor. Văzu Păltinișul, pe părintele Ion Albu, cu capul gol, bineventând oaspeții, îl văzu slujind în biserică. El era tot mai uimit de liniștea cu care le vede toate acestea. Știa că ieri avusese chinuri și delicii zdrobitoare. Și acum sta liniștit, neclintit, pe spate. Dar oare într-adevăr ieri se întâmplaseră toate acestea? «Nu! își răspundea, a fost cu mulți ani înainte!» Și, de la o vreme, i se părea că nu el a fost eroul zilei de ieri, ci un străin! Da, un străin, un nenorocit, pe care el începu să-l compătimească din tot sufletul. De la o vreme îi părea că-l și vede pe străinul acela. «Ei, sărace! îi zicea. Ei, sărace! ar fi bine să mori!»

Apoi urmă un nou răstimp în care Ion Florea nu mai gândi, nu mai simți nimic.

Întru târziu îi veni în minte că azi n-a dat pe la cancelarie. Simțul datoriei se trezi în el cu putere, punându-i sângele în mișcare. Simți o căldură la inimă, în sfârșit avea o voință. Și voința aceasta îl umplu de o bucurie neînchipuită. Era ca omul care stă să se înece, și atunci vede plutind pe valuri, venind spre el, o bârnă. Ion Florea sări din pat și începu să se îmbrace.

Dar, îmbrăcându-se, simți cum îi fuge din suflet toată puterea de voință. Unde se pregătea el să meargă? «în cancelaria avocatului Vasile Grecu», își răspunse. Și, la numele acesta, el își aduse numaidecât aminte de Mărioara, de căsătoria lor pe care o voia și deputatul, și începu să priceapă adevărul, situația lui deznădăjduită. «Cu ce drept aș mai putea eu intra în cancelaria aceea? Nu am aruncat eu de la mine toată fericirea, tot viitorul meu?» El se lăsă cu silă pe-un scaun. Sufletul i se umplu de scârbă față de el însuși. Simțea că nu mai are dreptul să se gândească nici la Vasile Grecu, nici la Mărioara Grecu. Aceștia doi pluteau undeva departe. Privirea lui părea că nici nu-i mai poate ajunge. Un zâmbet, mai mult un rânjet de dezgust i se întipări pe față. Ochii lui de vultur erau triști, fără viață. Dacă ar fi putut s-ar fi scuipat pe sine! Pentru că nu se putea înșela, oricât ar fi dorit. El o iubise mult pe Mărioara Grecu! Tot parfumul tirărețelor plutea departe în jurul aceluiași nume. O iubea și acum? Nu, căci între ei era balta neagră a disprețului, a dezgustului de sine. îl despărțea neînchipuit de amara conștiință a profanării unui lucru nespus de sfânt. Și această profanare o făcuse el, Ion Florea. N-o mai iubea? Simțea c-ar fi un mișel de-ar mai iubi-o. Dar îndepărtarea ei, pierderea ei, îi torturau sufletul neînchipuit mai mult decât toate chinurile zilei de ieri.

Pe stradă hurducau cară, treceau, în tropot clar de

copite, trăsurile, se auzea câte un râs **argintiu** de femeie.

Ion Florea asculta, fără să mai înțeleagă ceva din ce-l înconjură. Îi părea că visează.

El rămase multă vreme fără de niciun gând. Apoi, într-o târziu, începură să-i treacă prin minte amintiri din cea mai depărtată copilărie. Se văzu, mic de tot, jucându-se în nisip cu frățiorii, se văzu, cu ei, plescăind desculți prin bălțile din curte, în urma ploilor, prin pâraiele gâlgâitoare ce alergau pe uliță. Auzi pe bădicul Florea, tatăl său, auzi vocea dulce a mamei sale cum le striga: «Să nu cădeți, mișeilor, să nu vă stropiți!». Se văzu, cu alți copii cât genunchile, jucându-se de-a boii, alergând pe drum, răscolind nourii de praf în urma lor și strigând: «muu-muu!». Se văzu pascând vitele albe pe măgură. Își aduse aminte de Paștele la care a mers mai întâi la biserică, văzu pe popa în ciudatele veșminte, și simți mireasma fumului de tămâie așa cum o simțise atunci, dulce-aromată.

Rând pe rând îi trecură prin minte, cu o claritate uimitoare, chipuri din copilăria cea mai depărtată, și cu cât se perindau mai multe, simțea cum i se însenina sufletul. Își uita astfel de realitate și se însufletea el însuși de băiatul acela curățel și harnic minune mare. «Ce om ar fi putut ieși din tine!», își zise el deodată cu glasul tare. Se sperie de vocea lui, se trezi din visare, și simți cum i se umple sufletul de-o cumplită mânie.

«Pentru ce n-am rămas curat? se întrebă el cu furie. Din vina mea? N-am dorit eu să mă feresc de orice pată? N-am trăit curat toată tinerețea de până acum? Nu m-am îngrozit întotdeauna de păcat? Cine și-a bătut, astfel, joc de mine? Cine a avut dreptul și și-a luat cutezanța să mă umilească? Cine și-a bătut joc de viața mea? Am umblat eu să caut plăceri josnice?

Dar n-am avut înaintea mea cea mai curată fericire, nu mă aștepta căsătoria cu Mărioara?»

El sări de pe scaun și începu să se plimbe cu pași largi prin odaie. Se oprea din când în când, se uita la masă, la scaune, ca la niște dușmani. Îi venea să râdă, să sfâșie, să distrugă tot ce-i cădea înaintea ochilor.

«Se zice că tot ce avem, avem de la Dumnezeu. Dar el a pus în mine și puterea aceea oarbă care mă duce legat unde eu nu voiesc? El ține, în aceeași vreme, trează și conștiința păcatului în mine? Pentru ce nu pot, cel puțin, să fiu mulțămît de căderea mea, după ce nu mi-a fost cu putință s-o înconjur, minându-mă o putere mai mare decât mine? Doamne-Doamne!» suspină el, și se simți atât de nenorocit, cu sufletul atât de pustiu, încât izbucni într-un plâns amar, nepotolit. Șezu frânt pe-un scaun și plânse ca niciodată în viață. Simțea parcă însăși existența: amară, oarbă, nepătrunsă. Ea plângea în el? El plângea în ea?

De afară începu să se audă vaierul chemător al clopotelor. Tânărul se opri din plâns și ascultă. Îi păru că sufletele chinuite plâng prin văzduh fără niciun înțeles, zadarnic. Își șterse ochii, își isprăvi repede toaleta, și, ieșind în drum, porni spre cancelaria avocatului Grecu. Însă ușile biroului erau toate încuiate. O slujnică coborî scările, îl privi mirată cum cearcă să deschidă ușile și zise:

— Domnii n-au venit. Azi e sărbătoare, a doua zi de Rusalii.

Ah! pentru aceea auzise el clopotele!

— Doamna însă e acasă, адаose repede slujnica.

Olimpia îi veni deodată în minte în toată strălucirea frumuseții sale. Simțea că femeia aceasta i-a stricat viața și, totuși, nu simți nicio mânie împotriva ei. Voi să se revolte, s-o acopere cu batjocori, dar toate acestea, abia ridicându-se, cădeau neputincioase. Un fel de milă îi umplu sufletul, un fel de intimitate protectoare simți pentru această femeie, pe care chiar acum dorea s-o vadă, s-o mângâie. Însă nu cuteză să urce scările. Ieși în drum și se pierdu prin mulțimea oamenilor ca Te se întorceau de la

biserică.

XVIII

Vara sosise, în anul acela, cu secetă. Zilele erau luminoase, cu scânteieri de argint în aer, în tinicheaua turnurilor. Noaptea se coborau târziu, liniștite, senine, reci.

Peste zi furnicau, pe trotuare, toaletele ușoare de vară, subt umbreluțe albe, vișinii, albastre, trandafirii. Sările, lumea se plimba până târziu prin parc, pe străzile largi. Sorbea cu nesaț aerul proaspăt, răcoros. Din berării se auzeau cântece melodioase, melancolice sau vesele. Lăutarii cântau cu ochii pe jumătate închiși, visând parcă. Paharele se umpleau mereu cu bere spumoasă, și lumea pestriță de pe la mese, sub cerul înstelat, ridica un zgomot continuu, care de departe părea bâzâitul unui bondar uriaș.

Rare erau zilele când cerul se întuneca și picuri grei începeau să izbească, pâecum o ploaie de gloanțe, pe coperise, pe asfaltul străzilor. Fulgerele se încrucișau ca niște bice de foc; trăsnetele, hurducând prin nouri, se descărcau dese, orașul, cu zidirile-i grele, se cutremura.

Un vaier părea că trece prin aer. Însă ploaia ținea puțin, nourii se ascundeau împrăștiți, alungați de vânt, și cerul râdea senin, limpede ca lacrăma.

La cazina română, în sala rezervată de la restaurant, societatea românească se aduna ca și mai înainte. Bărbații făceau politică: lupta Partidului Național în Cameră era strașnică. Se comentau discursurile deputaților noștri, lumea se însuflețea mai ales de vorbirile distinse ale deputatului Vasile Grecu. Numai cei doi sau trei avocați, ce se gândiseră să candideze în locul lui Vasile Grecu, îi aflau mici defecte, «care dacă ar fi fost înconjurate, discursul ar rămânea clasic».

Femeile își arătau bucuroase frumusețea toaletelor, simțeau parcă o mângâiere pe gâturile albe, pe obrajii fini. Ochii lor erau plini de străluciri. Râsul lor plin, în valuri, se

auzea ca o muzică. Erau aici aproape aceiași bărbați, aceleași femei, în toată sara. Pătura mai selectă, mai liberă de grijile materiale, din societatea românească. Cei cu situații mai grele, cu familii mai numeroase, beau câte un pahar de bere, împrăștiați pe la diferite restaurante, înghițiți de marea de străini.

Căsătoria lui Ion Florea cu Mărioara Grecu era subiectul celor mai multe conversații, la cazină, în sala rezervată, prin familii, la plimbări chiar. Mărioara Grecu, în câteva scrisori, trimise unor prietene din oraș, le dădea acestora să înțeleagă că e posibilă această căsătorie, mai mult, că ea o chiar dorește.

Vestea aceasta se răspândi cu grabă în tot orașul, și lumea și-o explica în deosebite chipuri. Dintre bărbați, cei mai mulți păreau că nu cred în posibilitatea acestei căsătorii, și, în adâncul sufletelor, pizmuiau norocul lui Ion Florea. Candidații, tinerii de sama acestuia, spuneau cu ciudă.: «Vezi, asta însarocă să fii un om norocos!». Cuvintele acestea-le spuneau tare, iar în sine își ziceau, mai departe: «Cu ce-i mai bun el decât noi? Cu nimic!»

Pe femei le intriga tot mai mult Olimpia Grecu. De când se alesese bărbatul său deputat, Olimpia nu se mai arătase niciodată între ele. Fuseseră de-atunci și două întruniri ale societății românești, și ea se scuzase că, din pricina unor dureri de cap, nu poate veni. Se proiectase un maiial și o excursie. Femeile simțeau ghimpi tot mai mulți la inimă. «De când e soție de deputat, își ziceau, nime nu se mai poate apropia de ea». Și o invidiau, cele mai multe, cu toată puterea sufletului lor rănit.

Ele puteau să înțeleagă, deci, rezervele cu care se îngrădea tot mai mult Olimpia. O pizmuiau, dar nu se mirau de sumeția ei: se așteptau la aceasta.

Ceea ce le intriga mai mult, pe ele și chiar pe bărbați, era schimbarea ce se produsese în înfățișarea Olimpiei Grecu. Din când în când Olimpia făcea scurte plimbări,

totdeauna singură. În fața ei, în ținuta trupului nu mai era nici urmă de sumeție. Fața ei palidă înflorise, ochii ei verzi străluceau ca două pietre scumpe, zâmbetul nu-i mai rămânea pe buze răzimat în colțurile gurii, ci se răspândea pe chipul ei întreg, când trecătorii o salutau. Capul nu și-l înclina abia observat, ci cu multă gingășie. Dacă din toată înfățișarea sa nu se mai desprindea sumeție, era totuși ceva ce o deosebea de toate celelalte femei, ridicând-o deasupra tuturor. Era fericirea adâncă ce-i lumina din ochi, din față, din înclinarea dulce a capului, din umbletul ei plin de mlădieri molatece. O dulceață neînchipuită, o gingășie de fetiță, se desprindea acum din toată înfățișarea sa, și acest nou aer ce-o înconjura o făcea cu mult mai frumoasă decât înainte. Olimpia întinerise, și frumusețea ei era strălucitoare. Buzele ei roșii, cărnoase, și le ținea puțin întredeschise: părea că respiră mereu un aer plin de aroma, de dulceața trandafirilor.

Și, dacă mai înainte bărbații treceau cu respect pe lângă ea, și vorbeau ca și cu o femeie din cea mai aleasă societate, acum se înfiorau mulți, zguduindu-se adânc la apropierea ei. Părea că fiecare particică din această femeie e făcută ca să placă, să robească pe bărbați, să-i facă să întrezărească un rai întreg de plăceri. Simțămintele lor se trezeau mai dulci parcă, mai curate la apropierea Olimpiei, și mulți oftau adânc și rămâneau triști în urma ei. Ea făcea plimbări scurte, apoi intră ușoară, cu eleganță, sub poarta casei sale.

Schimbarea aceasta nu și-o puteau explica nicicum. Oricât se gândeau că poziția ei, ca soție de deputat, o umple de o satisfacție adâncă, nu-și puteau închipui că dulceața și gingășia ce-o împrăștiă în juru-i ar veni din satisfacerea ambiției sale. Bărbații vedeau pe fața ei, în privirile ei, linii care nu erau nici pe departe ale sumeției satisfăcute, ci ale unei fericiri cu mult mai mari.

Femeile, văzând-o, o invidiau mai mult pentru

frumusețea ei strălucitoare, care părea că se ascunsese până acum în trupul ei superb. Era o frumusețe caldă, care samănă în jurul ei flori iubirii, ai dragostei de viață. Și, într-un răstimp de două luni, puteai vedea femeii de frunte din oraș, care, în plimbările lor, cereau să imite umbletul Olimpiei, zâmbetul său, înclinarea gingașă a capului, chiar surâsul buzelor ei întredeschise. În toalete nu mai cutezau s-o imite: Olimpia totdeauna se îmbrăcase cu mult gust, însă acum toaletele ei scumpe nu mai păreau veșminte, ci ceva imaterial, ca o adiere iscată anume în jurul trupului și formelor ei strălucitoare de frumusețe și de fericire.

Societatea românească din oraș îl vedea și pe Ion Florea tot mai rar. La cele două întruniri fusese, dar nu luase parte la discuții. Șezuse într-un colț al sălii, își ținea privirile plecate, părea că se gândește. Era mai palid ca de obicei, și mai slăbise. Fruntea lui era întunecată, posomorâtă. Prin restaurante, prin cafenele, se arăta foarte rar. Și chiar atunci, rămânea puțin, povestea în silă.

Colegii, bărbatii, îl știau veșnic în birou. îl vedeau ieșind la prânz. Trecea pe străzi cu pașii largi, cu fața tristă, cu ochii în pământ. Erau zile când ochii aceștia luminau parcă din adâncimi. îl auzeau foarte des pledând la tribunal. Vocea lui era mai adâncă, mai rece. Vibra ca o lamă de metal uneori. În focul discursului ochii lui se aprindeau, își ridica atunci capul, și în sală se făcea liniște grea. Vorbea foarte frumos.

Colegii, bărbatii, își ziceau, văzându-l mereu retras și înconjurând lumea, că vrea să nu își strice viitorul; să substituie cât mai bine pe avocatul Vasile Grecu. Și, pentru viitorul strălucit ce vedeau că i se deschide, nu-i puteau ierta veșnica lui tristețe. Se părea că-i mândru de-acum, că pășește pe urmele de demult ale Olimpiei Grecu.

Ion Florea își schimbase locuința, simțea că în cea veche nu mai putea să rămână. În ziua a doua de

Rusalii, după ce se întoarse acasă de la biroul pe

care-l aflate închis, încuie ușa și se întinse în pat. Câteva clipe rămăsese în liniște, în aerul închis din cameră. Dar, deodată îi păru că ceva începe să se miște, și repede camera lui se umplu de șoapte reci, neînțelese. El închise ochii îngrozit, dar șoaptele acelea, ca și când ar fi fost camera plină de pasări, îl atingeau cu aripi reci pe față, pe frunte, pe ochi.

Înghețat de spaimă, el sta întins pe spate, nemișcat. O paloare de moarte i se coborî pe față, pe frunte, pe mini. Fâsâitul acela de aripi se făcea tot mai des, atingerile reci sporeau pe fiecare clipă, și numaidecât camera neagră, noaptea din jurul său începu să se învârtă într-o horă nebună, amețitoare. Mâinile lui se încleștară de marginile patului. Vârtejul acela se făcea tot mai repede, clipă cu clipă. Ion Florea simți o greață în inimă, care-i pătrundea tot trupul cu veninul ei amar. Fantazia lui răătăcită era înspăimântată de vedenii îngrozitoare. Draci cu coarne ascuțite, cu bărbii negre de țap, arătări monstruoase, cu trupuri diforme, care închipuiau pasări, animale, oameni. De departe părea că venea un vuiet surd, care se apropia mereu. Din când în când Ion Florea își ridica pleoapele grele, și ochii lui sticloși priveau ficși în tavan. Apoi pleoapele-i cădeau grele.

Stătu multă vreme chinuit de spaimă. Întru târziu, unul din monștri aceia se făcea că vrea să-l înghită cu gura lui largă. Printr-o efortare supremă Ion Florea sări din pat, și, ținându-și capul în palme, fuigi la geam. Capul îl durea îngrozitor.

Afară aerul era limpede, luminos. Treceau drumeți pe trotuare, foarte liniștiți. Lui Ion Florea îi părură că-s oameni dintr-altă lume. Îi privea mirat, și în răstimpuri ochii lui cercetau prin cameră. Îi plăcea acolo, la geam. Simțea că i se limpezește capul, i se liniștește inima. Dar pe cât i se liniștea inima, îl pătrundea tot mai mult o durere amară, care-i slăbea puterile. Abia se mai ținea pe

picioare. Întru târziu se lăsă oftând pe-un divan și zise, cu vocea șuierătoare, rece:

— Așadar e adevărat! Da! e adevărat!

El rămase mult timp nemișcat, acolo, pe divan. Scoase încet din buzunar ilustrata Mărioarei Grecu și, fără s-o privească, o puse, oftând, pe masă.

Un gând înfricoșat începu acum să-l chinuiască: se hotărâse să-i scrie Mărioarei. Să-i scrie? Da, să-i spună că-i un ticălos, care nu mai are dreptul să se gândească la dânsa. Să-i spună, și pentru ce? Nu, asta nu va putea să-i scrie, nu va putea să i-o spună niciodată! Și, simțindu-și această lașitate în suflet, avu senzația că-i un vierme murdar, care se zvârcolește în tina drumului.

Totuși el se ridică, aduse pe masă hârtie și condei, și se lăsă zdrobit pe un scaun, în mână cu condeiul, înainte cu foaia albă de hârtie. Dar mâna lui tremura, sufletul și-l simțea greu. Și acest suflet părea mort: niciun cuvânt nu ieșea din el. În nenumărate rânduri muie condeiul în călimară, dar toată dup-amiaza aceea se munci în zadar. O singură literă n-a putut așterne pe hârtia ce aștepta albă înaintea lui. Sufletul și-l simțea greu și ferecat în cercuri reci până aștepta cu condeiul în mina. Însă îndată ce degetele lui se strângeau pe fier și se apleca să scrie, cercurile îi strângeau nespus de dureros inima, și aceasta nu lăsa să-i scape un singur oftat, un singur cuvânt.

Când însărarea începu să se coboare, lui Ion Florea îi păru că aude ridicându-se în casă șoaptele de mai înainte. Atunci se ridică, luă ilustrata Mărioarei de pe masă, căută într-un scrin și scoase de-acolo, legate c-o fundă albastră, scrisorile ei.

Un parfum de vioarele se răspândi în jurul lor. Ion Florea se apropie de sobă, deschise ușa neagră, așeză cu grijă, cu delicatețe scrisorile. C-un chibrit le aprinse. O lacrămă îi strălucea în ochii lui măriți de suferință, dar flacăra scrisorilor aprinse părea că luminează în el, și,

înțelegând mai limpede ca oricând grozăvia realității, se aruncă la ușă, să fugă, să alerge, să nu se mai oprească.

Dar în prag se lovi de Olimpia Grecu.

— Ah! făcu aceasta, cu groază, izbită un pas înapoi.

Ion Florea o văzu, se retrase repede, pe-o clipă, apoi ieși în prag, o luă de braț, și o aduse în casă.

— Vino, zise el oftând, vino și șazi lângă mine.

Ei șezură amândoi pe divanul negru. Olimpia se aplecă, îi căută îngrozită privirile.

— Ce ai? Ce ți s-a întâmplat? îl întrebă palidă. Buza din jos i se zbătea nervoasă. Apoi plânsul o zgudui, și multă vreme Ion Florea nu putu să i-l oprească.

— Tu o iubești și acum. Ah! îți pare rău, nenorocitul. Ce om ești tu! Ce om slab ești tu! izbuti ea să-i zică într-un târziu, ștergându-și lacrămile.

Ion Florea nu răspunse. Cuvintele Olimpiei, ofensa ce-i aducea, el o sorbi cu deliciu. Simțea nevoia unei umiliri cât mai adânci. În el parcă rânji cineva de plăcere, când Olimpia îi spusese: «Ce om slab ești tu».

— Dar e în zadar, puiule, începu deodată, cu patimă, Olimpia, îmbrățișându-l. Eu nu te mai las alteia, niciodată, niciodată! strigă ea cu putere, strângându-l tot mai tare în brațe. Ea râdea, plângea, spunea vorbe frânte, ținându-l mereu îmbrățișat. Nu te mai las. Eu singură pot să te fac fericit pe tine. Tu ești al meu. Nicio femeie nu-ți va putea da atâta fericire. Uită deci! Biruie și uită! Ca raiul nostru să țină veșnic. Suntem vrednici amândoi de el!

Deodată tăcu, se retrase, și zise c-o voce ca dintr-altă lume:

— Și eu sunt de vină. Trebuia să te câștig mai devreme. Aș fi putut în ceasul cel dintâi. Da, aș fi putut.

Ea începu să plângă din nou, cutremurându-se toată. Ion Florea o îmbrățișă, și-i șopti la ureche:

— Nu plânge! Am să uit, am uitat tot. Da, tot!

— Adevărat? întrebă cu patimă Olimpia.

Ion Florea se ridică, deschise ușa sobei, și-i arătă spuma neagră de hârtie.

Olimpia tăcu. Sâni ei se înălțau rar, era palidă.

Deodată ochii ei verzi străluciră, sări de pe divan și-l îmbrățișă pe Ion Florea.

— Așadar ești el meu. Vai, ești al meu, șoptea Olimpia.

Încă din ziua următoare, Ion Florea își schimbă locuința. El nu mai putu rămâne în camera aceea din parter o singură zi. Și când, aici, închise pentru cea din urmă oară ușa, simți o mare ușurare în suflet.

Pentru Ion Florea urmară două luni de zbucium neîntrerupt, de plăceri dar și de chinuri amare, pline de deznădejde, care îi săpau sănătatea.

Diminețile se scula cu silă, se simțea ostenit, fără niciun dor de muncă. Se îmbrăca parcă numai din puterea obiceiului, și pornea la birou cu capul în piept, înfrânt parcă de-o povară nevăzută. Ochii lui priveau cu tristețe în pământ, și răspundea domol trecătorilor care îi dădeau binețe. De câte ori intră subț poarta aceea sură, inima i se strângea de durere. Tabla cu numele avocatului Vasile Grecu îl făcea totdeauna să se oprească pe câteva clipe. Respirația lui era atunci șuierătoare.

Intră în birou totdeauna cel dintâi. Se lăsa pe-un scaun înaintea mesei lui și începea să răsfoiască prin acte, prin hârtii. Ceilalți colegi îl aflau totdeauna răsfoind la masa lui. El îi saluta din cap, le spunea «bună dimineața», însă ochii nu și-i ridica. Astfel colegii puteau să-și arunce privirile disprețuitoare, care spuneau: «De-acum se crede șef. Vezi-l ce poze își ia?»

Cu mare silă, cu mult chin, se putea cufunda Ion Florea în cuprinsul actelor pe care avea să le rezolve. Peste mintea lui limpede părea că plutește o ceață deasă, care se împrăstia cu mare greutate. Citea de multe ori același pasaj, se oprea la aceleași cuvinte pe care nu le

putea pricepe. Însă, după ce mintea lui se limpezea încet-încet, procesul cel mai greu, cel mai complicat, îl pătrundea ca într-o fulgerare de lumină, și se apuca de scris cu mare patimă. Părea că nu mai vede, nu mai aude nimic din ce-l înconjoară, și condeiul lui alerga neconținut pe hârtie. Ah! și cât de binefăcătoare erau aceste ceasuri de muncă! El simțea cum îi învie puterea de muncă, puterea de voință, își simțea parcă privirile agere, tari, și ochii lui de vultur înviau. Cufundat în această muncă a creierului, ori apărând

Dar Olimpia, în loc de răspuns, îl înlănțui cu brațele, îl sărută cu dragoste, și, luându-i apoi obrazii în palme, îl privi fericită în ochi.

— Ce faci? o întrebă din nou Ion Florea.

— Fac ce-mi place! Da! ce-mi place, răspunse Olimpia, începând să plângă. Ce vrei? Eu nu mai pot ascunde! Nu vreau să mai ascund nimic! Mă umilește viața asta! Și ea fu cuprinsă de-un plâns zguduitor.

Dorul, setea de viață, se trezise în ea cu o putere neobișnuită, și Olimpia se simțea nebiruită. Nici nu mai credea că semenii săi sunt oameni, ci, afară de Florea, pe toți îi ținea de niște umbre ce se mișcă pe pământ. Florea însă era un zeu puternic, mândru, strălucitor. Apropierea lui îi da senzația nemuririi. Cu cât treceau zilele, ea-l iubea tot mai mult. Sufletul ei se înspăimântă numai la gândul că pe Ion Florea l-ar putea dura capul. Nici nu putea suferi să i se plângă vreodată. Olimpia se făcea tot mai frumoasă și mai tânără, și dacă bărbați străini rămâneau acum oftând în urma ei, apoi Ion Florea era robul ei cel din urmă. Ceasurile petrecute cu ea îl răsplăteau cu prisosință de chinurile zilei, ale singurătății. Pentru că oricât îl făcea de fericit această femeie de o frumusețe ametoitoare, când era lângă el, în ceasurile lui de singurătate suferințe cumplite îi biciuau sufletul. În acest fecior de țăran conștiința nu voia să moară. Și, îndată ce rămânea singur,

el simțea cum i se ridică această conștiință care-i arăta neconținut ticăloșia lui, crima ce-a săvârșit-o împătri va vieții sale. Îi părea rău c-a pierdut-o pe Mărioara? Se revolta c-a fost subjugat cu totul de Olimpia? El n-avea putere să se gândească decât la sine singur.

Și simțea, înnebunit, că-i un vierme murdar care trebuie strivit.

Și Mărioara și Olimpia fugeau parcă tot mai departe de nenorocirea lui și îl lăsau singur. Da, Ion Florea se simțea tot mai singur în nenorocirea lui, părea că se izolează tot mai mult de toată lumea, și se cufundă într-o noapte rece și pustie.

Se simțea singur pe el cauza nenorocirii sale; aceasta i-o spunea lui zilnic dușmanul ce i se ridica din suflet. Pentru că cu cât se simțea mai izolat, cu atâta se luptau mai tare în sufletul său doi oameni îndușmăniți de moarte. Florea cerca să-i împace, însă cei doi dușmani se priveau cu îndârjire, măsurându-se din ochi, gata de luptă nouă. Niciunul nu se da bătut. Ion Florea, în ceasurile lui de singurătate, primea de bune, deși erau foarte înfiorătoare pentru el, toate argumentările conștiinței sale de demult, ale vechii lui concepții asupra lumii și a vieții. Ascultând cu inima strânsă aceste argumente, își zicea: «Da, sunt un ticălos, un vierme murdar care trebuie strivit». Un singur argument nu-l putea accepta: ticăloșia Olimpiei. Conștiința lui veche i-o arunca mereu în față, și Ion Florea se revolta și începea să se îndoiască și de temeinicia argumentelor de mai înainte. Și atunci înclina spre celălalt glas ce i se ridica din suflet, și care o apăra pe Olimpia. Această nouă conștiință, care începea să i se ridice în suflet, pornea dintr-un alt chip de a înțelege lumea în viață. Creștea, această nouă concepție asupra vieții, ca din apă când Ion Florea era lângă Olimpia, și el credea cu bucurie că cealaltă e întunecată pentru totdeauna. El ar fi dorit să învingă noua concepție pe care voia să și-o formeze asupra

vieții și o ajuta cu toate puterile să crească. Și, lângă Olimpia, era învingătoare. Această concepție nouă cerca să-i legitimizeze căderea lui și viața ce-o ducea cu Olimpia. El simțea, de altfel, că, dacă această conștiință va rămânea biruitoare, el va fi un om căzut pentru totdeauna! Întrezărea că atunci va fi în stare nu numai să săvârșească adultere, ci și alte crime. Se îngrozea de acest viitor întrezărit – viața tuturor celor căzuți – și îl dureau. Îl dureau pentru el însuși, pentru liniștea lui. Sufletul său era setos de pace, ori de unde i-ar fi răsărit aceea.

Dar această nouă conștiință era departe de a ieși biruitoare. În zadar își spunea: «Așa e lumea, așa-s patimile dragostei, așa se mai întâmplă». Zadarnic! îndată ce rămânea singur, se ridica cealaltă conștiință. Îndată ce aceasta își începea ploaia de atacuri, cea de mai înainte rămânea c-un singur sprijin: amintirea Olimpiei.

Cele mai grele, pentru Ion Florea, erau zilele când se întâlnea cu avocatul Chirca. Pe acest om îl înconjura cu groază, când nu mai putea. Însă Chirca venea câteodată în cancelaria lui Grecu, ori îl întâlnea pe Florea la tribunal.

Fostului șef nu-i plăceau privirile plecate, fața tot mai palidă a lui Ion Florea. Ochii lui vioi îl cercetau amănunțit, cercând parcă să-i pătrundă gândurile.

— Iarăși supărat, tinere? îi zicea. Vezi, asta nu-mi place. Omul trăbă să rămână tare în luptele vieții. De altfel, domnișoara Grecu are să vină, îi șoptea la ureche.

Atunci Ion Florea se zguduia. Omulețul băga de seamă zguduirile acestea, și ochii lui clipeau și mai vioi. Își scotea din buzunar batista lungă, și începea să trâmbițeze.

— Mi-am luat o sarcină prea mare pe umeri, domnule avocat, zicea în silă Ion Florea. Încep să mă satur de ea.

— Ce-atm spus eu, tinere? Slujba noastră-i slujbă de cine. Dar nu trăbă să deznădăjduim! răspundea avocatul, mai vesel.

— Da, însă se cere să intri pe încetul subț o povară

atâta de mare. Eu am luat dintr-una stânca în spate.

— Ei, tinere, las, mulți ar vrea să fie în locul dumitale, îi spunea Chirca, bătându-l prietenește pe umăr și laudându-l.

Avocatul nu credea cuvintelor lui Florea. El bănuia altceva. Bănuia că Olimpia Grecu îi va fi dat să înțeleagă neputința căsătoriei lui cu Mărioara. Prin oraș, în timpul din urmă, se zvonea că Mărioara Grecu se va căsători c-un înalt slujbaş de la tribunal.

Apoi și mai grele-i erau zilele când poșta-i aducea vreo scrisoare de la Mărioara. Nu le citea, le ardea cum îi soseau, dar în clipele acelea mintea i se rățăcea și-i venea gânduri de sinucidere.

Când i-a sosit scrisoarea cea dintâi după Rusalii, Ion Florea era la Olimpia, în prânzitorul cel mic. El albi ca perețele, și nu cuteza să ia epistola din mina camerierei: cunoștea scrisoarea Mărioarei. C-o mișcare repede, smulse Olimpia scrisoarea din mâna fetei. Aceasta ieși. Olimpia cerca să zâmbească, dar zadarnic. Un tremur încet, apoi o zguduire adâncă îi cutremură trupul. Ea rupse epistola bucățele, fără să citească un singur șir, o rupse cu patimă, cu deliciu, și o aruncă în sobă.

— Trăbă să-i răspunzi, zise ea cu hotărâre, liniștită. Trăbă să-i răspunzi că eu nu dau voie unui candidat din cancelaria, bărbatului meu să corespundeze cu fata mea.

Cuvintele acestea le zise foarte liniștită, trupul ei luă pe-o clipă înfățișarea superbă de mai demult. O singură linie dulce nu mai avea în față.

Ion Florea, privind-o, auzindu-l glasul, pierdu pe-o clipă conștiința realității: ca un fulger îi trecu prin minte că într-adevăr Olimpia nu se învoiește la căsătoria asta, că între el și Olimpia nu-i nicio relație de simpatie, și că el va fi nenorocit pentru împotrivirea Olimpiei. Și iată, gândul acesta, îi umplu sufletul c-o bucurie nețărnută, și-un larg surâs de fericire îi lumină fața, privirile.

— Așadar te-nvoiești să-i scrii? îl întrebă Olimpia cu vocea schimbată.

Însă Ion Florea era încă în prada iluziei de mai înainte.

— Da, doamnă, zise el, ridicându-se și șezând la masa pe care Olimpia pusese călămarul și hârtia. Însă când luă condeiul în mână, el îngălbeni și se ridică speriat de la masă.

— Ce ai! Mi-ai spus doamnă, ce-i cu tine? Vai, ești palid, tremuri! Așadar nu-i scrii? îl întrebă îngrozită Olimpia.

El se lăsă frânt pe divan. Nu răspundea. Olimpia avu un fulger de mânie în ochii ei întunecați acum. Dar numaidecât privirile ei se limpeziră, se apropie de Florea și-l îmbrățișă.

— Pentru ce nu-i scrii? îl întrebă.

— Nu pot! răspunse Florea.

— Și pentru ce? O iubești și acum?

Florea o privi o clipă ca pe o străină.

— Nu. N-o mai iubesc.

— Atunci scrie-i, zise cu putere Olimpia.

— Nu pot, răspunse el din nou, plecându-și capul.

Răspunsul acesta nu era întreg cum îl avea în suflet, și poate pentru aceea îl repeta mereu. «Mi-e rușine. Nu pot!» voia el să spună.

Ziua aceea a fost nespus de viforoasă. Împăcarea urmă abia sara târziu, după ce Olimpia plânsese un râu de lacrimi.

— Îi voi scrie eu, puiule, zise ea la despărțire.

Florea ieși fără să-i răspundă.

Și Olimpia s-a și ținut de cuvânt. Îi scrisese fetei:

«Dragă Maio!

Am înțeles că tu corespondezi cu domnul Florea, candidatul din cancelaria noastră. Află întâi că ești prea tânără pentru astfel de ocupații, apoi că de la distracție

până la un lucru serios, este o prăpastie. Eu l-am oprit să-ți mai scrie. De altfel, mă bucur că faci progrese la pian.

Olimpia»

De-atunci scrisorile veneau rar, și mai ales în zilele din urmă ale lui iulie Florea nu mai primi nicio epistolă de la Mărioara. Și Ion Florea îi era foarte recunoscător pentru asta. Îi mulțumea, în gând, simțind o duioșie și un regret nemărginit în suflet.

Olimpia primi o scrisoare de la Vasile Grecu, pe care ea nu o arătă lui Florea. Avocatul îi scria că a corespunda cu cineva nu-i numai decît o ocupație vinovată, că el știa de această corespondență și că, în ce privește viitorul Mărioarei, el are un plan stabilit. «Pe Ion Florea, care-i un tânăr foarte distins, l-am ales de ginere cu învoirea copilei noastre. Și, bagă de seamă, Olimpio, eu voi zdrobi orice piedecă ce s-ar pune în calea fericirii ei.»

Olimpia rupse în bucățele această scrisoare, cu același deliciu ca și pe a Mărioarei. «Niciodată!», zise ea cu hotărâre, și fulgerul de mânie luci în ochii ei întunecați.

În cea din urmă zi din iulie, Chirca intră în cancelaria avocatului Grecu, și, după ce salută mulțumit în dreapta, în stînga, se apropie cu pașii lui de șoricel de Ion Florea.

— Te rog, tinere, să vii puțin cu mine, îi șopti el. Am să-ți comunic vești importante.

Omulețul îi spuse cuvintele acestea cu prietenie, a - aproape cu dragoste. El era foarte bine dispus.

Ion Florea se ridică în silă, își luă pălăria, și-l urmă fără niciun cuvânt pe Chirca.

— Înainte de toate, jos masca asta urâtă de pe față, începu avocatul, după ce ieșiră în stradă. Îl luă de braț pe Florea. Jos cu supărarea și lasă-ți sufletul să se bucure. E vorba de o veste bună.

Avocatul Chirca vorbea grăbit și-l spiona mereu cu privirea pe Ion Florea.

— Te-ascult, domnule avocat, zise el încet, presimțind ceva înfiorător.

— Nu numai să mă ascuți, ci să te și bucuri! Începu acesta. Ce comédie, îmi vine să cred că m-am înșălat în dumneata. Iată ce-i: Eu am bănuir numaidecât ce te întristează pe dumneata și i-am scris pretinului Grecu.

El a fost așa de bun să-mi răspundă. Iată epistola – și el scoase hârtia din buzunar – cetește-o.

El i-o întinse, dar Ion Florea n-o luă. Avocatul simțea cum brațul tânărului tremura subț al său. Ion Florea se albise.

— Te rog, cetește-o dumneata, zise Florea cu vocea stinsă.

— Ce ai? Ești bolnav? al întrebă repede avocatul Chirca.

— Da, minți Florea, mă chinuie demult dureri îngrozitoare de cap.

— Slujbă de Gâne! făcu Chirca. Dar stai să ți-o cetesc eu, și cred că îndată îți vor trece durerile.

— El bombăni un răstimp cuvinte neînțelese, fugind pe șire, apoi citi clar: «Nevastă-mea într-adevăr a făcut o mare prostie. L-a oprit să-i mai scrie Mărioarei. Și, pe lângă toate scrisorile fetei, la călcâiul cărora adăugam și eu câte ceva, tânărul nostru ascultă de poruncă! Se vede că se teme grozav să nu se pună pe picior de război cu viitoarea soacră. De altfel, drept spunându-ți, mie mi-ar plăcea purtarea asta corectă a tânărului, care nu vrea să se îmbulzească fără voia părinților. Dar Mărioara judecă altfel. Cred că fetița mea îl iubește foarte mult pe acel ibrav tânăr. Eu, aș putea spune, că, mai ales de-o vreme încoace, e bolnavă. Nu mai învață nimic, ci stă toată ziua pe gânduri și așteaptă. În urmă, eu nu mai pot suferi chinurile ei. S-o vezi cum așteaptă în fiecare zi poșta! Se uită la factorul poștal ca la un Dumnezeu. Deci, dragă pretine, m-am hotărât să venim amândoi acasă, să aranjăm

cât mai repede chestia asta delicată. Până la revedere, prin doi prin trei august, îți strâng de departe mâna cu preținie.»

Cuvintele din urmă avocatul Chirca le citi cu glasul stins și întrerupt. Brațul lui Florea se cutremura cu putere sub brațul său.

— Pentru Dumnezeu, dumneata ești chiar bolnav, zise uimit bătrânul, oprindu-se și privindu-l pe Ion Florea.

În ochii acestuia sclipeau semnele nebuniei. Îndată ce avocatul începuse să citească epistola aceea, el avu

O senzație care nu-l mai părăsea, lâl părea că lângă el e avocatul Grecu și-i vorbește, privindu-l neîndurător. Când auzi însă de suferințele Mărioarei, simți că mintea

I se rătăcește. Iar la vestea că ei doi vor veni peste câteva zile acasă, simți o neînvinsă putere să fugă, să se ascundă. Numai cu mari dureri fizice se putu stăpâni să rămână lângă bătrân.

— Da, sunt bolnav, șuieră Ion Florea. De multe ori cred că de durerea asta de cap am să înnebunesc. Era palid ca un mort și tremura.

Chirca îl privi cu băgare de seamă. Nicio urmă de bucurie nu zări pe fața lui.

— Totuși e de mirat că nu te bucură vestea asta! spuse el cu durere.

— Eu cred că nu se va alege nimic din tot ce-am plănit, șuieră din nou Florea.

Gândul că cei doi vor veni în curând, nu-l mai părăsea. Cu mari efortări se stăpânea să nu-i clănțane dinții în gură. Avea friguri.

— Durerea dumatăle de cap te face să vezi lumea întreagă în negru, zise cu mânie avocatul. Asta nu-mi place. Un tânăr trăbă să aibă altă tărie de voință. Și, mă rog, pentru doamna Olimpia te temi?

— Da. Dumneaei nu se va învoi niciodată. Asta mi-a spus-o mie de multe ori. Cuvintele din urmă le spuse rar și

apăsător, cu un aer de atotștiutor.

Chirca tăcu și îl privi cu mirare, multă vreme. Da, nu se înșelase. Tânărul acesta s-a schimbat foarte mult de când a ieșit din cancelaria sa. Așa cum a rostit cuvintele din urmă, c-un fel de răutate parcă, nu-l mai putea cunoaște pe Ion Florea.

— Dumneata trăbă să știi, începu el, că preținul Vasile Grecu va trece peste voința nevestei când e vorba de fericirea singurului copil.

— Va trece peste voința nevestei sale! repetă rar, după avocat, cuvintele acestea Ion Florea.

— Ei, dumneata mă uimești, dumneata se pare că știi mai multe, zise cu mânie avocatul.

— Eu te uimesc! Da, te uimesc! repetă în neștire Ion Florea. El privea ținută înaintea, cu privirile tulburi.

Chirca citi pe fața lui o suferință îngrozitoare. Se gândea: «Omul acesta nu mințește. E bolnav! Se prea poate că, dându-și prea multă silință cu conducerea acelei cancelarii uriașe, să se fi ales cu durerea de cap de oare spune.» Cunoștea și el astfel de dureri. Îi zise deci cu blândețe, întinzându-i mâna pentru despărțire:

— Ar fi bine să te odihnești. Să te arăți la un doctor. Vezi să-ți treacă nesmintit în două-trei zile, adaose el zâmbind, și se depărtă.

Ion Florea nu-i zise niciun cuvânt. Dar îi zâmbi, și prin zâmbetul acesta îi mulțumea că-l lasă singur.

Se făcuse sară când a ajuns acasă. Dar abia își puse pălăria în cuier, abia luă condeiul să-i scrie o telegramă lui Vasile Grecu, prin care voia să-i aducă la cunoștință demisia sa cu ziua de azi din motive de sănătate și pentru a se pregăti pentru cenzură, când ușa se deschise și intră o servitoare c-un plic de la Olimpia, care îl poftea să meargă numaidecât până la dânsa.

El nu plecă îndată. Scrise telegrama, ieși, o dădu la cel dintâi oficiu, apoi, foarte ușurat, se duse la Olimpia.

— Dragă puiule, zise ea îmbrățișându-l, am să-ți spun o veste. Dar să nu te superi. Să-mi promiți că nu te vei supăra.

— Da, îți promit, zise în silă Ion Florea. Avea conștiința limpede că va pierde-o și pe Olimpia.

Olimpia, cufundându-se în dragostea asta, care parcă îi smulgea viața în fiecare clipă, ca să i-o redea tot mai frumoasă, mai strălucitoare, nu se gândise niciodată la urmările acestei patimi. Nu se gândise ce va urma, după ce bărbatul și fata vor veni acasă. Ea deci îl privea înspăimântată și zise:

— Ei vin acasă, dragă puiule. Fata ar fi bolnavă, nu i-ar suferi aerul capitalei.

— Știu, răspunse Ion Florea liniștit.

— Știi? întrebă Olimpia, îmbărbătată de liniștea lui Florea.

— Da. Mi-a spus domnul Chirca, răspunse Florea, cu aceeași liniște.

— Dragă puiule, cât de mult te ador, cât trăbă să-ți fiu de recunoscătoare, zise Olimpia, îmbrățișându-l. Așadar ție nu-ți pasă, tu mă iubești! Vai, acum văd cât de mult mă iubești!

— Și ea smulse un lung sărut de pe buzele palide ale tânărului. Ea adaoase îndată: Totuși, vreau să nu-ți fac nicio greutate. Tu îți vei vedea de cancelarie, te vei întâlni cu Maia și, încet-încet, fata se va înstrăina de tine. În vremea asta eu îi voi afla un bărbat și voi căsători-o.

Ion Florea se făcea tot mai palid. Începu să tremure ușor, dar Olimpia nu observă nimic. Ea se plecă și-i șopti la ureche:

— La tine, puiule, o să vin mereu. Ar fi înspăimântător să nu te văd o zi. Da? Da? zise ea cu vocea aceea clară, care tremuâa în sufletul lui Ion.

Florea o privi. Olimpia era neliniștită, și în această stare sufletească el descoperea frumuseți nouă, nebănuite.

Simți deodată o durere amară de-a o părăsi, simțea parcă în suflet cum îi crește o nouă ticăloșie. Ca o ceață grea i se lăsă pe creieri, apăsându-l ucigător. Un răstimp el nu mai pricepu nimic. Dar, apoi, deveni deodată neliniștit și voi să plece, cu orice preț, cât mai în grabă. Însăpământată de neliniștea, de suferința ce se citea pe fața, în ochii lui Florea, femeia nu cuteza să-l lase. Presimțea, în mari depărtări, o primejdie ce se apropia, vuind surd. O amenința pe ea? Îl amenința pe Florea? Și iată, acum primejdia părea lângă dânsa!

— Nu te las, nu te duce de lângă mine, gemea Olimpia.

Sufletul lui Ion Florea era copleșit de-o tristețe adâncă. El cerca să o îmbărbăteze. Dar cuvintele lui cădeau neputincioase. El însuși avea lipsă de îmbărbătare.

Olimpia rămase plângând, nemângâiata.

Coborând scările, trecând pe dinaintea cancelariei, auzindu-și pașii pe pardoseala curții, lui Ion Florea îi trecu într-o clipă prin minte tot trecutul ce-l lega de casa aceasta sură și rece.

Oftând adânc, ieși pe poartă. Erau puțini oameni pe stradă. Dar înaintea lui mergea un țăran cu gluga pe spate, c-o bâta ciobănească în mina. Omul mergea domol, legănându-se. Ion Florea îl privea neconținut, și de la o vreme se pomeni că imită mersul țăranului. Privi în jur de sine să vadă dacă nu-l observă cineva. Nu era nimeni. El înainta mereu după tartan, ținându-se la câțiva pași numai în urma lui. Și se trezea iarăși și iarăși că imită umbletul omului care purta pe spate o glugă albă. La o cotitură țăranul dispăru, și pe câteva clipe Ion Florea se opri locului. Părea că nu mai știe umbla, sau că nu știe încotro să meargă. Apoi, porni deodată, ca și când nu s-ar fi întâmplat nimic; ajunsese acasă și începu să pacheteze.

XIX

În jumătatea cea dintâi a lunii lui august căzură ploi

multe. Cerul era mereu fumuriu, și ațele de ploaie, subțirele, alburii, împânzeau văzduhul. Rar era, în vreo înaintea de amiază, vreme bună. Părea că cerul se răzbună de seceta îndelungată din cele două luni de mai înainte.

În cazina română, în sala cea rezervată de la restaurant, societatea românească se grămădea în fiecare după-amiază, în fiecare sară. Hotelierul, chelnării, se uimeau de această afluență neobișnuită, dar se bucurau. Domni, doamne intrau necurmat, nu mai încăpeau la mese. Fața fiecăruia părea că ascunde o taină. Ei conversau încet, șopteau. Din când în când, unii își ridicau, c-un aer de atotștiutor, câte lui deget și priveau de sus la vecinul de la dreapta sau de la stânga, aplecându-se spre ei. Unii ascultau tăcuți, păreau să creadă tot ce li se șoptește. Alții clătinau neîncredători din cap.

Plecarea lui Ion Florea din oraș, sosirea deputatului Grecu și a Mărioarei, boala fetei, deșteptaseră în grad extrem curiozitatea societății românești. În sala rezervată se puteau vedea chipuri nouă, oare până acum, din deosebite cauze, se ținuseră departe de întrunirile societății. Curiozitatea îi făcea pe unii dintre aceștia să cheltuiască mai mult decât le iertau puterile, pe alții să-și uite vechi dușmăni și pizmuiri.

Familia Grecu, cu tot ce se petrecea între pănții casei aceleia sure, îi interesa pe toți mai mult decât propriile lor familii, propriile lor griji. Se-nțelege, ei trăiau din combinații. Poarta de la casa cu pănții suri se deschidea pentru un singur om, de când se întorsese avocatul Grecu. Acel om era avocatul Chirca. Deputatul concedie, în ziua sosirii, pe toți candidații, plătindu-le salariul pe două luni înainte. Se spunea că, deocamdată, își închide cancelaria. Țăranii hurducau în zadar la poarta încuiată. Fiind vremea lucrului de câmp, drept că nu veneau prea mulți în această jumătate a lunii lui august.

De prin zece ale lunii intră regulat, de două ori pe zi,

în casa lui Vasile Grecu un doctor neamț, un om bătrân și gârbov. Avocatul Chirca mergea însă în fiecare zi.

Oamenii îl priveau cercetător de câte ori mergea la familia Grecu ori se întorcea. Omulețul părea mai gârbov, mai îmbătrânit, însă de pe fața lui nu putea citi nimeni nimic. Totuși, cei mai mulți credeau că descopere multe taine pe fața bătrânului.

Părerea generală, cu mici excepții, în sânul societății, era că Olimpia Greou i-a dat drumul lui Ion Florea, îndată ce-i scrisese bărbatul că se va întoarce cu Mărioara. Că s-a temut de continuarea relațiilor între candidat și fată-sa. Că ea nu s-a gândit niciodată să-și dea fata unui candidat, care, din titlu de doctor înoolo, n-are nimic. Nici familie, nici avere.

Părerea aceasta era generală, cu mici excepții, poate din cauză că nimeni nu se putea împăca ou norocul ce era să-l ajungă pe Ion Florea. Toți cei care mâncaseră pâinea amară a mizeriei începuturilor, îl pizmuiau pe Ion Florea, gândindu-se că el va ajunge deodată la o avere mare. Cei mai mulți din societate cunoșteau gustul acelei pâni. Ei, deci, își doreau această explicare, și o primeau cu satisfacție.

Apoi, Olimpia Grecu era pentru ei o femeie deosebită, cu gusturile ei, cu credințele ei, o femeie superbă, căreia, cel puțin pe față, i se închinau cu toții bucuroși. Ei nu-și puteau închipui ca Olimpia Grecu să nu-și dorească o poziție mai strălucită pentru fată-sa. Avocat era bărbatul său, avocat fruntaș, era și deputat, cum să se pogoare la un fecior simplu, de la țară? Drept că era deștept, însă, totuși, în ziua de azi, c-o singură calitate, nu te poți ferici.

Prin pasul acesta, pe care credeau că l-a făcut Olimpia, ea se ridică foarte sus în considerația celor mai mulți din societate. În rândul cel dintâi, poate pentru că lena dat lor o satisfacție, smulgând din brațele lui Ion Florea norocul care se apropia. Apoi, pentru că a deschis

lupta pe față împotriva lui Vasile Grecu. «Strașnică femeie!» spuneau ei cu admirație.

În cazină, în sala rezervată de la restaurant, societatea românească cerca să ghicească ce se va întâmpla după toate acestea. Ei știau, încă din iarnă, că Ion Florea e în relații de dragoste cu Mărioara Grecu. Știau că acesteia îi place tânărul acela cu ochii de vultur, care ținea cu eleganță o conferință captivantă, patina strălucit și care luptase atâta pentru izbânda lui Vasile Grecu. Știau chiar că deputatul nu era rece față de căsătoria celor doi tineri. Cine va birui acum? Ei își spuneau părerile. Vasile Grecu va încerca întâi s-o convingă pe doamna sa Olimpia, cu blândețe, așa cum e firea lui. Doamna sa Olimpia nu va lăsa nimic din punctul ei de vedere. Fata suferă, se bolnăvește chiar. Dar pe urmă are să-i treacă. Și astfel Olimpia va rămâne biruitoare, și-l va aduce pe acel înalt dignitar de la tribunal. Înalt dignitar? Da, da, acela există, nici nu-i așa de bătrân! Nu se știe cum se lățise vestea aceasta. Dar acum erau oameni care se încercau să-l și descrie pe acel om închipuit.

În sânul societății românești erau câțiva care bănuiau adevărul, îl spuneau, dar nu cutezau să-l creadă. Aceștia erau cei care ridicau în răstimpuri câte un deget, șezând la mese, aplecându-se puțin către vecin.

Candidații din cancelaria lui Vasile Grecu bănuiau de mult relația dintre Olimpia și Ion Florea. Cameriera aceea care venea aproape în fiecare zi și-l chema pe Florea, le agita sufletele în mod uimitor, și ei, după ce Florea se îndepărta, își aruncau priviri bănuitoare. Dar cuvintele pe care le spusese la plecare avocatul Grecu, nu-i lăsau să creadă nimic: «Domnul Florea e șeful dumneavoastră. Rog să-l considerați ca pe unul ce aparține familiei mele.» Așa le vorbise deputatul la despărțire. Ei își ziceau deci: «Ca viitor ginere vor trebui să aranjeze multe lucruri». Totuși, bănuiala îi rodea la inimă, îi intriga, și ei multă vreme nu

puteau lucia. Și învolburarea din suflet le plăcea foarte mult.

Însă când Ion Florea dispăru, fără să-și ieie cel puțin rămas-bun de la ei, sufletele lor se cutremurară și ochii li se limpeziră. Iar când Vaăle Grecu, sosind, îi concedie pe toți, ei ghiciră numaidecât că aici lucrurile s-au schimbat spre rău. Dar, afară de unul, toți părăsiră încă a doua zi orașul. Unii să-și vadă de alte cancelarii, alții să se pregătească pentru cenzură. Se depărtară nepăsători, liberi ca pasările cerului.

Însă cel rămas, simțind mulți bani în portofel și fiind mare chefliu, mai zăbovi câteva zile, până-și tocă paralele. Și el, zâmbind șiret, spuse multe lucruri ciudate.

Acei care bănuiau adevărul stătuseră la vreun pahar de vin cu tânărul acesta. Și ei își spuneau bănuielele lor și altora. Însă, cel puțin pe față, nimeni nu voia să le dea crezământ. Numai când vestea această nouă ajunsese la urechile femeilor, ele deveniră nespuse de nervoase, în sufletele lor erau aplicate să creadă tot. Fantazia lor aprinsă lucra uimitor, și femeile, cu fețele îmbujorate, se trezeau în peripețiile unui întreg roman. Cele mai multe se prinseră de vestea aceasta ca de-o punte de salvare. Simțeau că dacă s-ar adevări, ar cădea tot nimbul de mărire din jurul acelei familii, pe care, neputând s-o ajungă, o invidiau și o urau.

Astfel, în jumătatea întâi a lui august, se adevări și în sânul societății românești de aici eterna lașitate și prostie omenească de-a cerca să trăiești, să-ți faci bucurii și dureri, să te înalți ori să te umilești din viața altora, nu din viața proprie.

Dar între păreții casei aceleia ei nu puteau ști ce se întâmpla.

Avocatul Grecu sosise încă în două august, sara. De la gară veni cu Mărioara în trăsură închisă. Fata, de la primirea telegramei lui Ion Florea, suferea cumplit, și

fierbinTELile nu o mai părăseau. Vasile Grecu stabilise ziua plecării pe șase august, dar telegrama aceea îl îngrozi. Ca și Mărioara, el bănuia o nenorocire. Plecară deci în dimineața următoare. Drumul fu nespus de lung și de chinuitor. El se apleca mereu spre Mărioara, o mângâia.

— Are să fie bine, dragă, îi zicea mereu, are să fie bine. Mamă-ta, desigur, a făcut o prostie. Dar el e om cu minte. Să-l fi ofensat cât de mult, pentru tine va ști să ierte.

Mărioara îl asculta cu ochii măriți de suferință. Era palidă, și, din când în când, trupul ei se înfiora. Zbuciumul săptămânilor din urmă o slăbise. Trupul ei era înfrânt parcă de o povară nevăzută. Vasile Grecu o învăluia mereu să nu răcească, o îmbia cu mâncare, cu o băuturică. Dar fata clătina din cap. Nu-i trebuia nimic.

Când s-au coborât la gară, era așa de fără putere, încât trebui să se razime de brațul tatălui său. Ajungând pe peron, la locul unde se despărțise de Ion Florea, ochii ei se umeziră. Apoi, sufletul i-l umplu spaima. Se temea să meargă acasă! Ridică privirile rugătoare spre bătrânul, dar el o târa înainte. Oftând adânc, se așează în cată multă vreme. Târziu, se ridică râzând, săltând prin casă: «Sunt nebună! El nu mă poate părăsi.»

Deschidea dulapul în care păstra ca pe-o moaște paltonul, care, cu o aripă, înfășurase atunci, sara, în bătaia vântului, genunchii lui Ion Florea. îl mângâia, îl săruta, îl strângea în brațe. Și repede îi veneau în minte, îi cântau în suflet toate mângâierile lui Ion Florea.

Chinurile ei erau cumplite. Somnul nu se mai apropia de căpătâiul patului ei.

Olimpia auzise cuvintele camerierei, înțelese că bărbatul său și fata au sosit, dar un răstimp rămase liniștită. Sfârșitul frazei, «coconița e bolnavă rău», i se repeta mereu în minte, și, când îi pricepu înțelesul, se ridică numaidecât și intră la Mărioara.

Fata ședea pe divan, cu fața. Însmormântata în palme. Olimpia se apropie, o îmbrățișă ușor și-o sărută pe frunte.

— Dragă Maio, cât îmi pare de bine c-ai venit, zise ea.

Vocea Olimpiei era caldă, și fata avu o tresărire de bucurie. Era vocea Olimpiei din zilele când la ei «era sărbătoare în casă». Ea își luă mâinile, și-i arăta mamei sale o față foarte palidă, cu umbre ușoare de oflire. Subt ochii ei albaștri erau semicercuri adânci, viorii.

— Da, mamă, am venit, răspunse ea ridicându-se și voind s-o îmbrățișeze. Dar se lăsă în grabă pe divan. Picioarele n-o ajutau.

— Vai, draguță, tu ești chiar bolnavă! Începu Olimpia, voind s-o compătimească. Dar toată înfățișarea fetei îi umplea sufletul c-o bucurie neașteptată. Ea nu putea să-și ascundă bucuria. Și vocea ei era plină, catifelată.

Olimpia șezu lângă ea și începu îndată s-o întrebe o mulțime de nimicuri, despre conservator, despre profesori, despre succesele ei.

Fata abia răspundea din când în când, cu «da», sau cu «nu». Apropierea Olimpiei nu-i făcea bine. În femeia care-l oprise pe Ion Florea să-i mai scrie, simțea un dușman ascuns. Simțea cum îngheață lângă mamă-sa.

— Tu suferi, dragă, trăbă să te odihnești, zise în urmă Olimpia ridicându-se.

— Da, mamă, aș vrea să mă odihnesc, zise, aruncându-i o privire de mulțumire, Mărioara.

Intră cameriera, și Olimpia ieși. În camera ei o aștepta Vasile Grecu. Când deschise ușa și-l zări, sufletul ei se umplu de scârbă. Îi păru că zărește un vierme. Ah! cât a se păru de respingător omul acesta!

După puține cuvinte reci, în care se aminti călătoria, drumul, Vasile Grecu își ridică deodată ochii neliniștiți și o privi țință pe Olimpia. Puțin îi mai rămăsese acum pe față din masca lui de bunătate. Olimpia îl află acum și mai

respingător.

— Trăbă să vorbim despre un lucru foarte serios, Olimpio, începu el cu liniște. Era bane, poate, dacă ne înțelegeam amândoi de la început. Atunci, posibil, tu nu ai fi alunecat să faci două greșeli mari.

— Asta-i frumos, zise batjocoritor Olimpia. Abia ai sosit acasă și începi să mă mustri.

— Nu-i mustrare, zise cu hotărâre deputatul. E vorba de fericirea copilei noastre. Tu ai văzut-o în ce hal a ajuns. Și la asta numai tu ești de vină.

— Și, te-aș ruga să-mi spui, pentru ce? îl întrebă înțepată Olimpia, care nu putea suferi ca omul acesta respingător, străin, să-i facă muștrări. Ah! cât îi era de străin! I se părea că l-a cules de pe drumuri.

— Te rog să mă ascuți în liniște, începu din nou avocatul. Repet că tu ești de vină. Întâi l-ai oprit pe Ion Florea să-i mai scrie, apoi, știind că venim, l-ai alungat din cancelarie.

«Te-nșăli amar, pretine, că eu l-aș fi alungat», voi să spună Olimpia, dar se răzgândi îndată și zise:

— Întâia acuză cred că nu poate să mă învinuiască. Eu, ca mamă, aveam dreptul să-l opresc de a-i mai scrie. Apoi, din cancelarie cum l-aș fi alungat? Cum înțelegi vorba asta?

— Prin purtarea ta i-ai dat să înțeleagă că nu te învoiești la căsătoria lui cu Mărioara.

Olimpia zvâcni de pe scaun și zise cu mânie:

— Da, e adevărat! La căsătoria asta n-am să mă învoiesc niciodată! Niciodată!

— Bine, bine, făcu Vasile Grecu. Te rog numai rămâi în liniște. Nu striga. Poate să audă fata. Acum, eu îți spun că lucrul acesta e hotărât. Căsătoria aceasta e hotărâtă. Nimic n-o mai poate opri.

— Și, mă rog, cine a hotărât-o? întrebă cu dispreț Olimpia.

— Eu, răspunse Grecu
— Tu singur?
— Eu și fata, adaoase avocatul.
— Așadar eu nu număr nimic în casa asta?
— Știi că totdeauna ți-am împlinit voia când a fost vorba de casa noastră sau de tine. Însă acum e vorba de fericirea Mărioarei.

— Avocatul tăcu puțin, părând că se gândește.
— Și îți repet că, dacă nu te învoiești, căsătoria aceasta se va face peste voința ta. Și cât mai în grabă.

— Nu va fi niciodată! Niciodată! strigă Olimpia. Fața ei era albă și ochii ei de gheață. Privea aiurită prin casă.

— Destul, Olimpio! Eu ți-am suferit totdeauna capriciile tale. Te-am lăsat să strigi. Dar acum îți poruncesc să te liniștești.

— Glasul lui tremura.

— Este aici, și el arătă cu mâna spre odăița fetei, cineva care are lipsă de liniște, de pace. Tu i-ai răpit-o și întrebă să i-o redai. Eu nu voi suferi ca pentru ambițiile tale fata mea să fie nenorocită; Iată, îți spun și eu: niciodată! Chiar dacă ar trebui să-mi pierd liniștea casei, a familiei la care tu știi că am ținut foarte mult. Vezi și te gândește. Fericirea e neasămănat mai mult decât un capriciu. Eu aș vrea să fie pace și bună înțelegere la noi. Dar dacă nu se poate, nu eu voi fi de vină. Am vrut să ți le spun acestea de la început. Pe urmă tu vei face cum vei vrea, zise ridicându-se. Eu mai mult nu voi vorbi cu tine despre asta. Vei veni și-mi vei spune cum te-ai hotărât. Eu trăbă să-mi îngrijesc fetița.

Avocatul ieși palid și obosit. Olimpia rămase cu inima scârbită. Îl disprețuia pentru fiecare cuvânt ce i i-a spus, îl disprețuia pentru că era bărbatul ai, îl ura de moarte pentru că a cutezat să-i spună astfel de vorbe.

Acum îi veni deodată întrebarea: Ce-o reținea în casa asta? Pentru ce nu-i acum la Florea? De câte ori simțise o

putere neînvinsă să alerge în brațele lui? Pentru ce nu a ascultat de această pornire? Ea nu cuteza însă să-și răspundă nici acum la întrebările acestea. Întrezărea lașitatea din sufletul său: voia să câștige tihnă pentru dragostea lor cu mijloacele cele mai ușoare.

Până l-a robit pe Ion Florea, ea nu și-a văzut decât de patima sa; ar fi trecut atunci surâzătoare printre cunoscuți, dacă aceia i-ar fi stat în cale, și l-ar fi îmbrățișat. Dar acum, după ce și-l știa robit, dorea să-și afle culcușul cel mai moale, unde să se retragă cu el. Întocmai cum uliul se lasă ca o săgeată și, prin sute de primejdii, prinde puiul din curte, dar după ce s-a înălțat odată în văzduh cu el în gheare, singurul gând e să zărească un ascunziș bun, unde să-l poată înghiți în tihnă. Ea, deocamdată, nu-și putea închipui alt culcuș pentru dragostea lor decât acela pe care l-au avut până acum.

Pentru aceea se revoltase îngrozitor la cuvintele lui Grecu. Ea nu-și închipuise niciodată ca avocatul s-o iubească pe Mărioara atât de tare. Simți din sara cea dintâi că Vasile Grecu nu se va abate de la hotărârea sa, însă totuși nu-și pierdu nădejdea.

Dar zilele care urmară fură îngrozitoare. Avocatul se ținu de cuvânt. Nu numai că se feri să mai vorbească cu Olimpia, ci o înconjura ca să nu o întâlnească. Îi căzuse cu totul masca de bunătate de pe față, și părea că imibătrânește pe fiecare zi. Olimpiei îi părea câteodată că îl va pierde pe Florea, și atunci se simțea iarăși gata să treacă prin orice primejdii numai să nu-și piardă prada.

Ceea ce o reținea era avocatul Chirca. Omulețul acesta intra de multe ori în camera Olimpiei.

— Sunt iarăși aici, doamnă, vă rog să mă scuzați dacă îndrăznesc mereu. Dar eu aș dori mult să vă pot convinge.

— E zadarnic, domnule avocat. Eu nu pot să mă calc în picioare. Întâi, fata nu-i de măritat. Mai poate aștepta și patru ani. Și eu cred că în interesul ei bine priceput trăbă

să mai aștepte. Eu nu-l pricep pe bărbatul meu. În urmă, e de înțeles că o fată se poate îndrăgosti de cineva. Dar un părinte trăbă să fie prevăzător.

Olimpia, dornică de vorbă, cum tăcea ziua întreagă cu sufletul sfâșiat de chinuri, îi spunea acestea și alte cuvinte c-o repeziciune vertiginoasă. Abia își lăsa timp pentru respirație. Ea nu atingea nici poziția socială, nici nu-l învinuia cu ceva pe Ion Florea. Dar repeta mereu că lucrul nu trebuie pripit. Așa că, de la o vreme, îl convinsese aproape pe avocatul Chirca. El stăruia pe lângă Grec să amâne căsătoria cu un an cel puțin.

De câte ori venea să-i spună rezultatul convorbirilor cu Olimpia, avocatul Grecu părea că nu aude niciun cuvânt. Totuși înclina mereu din cap. Înclină și când îi făcu propunerea din urmă.

— Poate prețul meu ar fi aplicat să se amâne căsătoria cu un an, îi zise Olimpiei într-o zi, avocatul Chirca. El însuși începuse să dispereze de situația din casa lui Vasile Grecu.

— Da? Atunci ar fi altceva, zise cu bucurie Olimpia. Un an e mult. Într-un an se pot cunoaște oamenii.

Cu răspunsul acesta Chirca intră la avocatul Grecu. Însă acela înclină numai din cap, ca totdeauna, și începu să vorbească despre sănătatea Mărioarei. Medicul nu putuse constata decât o extremă nervozitate, care-i aducea fierbințeli și dureri de cap.

Rari erau ceasurile când fierbințelile mai scădeau. Atunci fata vorbea încet cu tatăl său și cu avocatul.

Chirca. Acesta cerca s-o facă veselă. Dar în zadar. Mărioara slăbea tot mai tare, și de buzele ei nu se mai apropia surâsul.

Olimpia intră din când în când la fată. Peste chinurile ei îngrozitoare, suferințele Mărioarei cădeau, involuntar, ca un balsam alinător. Simțea că apropierea ei îi mărește suferințele fetei, dar această conștiință îi da puteri să

rabde durerile sale. Căci, cu cât treceau zilele, patima Olimpiei sângera din răni tot mai multe. Nu mai cuteza să se apropie de nicio mobilă pe care se odihnise Ion Florea. La vederea lor amintirile înviau, biciuindu-i sângele.

Ea se plimba ca o fiară rănită, gemând prin camera sa, prin micul prânzitor. Zilele erau nesfârșite. Tot mai dese erau clipele când se hotăra să părăsească această casă care se schimbase în Iad. Dar gândul că poate lui Chirca îi va succede să câștige aminarea căsătoriei, gândul că Mărioara ar putea să se îmbolnăvească și mai greu, o rețineau încă. Viața ce o dusesese un lung șir de ani, cinstea de care se bucurase înaintea societății românești, îi lăsase parcă o întipărire adâncă în suflet. Era o femeie pe care puterea obiceiului o robea fără să-și dea sama. Apoi, aici, în camerele sale erau atâtea lucruri, pe care, atingându-le Ion Florea, părea că sunt acuma vii. Din flința lui părea că a împrumutat câte-o părticică tuturor lucrurilor din casă.

Totuși, când patima ei era mai aprinsă, când se gândea că-l poate pierde pe Ion Florea, ea, ca să nu alerge îndată în stradă, să strige, intră la Mărioara.

Perdelele erau lăsate, și în odăiță era o tăcere adâncă. Plapoma «albastră ce îi înfășură trupul tânăr se ridica în cadențe dese deasupra sânilor. Ochii Mărioarei se făcuseră nespus de clari. Când o zărea pe maică-sa, o scutura un fior adânc, și își întorcea capul spre părete. Olimpia cerca să-i vorbească, să-i spună noutăți din oraș. Dar fata nu răspundea nimic.

— Te rog, mamă, să ieși. Sufăr, îi zicea fata, cu fața la părete. Vocea ei era rece, plină de durere.

Olimpia ieșea, dar de câte ori o cuprindea deznădejdea, intră la fată, dacă Vasile Grecu nu era acolo.

Dar, într-o zi Mărioara îl reținu lângă patul său pe Vasile Grecu mai mult ca de obicei. Avocatul văzu că fată-sa are să-i spună ceva.

— Te-aș ruga, dragă tată, să-mi faci un bine, zise cu

greu Mărioara.

— Oricare, scumpa mea, oftă avocatul.

— Te-aș ruga să-i poruncești mamei să nu mai intre la mine, zise șoptind Mărioara.

Vasile Grecu o privi înspăimântat. Dar nu-i putea vedea fața. Mărioara și-o întorsese spre părete. El ieși cu inima grea și se strecură încet în camera sa. Dar de-atunci Olimpia nu mai intră la Mărioara.

De câte ori Mărioarei Grecu îi era mai bine, avocatul se însenina. El numai atâta aștepta, să se întremeze puțin Mărioara. Îi scrisese lud Florea, muștrându-l cu asprime pentru purtarea lui. Dar tânărul îi răspunsese scurt: «Doamna Olimpia mi-a oprit orice apropiere de domnișoara».

«Bine, însă eu am să te apropiu iar», își zise avocatul.

De când nu mai intră Olimpia în camera Mărioarei, fata își mai venise în fire. Se ridica din pat, se plimba încet prin casă, se apropia de fereastră. În ziua de cincisprezece august ea vorbi mult cu tatăl său și cu avocatul Chirca. Se simțea mai tare, mai liniștită. Prăzi chiar cu oarecare poftă. Vasile Grecu o sărută de frunte, o mângâie pe părul moale. «Are să fie bine, dragă, îi zicea. Să nu ne mai gândim la mamă-ta. Ea e o femeie de neînțeles. Cu trenul de sară am să plec la T.M. și am să-l aduc pe încăpățânatul acela.»

Mărioara îl asculta cu plăcere. Începu să spereze, și un surâs îi juca mereu în colțul buzelor. Fata în după-amiaza aceea fu veselă; începu să-și caute mici lucruri prin casă, se apropie de geam și privi depărtările. După-amiaza era senină. Cerul era înalt, și munții vineții străpungeau în depărtări albastrul. Amintirile trecutului o copleșeau cu fiecare lucrușor ce-l afla și-l lua cu delicatețe în mâinile ei palide. Află mânușile pe care le purtase în iarna trecută la patinat. Să deodată, nădejdea ei începu să-i crească. Da, mamă-sa îi va rămânea pe veci străină. Nu va putea-o ierta

niciodată. Dar el, el nu-i așa de vinovat cum îl crezuse! El e un om prea corect, cum spunea avocatul.

Mărioara din când în când ședea, se odihnea pe-un scaun, într-un colț de divan. Apoi se ridică și-și căuta iarăși lucrșoa Rele ce-i aminteau de Ion Florea. Însărarea se cobora blântdă și dulce. Olimpia nu era acasă. Mărioara se apropie de-o mescioară din prânzitorul cel mic. Ochii ei se opriră asupra unui bilețel a cărei scrisoare o cunoștea, lâl luă tremurând, ochii ei fugiră pe scrisoare, dar când ajunse la șirul din urmă: «Tu mă vei putea înlânțui oricând cu brațele tale», ea scoase un țipăt și căzu pe covor. Își pierduse cunoștința. Cameriera, care intră speriată din camera vecină, o văzu și, înspăimântată, alergă să-l cheme pe Vasile Grecu. Avocatul era de rerecunoscut. Ochii lui priveau înspăimântați din fundul capului, părea că nu pricepe nimic, nu vede nimic. Fața lui era brăzdată adânc de durere, de deznădejde. Părea că stă în fața morții. Abia pricepu semnele camerierei care-l ruga să-i ajute, s-o ducă pe Mărioara în pat. El se aplecă, dar trupul lui îmbătrânit se zgudui. Mărioara era rece. Cu mintea rătăcită e luă singur în brațe, alergă cu ea și o puse în patul din camera fetei. El căzu în genunchi lângă pat. Îi ținea mâna rece în mâna lui și o privea cu spaimă.

Cameriera alergă îndată după doctor. Când bătrânul sosi, Vasile Grecu era tot în genunchi înaintea patului. El nu înțelegea nimic din tot ce vedea, din tot ce-l înconjura.

Medicul, după multe sforțări, reuși s-o aducă la cunoștință. Mărioara își deschise pe-o clipă ochii, oftă adânc, apoi începu să spună cuvinte neînțelese.

Avocatul, auzindu-i glasul, se trezi ca dintr-un somn adânc, și ochii lui se umplură de lacrimi.

— Nu trebuia să se ridice din pat. Domnișoara e încă prea slabă, zise doctorul cu vocea înăsprită. El îi scrisese câteva rețete, și se depărtă ridicând din umeri.

Vasile Grecu trimise numaidecât după avocatul

Chirca. Fata ofta mereu, și trupușorul ei slăbit se zguduia în răstimpuri. Spunea mereu vorbe neînțelese. Uneori se ridica repede de pe pernă și privea înspăimântată. Obrăjorii ei, mâinile ei, ardeau.

— Bădica? Unde-i bădica? bolborosea Mărioara. Mi l-a luat! Da, mi l-a răpit. Iacă vine! Vine și patinăm! Vai, cât e de bine! Stai, că gheața e prea lucie! Mi-e frică, fugi! Fugi repede, repede, repede! S-a rupt! Iată că ne înecăm! țipa ea zvâcnind de pe pernă.

Apoi ofta, ochii ei înspăimântați se deschideau, priveau țintă înainte. Buzele ei începeau să tremure. De pe ele se ridicau cuvinte tot mai neînțelese. Șoptea. Vasile Grecu abia putu înțelege «să plâng amar... întâia oară». Trupul fetei se zguduia. Apoi întru târziu se liniști. Adormi într-un somn adânc.

— Domnul Chirca a sosit, spuse cameriera intrând.

Avocatul îi făcu semn să rămână lângă fată. El ieși, clătinându-se pe picioare. Nu răspunse nimic la salutul lui Chirca. Descuie un scrin, luă două coli de hârtie, pe care, pe toate patru fețele, erau aruncate litere mari.

— Te rog să iscălești ca martor, zise cu vocea suierătoare Vasile Grecu. E un contract de căsătorie și testamentul meu. Tot ce am dau fetei. Te rog să iscălești. Eu în sara asta am să plec la T.M. să-l aduc pe acel tânăr nenorocit. Mărioara e bolnavă rău, gemu el, lăsându-se pe un scaun.

Inima lui Chirca se strânse de durere. Luă condeiul și, cu mâna tremurătoare, iscăli ou litere scâlciate cele două hârtii.

— Așadar nu mai aștepti. Eu credeam că va fi bine, zise cu greu Chirca.

— De-acum nu mai aștept, răspunse cu durere Vasile Grecu.

Ei rămaseră multă vreme în tăcere. Se auzi cum se deschise ușa de la anticameră, apoi, una după alta, alte

două uși. După foșnetul rochiilor, Vasile Grecu știa că a sosit nevastă-sa. Sună repede. O slujnică Intră.

— Să vină doamna, acum îndată, zise avocatul.

Olimpia avusese chinuri îngrozitoare în acea zi de cincisprezece august. Citise de nenumărate ori plicul ce i-l lăsase Ion Florea la plecare, și simțea că trebuie să plece numaidecât în urma lui. Se îmbrăcase și ieșise în stradă, spionând cu privirile în toate părțile. Ah! cât era de bun aerul acesta! Cât erau de largi străzile, de luminoase! Pe care să apuce? Ori pe care, era neasemănat mai bine ca acasă.

Ea umblă multă vreme în neștire. Părea că scăpase dintr-o închisoare întunecoasă și rece! Și libertatea îi atâta în grad extrem patima. De când nu mai intră la Mărioara, ea simțea cât de nemernice sunt toate considerațiile care o țin legată de casa aceasta. Suferințele ei, neîmblânzite prin nimic, o făceau să vadă iarăși viața având un singur scop: să fie lângă Ion Florea. Unde? Oriunde, și într-o speluncă murdară.

În după-amiaza aceea o urmăriseră mulți ochi curioși. Deodată ea - și aduse aminte c-a lăsat plicul ce-l purta mereu în sân, pe mescioara aceea dan prânzitor. Un singur gând avea: să-l ia și să plece. Acum îndată. Îi venea să batjocorească lumea întreagă.

Glasul servitoarei îi păru străin, necunoscut. Bilețelul, pe care îl aflase jos, lângă masă, îl ascunse în sân. Ea intră îndată în camera unde Grecu și Chirca așteptau tăcuți.

— Am venit la porunca dumitale, zise Olimpia batjocoritor. Ea - și ținea trupul drept ca o statuie.

— Mărioara e bolnavă, Olimpio, începu cu greu Vasile Grecu. Eu, în sara aceasta plec la T.M. să-l aduc pe tânărul acela încăpățânat. Îmi pare foarte rău că trăbă să o fac aceasta fără voia ta.

— Vreau să te cruț de oboselile acestei călătorii,

răspunse cu vocea şuierătoare Olimpia. Am să merg eu. Şi am să-i spun lui Ion Florea: îmbrăţişează-mă, sărută-mă! Sunt a ta pentru totdeauna!

Înainte ca cei doi să-şi fi venit în fire, ea deschise repede uşa. Se auzea cum aleargă pe trepte, cum îi foşneau rochiile.

Pe Vasile Grecu, ca şi când l-ar fi izbit cineva c-o muchie de topor în frunte. Privea fără de niciun înţeles pe avocatul Chirca. Faţa acestuia se mici, se adună, păreau obrăjorii unui copil bolnav.

— E nebună, zise într-o tărziu Vasile Grecu.

— El se sculă repede şi începu să pacheteze unele mărunţişuri, în **geamantan** încuie şi cele două coaie de hârtie.

— E nebună, repeta mereu, simţind că acest cuvânt îi dă putere. Da, e nebună.

El privi ceasul, îşi luă paltonul şi se apropie de uşa camerei în care era fata.

— Ce vrei? îl întrebă îngrozit avocatul Chirca.

— Mă duc să-l aduc pe Florea, zise zâmbind Vasile Grecu. Vreau să-i spun Mărioarei. Până dimineaţă nu e mult. Până dimineaţă voi fi cu el aici.

Chirca se repezi şi-l prinse de braţ.

— Sărmanul meu preţin! zise el, şi în ochii lui izvorăra pentru întâia oară în viaţă lacrimi. Sărmanul meu preţin! Nu te mai duce! Totul s-a sfârşit!

Vasile Grecu se întoarse şi-l privi cu ură. Apoi se zmânci din braţele lui, şi intră surâzând în camera bolnavei. Chirca se strecură ca o umbră după el.

Fata deschise ochii şi-l privi cu mirare pe tată-său.

— Drăguţă, zise el zâmbind, netezindu-i părul. Tu ştii ce-am vorbit înainte de prânz. Eu mă duc cu trenul de şapte.

Fata îl privea mereu cu mirare. Se gândea: «Pentru ce surâde tata?». Dar era oare tatăl său, ori era un străin?

îl vedea gata de călătorie. Unde se ducea el?

Apoi deodată în mintea ei se făcu lumină. Ea-l îmbrățișă pe bătrân cu disperare. Îl strângea la pieptul ei fierbinte, îl săruta.

— Nu te duce, gemu ea. Mama niciodată nu m-a iubit. Niciodată!

Din privirile ei într-o clipă înțelese avocatul Grecu ceea ce nu voia să creadă, ceea ce-i părea cu neputință. Ochii fetei se opriră măriți de suferințe asupra lui și îl priveau cu adorare.

— Vom fi amândoi, tată, va fi bine! șopti ea.

Dar lacrimile îi umplură îndată ochii, și ea începu să plângă amar, cutremurându-se. Apoi începu să aiureze.

Cei doi prieteni vegheară toată noaptea lângă patul bolnavei. Ea spunea vorbe crude Olimpiei, lui Florea. Din când în când îl chema pe acesta cu voce dulce, mlădioasă. Apoi fața ei se umplea de spaimă, voia să sară din pat. Părul ei despletit se împrăstia pe pernă, fața ei albă, de moartă, rămânea câteva clipe nemișcată. Câteodată deschidea ochii mari, puneu mâna sa palidă pe fruntea lui Grecu: «Tata! da, e tata» șoptea. Aiurările ținură până spre ziuă, când Mărioara se cufundă într-un somn adânc, ca și când ar fi murit.

Vasile Grecu se simțea pustiu și gol, ca și când adevărul pe care-l pricepea acum, i-ar fi smuls sufletul, inima din piept. Îi părea că nici nu mai simte, nici nu mai suferă, văzând chinurile fetei. Un singur gând, înviorător, îi venea din când în când: «E bine că mi-am făcut testamentul».

Îi păru foarte ciudat că omulețul acesta șade mereu, neclintit, lângă el. În unele clipe îi părea că-i o umbră, o nălucă, și atunci îl pipăia pe avocatul Chirca.

El nu mai avea conștiința timpului. Vremea nu trecea nici încet, nici repede. Părea că nu mai este timp, ci un gol nesfârșit înăuntrul lui, în jurul său, în lumea întreagă. Nu

mai era nicio putere care să-i țină pieptul drept. Pentru că în el nu mai era nimic. Ședea frânt de durere, cu ochii reci privind mereu un punct. Nu simți când se depărtă avocatul Chirca. Dar după ce văzu scaunul gol, își zise cu conștiința limpede: «Da, a fost o vedenie».

XX

Ion Florea sosise în orașul T.M. noaptea târziu. Luă o cameră la hotel, lăsă să-i ducă bagajul și intră să cineze. Era rupt de foame. De când plecase, nu se întâlnise cu fețe cunoscute. În tren călătorise într-un cupeu c-un singur călător: un domn gras, cu bărbia lucie. Domnul acela sforăise în tot cursul călătoriei. Din când în când părea că se îneacă. Dar Ion Florea îi era foarte recunoscător: acela era străin și-și mai ținea și ochii închiși.

La gară, un furnicar de lume necunoscută. Vizitiul, asemenea, era străin. Hotelul îi păru simpatic, deși era o clădire veche, c-un aranjament ca vai de el. Dar servitorii, chelnării, stăpânul, toți erau străini. Lui Ion Florea îi păru că-i într-altă lume. Respiră ușurat și, intrând în restaurant, să cineze, văzu cu satisfacție că nu-l salută nimeni. Câteva capete se întoarseră spre el, îl priviră o clipă, apoi oaspeții își continuă nepăsători conversațiile.

El mânca cu poftă de lup, ca și cum flămânzea de zile întregi. Simțea goluri mari, lacome, într-însul. Bău și vin, aprinse și o țigară. Privea cu fruntea ridicată în jurul său. Gusta cu deliciu situația lui de om necunoscut de nimeni în sala aceasta. Cum i se înseninau gândurile, cum îi creșteau puterile! El sorbea mereu din pahar, și se interesa tot mai mult de conversațiile de la mesele vecine. Simțea și el gust de vorbă.

Îi plăcu atât de mult primirea ce i se făcuse, încât se hotărî să rămână cu locuința la hotel. Qnd se așeză în pat, în camera strâmtă de la catul întâi, simți o nespusă mulțumire. Avea senzația că nu s-a întâmplat nimic, c-a fost prada unui vis înfricoșat, că-i iarăși candidatul de mai

demult, care trece dintr-un oraș într-altul. Adormi fericit, și în noaptea aceea se visă acasă, în Broșteni, student tânăr. Văzu pe bădicul Petru Florea, pe slugulița lor de-acasă. Visul acela fu plin de răs, de străluciri. Demult nu se mai visase Ion Florea acasă.

Dimineața următoare, se sculă târziu, surâzător. Visul de azi-noapte îl mângâia mereu. El plăti hotelierului chiria pe o lună și ieși să vadă orașul.

Orașul era vechi, cu uliți strâmte, rău pardosite, cu edificii întunecate. Ion Florea însă îl află foarte simpatic. Îi părea chiar că nu trecuse niciodată printr-un oraș așa de drăguț. El rătăci mult, **cutreieră** și străzile cele mai dosnice, mai murdare. Apoi se întorcea mereu în piață. Aici se învârtea lume mai multă, trotuarele erau asfaltate. Aici erau cele mai de seamă prăvălii. Florea revenea mereu în piață, voind să pună la încercare pe trecători: îl cunoaște cineva? Nu-l cunoștea nimeni, și curajul lui creștea tot mai tare. Se oprea în fața vitrinelor, cuteza chiar să fixeze pe cutare trecător. Dar nimeni nu-l cunoștea.

Trei zile în șir gustă deliciul acestei situații de om necunoscut, și se simțea fericit. Îi părea c-a ajuns undeva la capătul lumii, că-i pe un alt tărâm.

Dar în ziua a patra trebui să-și deschidă **geamantanul** să-și ia o cravată și un guler. La vederea, la pipăirea acestor obiecte neînsemnate, fugi deodată tot farmecul din jurul său, și el văzu, înspăimântat, realitatea. Fugise de dinaintea Mărioarei Grecu, o înșelase și pe Olimpia! De când i se coborî această conștiință în suflet, el ieșea rar pe stradă. Vedea că oamenii nu-l cunoșteau, totuși plimbările lui îi deveniră chinuitoare. Se aștepta ca în orice clipă să întâlnească vreun cunoscut. Chiar fețele acestea străine începu să le privească bănuitor.

Cum nu se gândise nici să studieze pentru examen, nici să intre în vreo cancelarie, el sta cu ziua de cap gândindu-se.

Era minciună că o înșelase pe Olimpia. Sentința aceasta i se cristaliză mai întâi. El fugise de dinaintea Mărioarei. Cu ea nu putea să se mai întâlnească. Poate se temea și de Vasile Grecu. De aici, din depărtare, lucru ciudat, el se putea gândi, și-o putea închipui pe Mărioara. Rămânea ceasuri întregi gândindu-se la toate amintirile celor legau de Mărioara Grecu. Începând cu grădina internatului de fete și până la sara despărțirii, el se vedea în zilele acelea de fericire. Ion Florea urmărea în tăcere desfășurarea acelor tablouri nespuse de frumoase, de curate. O nemărginită părere de rău îi umplea sufletul când Mărioara deschidea poarta și intra repede în noapte. Apoi deodată se cutremura și asculta înghețat de spaimă. Din adâncurile ființei lui începea să vorbească un dușman neîndurat. Vorbea rar, cu glas adânc, ca de clopot. La fiecare cuvânt sufletul lui Florea tremura de durere, simțea chiar o nesfârșită suferință fizică, în cap, în membre, în tot trupul. Dușmanul zicea: «Nu te mai gândi, e-n zadar. Viața ta putea să fie strălucitoare, fericirea ta nemărginită. Copilița aceea n-a mințit. Era un înger! Și te iubea. Ți-ar fi umplut viața c-o nesfârșita fericire. Știi cum se alipea de tine, ca mlădița de un stejar puternic? Știi cum îi înfloreau obrajii când te zărea de departe? Îți aduci aminte de sărutul ei? Ei bine, toate acestea au trecut, nu mai sunt. Din vina ta. Tu ți-ai întunecat viața. Tu ai înșălat-o pe Mărioara scârbos. Da, scârbos! Să nu te mai poți întoarce niciodată la ea!»

— Niciodată! repeta cu spaimă Ion Florea.

«Da, niciodată, începea cel din adâncuri. Gândește-te și nu vei afla cale de întoarcere. Ea, pe urma ta, se va ofili, se va veșteji. Pentru că te-a iubit. Tu știi că te-a iubit mult. Cum să te ierte? Te-ar putea ierta? Tu vei rămânea ceea ce ești, veșnic departe de fată, vei rămânea un mișel, și te vei cufunda adânc și tot mai adânc în noroi.»

— Tot mai adânc! repeta Florea privind speriat prin

casă.

«Da, nu te mira. Ca tine sunt destui. Olimpiai mai sunt destule.»

Dar când ajungea aici glasul din adâncul ființei lui, Ion Florea se ridica de pe scaun și cerca să-l înăbușe pe acel dușman dinlăuntru. Nu putea suferi ca cineva să o atingă pe Olimpia. Olimpia? Ah! în câte sări o dorea acum și-o aștepta să-i cadă în brațe. «Olimpia? Dar o femeie ca asta n-ai văzut încă, biet ticălos din sufletul meu», îi zicea dușmanului.

Într-adevăr, după ce pricepu realitatea, Ion Florea aștepta sările, nopțile, să sosească odată Olimpia. Simțurile lui puternice, tinere, otrăvite acum de dulceața ucigătoare a patimilor, se trezeau, se răsculau împotriva lui, îi pricinuiau suferințe cumplite. El părea că nu mai poate s-o aștepte. Și camera lui din hotel se schimbă în loc de tortură. În ceasurile de așteptare toată viața lui se concentra într-o singură dorință: s-o aibă lângă el pe Olimpia. El simțea că femeia aceea era de-acum stăpână pe toată făptura lui. Așteptând-o, râdea îngrozitor de dușmanul de mai înainte. Cu Olimpia nu-i păsa să se cufunde cât de adânc. El își simțea justificată căderea, când numai se gândea la Olimpia. Nu vedea nicio greșală în faptul că va trăi cu femeia aceea.

Dar, spre nenorocirea lui, vechiul dușman din suflet tot mereu îi arăta că la spatele Olimpiei plânge Mărioara. Aici, în depărtare, vechea lui conștiință, care-l muștra de păcat, creștea în puteri, și, cu limpezimea argumentelor sale, îl ataca mereu, cu neîndurare. Erau clipe când Ion Florea simțea cum i se rățăcește mintea, și ar fi dorit din toată inima să înnebunească.

Olimpia îl robea sările și nopțile, dar ziua, la lumina soarelui, i se arăta neconținut Mărioara, și glasul din adâncul ființei lui îl înspăimânta tot mai mult.

Într-o zi, spre sară, Ion Florea ieși să se plimbe puțin.

Capul îi vâjâia. Se gândea la Olimpia. Primise o scrisoare de la dânsa, în care îi mărturisea dragostea ei nemărginită. Cuvintele din acea epistolă fură ca de foc. Îi umplură toate simţurile cu delicii şi chinuri.

Cum mergea cu capul plecat, deodată zări înaintea sa o doamnă care umbla cu eleganţă. Formele pline ale trupului se distingeau. Ion Florea merse mult în urma ei. O privea cu lăcomie. O dorea. Când fu conştiiu de ceea ce voieşte, el se opri cu inima scârbită, şi se întoarse numaidecât în camera lui întunecată. O baltă grea de venin greţos îi inundă inima. «Aşadar, aici aş fi ajuns», îşi zise el, scârbit de sine însuşi.

Zece zile nu s-a întâlnit cu niciun cunoscut, dar de la o vreme nici nu se mai uita la oameni. Chinurile care îi înviforau sufletul îl făceau să observe tot mai puţin din ceea ce se petrecea în jurul lui. În sara zilei de unsprezece august, Ion Florea cina, ca de obicei, singur la o masă în restaurantul hotelului. Mânca încet, cu silă. Deodată simţi pe umărul lui mâna unui om. Tresărind, îşi ridică fruntea.

— Ce doriţi? îl întrebă repede.

În faţa lui rânjea un tânăr slab, cu umerii obrazilor ieşiţi, cu ochii foarte vioi.

— Iar nu mă cunoşti, Ioane Floreo, zise acela c-o voce răguşită. Se vede că aşa mi-e scris, de câte ori mă întâlnesc cu tine, după un răstimp mai îndelungat, să nu mă cunoşti.

El rânjea, arătându-şi dinţii laţi. Florea îl cerceta cu de-amănuntul. Îi veni ceva în minte, dar foarte neclar.

— Într-adevăr, nu te cunosc! Cel puţin nu-mi aduc aminte, răspunse Ion Florea.

— Dar gândeşte-te, frate, la sara aceea, în capitală, la locuinţa ta. Erai tu şi Roşu, când, intrând la voi, nu m-aţi cunoscut.

Ceea ce-i venise mai înainte neclar în minte lui Ion Florea, acum se limpezi deodată.

— Petru Botezan, zise el cu vocea înfiorată, căci deodată cu numele își aminti și de sara aceea cu îngrozitoarea istorisire a lui Botezan.

— Da, eu, iubite pretine. Îmi dai voie să-mi iau un scaun? întrebă așezându-se la masă. De-atunci au trecut mulți ani.

— Mulți, răspunse încet Florea.

— Tu ești avocat? îl întrebă Botezan, ciocănind c-un inel în paharul de pe masă. Să vie vin, zise el chelnărului.

— Încă nu!

— Ah! da, ai venit aici pentru cenzură. înțeleg, înțeleg! făcu acela ducându-și un deget la frunte. Și ești demult aici?

— De vreo zece zile numai, răspunse înfiorat Ion Florea.

— Tu vei fi deci avocat, începu Botezan. Eu, pretine, n-am nicio carieră. Pentru viața asta nu se plătește să-ți faci o carieră.

El tăcu, umplu repede păhărelele și sorbi cu poftă lichidul auriu.

— Tu nu ți-ai luat doctoratul? îl întrebă Florea.

— Aș, de unde! Ce-mi trăbă mie doctorate! Eu mi-am făcut, pretine, o lege pentru viață: ori buni, ori răi, același pământ ne va astupa. Eu, așa cum mă știi, адаose rânjind. Dar nu cu văduvioara! Ah! s-o fi luat dracu'! M-a părăsit pentru altul! De-atunci am avut alte succese. De prezent sunt robul unei brunete. Ei, îți place?

— Ce să-mi placă? zise Florea, simțind cum dezgustul îi trecea prin sânge ca un venin.

— Doctoratele mele! rânji Botezan. Ei, pretine, tu poate ai alte păreri asupra vieții decât mine. Fiecare om vede viața într-alt chip. Dar viața ne face robii ei, pe fiecare.

Botezan umplea des paharele. Florea abia gusta vinul, dar celălalt îl golea totdeauna.

— E o femeie durdulie, caldă. Da, e ca o blană, rânji Botezan.

— Cine? întrebă cutremurat Florea.

— Ei, cine! Brunetica mea. Îmi am culcușul de un an și jumătate la ea. E văduvioară, adică bărbatul său e internat într-o casă de sănătate. E bogată și darnică. El rânji, lărgindu-și gura enormă.

Ion Florea se ridică palid de la masă. Îi părea că omul acesta vorbește anume ca să-l rănească pe dânsul

— Cum, te și duci? întrebă Botezan.

— Da. Îmi pare rău, dar trăbă să-mi văd de carte, răspunse Florea.

— Ei, apoi la revedere. O să ne mai întâlnim! zise Botezan strângându-i mâna.

Ion Florea plăti, și din ușă își mai întoarse o dată capul și privi pe Botezan. Apoi ieși.

Cinismul omului acesta îl revoltă. În noaptea aceea Olimpia nu se mai apropie de el. Ion Florea se gândea mereu la acel om respingător. Și, din când în când, dușmanul din adâncurile ființei sale îi șoptea rece: «Și tu poți ajunge ca Botezan!». Dar candidatul îl sugruma repede. «Niciodată!», zicea el cu spaimă.

Însă omul acesta începu să-l intereseze. Încă în ziua următoare îl aștepta cu nerăbdare în restaurant, în același loc. Botezan sosi târziu. Mirosea tare a băutură, și în ochii lui clipea vițiul.

— Îmi pare bine că nu te-ai culcat. Îmi pare bine că te întâlnesc! Uf! am avut cu dumneaei o scenă! Ce scenă! rânji el șezând lângă Florea. Închipuiește-ți, e geloasă! O jumătat de zi dacă nu dau pe-acasă, stă să-mi scoată ochii! Ș-acum, eu mi-ai rămân așa, la un păhar de vin, câteodată.

— Pentru ce nu te-nsoțește? întrebă cu interes Ion Florea.

— Nu vrea să iasă în lume c-un tânăr, necunoscut, suspect, începu acesta, privind după băutură pe masă.

Peste tot femeile află un deliciu nespus în dragostea ascunsă. Ah! s-o vezi cum mă îmbrățișează de câte ori intru în casă. Femeile, dragul meu, sunt cele mai mari egoiste de pe fața pământului.

— Dar bărbații, ei nu sunt egoiști? Mi se pare că nu-i mare deosebirea, zise Ion Florea.

— Nu, frate, e o deosebire enormă, începu Botezan.

— Chelnărul le puse vinul pe masă. După ce bău, sorbind cu bucurie vinul, continuă: Să mă iei de pildă pe mine. Acum eu iubesc o femeie o zi, o săptămână, dar în urmă o pot părăsi fără nicio durere când mă așteaptă alta. Eu nu mai sunt un băiat frumos. Am fost. Eu o știu asta. Și totuși, pretine, femeia care m-a îmbrățișat o dată ar vrea să mă cufunde pentru totdeauna în ființa ei. Da, eu am cunoscut multe femei. Și pot să-ți spun că femeia e, cum să-ți spun, ca plantele acelea grase, carnivore, care, simțind bucățica de carne, se adună, se-nchid și o mistuie. Femeia e cel mai mare egoist din lume! sfârși el cu mânie, izbindu-și paharul de masă.

Ion Florea își simțea sufletul scârbit. Disprețul pe acest străin din toată inima. Dar simțea necesitatea să-l cunoască tot mai de aproape.

— Și, pe urmă, cum v-ați împăcat? îl întrebă.

— Ca totdeauna! M-a pus în genunchi și a trebuit să jur pe ce am mai sfânt că-s nevinovat. Ah! ce gâsca e femeia! Ea crede în jurăminte, ori cel puțin îi place să se înșele. Și, știi pentru ce? C-o singură țintă: să guste cât mai adânc din cupa plăcerilor. Egoismul lor le face oarbe, și pe urmă le nenorocește. Eu jur, cuvintele pentru mine nu mai au nicio valoare. Dar dacă văd o femeie frumoasă, alta, crezi că n-o urmăresc? Nu-mi place? Dragă, toți bărbații iubesc un regiment întreg de femei frumoase! Și, poate nici să nu fie frumoasă. Eu pot să nu-i zăresc fața. Dar să-i văd o formă rotundă, tare, pe care o scoate la iveală haina. Crezi că n-o iubesc pentru această singură formă? El rânji

înfiorător, deschizând o gură largă, de pește.

Ion Florea scuipă cu scârba în laturi, dar îndată simți o tulburare adâncă în suflet. Își adusese aminte de femeia pe care o urmărise într-o sară trecută, și numaidecât glasul cel ascuns îi șopti: «Vezi, și tu poți ajunge ca Botezan». De data asta el nu cuteză să zică: «Niciodată». Se întrebă: «E iubire asta?». Dar în loc de răspuns, simți o scârbă cumplită față de sine însuși. Se simțea rușinat în fața acestei lepădături omenești, în fața lui Botezan. Pentru că, deși îi da dreptate glasului dintr-însul, pe tânărul acesta, care respira vițiu, îl disprețuia din adâncul sufletului.

El însă nu mai cuteză să-l întrebe nimic. Acela, amețit de vin, spunea lucruri înfiorătoare. Niciun strop de bună-cuviință, de bun-simț, nu mai rămăsese în el. Nu putea vorbi despre altceva decât despre femei. Ion Florea cercă de câteva ori să abată conversația, însă nu reuși. Atunci, târziu, se ridică și-l părăsi. Ducea cu sine ceva din ființa acestui om în descompunere. Se simțea trist ca niciodată. Dorea să adoarmă, să nu se mai trezească.

Dar în celelalte două zile următoare el fu atras de Botezan ca de un magnet puternic. Îl căuta prin restaurante, prin cafenele, până îl afla. Și după ce asculta aiurările aceluia, se întorcea acasă cu sufletul tot mai trist, copleșit de dorul de moarte. El nu mai auzea lupta celor doi dușmani dintr-însul. Numai unele sentințe, spuse mai tare, îi ajungeau la conștiință. Și atunci simțea dureri vii în creieri.

În sara zilei de cincisprezece august Ion Florea primi telegrama prin care Olimpia îl aviza despre sosirea ei cu trenul de trei dimineața.

Vreo patru ceasuri viforul îi cânta înfiorător prin suflet. O dorea pe Olimpia cu toată puterea simțurilor, vedea prăpastia în care va recădea pentru totdeauna dacă se va întâlni cu ea. Patima lui creștea sălbatică, dar tot pe-

atât de puternică se ridica conștiința ticăloșiei sale. Chinurile lui erau cumplite. Ar fi voit să-și smulgă inima din piept, s-o calce în picioare. Numai inima? Pe el întreg! Plăcerile ce i le putea da Olimpia îi aprindeau sângele și-l făceau să respire greu. Viața ce-l aștepta, mai ticăloasă decât a lui Botezan, îngheța îndată tot focul din trupul său. Sufletul său se îngrozea de o așa viață. Capul îi vâjâia, îl dureau cumplit. Simțea limpede prăpastia dintre iubirea adevărată și instinctul ce-l robea. Se îngrozea de mocirla în care se cufunda. Ah! dar nu putea, nu putea să n-o aștepte! Nu putea să n-o vadă!

El își luă paltonul, pălăria, descuie ușa, și începu să se strecoare, furișându-se pe scări, pe stradă. Sufletul lui i-l apăsa acum conștiința unei crime, și el se strecură ca un făcător de rele pe străzi dosite, întunecoase, spre gară. Dar mai erau trei ceasuri până să sosească trenul. Cum se furișa pe-o stradă laterală, văzu clipind geamurile unei cafenele, și intră. Îi era frig. I se zbăteau dinții în gură. I se părea că de departe se apropie un chiot îngrozitor. Ca și când ar fi fost mii de oameni și ar fi strigat din depărtare: «Prindeți-l, nu-l lăsați!».

Cafeneaua era de mâna a treia. Erau puțini oaspeți. Abia se așezase însă la o masă, și Petru Botezan fu lângă dânsul.

— Ah! dragul meu pretin, cât mi-a fost de dor de tine. Azi nu te-am văzut. Mă lași să te sărut? El se aplecă cu gura lui largă, de pește, să-l sărute. Era beat.

Ion Florea se zgudui, și-l împinse.

— Nu-i nimic, dragul meu pretin! zise acesta, târând un scaun lângă Ion Florea. El era îmbrăcat cu paltonul. Obrajii săi luceau galbeni ca la un mort. Nu-i nimic, repeți el. Vom afla noi copilițe să le sărutăm. Ai dreptate! Aci mă închin înaintea ta.

— Ești beat, Petre, ești beat ca un porc, zise brutal Ion Florea, în care viforul cel cumplit de-acasă începu să

urle din nou, îndată ce-l zări pe Botezan.

— Nu face nimic, pretine, că-s beat, rânji acesta. Pe unii ne îmbată vinul, pe alții femeile, адаose, surâzând cu răutate. De pildă, eu mă prind pe capul meu beat că-n noaptea asta tu umbli dup-o muiere.

Pe fiecare clipă cuvintele lui măreau viforul din sufletul lui Ion Florea. El voi să se ridice, să plece, dar picioarele nu-l slujiră. Începu să-l privească înspăimântat pe Botezan. Acesta își adusese băutura, niște lichioruri tari, și, șezând iarăși lângă Florea, începu, aruncându-i în față acreala băuturii:

— E în zadar, dragă pretine. Buni și răi, SUntem robii femeilor. Ele ne ticăloșesc pe noi. Și nu-i bărbatul care, prins odată în brațele lor, să mai aibă tăria de-a le părăsi. Nici nu se mai poate. Da, адаose el după un răstimp de tăcere, s-ar putea la început. Cine știe! Pe urmă, tot un drac! Eu, de pildă, am avut ceasuri teribile în viață. Ce crezi tu, că eu am fost un fleac de om? Eu am avut gânduri de sinucidere, da, dragă pretine, gânduri de sinucidere. Pricepi tu ce-i asta? Tu nu pricepi! Dar eu, de-atunci, port revolverul acesta mereu cu mine, адаose el, și scoase din buzunarul paltonului un revolver de oțel negru.

Privirile lui Florea se lipiră de arma aceea mică, ciudată, pe care Botezan o pusese pe masă. O privea mereu, în vreme ce Botezan vorbea mai departe.

— Tu taci! Tu poate ești supărat pe mine că ți-am vorbit așa. Eu, pretine, sunt un ticălos. Da, un mare ticălos. Tu poate ai o domniță tânără, care te așteaptă! Ah! aceea-i viață de înger, nu de om. Dacă-i așa, am greșit și mă iartă.

El tăcu puțin și-și goli păhărelul cu lichid verziu.

— Dar iarăși, cine m-ar putea asigura pe mine că tu nu te învârti dup-o rochie în noaptea asta? Ei drăcie, nu sta ca un sfânt! Toți suntem oameni!

— E plin? întrebă deodată Ion Florea cu vocea

limpede, arătând revolverul.

— Da, plin. Eu îl țin totdeauna încărcat. Ei, nu te teme, nu vreau să mă împușc. N-am cutezat niciodată. Dar uneori mi-e frică. De cine? Nu știu! Mi-e frică! Dar pe mine nu cutez să mă omor. Nici nu mai doresc acum să mor. Îmi place în balta mea, îmi place un strop de băuturică. Ei, ce te uiți la mine așa de uimit? Nu eu, dar încă niciun om n-a cutezat să-și ia viața pentru că s-a ticăloșit, căzând în necurăție. Pentru o defraudare se omoară oamenii. Își iau viața pentru un faliment, pentru pierderea unei situații sociale. Pentru păcatul necurăției, nime! Ca mine mai sunt destui. Și fiecare ne tăvălim în tina noastră, din zi în zi mai grei de murdărie. Și, dacă stai să te socotești, poate porcii de felul meu suntem cei mai mari criminali din lume. Și totuși, o societate ne tolerează și ne tolerăm și noi!

El tăcu, cu ochii injectați de sânge. Bău din nou.

Ion Florea luă revolverul, îl cercetă puțin, apoi îl puse pe masă.

— Îți place? întrebă cu bucurie Botezan.

— Da, îmi place, răspunse liniștit Florea.

— O ââma ca asta e de neprețuit. Ești cu ea în siguranță oriunde ai fi. Mai ales...

El se opri și privi spre ușa care scârțâi. Intrau noi oaspeți. Dar, în aceeași clipă, Ion Florea luă arma, și, așezându-i țeava rece la tâmpla dreaptă, o descărcă.

Detunătura răsună în sală, țicăni în geamuri. Botezan țipă îngrozit și se răsturnă pe podele. Lumea se adună înspăimântată, unii fugiră, țipând, în stradă. Trupul lui Ion Florea se zvârcoli puțin, apoi îl cuprinse liniștea morții.

XXI

Olimpia, după ce alergă pe scări cu respirația oprită, ieșind în stradă, se mai liniști. Mergea cu pași hotărâți, cu fruntea ridicată. intră în cel dintâi oficiu telegrafic ce-i ieși în drum și trimise depeșa lui Ion Florea. Când ieși, privi ceasul. Mai avea treizeci de minute până la plecarea

trenului. Opri o trăsură, se urcă ușoară, mlădioasă, cu eleganța ei obișnuită. Vizitiul fluieră, și caii porniră în galop. Străzile, edificiile, trecătorii de pe trotuare rămâneau ca-ntr-o alunecare repede pe lângă Olimpia. Ea simți cum îi crește pieptul, cum îi ard obraji. Nu mai fusese cu trăsura din ziua de Rusalii, când l-a câștigat pe Ion Florea. Tropotul copitelor, săitările trăsurii, îi aduceau viu în amintire drumul acela strălucit. Se gândea că în viața ei poate aceea a fost ziua cea mai frumoasă. Însă își zicea repede: «Nu, de-atunci toate zilele mi-au fost frumoase. Chiar și acestea două săptămâni de când s-a dus el.» Depărtându-se de casa care i se schimbase în Iad, apropiindu-se cu fiecare clipă de Ion Florea, din sufletul ei trecu, luat parcă de-un vifor, tot zbuciumul, toate chinurile zilelor din urmă. Viața ei se lumina din nou, și ochii ei verzi împrăștiau străluciri scumpe de sub genele umbroase.

Înainte gării se coborî, plăti birjarului, trecu liniștită, printre oamenii dintre care unii o salutau, la ghișeul de bilete. intră apoi în sala de așteptare a clasei întâi, se apropie de geam și privi însărarea care se cobora dulce. Munții de la răsărit luminau încă din piscurile pe care se cobora bolta senină, verzie. Încolo, umbra moale a însărării se lăsase pretutindenea.

Locomotivele șuierau din când în când, treceau suflând greu, obosite, înălțând în aer columne grele de fum întunecat. Mai departe, pe șine, se auzeau hurducând vagoane, izbindu-se. Slujbași cu haine vineții, smolite, strigau cuvinte scurte, ca de primejdie, ridicau, înclinau stegulețe roșii. Câte unul începea să alerge pe pietrișul mărunt. Cu pașii largi, liniștiți, trecea slujbașul superior. Din sus de cot, pe braț, ardea banda roșie, iată.

Olimpia urmărea prin geam toate mișcările acestora. Îi privea cu bucurie: îi părea că fiecare umblă, se frământa numai ca dânsa să poată pleca mai repede. Simțea un nesfârșit deliciu gândindu-se cum se va cuibări într-un colț

de vagon, cum nu se va mișca de-acolo până când se va coborî în brațele lui Ion Florea.

Lumea începu să inunde peronul. Erau oameni, femei, de toate vârstele. Contopirea claselor sociale nicăiri nu-i mai desăvârșită decât pe peronul unei gări, când se așteaptă, din clipă în clipă, sosirea trenului. Olimpia îi cerceta cu privirea, și un surâs de satisfacție îi înflori pe buze. Niciunul dintre bărbații care se învârteau aci în jurul femeilor, ori rămâneau tăcuți deoparte, nu se putea asemăna cu Ion Florea. Deodată ea tresări. Ușa de la sala de așteptare se deschise, și un glas hodorogit începu să înșire, ca într-un singur cuvânt, nume aspre de gări. Trenul sosi îndată, cutremurând geamurile gării. Olimpia ieși, se urcă repede într-un vagon de clasa întâi și se așeză lângă fereastră. Afară se auzi un răstimp zgomotul glasurilor omenеști, al cărucioarelor pe care se descărcau pachetele ori se aduceau bagajele mai grele, apoi se făcu liniște. Și, în liniștea aceasta, se auzi, limpede, signalul; locomotiva oftă de câteva ori, apoi trenul porni.

Olimpia simțea cum îi trece prin trup o căldură dulce, moleșitoare. Și din căldura aceasta izvora tot mai mult o lumină deosebită, care-i înfășură sufletul, îi limpezea ochii, îi regula bătăile inimii. Așadar era adevărat! Ea se duce să nu-l mai părăsească pe Ion Florea! Se duce să nu se mai întoarcă niciodată! Privea prin geam cum aleargă câmpiile, cum se învârt în depărtare dealurile tot mai întunecate. Așadar nu-i vis, ea se duce!

Amintirile începură să-i învie mai amețitoare ca oricând, inima îi bătea cu putere în piept. Închise ochii și rămase mult timp gustând un deliciu otrăvitor. Obrajii ei se făceau când palizi, când se aprindeau trandafirii, în răstimpuri se cutremura, pleoapele i se zbăteau. Din când în când buzele ei șopteau încet, abia înțeles: «Puiule».

Trenul alerga ca un monstru negru, încovoiindu-și uneori trupul, fluierând câteodată, duruind sac pe poduri.

Noaptea se cobora înstelată. Olimpia își aducea rar aminte de ceea ce lăsase acasă. În sufletul ei nu se cobora nicio durere, nicio umbră de tristețe. Vasile, Mărioara, erau pentru ea mai mult o părere decât realitate. Dar simțea că aceste două năluci i-au întunecat ei viața. Vasile - cu întreaga lui ființă de vierme, Mărioara - cu tinerețele ei, cu patinatul, cu dragostea lui Florea. Dar de-acum simțea că-i iartă, că nu le mai dorește niciun rău, că pentru ea nu mai există. Simțea, c-o sfâșietoare durere fizică, cum viața ei se adună, se concentrează într-o singură dorință. Și această dorință nu-i strâmta viața, ci, dimpotrivă, i-o făcea mai largă, nemărginită. Și viața se contopea acum cu bucuria, cu deliciul, cu fericirea care nu se va mai sfârși niciodată. În alergarea trenului, aici, pe catifeaua verde, ar fi dorit să strângă în brațele sale lumea întreagă, să-i ierte pe toți, să-i iubească. O milă nesfârșită îi umplu sufletul.

În răstimpuri depărtate trenul se oprea în gări, se auzeau glasuri omenеști în întuneric. Olimpia zvâcnea palidă de pe canapeaua de catifea verde, privea prin geam. Nu ajunsese încă! apoi trenul se mișca, alerga din nou, suflând des în noaptea câmpiilor, și Olimpia se retrăgea în colțul canapelei.

Îl vedea pe Ion Florea cu ochii lui semeți, ageri, cu privirile tari, îi vedea fruntea înaltă, gânditoare, mustața neagră, vâjnoasa, îi vedea trupul puternic, strălucitor de tinerețe, ca al unui zeu. Simțea apoi răsuflatul gurii sale cum se apropia, simțea îmbrățișarea lui viforoasă, alintările lui.

Deodată în mintea ei începu să se cristalizeze un șir de gânduri: «Doamne, își zicea, ce-ar fi fost dacă tânărul acesta îmi ieșea în cale în locul lui Vasile Grecu? Dacă la vârsta de șasesprezece ani mă căsătoream cu el? Viața mea ar fi fost cea mai fericită. Ah! cât l-aș fi iubit de-atunci, cum i-aș fi coborât în suflet toată aroma tinerețelor mele. Am fi fost așa de fericiți!» Ea își închipuia limpede

întâia lor întâlnire, când ea ar fi fost numai fetiță de șasesprezece ani. Simțea dulceața parfumată a întâiului sărut. Își putea închipui chiar cununia lor, nunta, întâia zi și toate cele următoare. Zugrăvind-și cel mai pompos tablou asupra vieții ce ar fi dus-o cu el până acum, simți, în cursul acestei călătorii, întâia durere amară în suflet. O tristețe adâncă o cuprinse, gândindu-se cât de rece, de întunecată, s-a scurs viața ei în anii de căsătorie, lângă omul acela respingător, al cărui nume îl purta. Ce bucurii avusese ea în acel nesfârșit șir de ani? Poziția în societate, cinstea, respectul cu care o înconjurau oamenii? Vai, ce nimicuri, ce hoaspe ușoare au fost toate bucuriile ei! Ea vedea acum cât de pustii au fost acele camere luxos mobilate, cât de înghețate, și se mira că, în scurgerea atâtor ani, nu s-a schimbat și ea în sloi de gheață.

Demult nu se gândise la mamă-sa. Acum o auzea cum o îndemna la căsătoria cu Vasile Grecu. «E tânăr, avocat cu nume bun, cu viitor strălucit!» Ce viitor? Olimpia o ura acum pe mamă-sa. Îi părea că în rândul întâi mamă-sa e de vină pentru viața ei întunecată în care s-a cufundat până la ivirea lui Ion Florea. Ah! Ion Florea! La numele acesta îi cădea neputincioasă toată durerea, și adâncurile ființei ei se cutremurau luminate. Ea va trăi încă mult, va rămânea veșnic tânără! Da, ea simțea că nu va putea să în bătrânească! Simțea atâta putere de viață, atâta tinerețe în sine, încât o durea inima. La gândul că în noaptea asta va fi lângă Ion Florea, ea uită repede durerile trecutului. Seninul, lumina, îi orbeau parcă toate gândurile. Îi părea, în răstimpuri, că chiar afară e lumină. Da, o mare nemărginită de lumină. Urmărea cu voluptate orice lucru sclipicios, inelele sale care-i îngreuiau degetele, marginea de aur a pompadurei sale, lumina electrică de sus, din lampă.

Ea își închipuia limpede cum o va aștepta la gară Ion Florea, cum îl va recunoaște dintr-o privire în furnicarul de

oameni, cum o va îmbrățișa, și o va săruta – da, aci, în fața lumii, o va săruta pe buzele ei roșii ca fraga. Ea – și mângâia haina pe locul pe unde o vor strânge brațele lui Ion Florea și ofta de plăcere. Vor urca într-o trăsură, ea se va răzima de brațul lui, de umărul lui, și, strâns îmbrățișați, ca la reîntoarcerea lor din Păltiniș, sărutându-se mereu, nici nu vor ști cum va trece timpul până vor intra în locuința lui de la hotel.

Când ajunse cu închipuirea ei aici, Olimpia se ridică de pe canapea și-și apăsă obrazul fierbinte de geamul rece.

Olimpia călători multă vreme singură. De câte ori se oprea trenul, în vagonul elegant de clasa întâi nu se urca nimeni. Uneori i se părea că nici nu călătorește, că-l așteaptă pe Ion Florea să sosească din clipă în clipă. Dar, târziu în noapte, de la o gară în care trenul abia de se opri o clipă, în vagonul ei se urcă o doamnă tânără și elegantă. Străina intră foșnind din mătăsuri, un hamal ridică pe polița de deasupra un **geamantan** de piele galbenă, și ieși închinându-se adânc.

Străina șezu numaidecât, își mângâie, în treacăt, suvițele de păr blond la tâmple, clipind des spre Olimpia. Aceasta era cu fața întoarsă spre geam. Se simțea stânjenită de străina aceasta care venise să-i tulbure fericirea.

Străina însă o urmărea mereu cu privirea. Pe fața ei se vedea curiozitate, surpriză și bucurie. Un răstimp merseară în liniște. Trenul vuia, șuiera în întuneric.

Într-o clipă, când Olimpia își întoarse puțin capul, străina tresări și, în aceeași clipă, se ridică și se apropie de dânsa.

— Dragă prietenă, doar nu vei fi tu Olimpia? zise ea privind-o cu bucurie.

Olimpia își ridică privirile verzi neliniștite. N-o cunoștea. Însă privind-o mai amănunțit, un surâs îi înflori pe buze.

— Olga! Ah! era să nu te mai cunosc.

Cele două femei se îmbrățișară, se sărutară.

— Dragă Olimpio! Cât de frumoasă ești tu și acum, începu Olga - o prietenă din internat a Olimpiei. Se vede că tu ești dintre femeile care nu îmbătrânesc niciodată, adaoase șezând lângă Olimpia. Ah! eu m-am schimbat mult, nu-i mirare că abia m-ai recunoscut.

— Nu te poți plânge, mi se pare, răspunse Olimpia cu bucurie. Nu te-ai schimbat nici pe departe cât crezi.

— Ba da! Numai că tu ești bună ca totdeauna, răspunse Olga, oftând ușor.

Străina aceasta, Olga, era unguroaică. Avea ochii vioi, focoși și buzele cărnoase. Trupul ei era mlădios, destul de plin, dar sânii îi erau puțin veștejiți.

Ele se cufundară în amintirile anilor de școală. Își aduceau aminte de profesoare, de bone, de colege. Din când în când vreuna se mira: cealaltă spunea de o colegă că a murit. Ele își avuseseră paturile vecine în dormitor. Olga era dintre fetele care o știau mângâia pe Olimpia, și pentru aceasta Olimpia îi făcea multe servicii. O ajuta la lecții, o ajuta să-și împletească părul auriu. Ele vorbiră mult, fericite, răpite de amintirile senine ale copilăriei. Erau clipe când Olimpiei îi părea că acum a ieșit din internat, că acum începe viața ei de fată.

Olga începu deodată să-i descrie năcazurile familiale. Adică năcazuri nu erau, ci mici neplăceri. Avea patru copii, trei fetițe și un băiat. Băiatul îi făcea zile negre. Era un ștrengar. Copilele aveau purtări bune, dar plângeau din toată nimica, scoțând din sărite mai ales pe bărbatul său, un inginer superior. El, de câteva luni, lucra aici, în apropiere. Mai era vreo jumătate de ceas, și Olga sosea acasă. Ea s-a măritat târziu, la vârsta de douăzeci și trei de ani. Dar, n-are de ce se plânge. Bărbatul ei e om bun și o iubește. Însă copiii!

Olimpia asculta cu plăcere această muzică dulce.

Olga avea o voce foarte melodioasă, cântătoare. Vocea asta a și fost una din cauzele pentru care, în internat, Olimpia ținea la fată.

După ce-și spusese traiul de-acasă, Olga își ridică ochii surâzători spre Olimpia.

— Nu putem fi toate ca tine, zise ea cu bucurie.

— Ca mine? întrebă Olimpia, simțind un fior ciudat prin trup.

— Da, dragă, tu ai avut mare noroc, dar ai și fost vrednică. Să fiu tânăr, în clipa asta, m-aș îndrăgosti de tine. Ce crezi, eu nu știu că ești soție de deputat? Și ea îi puse ușor degetul pe obraz.

Olimpia zâmbi, dar zâmbetul acesta era amestecat cu tristețe.

— Ei, și ce-i într-asta? întrebă ea.

— Mă rog, ai făcut partida cea mai strălucită dintre câte am fost în internat, răspunse Olga. Crezi că noi nu știm și mai mult? Da, drăguță, noi ne interesăm de colege. Știu că ești foarte avută și că în societatea voastră românească ești prețuită foarte mult. Și să știi că mă bucur nespus, adaoase ea îmbrățișând-o.

Olimpia simți un fior rece la îmbrățișarea ei. Femeia aceasta o tulbura, cum se amesteca în viața ei.

— Te-nșeli, drăguță, zise ea c-un fel de silă. Eu sunt tot așa de apreciată ca și altele.

— Nu, mai mult! Noi am auzit. Dar de frumoasă știi că nu te întrece nimeni? întrebă cu bucurie Olga.

— Ei, ești copilă, răspunse Olimpia, simțind cum îi crește neliniștea.

— Se-nțelege, tu vei avea acum copii mari, schimbă deodată Olga conversația. Câți ai?

— O fată, răspunse în silă Olimpia.

Credea că pentru ea nu mai există nici Vasile, nici Mărioara, și totuși întrebările acestea, venite de la o străină, o tulburau adânc. Ar fi dorit ca Olga să sosească în

grabă acasă, s-o lase singură.

— Numai una?! Întrebă cu uimire străina.

— Numai.

— Și cum o cheamă? știrici zâmbind Olga.

Olimpia spuse cu mare greutate numele «Mărioara».

Se deșteptase în ea, pe-o clipă, simțul datoriei, dragostea de mamă?

— Și, sigur, e frumoasă!

— Așa se zice, răspunse cu răceală Olimpia.

— Dacă-ți samănă ție, apoi lumea desigur nu minte, zise Olga.

Olimpia simți deodată că o dușmănește pe femeia aceasta, și bucuria ei fu mare când, îndată, se auzi un șuier prelung în noapte, și trenul se opri.

— Vai, am ajuns, zise cu durere Olga, ridicându-se și îmbrățișând-o pe Olimpia. Cât îmi pare de rău, adaose îndată, dregându-și haina, părul. Dar o să ne mai întâlnim. Să știi că am să te vizitez.

— Mi-ar părea nespus de bine, dragă, răspunse, sărutând-o, Olimpia.

Ușa se deschise, un hamal intră, coborî repede geamantanul de piele galbenă. Jos, la lumina felinarelor, Olimpia văzu cum un bărbat înalt, blond, o îmbrățișează pe Olga și o sărută.

Olimpia se retrase cutremurată în colțul canapelei. Îl văzu într-o clipă pe Ion Florea. Da, și ea o să fie îmbrățișată în curând. Dar nu așa! Nu un sărut ca acela! Ei se știu altfel îmbrățișa și săruta. Și, gândindu-se la Olga, simți deodată o bucurie ascunsă: «Nu-i nime ca Ion Florea», își zicea”.

Trenul alerga neobosit. S-a mai oprit la o gară, la două, apoi deodată afară se luminează. Ajunseră într-o gară mai mare, de unde Olimpia trebuia să schimbe trenul. De aici nu mai era decât un ceas până în T.M. Ea se coborî repede și intră în restaurant. Luă o cafea, dar când auzi că

trebuie să aștepte o jumătate de ceas, o lăsa neatinsă pe masă.

În restaurant nu era lume multă. Chelnării îi serviră îndată pe toți, alergând în mână cu pahare de bere, cu farfurii, cu vin. Călătorii mâncau povestind încet unii, cei mai mulți tăceau, păreau obosiți. Olimpia îi privea. Părea că simte și greutatea așteptării lor. Încet-încet ea se liniștea însă, minutele treceau, mai erau zece, mai erau cinci. În sufletul Olimpiei se făcu iarăși lumină și, gândindu-se că peste un ceas va fi în brațele lui Ion Florea, simțea un deliciu nemărginit. Iertă pe Olga, iertă pe călătorii aceștia triști, cu fețele obosite; simțea iarăși că ar îmbrățișa fericită pe toată lumea. Își privea iarăși cu plăcere marginea de aur a pompadurei. Ușa restaurantului se deschise, și în sală intră un negustor bărbos, murdar, care-și purta marfa într-o cutie lată de lemn. Avea în lada aceea o mulțime de mărunțișuri sclipitoare, tabachere, bricege, cuțitașe, cutii cu bomboane. El trecea pe dinaintea călătorilor, închinându-se adânc, îmbiindu-și marfa. Se opri și înaintea Olimpiei, între cuțitașe lumina din tăișul fin un pumnal cu minerul alb, de os. În lumina electrică, oțelul alb strălucea neconținut, cum negustorul își clătina mereu lădița. Ochii Olimpiei se opriră cu lăcomie pe oțelul acela ce fulgera mereu. Ea îi făcu semn negustorului să se apropie, și acesta veni îndată cu un zâmbet larg pe față. Ea ridică cu delicatele pumnalul.

— Cât costă? întrebă surâzând Olimpia.

— Pentru dumneavoastră, doamna mea, numai zece coroane, răspunse negustorul, cu vocea unsă, închinându-se.

Olimpia îi dădu banii. Negustorul scormoni repede în lădița lui și ridică o cutiuță neagră.

— Să-mi dați voie, doamnă, să-l așezăm aici. Așa.

Olimpia privi cutiuța. O ridică, apoi, lăsând-o pe masă, ieși repede. Negustorul clipi din ochi și o ascunse

repede între mărunțișuri. Afară trenul șuiera de plecare.

Olimpia se nimeri în compartiment cu două doamne și o fetiță. Ea se retrase într-un colț al compartimentului. Adânci fiori de plăcere îi zguduiau trupul. Beția simțurilor o copleși cu desăvârșire, și ea auzea numai ca în vis conversațiile celor două străine, râsul copiliței. Ca băieții care se întorc după un an de studii la casa părintească, ea socotea minutele. Însă de la o vreme nu mai putu vedea nimic clar, nu mai auzea nici conversațiile celor două doamne. Capul începu să-i vâjâie, și inima i se zbătea în piept să-i moară. În fantezia ei se învăluiau, fără niciun rost, Vasile Grecu, Mărioara, Chirca, Ion Florea, societatea din oraș, serate, baluri, călătoria, Olga, gările, negustorul bărbos, pumnalul, locuința lui Ion Florea. Nu-și mai putea da sama cum trece timpul. O cuprinsese o moleșire ciudată.

Deodată locomotiva tipă înfiorător, și Olimpia sări ca mușcată de șarpe. Ajunsese. Ea se coborî ca dusă de un uragan, și se opri, zâmbind, jos, lângă tren. Zâmbetul acesta era forțat. Dar ea voia s-o vadă Ion Florea zâmbind. Palpitațiile inimii îi deveniră nesuferite, însă ea căuta zadarnic cu ochii după Ion Florea. Peronul începu să **se deșerte**, și ea sta nemișcată în locul unde se coborâse. Simțea cum membrele i se înmoaie, i se topesc. Dar un gând îi fulgeră prin minte: «E bolnav». Și, îndată, începu să alerge, trecu printre oameni, împingându-i cu coatele, izbindu-i, sări în cea dintâi trăsură neocupată.

— Mina! strigă ea birjarului, cu vocea aspră, suierătoare. Birjarul dădu bici cailor, și aceștia pomină.

— Mina! strigă cu putere Olimpia, părându-i-se că stă pe loc.

Birjarul își întoarse obrazul neras peste umăr.

— Unde poștește. doamna?

Ea, o clipă, nu înțelese întrebarea.

— La care hotel? întrebă din nou bărbosul.

— Continental, strigă sac Olimpia. Ceva uscat începu s-o strângă de gât.

— Dă-le bici, omule, zise iarăși peste câteva minute.

Ca și când s-ar fi molipsit și birjarul de neliniștea

Olimpiei, începu deodată să biciuiască cu furie caii. Animalele își lungiră trupurile, își ciuliră urechile și porniră în goană nebună, lăsând în urmă toate trăsurile. Vizitiul, cu fața înăsprită de mânie, biciuia mereu caii, scotea din gură înjurături grele. Străzile pustii alergau în urma lor.

«Depeșa a trebuit s-o primească. E bolnav. Vai, e bolnav!» își zicea mereu Olimpia. Îi părea că-n cele patru scrisori ce le primise de la el, putea descoperi semnele bolii lui. «Vai, e bolnav!», suspina, simțindu-și sângele cum îi îngheață în vine.

Deodată vizitiul se lăsă adânc pe spate. Caii se opriră gâfâind. O înjurătură grozavă se auzi de pe capră. Dar când bărbosul își întoarse capul, Olimpia dispăruse din trăsură. Ea alerga, fără răsuflăt, pe scări.

Deși coridoarele erau slab luminate, află repede numărul camerei. Intrând, o izbi un miros tare de iodoform. Pe-o clipă se opri mirată. Lângă pat ședea doi oameni, doi străini. Aceștia săriră îngroziți la apariția ei, și Olimpia zări, întins în pat, un trup foarte drept. Din două salturi fu lângă pat, cu ochii măriți de spaimă, tulburi, cu fața descompusă de groază. Ea se aplecă, îmbrățișă trupul acela, dar, ca arșă de foc, sări un pas înapoi. Se apropie iară și îl privi rătăcită, apoi deodată zări la tâmpla dreaptă un ochi roșu, de sânge închegat.

Ea țipă înfiorător, trupul ei se frânse deodată, rupt din spinare. Îl privi un răstimp, mirată, pe Florea, cum dormea nemișcat, apoi îl atinse din nou. Dar trupul său era rece. Atunci ea își recăpătă vechea ei ținută mândră, și îl privi pe Florea c-un ochi de ucigaș.

— Mișelule! șuieră ea cu vocea stinsă, și, întorcându-

se, ieși cu pași liniștiți din cameră. Privirile ei verzi dispărură. Avea, în loc de ochi, două pete rotunde, tulburi. Olimpia ieși fără să privească la cei doi.

— Va fi nevasta, zise cu înfiorare unul din străini, un sergent de la poliție.

— Nu, e amanta! Să-mi dai voie, e amanta! Femeia care iubește, zise celălalt.

Petru Botezan, după ce spuse cu mare silă cuvintele acestea, își lăsă înfrânt capul în piept. El era cumplit de beat. După ce-l ridicaseră de pe podele, în cafenea, el băuse dupolaltă enorme cantități de rom, ca să-și alunge spaima.

Sergentul asemenea sta nemișcat. îl privea pe Ion Florea. Acesta sta înghețat, întins în pat. Fața lui era liniștită ca o mască de ceară. Numai mustața groasă înnegrea pe fața lui albă de mort. Se părea că el privește acum prin ochiul acela închegat de la tâmpla dreaptă.

Olimpia coborî repede scările. Ajunsă în stradă începu aproape să alerge. Simțise, în camera mortului, cum se frânse pentru totdeauna ceva nespus de puternic din sufletul ei. Simțea cum cad, repede, dărâmăturile într-o prăpastie fără margini. Avea conștiința limpede că-i scad pe fiecare clipă puterile.

Își adună rămășițele celor din urmă forțe, alergând mereu înainte, până ce se trezi pe podul de lemn sub care mugeau valurile tulburi ale Mureșului, umflat de ploile multe. Ajunsă aici, se opri, se cutremură, privi în jurul ei – să vadă de-o observă cineva, ori poate pentru a-i arunca lumii ultima sa privire de ură, de batjocoră și de dispreț, priviri care se închegaseră în cele două pete negre, unde mai înainte scânteiau frumoșii ei ochi verzi? Deasupra râului se învăluiau și se rupeau pâcle de neguri, care o ascunseră. Valurile murdare ale apei o primiră ou lăcomie. De câteva ori trupul ei fu săltat la suprafață: se mai vedea, când negurile se rupeau, cum cearcă să se agațe cu

brațele de ceva, să scape, să învingă, să trăiască. Dar valurile o băteau cu furie. În jur era pustiu. Nimeni nu se arăta pe țărmuri. În aerul pâcios al dimineții apele tulburi răspândeau un miros de glod, de cânepă topită.

Când brațele ei se zăriră, în luminiș de neguri, pentru cea din urmă oară, un bătrân se ivi în capul podului, înțelesese că se îneacă cineva și se oprise.

— Valurile nu le vei putea birui singur din puterile tale, sărman om nenorocit, zise el, nemaiputând ști de-i bărbat ori femeie, deasupra căruia se închiseră apele. Și, cu fața tristă, își urmă drumul pe pod.

XXII

În anul acela toamna ținu îndelungat. Treceau săptămâni, și niciun nor nu se zărea în înălțimi. Ca o cupolă imensă, de-un albastru-verziu, bolta cerului, mereu clară, se cobora în depărtări, îmbrățișând pământul.

Pe la sfârșitul lui octombrie, doamnele se plimbau încă pe străzile orașului X în toalete ușoare. Parcul orașului chiar, era des vizitat. Frunza pălise puțin, mirosul de verdeață nu mai era așa de tare, dar pe cărările din parc părechile treceau ușoare, fericite. Foșneau ușor rochiile, se auzea câte o cascadă de râs argintiu, copii alergau ascunzându-se, bătrâni treceau cu mersul lor domol, între degete cu țigara groasă care fumea.

Viața se scurgea în matca ei obișnuită. La cazină, în sala rezervată de la restaurant, se întâlneau românii din oraș, domni și doamne. Se făcea politică, se aprindeau discuții, se ciocnea din păhărelele cu vin. Lumea era bucuroasă de toamna aceasta frumoasă, care părea că le limpezește sufletele.

Într-o zi de la sfârșitul lui noiembrie se opri o trăsură închisă înaintea gării. Era după-amiaza, și văzduhul strălucea de lumină.

Din trăsură se coborî întâi un omuleț a cărui trup se ascundea într-un palton gros. Obrajii lui erau mici, palizi,

brăzdați, ca de copil bătrân. El ținea ușa deschisă și ajuta unei fete albe să se coboare. Fata ținea cu mâna dreaptă o batistă albă la gură; era învăluită în haine grele. Trupul ei părea că nu poate purta povara aceea. Ea se coborî încet, ajutată de omulețul acela, și așteptă lângă el. Pe urma ei se ivi un bătrân gârbovit, cu barba albă, cu privirile de-un albastru șters, mucegăit. Având fata în mijloc, porniră tăcuți și intrară în sala de așteptare a gării. Un om străin le aduse îndată două bilete.

— Nu ieșim pe peron, tată? întrebă fata, cu vocea slăbită, ca și când ar fi vorbit numai din gât.

— Dacă îți face plăcere, ieșim, Mărioaro, cum să nu, răspunse Vasile Grecu, învăluind-o cu privirile lui pline de durere.

— Vine și domnul Chirca? întrebă fata, întorcându-se spre omuleț.

— Cu plăcere, domnișoară! Îmi pare rău că nu vă pot însoți și mai departe, răspunse Chirca, încercând să zâmbească.

Afară aerul era călduț. Linia era deșartă. Șinele luceau în soare ca niște dungi groase de lumină. Pe sus treceau domol, pluteau lungi fire albe. Unele, ca un tort fin de păianjen, se înălțau mai tare, le înghițea văzduhul. Altele se coborau, pluteau aproape de pământ, luminând în soare, se agățau de-un stâlp de telegraf, de-o tufă din parcul gării, și se legănau domol, în depărtări, munții se înălțau viorii, păreau clari, aveai senzația că-s străvezii. Liniștea era rănită în răstimpuri de mugetul unei fabrici. În gară era liniște. Se aștepta expresul.

Cei trei priveau în tăcere înaintea lor. Mărioara urmărea adierile funigilor.

— În Italia, domnișoară, vei avea un cer mai frumos ca acesta, zise întru târziu avocatul Chirca, trecând înaintea fetei. Dar inima îi amuți. Nu-i mai putu spune nimic Mărioarei Grecu.

Expresul sosi ca un vifor, cutremurând pământul. Apoi se opri suflând înăbușit, țâșnind fuioare de aburi. Cei trei se apropiară tăcuți de-un vagon de clasa întâi. Mărioara Grecu îi strânse ușor mâna avocatului Chirca și urcă încet. Vasile Grecu rămase îndelung cu mâna într-a prietenului său.

— Dumnezeu să v-ajute, să vă poarte-n pace, zise deodată Chirca, liberându-și mâna și întorcându-se. Ochii lui se umeziră.

— Mulțămesc, mulțămesc, pretine. Vasile Grecu spuse cuvintele acestea cu vocea tremurată, caldă. El se urcă îndată, și nu se mai arătă.

Chirca așteptă în zadar pe peron. Nu se mai ivi nici Mărioara. Locomotiva fluieră rece, ascuțit, și trenul porni lin, lunecând pe șine ca un monstru. Chirca îl urmări mereu, până ce trenul dispăru, ca o nălucă, la o cotitură. În urma lui, în aer, se împânzea un drum plutitor, de fum alburiu. Însă drumul acela se destrămă îndată și nimic nu mai păta văzduhul curat, strălucitor. Prin aer, începură să plutească iarăși firicelele albe, subțiri, care străluceau în soare. Prin parcul gării păsărelele începură să ciripească.

Chirca deschise o ușă, trecu prin sala de așteptare, ieși din gară, și se pierdu în furnicarea de pe trotuar.

În văzduh se ridica vuietul orașului, ca o cădere depărtată de ape.

Lector: CATĂ LWA POL**EACOV** Tehnoredactor:
AURELIA ANTON

*Ban de tipar 19-X-1973. Tiraj 4260 ex. legate 7/7.
Coli ei. 16, 06. Coli tipar 24, 25*

Tiparul executat sub comanda nr. 1369 la
întreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918” Str.
Grigore Alexandrescu nr. 89 - 97. București Republica
Socialistă România